

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN KÖK AİLE İLİŞKİLERİNİN
VE KAÇARAK EVLENME DENEYİMLERİNİN FEMİNİST
SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI TEMELİNDE İNCELENMESİ:
DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ**

Hatice Kübra DOĞANCI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN KÖK AİLE İLİŞKİLERİNİN VE KAÇARAK
EVLENME DENEYİMLERİNİN FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI
TEMELİNDE İNCELENMESİ: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ

Hatice Kübra DOĞANCI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Hatice Kübra DOĞANCI tarafından hazırlanan “KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN KÖK AİLE İLİŞKİLERİNİN VE KAÇARAK EVLENME DENEYİMLERİNİN FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI TEMELİNDE İNCELENMESİ: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışma, 12.06.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Cengiz ÖZBESLER (Başkan)

Doç. Dr. Tarık TUNCAY (Danışman)

Doç. Dr. Ercüment ERBAY (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Sibel BOZBEYOĞLU

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

12.06.2017

Hatice Kübra DOĞANCI

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

• Tezimin/Raporumun 12.06.2020 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

12 /06/2017

Hatice Kübra DOĞANCI

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Tarık TUNCAY danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Hatice Kübra DOĞANCI

Kendi gücünün farkında olan, kendi hikâyesinin öznesi olabilen tüm kadınlara...

TEŞEKKÜR

Bu araştırmayı yapmamı mümkün kılan, bana evlerini, hayatlarını ve yüreklerini açan tüm kadınlara; katılımcılarımı belirlememe ve onlara ulaşmama yardım eden tüm kişilere öncelikli olarak teşekkür ederim.

Danışmanım Doç. Dr. Tarık Tuncay'a, uzun süren bu süreç içerisinde bana gösterdiği sabır, titizlik ve özveri için, beni motive ettiği ve çalışmamı her anlamda desteklediği için müteşekkirim. Ayrıca tez jürimde çalışmama sundukları çok değerli katkı ve eleştiriler için Doç. Dr. Ercüment Erbay'a ve Doç. Dr. Cengiz Özbesler'e teşekkürlerimi sunarım.

Tezimi yazarken her tıkanıldığımda beni yeniden yola koyulmak için motive eden, bana yol gösteren, yeri geldiğinde bir arkadaş, bazen bir abi, bazen de bir hoca rolüyle telefonun diğer ucundan heyecanımı ve gerginliğimi paylaşan Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan Zengin'e desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

İçimde yıllardır var olan, ancak teorilerle buluşmamış feminist isyanı su yüzüne çıkaran, bu tezin yazımında bakış açımı geliştiren Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı hocalarıma çok şey borçluyum. Her birine ayrı ayrı bana kattıkları değerler ve bilgiler için teşekkür ederim.

Tezimle ilgili teknik yardımlarını benden esirgemeyen, her başım sıkıştığında bana güler yüzü ve sabırla destek olan dostum Burak İşlek'e canı gönülden teşekkür ederim.

Üzerine sayfalar dolusu teşekkür yazsam yetmeyecek olan, beni her daim dünyanın en şanslı kadını olarak hissettirmeyi başaran; gece gündüz, yakın uzak demeden bana araştırmamda yoldaşlık eden; tezimi ve deşifrelerimi baştan sona okuyarak düzeltmelerime destek olan; dinlediğim olumsuz erkek hikâyelerinin etkisiyle kapıldığım umutsuzluğu her bir hareketiyle an be an dağıtarak, "başka bir erkeklik, başka bir aile mümkün" dememi sağlayan; uykusuz gecelerimde gün ışığım; ihtiyaç duyduğumda bana hem dost hem aile olan; gerektiğinde alan bilgisiyle rehberliğini esirgemeyen; kısacası can yoldaşım, hayat arkadaşım, biricik eşim Sosyal Çalışmacı Ömer Doğanç'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Son olarak çalışmalarım sürecinde ihmal ettiğim Tahin ve Pekmez'ime, klavyenin üzerinde yatma isteklerine rağmen bana anlayış göstererek çalışmama müsaade ettikleri için teşekkür ederim.

Mayıs, 2017

Ankara

ÖZET

DOĞANCI, Hatice Kübra. *Kaçarak Evlenen Kadınların Kök Aile İlişkilerinin ve Kaçarak Evlenme Deneyimlerinin Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı Temelinde İncelenmesi: Düzce İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

Bu çalışmanın amacını, kaçarak evlenen kadınların kök aileleri içinde karar alma süreçlerine katılımının, aile içinde cinsiyetçi iş bölümünün, toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınların eğitimde kalma sürelerinin ve problemlerle başa çıkma stratejilerinin gelişmişliğinin, ebeveyn tutumlarının ve sosyokültürel kodların kadınların evlenmek amacıyla evden ayrılmasıyla bağlantısını ve kaçarak evlenme aşaması ve sonrasında oluşan yaşam deneyimlerini feminist yaklaşım perspektifinde sorgulamak oluşturmuştur.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi, ataerkil kodların üreticisi ve uygulayıcısı olarak ailenin; feminizm ve feminist sosyal hizmet yaklaşımı açısından değerlendirilmesine dayanmaktadır.

Araştırmada, feminist bir bakış açısıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Düzce’de ikamet etmekte olan ve kartopu amaçlı örneklem metoduyla seçilmiş 24 kaçarak evlenen kadın oluşturmaktadır. Araştırmada derinlemesine görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA10 programı yardımıyla temalara ve kodlara ayrılarak incelenmiştir.

Bu araştırmaya göre; kadınların kök ailelerindeki ataerkil aile dinamikleri, otoriter ebeveyn tutumları, evlilik öncesi flört veya cinselliğin yasak oluşu, aile içinde karar alma süreçlerinde söz haklarının bulunmayışı, eğitimden mahrum bırakılmaları ve toplumsal cinsiyet rolleri onların kaçarak evlenmelerine zemin hazırlamaktadır. Kaçarak evlenmenin, kaçarak evlenen kadınların eşleri ve eşlerinin aileleri açısından ekonomik ve toplumsal bazı kazançları olduğu için tercih edildiği; ancak kaçarak evlenen kadınların evlilik şekillerinin, evlilik sürecinde ve hayatlarının geri kalanında onları olumsuz yönde etkilediği, kadınların kaçarak evlenme tercihlerinden kaynaklı olarak suçluluk ve pişmanlık duydukları, eşleri ve eşlerinin aileleri ile kurdukları ilişkilerinde

kaçarak evlenmelerinin kendileri açısından genellikle sözlü ve psikolojik şiddet boyutundaki yansımaları nedeniyle dezavantaj yaşadıkları gözlenmiştir.

Kadınlara gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarında, sosyal adalet sisteminde var olan eşitsizliklere karşı mücadele eden özgürleştirici yaklaşımlardan biri olan feminist sosyal hizmet yaklaşımı çerçevesinde, kadınların güçlü yönlerine odaklanarak kendi hayatlarının kontrolünü ve sorumluluğunu alma becerilerini ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalar düzenlenmelidir. Kadınların eğitime katılımlarının artırılması ve problem çözme kapasitelerinin yükseltilmesi sağlanarak kadınların sosyal, ekonomik ve toplumsal konumu yükseltilmeli, ataerkil iktidar örüntüleriyle başa çıkabilecekleri bilgi ve becerilerle donatılmaları sağlanmalıdır.

Anahtar Sözcükler

Feminizm, Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı, Ataerkil Aile, Kaçarak Evlenen Kadın

ABSTRACT

DOĞANCI, Hatice Kübra. *Investigation of the Family Relationships and the Reasons of Eloping of Women Who Elope with Someone for Marriage on the Basis of Feminist Social Work Approach: Duzce City Sample*, Master's Thesis, Ankara, 2017.

The aim of this study was to question the connection between elopement of women and their participation in decision-making process within their stem families, sexist division of labor within the family, their gender roles, development of their duration of education and their coping strategies for the problems, their parental attitudes and sociocultural codes, and to examine their elopement phase and subsequent life experiences with a feminist approach perspective.

Theoretical framework of the study was based on the evaluation of the family that is the producer and practitioner of patriarchal codes, in terms of feminism and feminist social work approach.

In the study, a qualitative research method was used with a feminist perspective. Sample of the study included 24 eloped women who were living in Duzce and chosen by snowball sampling method. In-depth interview and observation techniques were used in the study. Data which were obtained from the interviews were assessed by splitting into themes and codes by MAXQDA10 program.

According to this study, patriarchal family dynamics in the stem families of women, authoritarian parental attitudes, prohibition of dating or sexuality before marriage, absence of their right to speak during decision-taking process within the family, deprivation of them from education and their gender roles form a basis for their elopement. It was also observed that elopement was preferred for some of its economic and social gains for the spouses of eloped women and the families of their spouses; however, marriage types of eloped women affected them in a negative way during their marriage and rest of their lives, they felt guilt and regret due to their preference of elopement and they experienced disadvantages due to the reflections of verbal and psychological violence to themselves within their relationship with their spouses and their families.

Within social work practice with women, some studies should be organized for exposing women's abilities to take control and responsibility of their own lives by focusing on their strengths within the framework of feminist social work approach that is one of the liberating approaches which are struggling against inequalities found in social justice system. Social, economic and communal status of the women should be improved by increasing women's participation in education and enhancing their problem solving capacities; and they should be equipped with knowledge and skills that may help them to cope with patriarchal power patterns.

Key Words

Feminism, Feminist Social Work Approach, Patriarchal Family, Eloped Women

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	x
İÇİNDEKİLER	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xviii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xix
TABLolar DİZİNİ	xx
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	4
1.1. ARAŞTIRMANIN SORUNU	4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI.....	7
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	8
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. FEMİNİZM VE FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI	11
2.1.1.Feminizmin Ortaya Çıkışı Ve Tarihsel Süreci	11
2.1.1.1. Tarihsel Süreçte Kadının Konumu ve Feminizmin Ortaya Çıkışı	11
2.1.1.2. Feminizmin Tarihsel Süreci	14
2.1.2. Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı.....	17
2.1.2.1. Feminist Sosyal Hizmetin Tanımı.....	17
2.1.2.2. Feminist Sosyal hizmet Bağlamında Kadınlarla Çalışma.....	18

2.2. FEMİNİST YAKLAŞIM PERSPEKTİFİNDEN AİLE VE AİLE İÇİNDE ATAERKİL İLİŞKİLER.....	21
2.2.1. Feminist Yaklaşım Perspektifinden Aile ve Evlilik	22
2.2.1.1. Feminist Yaklaşım Odağından Modern Dünya Tarihinde Ailenin Seyri	22
2.2.1.2. Feminist Yaklaşım Odağından Türk Modernleşmesinde Aile ve Evlilik	24
2.2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin ve Ataerkil Değer Yargılarının Mimarı Olarak Aile	26
2.3. ATAERKİL DEĞER YARGILARI GÖLGESİNDE KAÇARAK EVLENME.....	27
2.3.1. Bir Ataerkiden Diğerine Giden Yolda Güvensiz Liman: Evlilik	27
2.3.2. Beyhude Kaçış: Bir Strateji Olarak Kaçarak Evlenme	29
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	32
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	32
3.2. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI	34
3.2.1. Araştırma Katılımcıları ile İlgili Tanımlayıcı Bilgiler.....	42
3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	51
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	55
3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI.....	55
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....	57
4.1. KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN KÖK AİLE İLİŞKİLERİNE FEMİNİST YAKLAŞIM TEMELİNDE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ.....	57
4.1.1. Kaçarak Evlenen Kadınların Çocukluk Yaşantıları: “Çocukluğum Hiç Yok”	57
4.1.1.1. Yüklenilen Sorumluluklar: “ <i>Hizmetçi Gibiydim</i> ”	57
4.1.1.2. Şiddetin Gölgesinde Çocuk Olmak: “ <i>Sürekli Kavga, Sürekli Kavga</i> ” ..	60

4.1.1.3. Büyükanne- Büyükbaba İle Büyüyen Çocuklar: “Tam Bir Hizmetçi Gibi”	61
4.1.2. Kaçarak Evlenen Kadınların Kök Ailelerinde Karar Alma Süreçlerine Katılımları: “ Bana Ait Hiçbir Karar Yok”	62
4.1.3. Kaçarak Evlenen Kadınların Ebeveynleri İle İlişkileri: Otoriter Babalar, Erkekleşen Anneler.....	66
4.1.4. Kaçarak Evlenen Kadınların Kök Ailelerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	70
4.1.4.1. Kadınların Aile İçindeki Konumu: “Erkeklerle Her Şey Serbest”	71
4.1.4.2. Aile ve Toplum Baskısı: “O Ne Der, Bu Ne Der Diye Ömrümüz Geçti”	72
4.1.4.3. İçselleştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini: “Talep Edememeyi Öğrendik Çok Şükür”	76
4.1.4.4. İkiyüzlü Ataerkillik: “Erkekler Yemek De Yapmazdı, Biz Erkeklerin Yaptığı İşleri De Yopardık”	77
4.1.4.5. Gelir Kapısı Olarak Kız Çocukları: “Kız Çocuğunun Yediği Zarar, Kazandığı Kardır”	79
4.1.5. Kaçarak Evlenen Kadınların Eğitim Hayatına Katılımları	83
4.1.5.1. Eğitimi Engellenen Kız Çocukları: “Okumak İstiyom Diyemezsin ki, Sopa, Dedin Mi, Sopa Var.”	83
4.1.5.2. Dini İnanç Gerekçesiyle Engellenen Kız Çocukları: “Gidersen İmam Hatibe Gidersin, Olmazsa Kuran Kursuna”	85
4.1.5.3. Kaçarak Evlenerek Eğitimden Ayrılan Kız Çocukları: “Kocaya Varcam Diye Okuldan da Oldum”	86
4.1.5.4. Eğitimlerine İzin Verilen Ancak Desteklenmeyen Kız Çocukları: “Diploma Paramı Bile İsteyemedim”	88
4.1.5.5. Kaçarak Evlenen Kadınların Eğitimlerine İzin Verilmeyerek Engellenen Gelecek Hayalleri: “Tansu Çiller Gibi Politikacı Olcaktım”	90

4.2. FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI TEMELİNDE KAÇARAK EVLENME SÜRECİNE ELEŞTİREL BAKIŞ91

4.2.1. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlilik Öncesinde Evlilikten Beklentileri 91

4.2.1.1. Bir Bilinmeze Gitmek: “*Kör Kuyuya Taş Attım*”92

4.2.1.2. Tozpembe Hayallerden Hayal Kırıklıklarına: “*Ne Umdum Ne Buldum*”92

4.2. 1. 3. Esaretten Özgürlüğe Kaçış: “*Kurtulurum Sandım.*”94

4.2.2. Kaçarak Evlenen Kadınların Kaçarak Evlenme Nedenleri95

4.2.2.1. Yasaklanan Flört ve Cinsellik: “*Bıraksalar Sadece Gezip Tozacaktım*”96

4.2.2.2. Erkeğin Şantajı: “*Kaçmazsan Rezil Ederim Seni*”99

4.2.2.3. Aile ve Toplum Baskısından Kaçış: “*Evlilik Değil, Kurtuluştu*”102

4.2.2.4. Maddi Çıkarlar: “*Benim Parmağıma Bi Yüzük Dahi Takmadılar*”104

4.2.2.5. Zorla Evlendirilme Korkusu: “*Yabancıya Gitmesin Dediler*”106

4.2.2.6. Kültür Farklılığı ve Kültürel Kodlardan Kaynaklanan Engellenmeler : “*Sen Ne Milletsin?*”108

4.2.2.7. Yoksulluktan En Kolay Çıkış: “*Ya Ağaya Yaslanacan, Ya Dağya Yaslanacan*”110

4.3. KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN EVLENME ŞEKİLLERİNİN EVLİLİK SONRASI DENEYİMLERİNE ATAERKİL İLİŞKİLER BAĞLAMINDA YANSIMALARI.....111

4.3.1. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlenme Biçimlerinin Kök Aile İlişkilerine Etkisi111

4.3.1.1. Kök Ailenin Verdiği İlk Tepkiler ve Küskünlükler: “*Bekâretin Bozuldu Mu Bozulmadı Mı?*”111

4.3.1.2. Suçlamalar, Kızgınlıklar ve Yüze Vurmalar: “*Benim Kızımda Kabahat*”113

4.3.1.3. Kabullenilmeyen Damatlar ve Torunlar: “El âlemin Piçini Kabul Etmem”	115
4.3.1.4. Veril(mey)en Sosyal Destek: “ <i>Sırtımı Yaslayacağım Bi Ailem Yok</i> ” ..	117
4.3.2. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlenme Biçimlerinin Eşleri ve Eşlerinin Aileleri ile İlişkilerine Etkileri	120
4.3.2.1. Yüze Vurmalar: “ <i>Sen Gocaya Kaçmayı Biliyon Da Niye Yimek Yapmasını Bilmiyon</i> ”	120
4.3.2.2. Oğullarını Yoldan Çıkaran Kadın Olmak: “ <i>Oğlumun Altında Ne İşin Vardı</i> ”	121
4.3.2.3. İstenmeyen Gelin Olmak: “Hiç, Gelin Olarak Benimsenmiyosun Da Sanki Bi Misafir Gibi”	122
4.3.2.4. Dayatmalar ve Suiistimal: “ <i>İyi Bi şey Olsan Ailen Arkanda Olurdu</i> ” ..	124
4.3.3. Kaçarak Evlenme Deneyiminin Kadınlara Hissettirdikleri	126
4.3.3.1. Yaşanmamışlıklar: “ <i>Her Muradım Garnımda Galdı, Hiçbi Muradımı Yaşayamadım</i> ”	126
4.3.3.2. Pişmanlık ve Suçluluk: “ <i>Yağmurdan Kaçarken Toluya Yakalandım</i> ” ..	131
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	136
5.1. SONUÇ	136
5.1.1. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlilik Öncesinde Kök Aile İlişkilerine İlişkin Sonuçlar	137
5.1.2. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlenme Nedenleri ve Evlilik Süreçlerine İlişkin Sonuçlar	139
5.1.3. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlilik Sonrası Kök Aile, Eş Ve Eşin Ailesiyle İlişkilerine İlişkin Sonuçlar	140
5.2. ÖNERİLER.....	141
KAYNAKÇA	144
EKLER.....	160
EK 1: KATILIMCILARLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER	160

EK 2: GÖRÜŞME ÖRNEĞİ	164
EK 3: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU.....	187
EK 4: BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ FORMU	193
EK 5: ETİK KURUL İZİN MUAFİYET FORMU	195
EK 6: ORJİNALLİK RAPORU	196
EK7: ÖZGEÇMİŞ	197

KISALTMALAR DİZİNİ

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı)

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Araştırmanın Kaynak Kişilerinin ve Katılımcılarının Sosyogramı	35
---	----

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Kaçarak Evlenen Kadınların Evlilik Yaşları	36
Tablo 2: Kaçarak Evlenen Kadınların Eşlerine Ait Evlilik Yaşları	36
Tablo 3: Kaçarak Evlenen Kadınların Eğitim Durumları	37
Tablo 4: Kaçarak Evlenen Kadınların Eşlerine Ait Eğitim Durumları	38
Tablo 5: Kaçarak Evlenen Kadınların Anne-Baba Eğitim Durumları	39
Tablo 6: Kaçarak Evlenen Kadınların Evlendikleri Dönemdeki İstihdam Durumları.....	39
Tablo 7: Kaçarak Evlenen Kadınların Eşlerinin Evlendikleri Dönemdeki İstihdam Durumları	40
Tablo 8: Kaçarak Evlenme Sürecinde Ailelerin Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması	40
Tablo 9: Kaçarak Evlenme Sürecindeki Evlilik Biçimleri.....	41
Tablo 10: Kaçarak Evlenen Kadınların Araştırmaya Katılım Dönemindeki Medeni Durumları	41

GİRİŞ

Toplumun kadına hazırladığı yazgı genel olarak, evliliktir. Bugün bile, kadınların çoğu evlidir, evlenip ayrılmış ya da dul kalmıştır, evlenmeye hazırlanmakta ya da evlenmediği için dertlenmektedir. Bekâr kadın, ister bundan yoksun kalmış, ister başkaldırmış ya da aldırmamış olsun, hep evlilik kurumuna göre belirlenir (Beauvoir, 2010, s. 11).

Evlilik, çağlar boyu farklı anlam ve biçimlerde varlığını sürdürmüş bir olgudur. Kültürden kültüre değişmekle birlikte, ülkemizde evlilik bir erkek ve bir kadının aile bağı kurarak hayatı paylaşmasını ve aile kurmasını ifade etmektedir. Aile kurmaktaki amaç; hayatı paylaşmak olduğundan dolayı aileyi oluşturan kadın ve erkeğin her anlamda eşit paylaşımlarda bulunabileceği bir aile yapısı en ideal olanıdır. Ancak toplumumuzda kadın ve erkeğe doğduğu andan itibaren öğretilen toplumsal cinsiyet rolleri evlilik aşamasında ve sonrasında kurulan ailede kendini göstererek çoğu zaman bu eşitliği kadınlar aleyhine bozmaktadır.

Toplumumuzda kadına yüklenen roller gereği, kız çocukları erken yaştan itibaren evlilik hayalleri ile büyümektedirler. Ataerkil ailede yetişen ve özgürlükleri kısıtlanan kız çocukları ve kadınlar, özellikle eğitimden yoksun bırakıldıklarında, evliliği hayatlarını değiştirme fırsatı olarak yorumlamaktadırlar. Yaşadıkları ataerkil baskılardan başka bir çıkış yolu bilmediklerinden dolayı evlilik vasıtasıyla kurtulacaklarını ummaktadırlar. Ancak onlara kasıtlı olarak öğretilmeyen ve sorgulamayı ihmal ettikleri bir şey vardır: Evliliğin kendisinin bizzat ataerkil amaçlara hizmet etmek için var oluşu. Evet, evlilik özünde ataerkil bir kurumdur. Devlet eliyle toplumun kadını özel alanda denetleyebilmesinin bir yolu olan evlilik, kadının kurtuluş amacıyla uzandığı bir can simidiyken, çoğunlukla zehirli bir yılanla dönüşmektedir.

Geleneksel toplumlarda kadının bir birey olarak var olabilmesinin yegâne yolu evliliktir. Kadınlar reşit olsalar dahi, ‘baba evi’ denen ve aslında adı üstünde yine bir erkeğe ait olan kök ailelerinin yanındayken yetişkin oldukları kabul edilmez. Toplumun ve ailelerin nazarında kadının meşruiyet kazanabilmesi; yanında bir erkeğin ‘koca’ olmasına bağlıdır. Kadınların ateşe koşan pervaneler misali evliliği arzulamaları bu

nedenledir. Peki ya erkekler neden evlenmektedir? Erkekler için ataerkil ailenin faydaları saymakla tükenmezdir. Gerektiğinde cinsel partner, gerektiğinde soylarını sürdürecektir anne, gerektiğinde evin hizmetkârı, çoğunlukla kendi bakımlarından dahi sorumlu olacak bir köleyi kim istemez ki? Ancak bu kölenin isyan etmemesi, işine ve eşine sadık olması ataerkil sistemin ayakta durabilmesi için şarttır. Bu sadakati sağlayabilmek için ataerkil sistem kendini gün be gün yeniden üretmekte, kadınların öğrenmesine ve düşünmesine mani olmak için tüm silahlarını kullanmaktadır. Bu silahlardan en güçlüsü kadının kendi gücünü fark etmemesini sağlamak, kazara fark ettiyse de hemen unutturarak onu sisteme yeniden dâhil etmektir.

Evlilik ve aile yapısı dışında kendini var edemeyen kadınlar, kendi hayatlarıyla ilgili karar almaktan yoksundurlar. Özgürlükten mahrum olan; ancak bunun farkında bile olmayan dimağlarda hayatlarının kararlarının başkaları tarafından veriliyor oluşunu izlemek; ne yazık ki bir anlam ifade etmemektedir. Ataerkil değerler kadınların içine öyle işlemiştir ki, balığın sudan çıkmadan suyun varlığından bihaber olması misali sorgulamak veya meydan okumak akıllarına dahi gelmez. Günün birinde düzene kafa tutma gereği hissettiklerinde ise; yine sistemden öğrendikleri yöntemleri seçmekten başka çareleri yoktur. Kararlarını onların adına veren erkekleşen bir anne veya otoriter bir babanın olduğu aileden kurtulmak için karanlığa meydan okuyarak devrim yapmaları beklenebilir mi? Ataerkil sistem bir gün bu isyanın olabileceğini zaten önceden düşünüp çarklarını çoktan döndürmeye başlamış, kadını başka bir ataerkil cendereye sürüklemiştir bile. Kadın bu esaretten kurtulduğunu sanarak evlenirken, yine bir erkeğin çatısı ve himayesi altında yaşamaya başlar. İşte ataerkil toplumda kadın olmanın kısır döngüsü budur. Yağmurdan kaçarken doluya tutulan kadınlar, yeni bir ailede yeni esaretleriyle yaşamaya mecbur bırakılmaktadırlar.

Peki, kadınların bu yazgısı nasıl değişir? Kadınlar düşünmeyi ve sorgulamayı öğrendikleri, kısacası özgürleştikleri zaman elbette bu düzene 'dur' diyeceklerdir. Peki, bunu nasıl öğrenecekler? Meydan okuyan kadınları nerede ve kimler yetiştirip donatacak? Bunun için, yine aile denen o dipsiz kuyuya ihtiyacımız var. Hem aileden kurtulmak için hem aileyi kurtarmak için bir dipsiz kuyu olan aileyi sabırla aydınlatmaya ihtiyacımız var. Kadınların ve toplumun şekillendiği ailenin aydınlatılmasına, eşitlikçi aile modellerini ilmek ilmek işleyerek gelecek nesillere

aktarılmamasına bütün dünyanın ihtiyacı vardır. Bunun içinse en büyük engelimiz, zihinlerimize adeta zincirler vuran ataerkil değerlerin bizi yeniden en başa sürüklemesidir. Kadınların neden ve ne bekleyerek evliliğe bir umutçasına sarılarak ailelerinden uzaklaştığını sorgulamak, rotamızı belirlemek açısından bize ışık tutacak bir fener mahiyeti taşıyabilir.

Aileden kaçarak aile kurmak, ataerkinin elini güçlendirmekten fazlası değildir. Kadınlar ancak kendi değerlerinin farkına vardığında, kanatlarını fark ettiğinde eşitlikçi bir toplum yaratmak mümkün olacaktır. Feminist sosyal hizmet yaklaşımı kapsamında kadını güçlendirmek adına yapılacak çalışmalar, doğrudan kadının özgürleşmesinde, dolaylı olarak da eşitlikçi aile yapılarının gelişmesinde önemli ilerlemeler sağlayacaktır. Kadınların ihtiyacı olanın başka bir erkeğin hegemonyasından fazlası olduğu gerçeği, sosyal politikalar ile desteklendiğinde bambaşka bir aile ve dünya kurgulanması mümkündür.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, feminist sosyal hizmet yaklaşımı bağlamında kurgulanan ve Düzce ilinde gerçekleştirilen araştırmanın sorunu, amacı ve araştırma sorularına yer verilmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN SORUNU

Yüzyıllardır sürmekte olan ataerkil ideoloji, ekonomiden kültüre, sanattan mimariye, kullandığımız dilden inandığımız inanca kadar her alanda yeniden üreilmeye devam etmektedir. Kamusal alanda tüm ağırlığını hissettiğimiz bu ‘erk’ek düzen, elbette ki, özel alanda gündelik ilişkileri de şekillendirmektedir. Antik çağlardan günümüze, özel/kamusal alan ayrışmasında kadınların özel alana hapsedilip, erkeklerin kamusal alanda hüküm sürmesi alışlagelmiş bir olgu olmuştur. Öyle ki, 20. yüzyıla kadar hukuk dahi özel alana müdahale etmemiş, yalnızca kamusal alanla sınırlı kalmıştır. 1960’larda ikinci dalga feministlerin ‘kişisel olan, politiktir’ sloganıyla özel alanın görünür kılınması talepleri sonrasında kabul edilen yasalar bir nebze iyileşme sağlasa da, bugün halen özel/kamusal alan tartışması güncelliğini korumaktadır.

Ataerkil ideoloji, kadınları özel alana hapseder. Peki, bu özel alanda neler olmaktadır? Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar, nüfusun diğer yarısını oluşturan erkeklerle eşit haklara sahip olması gerekirken, kamusal alanda eşitlikten bahsetmek çok zordur. Kadınlara layık görülen özel alanda da ne yazık ki, şartlar eşit değildir. Kadını anne olarak yücelten ve bu yolla dolaylı olarak eşitsizliği besleyen ataerkil ideoloji; kadınları kontrol altında tutmak, denetlemek ve yönetmek için aile kurumunu kullanmaktadır. Modernleşme ile birlikte, özellikle kapitalist toplumlarda aile, stratejik bir yönetim aracı olarak konumlanmıştır.

Türk modernleşmesinde bu anlamda ailenin sadece doğal gereksinmelerin karşılandığı sosyalleşme ya da yeniden-üretim alanı olarak düşünüldüğünü söyleyemeyiz. Tersine çok erken tarihlerden başlayarak ‘aileyi düzenlemek’ apolitik bir söylem değildir; toplumu bizzat inşa eden ‘politik’ uğraklardan biridir (Sancar, 2014).

Kamusal alanda devletin eril egemenliği, özel alanda yerini evde yaşayan erkek bireylerin egemenliğine bırakmıştır. Kadınların yönetildiği, denetlendiği, haklarından mahrum bırakıldığı, cinsiyetçi iş bölümüne dayalı aile düzeni, bugün feminizmin başlıca mücadele alanlarından biridir. Sadece aile kurumunun kendisi değil, bu kurumun nasıl inşa edildiği de başka bir sorun alanıdır. Kadınların, doğduğu andan itibaren aile içinde geleneksel olarak evliliğe doğrudan ya da dolaylı olarak yönlendirilmesi, cinsiyetçi iş bölümü içinde yetiştirilmesi, her türlü kararlarının baba ya da erkek kardeş tarafından verilmesinin bir sonucu olarak gerçekleşen evliliklerin birçoğu, kadınlar tarafından bilinçli olarak tercih edilmiş evlilikler olamamaktadır. Bu koşullara sahip kadınların, erken yaşta aileye bir yük olarak görüldüğu için bir an önce 'baş göz edilmesi', kültürel aktarımla birlikte kendilerini evlenmek zorunda hissedip görücü usulü evliliklere yönelmesi ya da zorlanması veya evdeki otoriteden kaçarak evlenmesi olasıdır.

Evlenmek amacıyla evden ayrılan kadınların kök aile ilişkileri incelendiğinde, ailede kararların çoğunlukla erkekler tarafından verildiğini söylemek yanlış olmaz. Kadının kendisine ait meselelerde bile kararı başkalarının verdiği durumlarda, kadının bir başkaldırısı olarak da yorumlayabileceğimiz evden ayrılma davranışı, bazen kadının hayatta verebildiği ilk ve son karar olabilmektedir. Zira bir otoriteden diğerine kaçan kadını, gideceği yerde de bekleyen tablo farklı değildir (Duru ve Arslan, 2014).

Kaçarak evlenen kadınlar, evlendikten sonra birçok konuda dezavantajlı konuma düşmektedir. Kaçarak evlenen kadınlar istismara açık hale gelmekte, sosyal destekten mahrum kalmaktadır. Bir araştırmada, kaçarak evlenen kadınların, anlaşarak ve ailesinin onayını alarak evlenen kadınlardan 4 kat daha fazla şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Öyekçin Güleç, Yetim ve Melih Şahin, 2012). Evlilik sonlandığında dahi kaçarak evlenen kadınlar mağdur duruma düşmektedir. Kaçarak evlenip boşanan bir kadının isyanına kulak verecek olursak:

Annem ayda 20-30 TL elime veriyor, yengeme de misafirliğe gidersem karnım doyuyor. Tabi kime diyeceksin bana 10 TL ver, 5 TL ver. İnsan utanıyor. Geçen teyzem geldi, ben sana hiç acımıyorum diyor, kendin ettin kendin buldun. Bazen köstek olmaya geliyorlar. Kocaman bakkalı var teyzemin, insan bir ekmek alır, süt alır gelir. Hiçbir şey yapmadığı gibi bir de insanı kötü ediyor. Hiç birinin faydası yok, direk kendi etti kendi buldu diyorlar, kaçarak evlendiğim için. O da beni yüzüstü bıraktı, herkese rezil etti, boynumu büktü yani. (Kadın, 19 yaş, eşi terk etmiş, İstanbul) (Şemsa ve Yakut-Çakar, 2012, s. 5).

Bu noktadan hareketle, araştırma feminist sosyal hizmet yaklaşımı çerçevesinde kurgulanacaktır. Feminist sosyal hizmetin nihai amacı, kamusal/özel ve sosyal alanda kadınların önlerine çıkan tüm ataerkil engelleri kaldırmaktır (Dominelli, 2002). Bu bağlamda; evlenmek amacıyla evden kaçan kadınların ataerkil ilişkilerden kaynaklanan sorunlarını yine bir ataerkil ilişkiler çıkmazına kaçarak çözmesi kısır bir döngü doğurmaktadır. Feminist sosyal hizmet ekseninde, kadınların güçlenmesi, hak temelli sosyal politikalar eşliğinde makro çözümler üretilmesi, evliliğin bir yönetim biçimi olmaktan çıkarılması ve eşitlikçi bir toplumun var edilmesi için sosyal hizmete duyulan ihtiyaç aşikârdır. Toplumdaki bu ihtiyaç kapsamında araştırmamda; evlenmek amacıyla evden kaçan kadınların kaçma sürecine kadar aileleri ve toplumla geliştirmiş oldukları güç ilişkilerinin yanı sıra, kaçarak evlendikten sonra yeni kurdukları aile içindeki konumları da feminist sosyal hizmet yaklaşımı ekseninde tartışılacaktır.

Evlenmek amacıyla evi terk eden kadınların kaderi çoğunlukla iki 'erk' arasında sıkışıp kalmaktır. Bu araştırmada, ailesinin rızası olmaksızın kendi rızası ile evlenen kadınların ele alınış sebebi de bu 'arada kalış'a ışık tutmaktır. İstatistiklerde kendi rızası ile evlenen kadınlar olarak görülmelerine rağmen, söz konusu kadınların çoğu evliliği bir tercih, bir razı oluş olarak değil, aksine bir kaçış stratejisi olarak görmektedir. Çalışmada kadınların kök ailelerindeki karar verme mekanizmaları ve onların bu mekanizmaya dâhil edilişleri sorgulanacaktır. Evlenmek amacıyla evi terk eden çoğu kadının belki de hayatlarında verdikleri en önemli karar olan evlenme kararı, onların ilk ve tek gerçek kararıdır.

Kaçarak evlenen kadınların, tüm hayatlarını etkileyen bu evlenme biçimi hakkında toplumun ve literatürün bilgisi yetersizdir. Literatürde kadınların ailelerinin onayını almadan, evi terk ederek evlenmelerinin arkasında yatan ailesel ve çevresel değişkenlerin henüz araştırılmadığı görülmektedir. Araştırmanın problemini, azımsanmayacak kadar yaygın olan ancak ihmal edilen bu konuyu literatüre kazandırma isteği oluşturmuştur.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Araştırmanın temelini, kadınların evlilik amacıyla evi terk etmelerinin arkasında yatan sebeplerin neler olduğunu, bu sebeplerin ataerkil ideoloji ile bağlantısı bulunup bulunmadığını, kadınların kaçma öncesi ve sonrasında her iki ailede de karar alma süreçlerine katılımlarını sorgulamak oluşturmaktadır. Düzce ilinde farklı etnisite ve sosyodemografik özelliklere sahip kaçarak evlenen 18 yaş üstü 24 kadın katılımcıyla gerçekleştirilen bu çalışmada; kadınların aile içerisindeki karar alma süreçlerine katılımları, aile dinamikleri, ebeveyn ve kardeş ilişkileri, sosyal ve ekonomik destek kaynakları, benlik algıları, evlilik doyumları araştırılmıştır. Söz konusu kadınların anlatılarından yola çıkarak aile içi ataerkil iktidar ve güç ilişkileri feminist sosyal hizmet çerçevesinde anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda, yukarıda belirttiğim araştırma amacıyla bağlantılı olarak aşağıda üç ayrı grupta belirtilen, birbiriyle ilişkili sorulara yanıtlar aranmıştır. Kaçarak evlenen kadınların,

1. Evlilik öncesinde,
 - Kök aile ilişkileri
 - Aile yönetim şekilleri
 - Toplumsal cinsiyet rolleri
 - Sosyal ve ekonomik hayata katılımları
 - Ataerkil ilişkiler bağlamında nasıl deneyimlenmektedir?
2. Evlenmek amacıyla evden kaçma sürecinde,
 - Karar alma ve uygulama
 - Evlenilecek kişiyi seçme
 - Problem çözme stratejileri
 - Ataerkil ilişkiler bağlamında nasıl deneyimlenmektedir?
3. Evlilik sonrasında,

- Eş ve eşin ailesiyle ilişkiler
- Kök aile ile ilişkiler
- Aile yönetim şekilleri
- Toplumsal cinsiyet rolleri
- Sosyal ve ekonomik hayata katılımları
- Ataerkil ilişkiler bağlamında nasıl deneyimlenmektedir?

Sonuç olarak araştırmada; kadınların aile içinde karar alma süreçlerine katılımının, aile içinde cinsiyetçi iş bölümünün, toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınların eğitimde kalma sürelerinin ve problemlerle başa çıkma stratejilerinin gelişmişliğinin, ebeveyn tutumlarının ve sosyokültürel kodların kadınların evlenmek amacıyla evden ayrılmasıyla bağlantısının sorgulanması amaçlanmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Aile, toplumumuzda en önemli kurumlardan biri olarak işlevselliğini korumaktadır. Kamusal alanda cinsiyet eşitsizliğinin birçok biçimde göz önünde olduğu şu dönemlerde, ailede, yani özel alanda da bu eşitsizliğin görünür kılınması gerekmektedir. Kamusal alanda kadın haklarıyla ilgili son dönemlerde yapılan sayısız çalışma vardır. Oysaki kadınlar, çoğu zaman aile içinde de hak ihlalleriyle karşılaşmaktadır. Ayrıca ailede başlayan ataerkil ideoloji, toplumu şekillendirmekte, kamusal alanı da kadınlar için yaşanması zor bir alan haline dönüştürmektedir. Aile içinde yaşanan hak ihlallerini görünür kılmak, meselenin kökenine inmemizi sağlayacaktır.

Uluslararası ve ulusal literatürde, kaçarak evlenen kadınların evlenmeden önceki veya sonraki aile ilişkilerine yönelik doğrudan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Meseleye dolaylı yollarla işaret eden birkaç çalışma bulunmaktadır. Allendorf (2013), Hindistan'da yapmış olduğu çalışmasında Asya'nın birçok bölümünde evlilik biçimlerinin değiştiğinden, görücü usulü evliliklerden kaçarak evlenmelere doğru bir yöneliş olduğundan bahsetmiştir. Kaçarak evlenen bireylerin ailesinin onayını almamış ya da alamamış olmasının temel sebeplerinin din ve sınıf farklılıkları olduğunu, bu yolla

evlenen kadınların aileleriyle olan ilişkilerinin uzun vadede tehlikeye girdiğini belirtmiştir (Allendorf, 2013). İsrail’de yapmış oldukları çalışmalarında Peled ve Muzicant (2008), evden herhangi bir sebeple kaçan kızlar için ‘ev’in ne ifade ettiğini, geride bıraktıkları hayata ilişkin kızların neler düşündüğünü araştırmışlardır. Evden kaçan kız çocukları ve kadınların aile ilişkilerinin kötü olduğu, aileleriyle iletişimlerinin yok denecek kadar az olduğu, evi ‘hapishane’ olarak gördükleri vurgulanmıştır.

Evlenmek amacıyla evden kaçan kız ergenler üzerine yaptıkları araştırmalarında Duru ve Arslan (2014), kız çocuklarını evden kaçarak evlenmeye yönelten olumsuz aile ilişkilerini, bu süreçte ve sonrasında karşılaştıkları şiddet ve kötü muameleleri incelemiştir. Yine kadına yönelik şiddet olgusu üzerine yazdıkları bir vaka çalışmasında Yeloğlu, Güveli, Kandemir ve Hoccoğlu (2012), kaçarak evlenen bir kadının travma sürecine odaklanmışlardır. Aydoğdu, Yıldırım, Özkan ve Sedat (2012), bir krize müdahale olgu sunumu olan çalışmalarında, ailesiyle yaşadığı olumsuz yaşantılar sonucu kaçarak evlenen ve sonrasında da çeşitli travmalara maruz kalan bir kadınla çalışmışlardır.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması’na göre; ülkemizde evli kadınların % 7,3’ü kaçarak, kaçırılarak veya ailenin rızası dışında evlenmektedir (ASPB Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014). Ayrıca aynı araştırmanın öğrenim durumuna göre evlilik kararı istatistiklerine bakıldığında, eğitimsiz (bir okul bitirmemiş) olan kadınların % 6,9’u, ilkokul mezunu olanların % 7,9’u, ilköğretim ve/veya ortaokul mezunu olanların % 9,6’sı, lise ve lise dengi okul mezunu olanların % 6,6’sı, yükseköğretim mezunlarının % 3,2’si ailesinin rızası dışında evlenmektedir.

Kaçarak evlenen kadınlar, sadece aileyi terk etmemekte, aynı zamanda okulu da terk etmektedir. Kadının eğitim sisteminde kalma süresi arttıkça erken evlenme ve kaçarak evlenme oranı düşmektedir. Dolayısıyla kaçarak erken yaşta evlenen kadınlar sorunu, birçok açıdan irdelenmesi gereken sarmal bir sorundur. Bu kaçıışın nedenlerinin üzerinde durmak, çözüm önerileri sunmak, bu konuda yapılacak yeni çalışmaların da önünü açacaktır.

Bu çalışma, ülkemizde evlenme biçimleri arasında varlığını sürdüren; ancak literatürde üstünde durulmayan bir konuda, evlenme amacıyla evi terk eden kadınların bu kaçıışa

karar vermeden önce, evden ayrılma sürecinde ve sonrasında neler yaşadıklarının anlaşılmasına ve alan yazındaki önemli bir boşluğun doldurulması amacıyla hizmet edebileceği öngörüsüyle önem arz etmektedir.

Araştırmanın sonucunda, sosyal politikalar bağlamında kadınların dezavantajlı durumda bulunduğu ataerkil aile yapısının yerini demokratik ve eşitlikçi aile modellerine bırakması yönünde sosyal politikalar üretilmesi, aile kurumunun oluşturulmasında evlilik öncesi süreçten başlayarak toplumda bu yönde zihniyet dönüşümü ve farkındalık oluşturulmasına yönelik sosyal hizmet uygulamalarına yer verilmesi önerilmektedir. Ayrıca evlilikle ilgili geleneklerin ve beklentilerin, kadınların ve toplumun refahı açısından yeniden değerlendirilerek, kadınların evlilik ve ev dışında da birer birey olarak sosyal ve ekonomik yaşamda var olmaları için gerekli sosyal politika adımları atılmalıdır.

2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan feminizm ve feminist sosyal hizmet yaklaşımı; feminist yaklaşım perspektifinde aile ve aile içinde ataerkil ilişkiler; ataerkil değer yargıları gölgesinde kaçarak evlenme konuları birbiriyle ilişkilendirilerek anlatılacaktır.

2.1. FEMİNİZM VE FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI

Feminist sosyal hizmet yaklaşımın ne olduğunu detaylandırabilmek için, öncelikle feminizmin ne demek olduğuna bakmak gerekmektedir. Feminizmin ortaya çıkışı ve tarihsel sürecinden başlayarak feminist sosyal hizmet yaklaşımı ve kadınlarla çalışma uygulamaları gözden geçirilecektir.

2.1.1.Feminizmin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Süreci

Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar, tarihin her döneminde eşitsizliklere maruz kalmışlardır. Kadın hakları, yüzyıllar boyunca ihmal edilmiş, kadınlar hukuksal ve toplumsal yönden erkeklerden çok daha azına razı olmak zorunda bırakılmıştır. Peki, bu eşitsizlik nasıl başlamıştır ve kaynağını nelerden almaktadır? Yazılı tarihin izlerini sürebildiğimiz en eski kaynaklardan günümüze kadar dünyanın, hep erkeklerin tekelinde olduğunu, kadınların doğal olarak sahip olması gereken haklara hiçbir zaman tam olarak ulaşamadığını görmekteyiz.

2.1.1.1. Tarihsel Süreçte Kadının Konumu ve Feminizmin Ortaya Çıkışı

Tarih yazını, ekonomiyi, siyaseti, hukuku, hatta dinleri bile elinde bulunduran erkekler olduğu için kadınların kendi mücadele tarihini bile erkeklerin bakış açısından okumaya mecburuz. 17. yüzyılda, henüz kimseler tarafından kadın hakları tartışılmadığı dönemlerde, erken dönem kadın hakları savunucusu olan Poulain de la Barre, “erkeklerin kadınlar üzerine yazdıklarına kuşkuyla bakılmalıdır, çünkü onlar hem yargıç

hem davacıdırlar” demiştir (Barre'den aktaran Beauvoir, 1993, s. 11). Kadınların tarafsız tarihine erişmemiz mümkün olmasa da, var olan belgeler bile erkeklerin, tarihin her döneminde kendilerini dünyanın yegâne sahibi, kadınları ise; ancak erkeklerle tamamlanacak birer unsur olarak gördüğünü işaret etmektedir. Böylesi tabii ki erkeklerin çıkarlarını korumak için en iyisidir. Yasa koyucular, din adamları, yazarlar, bilginler ve filozoflar kadının bu bağımlı konumunun Tanrı'nın ne kadar hoşuna gittiğini ve herkese ne kadar faydalı olduğunu anlatmak için dinleri de silah olarak kullanarak ellerinden geleni yapmışlardır.

Eski Yunan'da kadınlar Olimpiyat oyunlarına katılamazdı, belirli sanat okulları dışında okula gidemezlerdi, boşanamazlardı ve mirastan yararlanamazlardı (Russell, 1983). Eski Yunan filozoflarının kadınlarla ilgili düşünceleri de aynı biçimde olumsuzdur. Platon'a göre devleti idare edecek bir seçkinler sınıfı olmalıdır. Seçkinler sınıfına geçebilmenin tek yolu soy bağıdır. Bu grupta özel eğitilmiş seçkin kadınlara ihtiyaç vardır. Ancak bu kadınlar Platon'a göre seçkin erkeklerin ortak malı olmalıdır. Aristoteles göre ise; kadın her zaman erkeğe bağımlıdır, erkek daima yaratılıştan üstündür (Sautet, 1998). Eflatun her gün Tanrı'ya onu kadın olarak yaratmadığı için şükretmiştir. İlerleyen yüzyıllarda da dünyanın ne batısında ne doğusunda kadın haklarına dair olumlu gelişmeler yaşanmamıştır. Tek tanrılı dinlerle birlikte kadının konumu daha da gerilemiş, Hristiyanlıkta kiliselere kapatılmış ya da cadı avlarına kurban gitmiş, Musevilikte sinagoglara sokulmamış, İslamiyet'te de erkeğin himayesine kalmıştır. Tek tanrılı dinlerin tümünün yaratılış hikâyeleri benzerdir; Yaratılış efsanelerinde Eve, Lilith ve Havva, kaburgasından yaratıldığı erkeği baştan çıkaran kadın konumundadır (Beauvoir, 2010; Berktaş, 2009).

Tarih boyunca cinsiyete dayalı eşitsizliklere maruz kalan kadınlar, Fransız Devrimi'nin etkisiyle şekillenen aydınlanmacı düşüncenin katkısıyla ilk kez 18.yüzyılın sonlarında görünür hale gelebilmiştir. Kadın hareketinin güçlenmesinin Fransız Devrimi'ne paralel gerçekleşmesi tesadüf değildir. Bunu iki şekilde değerlendirmek mümkündür; birincisi aydınlanma felsefesinin getirdiği eşitlik ve özgürlük gibi tüm insanlığı ilgilendiren paradigma değişimleri, ikincisi ise; devrimle birlikte şekillenen siyasi dönüşümdür.

İlk olarak aydınlanma düşüncesi ile yeşeren kardeşlik, eşitlik, yurttaşlık, özgürlük gibi kavramlar sadece Fransız İhtilali'ne değil, aynı zamanda feminizme de zemin

hazırlamıştır. Tüm sınıflar arasından denge değişimlerine yol açan bu söylemlerin kadın-erkek arasındaki güç dengelerine tesir etmemesi imkânsızdır. Antik çağlardan beri kabul edilen erkeğin akıl, kadınlarınsa duygular ile özdeşleştirilmesi kabulü, insan hakları ile ilgili temel metinlerde yer alan herkesin koşulsuz olarak doğuştan aynı haklara sahip olduğunun kabulüyle yer değiştirmeye başlamıştır. Erkek egemenliğinin en güçlü savı olan ‘erkek aklın üstünlüğü’ ilk kez sorgulanmış ve kadınların da erkeklerle doğuştan aynı yeteneklere ve haklara sahip olduğu iddiası aydınlanmacı liberal feministler olarak kabul edilen birinci dalga feminizmin en önemli dayanak noktasını oluşturmuştur.

“Latince kadın anlamına gelen femine sözcüğünden türetilen feminizm Fransızca ’ya 1837’den sonra, (Feme-Kadın sözcüğünden türetilerek) İngilizce ’ye ise 1890’larda womanism (kadıncılık) ismini alarak girmiştir” (Sevim, 2005, s. 7). Feminizm, kadınların her anlamda erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan, kadının toplumdaki yerini sağlamlaştırmak için mücadele veren, disiplinler arası bir kavramdır. Ne kadar kadın varsa, o kadar farklı feminizm tanımı vardır, dolayısıyla tek bir feminizm tanımı yapmak oldukça güçtür. Marshall (1999)’a göre feminizm, 18. yüzyılda İngiltere’de doğan, kadın haklarını geliştirmek suretiyle cinsler arasındaki eşitliği sağlamaya çalışan bir toplumsal harekettir. hooks¹, (2014, s. 9) ise feminizmi; “cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir hareket” olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalardan yola çıkarak feminizmi, kadın ve erkeğin toplumdaki eşitliksiz konumuna karşı çıkan, erkek egemen patriarkal düzene meydan okuyan, hem kamusal hem özel alanda kadınların karşılaştığı cinsiyetçilik kaynaklı sorunlarının çözümlerini arayan bir yaklaşım olarak değerlendirmek mümkündür.

Feminizm kavramı, zaman içinde genellikle kadın hareketi, kadının kurtuluş hareketi ve kadının özgürleşme hareketi kavramlarıyla birlikte kullanılmıştır. Günümüzde feminizm, bu toplumsal hareketi, yani kadın hareketi ima edilerek kullanılmaktadır. Feminizm aynı zamanda siyasi bir ideolojidir (Heywood, 2013). Feminizm, iktisattan politikaya, sosyolojiden tarihe, gündelik ilişkilerden akademik çalışmalara kadar birçok meseleyle ilgilenen, kadınların konumlarını yükseltmek için çabalayan bir harekettir.

¹ hooks, bell Amerika’da siyah bir kadın aktivisttir. bell hooks gerçek ismi olmayıp, okuyucularıyla şahsının dışında bir birliktelik amaçladığından dolayı seçtiği takma ismidir. Yazar kapitalizme öylesine karşıdır ki, isminin baş harflerinin ‘kapital letter’ yani büyük harflerle yazılmasını reddeder.

1960'dan günümüze kadar yaygınlaşan, ataerkillik var olduğu sürece de devam edeceğe benzeyen bir hak arama metodudur. Toplumların neredeyse tümünde geçerli olan ataerkil sistem içinde kadınlar ezilmektedirler. Feminizm ise; tüm bu ülkelerin kadınları başta olmak üzere, ezen, adaletsiz, bağımlılık ilişkilerine dayalı bu toplumsal örgütlenme biçimlerine meydan okumaktadır. İnsanı ilgilendiren her şey feminizmin konusudur (Michel, 1997).

2.1.1.2. Feminizmin Tarihsel Süreci

Feminist literatürde, feminizmin tarihini aktarırken belirgin toplumsal hareketlere denk gelen dönemleri ayırt eden 'dalgalar' kavramı kullanılması yaygındır. Feminist teori üzerine yazdığı kitapla feminizmin çağlar boyu gelişimini gözler önüne seren Donovan, (2013)'a göre ise bu 'dalgalar'ı numaralandırmak günümüz için yanıltıcıdır. Zira 18. yüzyılın sonlarında başlayan ve birinci dalga olarak bahsedilen dalgadan çok önce de kadın haklarıyla ilgili toplumsal hareketlenmeler mevcuttur. Yine de kronolojik olarak hak kazanımlarından bahsetmekte yarar vardır. Daha önce de bahsedildiği gibi, tarihin her döneminde kadın hakları konusu örtük de olsa gündemdedi. Ancak bunların ses getirmesi erken dönemde 15., 16. ve 17. yüzyıllarda mümkün olmuştur, akabinde ise; bastırılmıştır.

18. yüzyılın ortalarında başlayan ve hız kazanan tarihsel dönüşüm süreci içerisinde, Sanayi Devrimi'nin etkisiyle evin dışında çalışmaya başlayan kadınlar, kamusal alanda daha çok görünür olmaya başlamıştır. Daha öncesinde özel alana sıkışıp kalan kadınlar, Sanayi Devrimi'yle birlikte değişen ekonomik dengelerden kaynaklı olarak iş hayatına katılmaya başlamıştır. Bu gelişme, bir yandan kadının ucuz iş gücü olarak görülüp bir kat daha fazla sömürülmesine neden olurken diğer yandan, kadının kamusal alanda kendini göstermesini sağlamış ve az da olsa ekonomik hayata katılımıyla söz hakkı elde etmede güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. Bu zeminle birlikte devletlerin yüzyıllardır üstünü kapattığı sorunlar daha fazla gizlenememiştir. Literatürde birinci dalga olarak isimlendirilen 18. yüzyılın sonunda başlayıp 20. yüzyılın başlarına kadar devam eden dönemde kadınların en önemli talebi oy hakkı ve eğitim hakkıydı. Tarihte kayıtlara geçen ilk kadın hakları manifestoları da bu yıllarda literatüre girmeyi başarmıştır. Mary Wollstonecraft'ın 1792'de tamamladığı *A Vindication of the Rights of Woman* (Kadın

Haklarının Savunusu) eseriyle birlikte feminizm literatürde tartışılmaya başlanmıştır. Aydınlanma çağı etkisindeki liberal feminizm olarak kabul edilen bu ilk dalgada temel duruş, eğitim verildiği takdirde aklın her insanda aynı olduğudur. Bu nedenle kadının eğitimi üzerinde durmuşlardır.

1900'lü yılların sonuna doğru gelindiğinde kadınlar ilk dalganın en önemli taleplerinden olan oy hakkını elde etmeyi başarmışlardır. Ancak kadının toplumdaki konumunda istenilen düzeyde ilerleme sağlanamamıştır. Hatta bu nedenle feministler arasında ilk dalgayı bu görece başarısızlığından dolayı yok sayma eğilimi vardır. Esasında eğitim ve oy hakkı konusunda büyük kazanımlar elde etmişlerse de Aydınlanmacı feminist teorinin, özel alanda kadının konumunu göz ardı ettiği söylenebilir. Yaşamın kadınlar için özel-kamusal alan olarak ayrıldığını göz ardı eden liberal feministler annelik, evlilik ve aile kavramları üzerinde düşünmemişlerdir (Donovan, 2013). 1960'lardan itibaren kadınların daha çok kamusal alandaki haklarıyla ilgili gelişmeler yaşanmaya başlamıştır.

1960'lardan itibaren, feminizmin ikinci dalgası olarak kabul edilen, kadınların kamusal yaşam, iş, kültür ve eğitim alanlarında eşitsizliğe neden olan toplumsal ve hukuksal dinamikleri kaldırmaya yönelik hareketleri baş göstermiştir (Naiman, 1988). İkinci dalga feminizm; aydınlanmacı liberal feminizm olan birinci dalga hareketinden toplumsal cinsiyete bakış açısı, çözüm önerileri ve eylemleriyle farklılık göstermektedir. Birinci dalgayla birlikte her ne kadar kadınlar kanun önünde erkeklerle eşit haklar elde etmeye başlamışlarsa da ataerkil toplumun öğretileriyle şekillenen toplumlarda, günlük pratiklerde eşitsizlikler devam etmiştir. İkinci dalga, biyolojik cinsiyetten kaynaklanan eşitsizliklerden çok, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine odaklanmıştır. İlk kez 'gender' kavramı toplumsal cinsiyeti ifade etmek için kullanılmış, dönemin önde gelen kadınlarından Simone de Beauvoir'ın "kadın olunmaz, kadın doğulur" sözü ikinci dalgayı özetleyen ilke söz olmuştur (Beauvoir, 2010). Özel alan- kamusal alan, doğum kontrolü, kürtaj, kadın cinselliği, ataerkil aile içinde kadın emeğinin sömürülmesi gibi konular ikinci dalga feminizmde başlıca tartışılan konulardır. Millett (2000)'in "cinsel devrim" olarak nitelendirdiği, kadınların biyolojik cinsiyetlerinden kaynaklanan eşitsizliklere kafa tutarak ataerkiye başkaldırdıkları birinci dalgadan sonra gelen bu ikinci dalga, kadınların ezilmesinin ana sebebinin erkek ve kadın arasındaki

kutuplaşmalardan çok, sosyal öğrenmelerden kaynaklı olabileceğine işaret etmektedir. Hatta kadınların erkeklerden güçlü yanlarına odaklanıp, tarihsel ve psikolojik tecrübelerden faydalanarak kadınların ihtiyacı olan güce ulaşmaya çalışılmıştır (Kılıç, 1998).

İkinci dalga feminizm; dünya çapında gelişen teknolojilerle birlikte kadınların üreme ve doğurma faaliyetlerinde değişen teknikler, ilk defa dile getirilen ve kadınların birbirinden güç alması gerektiğini savunan ‘kız kardeşlik’ olgusu, kadınların deneyimlerini birbirlerine aktararak beslendikleri ‘bilinç yükseltme’ toplantıları gibi farklı düzlemlerde hareketlerle desteklenerek güçlenmiştir. Ancak, farklı siyasi ideolojilere de yayılan kadın özgürlüğü fikri tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Feminizm farklı ideolojilerde bambaşka yorumlanarak literatüre yeni isimlerle girmiştir; radikal feminizm, Marksist feminizm, sosyalist feminizm bunlardan bazılarıdır. Hepsinin ortak ve nihai hedefi ataerkil düzenin hayatın her alanında son bulmasıdır ve bu dönemde feminist hareketler çok çeşitli alanlarda, sanatta, edebiyatta, politikada, kısacası hayatın olduğu her yerde yayınlar ve eylemler ile mücadele etmiştir.

1990’lı yıllara gelindiğinde, değişen dünya paradigmaları ile birlikte feminizm de biçim değiştirmeye başlamıştır. Post modern dalganın yarattığı etkilerle birlikte kadınların arasında da çok seslilik kendini göstermiştir. İkinci dalga feminizmdeki pratikler, kadınlar tarafından fazla elit olmakla, sadece beyaz orta veya üst sınıf kadınları kapsamakla eleştirilmişlerdir. Bu yeni oluşum feminizmin üçüncü dalgası olarak adlandırılmıştır. Üçüncü dalganın belirleyici özelliği tüm kadınların eziliş biçimlerinin aynı olmadığını vurgulamasıdır. İkinci dalganın aksine, üçüncü dalga feminizm tek tip evrensel kadınlık algısını sorgulayarak, başka kadınlıklar üzerine odaklanmıştır. Üçüncü dalganın ürettiği politikalar daha çok her kadın için bireysel müdahaleleri ve evrensel olarak insan özgürleşmesini kapsamaktadır. Bu dönemde “eko feminizm” gibi, dünyanın daha yaşanılabilir bir yer olmasını talep eden daha kapsayıcı akımlar ortaya çıkmıştır (Kolay, 2015).

2.1.2. Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı

Feminizmin getirdiği kadın hakları mücadelesi, elbette insan hak ve özgürlükleri için mücadele eden sosyal hizmet disiplinde de yankı bulmuştur. Feminist sosyal hizmetin ne olduğuna ve nasıl uygulandığına bu bölümde değinilecektir.

2.1.2.1. Feminist Sosyal Hizmetin Tanımı

Feminist sosyal hizmet, kendi topluluklarında kadınlarla birlikte çalışan kadınlar tarafından gerçekleştirilen feminist sosyal eylemden ortaya çıkmıştır (Dominelli ve McLeod, 1989). Bu kadınların amacı; kadınların kişisel ve mahrem sıkıntıları ile onların toplumdaki sosyal konum ve durumlarını bağlantılandırarak kadınların refahını arttırmaktır. Bu durum, şahsi dertlerin halk sorunu olarak yeniden tanımlanması anlamına gelmiştir. Diğer birçok sosyal hizmet kuramının, kişisel problemleri toplumun yarattığı varsayımına karşılık, feminist sosyal çalışmacılar arasında ilk kez kadınların dertlerini onların kendi sosyal konum ve rollerine dayandıranlar olmuştur. Dolayısıyla feminist sosyal hizmet, kadınları güçlendirme yolunda daha çok kadınların bireysel yaşantılarından yola çıkarak toplumu anlamlandırmaya çalışırken, aynı zamanda kadınların toplumdaki konumlarından yola çıkarak da kadınların kişisel hayatlarında olumlu kazanımlar elde etmeyi amaçlamıştır. Feminist sosyal hizmeti oluştururken kadın aktivistler, daha genel anlamda feminist iç görüşlerden yararlanarak ve bunları kendi benzersiz teori ve uygulama örüntülerini inşa ederken kullanarak feminist sosyal hizmetin de feminist bilgi, araştırma ve uygulamaya katkıda bulunduğu etkileşimli bir ilişki kurmuşlardır (Dominelli, 2002).

Dominelli (2002), feminist sosyal hizmeti, kadınların dünya tecrübesini analizinin başlangıç noktası olarak kabul eden, bir kadının toplumdaki konumu ile yaşadığı bireysel zorluklar arasındaki bağlantılara odaklanarak onun özel gereksinimlerine cevap veren, "müracaatçı"-çalışmacı etkileşimlerinde eşitlikçi bağlar oluşturan ve yapısal eşitliklilikleri ele alan bir sosyal hizmet uygulaması biçimi olarak tanımlar.

Kadınları etkileyen sayısız gerilim ve çeşitli baskı biçimleri de dâhil olmak üzere kadınların belirli ihtiyaçlarını bütünsel bir şekilde karşılamak ve onların hayatlarının

karmaşıklıklarıyla ilgilenmek, feminist sosyal hizmetin ayrılmaz bir parçasıdır. Ayrıca, feminist sosyal hizmetin sosyal ilişkilerin birbirinden bağımsız doğasına odaklanması da kadınların; erkekler, çocuklar ve diğer kadınlar ile etkileşimlerinden doğan ihtiyaçlarını ele almaktadır.

2.1.2.2. Feminist Sosyal Hizmet Bağlamında Kadınlarla Çalışma

Feminist sosyal çalışmacılar, çözümlenmelerinde kadınlara en yüksek mevkiyi vererek kadınlara erkeklerin düşünme, yaşama ve çalışma şekillerinin cinsiyetsiz yankıları olarak kabul edilen evrensel insan türü kisvesi altında, erkeklerin yan ürünü olarak muamele eden, her iki cinsiyete de uyan teori ve uygulamalarına meydan okumuştur (Harding, 1990). Bunlar, sosyal hizmette kadın müracaatçıların ve kadın sosyal çalışmacıların ihtiyaçlarına yönelik hassas cinsiyetçi yanıtları destekleyen kadın merkezli yaklaşımlar ile yer değiştirmiştir (Hanmer ve Statham, 1988).

Feminist sosyal çalışmacılar, toplumsal cinsiyeti sosyal hizmet haritasına yerleştirerek genellikle geleneksel profesyonel sosyal hizmet teori ve uygulamalarında muhafaza edilen bu sosyal bölünme konusundaki cinsiyet ayrımı gözetmeme yaklaşımına meydan okumuştur. Feministler, geleneksel uygulamacıların erkekleri tüm kadınların tecrübelerini değerlendirme ölçütü olarak kullanan evrensel söyleme dayanmasını sorgulamıştır; çünkü kadınları bu alanlarda bulmak, kadınların günlük hayat rutinlerindeki özel deneyimlerini reddeder ve onların bağımsız durumlarını belirli bir şarta bağlar (Pascall, 1986). Ayrıca feminist aktivistler, sosyal çalışmacıların, kadınların yaşadığı sosyal durumları göz önünde bulundurmamasını da sorgulamış ve sosyal hizmetin sadece bireyler ve onların işlevleriyle ilgili olduğu varsayımını reddetmiştir.

Feminist sosyal çalışmacılar, bunu yaparken uygulamacıların kadınların ihtiyaçlarına yanıtlarını sorunsallaştırmıştır. Feminist sosyal çalışmacılar eleştirilerinde, bu durumun meydana geldiği, kadınları pasif kurbanlara dönüştürme (Hester, Kelly ve Radford, 1996), konumlarının angaryasından kurtulmaya çalışan kadınlara çeşitli sosyal kontrol biçimleri dayatmayı (Ashurst ve Hall, 1989), tatmin edici olmayan ve uygunsuz ilişkilere hapsedilen kadınlardan ağır duygusal cezalar çıkarılması (Marchant ve Wearing, 1986; Thorpe ve Irwin, 1996) ve kadınların kendi geleceklerini seçme hakkını

reddetme gibi dayanakları tanımlamıştır. Ayrıca feminist sosyal çalışmacılar, gerek sosyal hizmetin patriarkal kapitalist küresel sosyal yapısı içindeki yerini değiştirerek gerekse mahalli ve çoklu sosyal boyutta farklılaşmış sosyal ilişkilerin cinsiyetçi doğasına odaklanarak sosyal hizmet uygulamasının gerçekleştirildiği bağlamları da incelemiştir. Diğer bir deyişle bir kadın, bir kadından daha fazlasıdır (Dominelli ve McLeod, 1989).

Kadınların son yıllardaki konumundan elde edilen kazanımlara rağmen kadınların kendi refahlarını sağlamak için cinsiyet merkezli eylemler çevresinde harekete geçmeyi sürdürme ihtiyacının devam ettiği açıktır. Pek çok feminist erkek dahi doğasını değiştirme konusunda endişeli olduğundan, feminizm de erkeklere bağlıdır. Kadınlar ve erkekler arasında daha eşitlikçi ilişkiler kurma vizyonu da uygunluğunu korumaktadır. Feminist sosyal hizmet teori ve uygulaması; kadın, erkek ve çocukların refahını yükseltmede oldukça önemlidir. Feminist sosyal hizmet, uçlarda olmaktan ziyade sosyal yaşamın merkezinde kadınların olduğu daha iyi bir dünyanın nasıl yaratılabileceğine ilişkin uygulamalara odaklanmaktadır.

Feminist sosyal hizmet, bu soruna önemli ölçüde ışık tutmaktadır; çünkü her halükarda kadınların refahını analizlerinin sonu olarak değil, başlangıç noktası olarak görmektedir ve uygulamanın ayrılmaz bir parçası olarak eşitlikçi sosyal ilişkiler kurmuştur. Eleştirilere yanıt vermek üzere akıcılık ve kapasite konusunda kavramsal çerçeveler sunan feminist tartışmalar, kadınların hayatlarının değişken doğasını teorileştirmektedir. Feministlerin sosyal hizmeti yeniden ele almasının temelini pozitivist epistemolojik ve ontolojik paradigmların sorgulanması oluşturmuştur. Bu paradigmlar şunları içermektedir:

1. Erkeklerin tecrübelerinin, kadınların tecrübelerini değerlendirme ölçütü olarak kullanılmasına itiraz etme;
2. Evrensel standartları inceleyip bunların, kadınların çeşitli yaşam tarzları ile topluma katkılarını tanımlama, anlama veya değer verme konusundaki başarısızlığını ortaya çıkarma;
3. İkinci düşünmeyi ve bilgiyi birbirine karşı olarak faaliyet gösteren ikili kategoriler olarak formüle eden kavramları eleştirme;

4. Kimlik politikasını sosyal ilişkilerin nasıl örgütlendiği ve taklit edildiğine ilişkin merkezi dinamik olarak görme;
5. Kadınların çoklu ve akışkan kimliklerine saygı duyma;
6. Kadın ve erkeklere kendi hayatlarını kendi ihtiyaçlarına ilişkin görüşlerine uygun olarak inşa etmek üzere sunulan fırsatları şekillendirmede cinsiyetçi güç ilişkilerinin önemini kabul etme ve
7. Kadınların kendi adlarına aksiyon alma ve sosyal alanlarda dayanışma sergileme kapasitelerini tanıma (Harding'den aktaran Dominelli, 2002, s. 18).

Bu hususlar, önemli temalar olmuştur; çünkü bunlar, feminist sosyal hizmeti diğer sosyal hizmet biçimlerinden ayıran önemli özellikler olarak ortaya çıkmıştır. Dominelli, (2002, s.18-19)'ye göre bu hususlar feminist sosyal hizmete özetle şu misyonları yüklemektedir:

1. Kadın, erkek ve çocukların birbirleriyle olan patriarkal cinsiyetçi ilişkilerinin etkisini değerlendirme ve bu konuda çalışma;
2. Kamu sektöründeki ve özel sektördeki ataerkinin kadın, erkek ve çocuklar üzerindeki etkisini inceleme;
3. Bağımlılığı yeniden kavramsallaştırma;
4. Eşitlikçi ilişkiler kurarken yanlış eşitlik tuzaklarından kaçınma;
5. Farklılıkları övme;
6. Kadınların güçlü yanlarını ve yeteneklerini övme;
7. Bakım çalışmasına değer verme ve bu çalışmanın gerçekleştirildiği koşulları iyileştirme;
8. Topluluğu yeniden inşa etme;
9. Anneliği irdeleme;
10. "Aile"ye ilişkin yekpare açıklamalara itiraz etme ve tanımını genişletme;

11. Sosyal cinsiyet inşasını göz önünde bulundurma;
12. Kadın, erkek ve çocukların ihtiyaçlarını birbirinden ayırma;
13. Sendika üyesi olarak/olmayarak çalışma;
14. Devletin gücüne aracılık etme ve
15. Güçsüzlerin baskıya direnme faaliyet ve kapasitesini anlama.

Feminist sosyal hizmet teori ve uygulaması, resmi olarak 1970'lerin sonunda ve 1980'lerin başında büyük ölçüde akademik sosyal hizmet ortamında görülen, oldukça yeni bir teorik oluşumdur. İlk kez kadınların sosyal hizmetteki deneyimlerinin değişken yapısını, yani "evrensel" erkek kişiliğinin egemen olduğu teorik cephede kadınların deneyimlerinin görünmezliğini vurgulamak ve kadınları ağırlıklı olarak başkalarının (kocaları, çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu akrabaları) bakımını üstlenen kişiler olduğu görüşünün sınırları içinde faaliyet gösteren bir uygulamanın yetersizliğini tanımlamak üzere ortaya çıkmıştır (Dominelli ve McLeod, 1989; E. Wilson, 1997). Kadınların aile içindeki bağımlılığını savunan, baskın sosyal düzeni yansıtan geleneksel sosyal hizmet uygulaması, kadınların mekândan bağımsız olarak günlük çalışmaları yoluyla kendi olma mücadelelerini tanınamamaktadır (Segal, 1983). Kadınları bağımlı olarak tanımlamak, onların başkalarıyla etkileşime girerek onların hayatlarını farklı yönlerde şekillendiren temsilciler olarak hareket etme yeteneklerinin değerini düşürmüştür (Dominelli, 1986).

2.2. FEMİNİST YAKLAŞIM PERSPEKTİFİNDEN AİLE VE AİLE İÇİNDE ATAERKİL İLİŞKİLER

Kuşkusuz ki aileyi feminizm kadar eleştiren başka bir disiplin yoktur. Feminizm aileyi, kadının hapsedilmek istendiği özel alan olarak görmekte ve aileyi dönüştürmek suretiyle kadınları özgürleştirmeye çalışmaktadır. Bu bölümde feminizmin aile ve evlilik kurumlarına bakış açısından bahsedilecektir.

2.2.1. Feminist Yaklaşım Perspektifinden Aile ve Evlilik

Connell (1987)'e göre aile toplumun yapı taşıdır, ancak aynı zamanda toplumun en karmaşık yapılarından biridir ve aile içindeki öğelerden hiçbiri basit değildir. Aileyi açıklamaya çalışırken yapılacak tüm genellemeler geçersiz kalmaktadır. Çünkü her ailenin dinamikleri, yapısı ve kurgusu başkadır. Sürekli değişen, kültürden kültüre, kuşaktan kuşağa farklılık gösteren ailenin tek bir evrensel tanımından bahsetmek mümkün değildir (Blankenhorn, 2009). Davidoff (2002), birbirinden farklı aile tipleri olsa da tüm ailelerin ortak özelliklerinin insanların, birey olarak yalnız kalmalarını engellemek üzere kendilerine çizdikleri sınırlar olduğunu söyler.

Aile; kadın, erkek ve çocukları içeren basit bir yapı olmaktan çok uzaktır. Aile, içerisinde ortak yaşam, cinsellik, üreme, ekonomik ilişkiler, annelik, babalık, toplumsal cinsiyet rolleri, farklı cins ve kuşaklar arasındaki iktidar ve güç ilişkileri gibi konuları içeren karmaşık bir yapıdır (Gittins, 2012). “Kuşkusuz ki yaş ve cinsiyet toplumsal işaretler olarak bütün kurumlarda mevcuttur. Ancak aile bunları eşine az rastlanır bir ölçüde içerir, oluşturur ve gerçekleştirir”(Poster, 1989, s. 176).

Toplumun kadına hazırladığı kader genel olarak, evliliğdir. Günümüzde dahi, kadınların büyük bir bölümü ya kendini evlenmeye hazırlamakta ya zaten evli, boşanmış ya da dul kalmış ya da en kötü ihtimalle evlenemediği için dertlenmektedir. Bu sınıflandırmanın dışında kalan bekâr kadınların konumu da toplum tarafından yine evlilik üzerinden değerlendirilir. Hal böyle olunca kadınların toplumdaki yerini anlamak için evlilik ve aile kurumuyla ilgili tartışmaları derinleştirmekte yarar vardır (Beauvoir, 2010).

2.2.1.1. Feminist Yaklaşım Odağından Modern Dünya Tarihinde Ailenin Seyri

17. ve 18. yüzyıllar boyunca ve öncesinde, kadının yegâne rollerinin anne ve eş olmak olduğu, kadının evine ait olduğu neredeyse evrensel bir yaklaşımdı (Donovan, 2013). “Kadınlar, kaynağı Eski Yunan felsefesi olan ikilikçi Batı düşüncesinin ruh/beden karşıtlığı anlayışında bedenle özdeşleştirilmişlerdir” (Berktaş, 2009, s. 131). Erkekler ruhu ve akli temsil ederken kadınlar bedeni ve duyguları simgelerler. Bedeni temsil eden kadın, aynı zamanda cinsellik demektir (Berktaş, 1998). Beden ve cinsellik söz

konusu olduğunda, denetleyici kurum olarak evlilik kurumu ön plana çıkmaktadır (Aydın Şafak, 2014). Kadının kocasının himayesi altında, aileye ait olduğu fikri, kuramsal olarak doğal hakların tüm insanlar için olduğunu savunan John Locke dâhil tüm liberal erkek kuramcılarının ortak fikriydi (Donovan, 2013).

Locke, *Second Treaties of Government* (Hükümet Üzerine İkinci İnceleme, 1960) isimli, doğal haklar doktrinin kutsal kitabı ve Bağımsızlık Bildirisi'nin temeli kabul edilen eserinde erkek üstünlüğünü kabul ederek “Fakat karıyla koca bazen kaçınılmaz olarak farklı isteklere sahip olabilirler. Bunun için bir kuralın yerleştirilmesi gereklidir, bu da doğal olarak güçlü ve iktidar sahibi olan erkeğin görevidir” der (Locke'dan aktaran Donovan, 2013, s. 27).

Locke'un teorisine göre kadınlar doğal olarak akıl yoksunu iken, erkekler bir aileyi yönetme kapasitesine ‘doğal’ olarak sahiptir. Bu felsefeyle hareket eden hukuk da yakın zamana kadar kadını yok saymaktaydı. Hatta öyle ki, evlilikle birlikte kadınların birey olarak hukuksal anlamda öldüğünü söylemek mümkündür. Evlikle birlikte eşler tek bir kişi olarak kabul edilmiştir. Yani kadının mevcudiyeti yok sayılıp; ancak bir erkeğin himayesi söz konusu olduğunda varoluşları kabul edilmiştir (Locke'dan aktaran Okin, 2013).

Sanayi Devrimi ile değişen normlarla birlikte kadın hakları konusunda ilk metinlere imza atan Wollstonecraft, kadının köle olarak kalmasının nedeninin, eğitilmesine mani olan ve hayattaki esas gayesinin erkeğe hizmet etmek olduğunu edindiren sosyalleşme süreci olduğunu iddia etmiştir (Wollstonecraft, 2012). Kadınların bir birey olarak hukuksal ve toplumsal olarak var olmadığı 1900'lü yıllarda dahi evlilik kurumunun ataerkil zihniyetin denetim aracı olduğunu iddia eden Wollstonecraft (2012), kadınların daha cazip getirilerde evlilikler yapabilmeleri için akıllarını değil; sadece bedenlerini kullanmaya mecbur bırakıldıklarını, güzellik kavramına akıldan çok önem verdiklerini ve kendilerini bu işlere adayan kadınların yaptıklarının yasaya uygun fahişelikten başka bir şey olmadığını iddia edecek kadar tartışmayı ileri götürmüştür.

Madam Claire Leplae'nin 1945-1947 yılları arasında, Belçika'da kentsoylu sınıf üzerinde yaptığı araştırmadan elde ettiği sonuçlar çarpıcıdır ve günümüzde de büyük oranda geçerliliğini korumaktadır:

Genç kızlar delikanlılara saldırmaktadır. Genç kızlar, bir yuvalan olsun diye, ilk önlerine çıkana varmaktadır. Hepsi evleneceğini ummakta ve bunun için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bir genç kız için, istenmemiş olmak utanç vericidir: bu yüzden de, ilk önlerine çıkanla evleniverirler. Genç kızlar evlenmek için evlenmektedir. Genç kızlar kadın olabilmek için evlenmektedir. Evlilik kendilerine daha büyük bir özgürlük getireceği için dörtlüğe evlenmektedirler (Leplae'den aktaran Beauvoir, 2010, s. 20).

Toplumda kadınların değeri ahlaki bir kurum olan evlilik ile belirlenmektedir. Evlilik cinselliğin ahlaki formudur (Önal, 2013). Aile çeşitleri zamana ve yere göre değişse de aile türleri arasında en yaygın ataerkil ailedir. Russell (1983), ataerkil ailenin babanın iktidar alanı oluşunu şöyle açıklar:

Batı uygarlığında, Hıristiyanlık öncesi dönemden bu yana, var olan cinsel ethikin ilk amacı kadının namusunu korumak olmuştur, zira onsuz babalık belirsizleşeceği için ataerkil aile de var olamazdı. Babalığın fizyolojik gerçeğinin kabul edilmesi babalık duygusuna yepyeni bir unsur ekleyerek hemen her yerde ataerkil toplumların doğmasına yol açtı. Baba, İncil'de belirtildiği gibi, çocuğunu kendi «tohumu» olarak kabul etmesiyle birlikte çocuğa karşı olan duygusu iki etken tarafından güçlendirildi; İktidar tutkusu ve dölün devamı (s. 21).

2.2.1.2. Feminist Yaklaşım Odağından Türk Modernleşmesinde Aile ve Evlilik

Dünyada kadınlar ve aile içindeki konumları 1900'lü yıllarla birlikte bahsedildiği şekilde yol alırken, Türk modernleşmesinde de ailenin ve dolayısıyla kadının konumu cumhuriyetten sonra yeniden şekillendirilmeye başlanmıştır. “Modernlik, en genel tanımıyla, insanlar tarafından *düzenlenebilir bir toplum* hayal etmektir” (Sancar, 2014, s. 198). Cumhuriyet sonrası modernleşme sürecinde aile, toplumu düzenlemek için kullanılan en önemli kurumlardan biri olmuştur. Modern zihniyet aileyi, ekonomik ve siyasal hayatın dışında özel bir alan olarak kabul etmiştir. Aile alanı dışılığı, toplumsal alan ise erki temsil edecek şekilde kurgulanan modern aile yapısı şekillendirilmiştir (Sancar, 2014).

Türk Dil Kurumu'na göre aile, “evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu en küçük birlik” olarak tanımlanmıştır (Aile, t. y.) Geleneksel aile sistemi, tanımdan da anlaşılacağı gibi, erkekler, kadınlar ve çocuklardan oluşur. “Bununla birlikte erkekler meslekleriyle, kadınlarsa mesleklerinden önce evlilik ve annelik karşısındaki konumlarıyla tanımlanır”(Aydın Şafak, 2014, s.1). Ülkemizde 3 Haziran 2011 tarih ve 633 sayılı KHK ile Kadın ve Aileden Sorumlu

Devlet Bakanlığı feshedilerek, bu bakanlığın yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması da, kadının bir birey olarak değil; aile içinde değerlendirilecek ve varlığı kabul edilecek biri olarak görüldüğünün bir işaretidir (Aydın Şafak, 2014). Feminist düşünce ise; ailenin hemen herkes tarafından kabul gören bu işlevlerine itiraz eder.

İkinci dalga feminizmin, kadınların yaşadığı eşitsizliklerin kaynağının özel alan olduğu üzerinde durmasıyla beraber feminizm, aile konusunu politik mücadele odağına taşıdı. Ataerkilliğin ailede üretildiğini düşünen feministler ailenin toplumsal konumuyla beraber ailenin içinde özel alanda neler olup bittiğine odaklandılar (Bora, 2010).

Toplumsal ve ekonomik değişikliklere rağmen aile kurumu birey ve toplum için hala önemini korumaktadır. Ailenin en önemli işlevi kuşkusuz ki, üretilimdir. Aile hem fiziksel olarak hem de kültürel olarak üretimi sağlamaktadır. Ailenin ürünü olan çocuk, ihtiyacı olan tüm değerleri, fikirleri, becerileri ve yaşadığı toplumun cinsiyet rollerini ailede öğrenir (Wilson, 1985). Evlilik, neredeyse her toplumda belli bir konum elde etmenin en önemli araçlarından biridir (Benedict, 2000). Kadınların ekonomik ve sosyal statülerini evlenerek değiştirmeleri mümkündür.

Kadınları bu kadar yakından ilgilendiren aile kurumu söz konusu olduğunda, feminizm tüm toplumsal kurumlara olduğu gibi, aileye de çeşitli eleştiriler yöneltmektedir. Feminist araştırmalar, aile ve kadın olgusuna farklı bir bakış açısı getirmektedir. Kadın sorunlarına, kadın deneyimlerinden yola çıkarak yaklaşan feminist araştırmalar, kadınlar ve erkekler arasındaki güç ilişkilerini, toplumsal cinsiyete dayalı rol paylaşımlarını ve aile içinde yaşanan eşitsizlikleri dile getirmişlerdir. Feminist bakış açısıyla kadının özel alanda, yani aile içinde tüm yaşamını kapsayan ücretsiz emeklerine karşılık erkeklerin kendilerine daha fazla zaman ayırabilmeleri, işgücüne katılabilmeleri ve her yönden gücü ellerinde tutmaları eşitsizliği doğurmaktadır. Feminizme göre, aile kurumunun bizzat kendisi bu eşitsizliğin doğmasına neden olmaktadır. Aile, kadını ev işleri yapan, erkeği de eve para getiren konuma taşır.

2.2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin ve Ataerkil Değer Yargılarının Mimarı Olarak Aile

Toplumsal cinsiyet, doğayla ilgisiz olarak, kadın ve erkek rollerinin toplumsal olarak öğretilmesidir. Toplumsal cinsiyet kavramı temelde, kadın ve erkeğin biyolojik farklılıkları yerine, kültürel ve toplumsal olarak kadınlık ve erkekliğin nasıl kurgulandığını işaret eder (Spector, Allen, Poelmans ve Cooper, 2005). Eşit şekilde doğmalarına rağmen kız çocuklarına, toplum anneliği ve ev işlerini öğretirken, erkek çocuklar babaları gibi güçlü ve özgür olmayı öğrenir.

Feminizm, kadınların cinsiyetinden dolayı sosyal adaletsizliğe sistematik olarak maruz kaldığını kabul etmektedir. Feminizmin amacı toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların her anlamda güce sahip olmalarını sağlamaktır. Aile, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini deneyimlediği ve öğrendiği ilk alandır (Polat Uluocak ve Bulut, 2011). Feminizme göre geleneksel ailenin yalnızca erkekler ve çocuklar için sayısız yararı vardır. Kadınlar ise; ailede erkekler ve çocuklara bu yararları sağlarken cinsel, duygusal, sosyal ve ekonomik olarak baskılara maruz kalmaktadırlar (Pilalis ve Anderton, 1986).

Feminizm, aileyi ataerkil sistemin pratiklerinin uygulayıcısı olarak görmektedir. Bu nedenle feminizm, kadına ilişkin söylemlerinin temelinde özel alanın, ataerkil sistemin bir uygulayıcısı olan ailenin sorgulanmasını önerir. Aile, her yeni kuşakta yöneten erkekler ve onların yönettiği kadınlar üretmektedir. Evde sorumluluklar yüklenen ve özel alana hapsolan kadın, kendine verilen görevleri benimserken acı içinde evcilleşir. Baskılar sonucunda sınırlarının dışına çıkmamayı öğrenir. Kadını ezen bu yapı böylelikle kuşaktan kuşağa aktarılır (Doltaş, 1995).

Ataerkil değerler ailede kök salar ve yayılır; ancak tek başına aileye özgü değildir. Ataerkil değer kalıpları toplumu, toplum da aileyi şekillendirir. Ataerkil düzenin temelinde erkeğin üstün görülmesi ve erkek dışındaki tüm grupların erkeğe hizmet eden konumunda kurgulanması vardır. Ataerkil sistem içinde erkekler dışında kalan tüm gruplardan beklenen davranış boyun eğme ve bağımlılıktır.

Aile, ataerkil sistemin en temel uygulayıcılarından birisidir. Bu yüzden aile içindeki toplumsal cinsiyet rolleri derinlemesine incelenmelidir. (Durkheim, 1933)'a göre ailede

ve toplumda temel işbölümü yaşa ve cinsiyete göre yapılır. Yaş, herkesin erişebileceği bir kategoriyken cinsiyet, değişmez ve daimidir. Kadın ve erkek arasında farklılık biyolojik olarak yalnızca üreme faaliyetleri ve kas yoğunluğu ile sınırlı olsa da, gerçekte toplumsal olarak şekillendirilmiş çok çeşitli eşitsizlikler mevcuttur. Kadınlara atfedilen ev içi çocuk, yaşlı, hasta ve engelli bakımı, yemek pişirme, ev temizliği gibi eylemler çok rahatlıkla erkeklerin de yapabileceği işlerken; bu tür eylemler sadece kadınlara yüklenmektedir. Erkekler için geçerli olan para kazanma, eve ekmek getirme, ailede ve toplumda karar alıcı olma gibi konular günümüz şartlarında kadınların da yapabileceği eylemlerken, bu işler halen yalnızca erkeklere layık görülmektedir. Günümüzde çağdaş aile ideolojisi ev içinde ve dışında kadınlar ile erkeklerin eşit ortaklığını savunur; ancak bu durum nadiren gerçekleşir. Çünkü kadınların elde ettiği sayısız kazanıma rağmen ataerkil aile yapısı kadın ve erkeğin sorumluluklarını eşitsiz bir biçimde belirlemektedir (Gittins, 2012).

Aileye ve özel alandaki ilişkilere feminist bir yaklaşımla bakmak, aynı zamanda “erkek ve kadın olmanın çok katmanlı anlamlarının nasıl sosyal olarak oluşturulduğunu; kadın ve erkek olmanın ev içinde ve ev ötesinde oluşan her türlü günlük faaliyette gömülü olduğunu” gözler önüne serer (Dedeoğlu, 2000).

2.3. ATAERKİL DEĞER YARGILARI GÖLGESİNDE KAÇARAK EVLENME

Kadınların kaçarak evlenme nedenlerine baktığımızda, genellikle ataerkil aile ve toplum yargılarından kaynaklı bir çıkış yolu aradıkları gözlemlenmektedir. Bu arayışlar, kadınların deneyimleri ışığında incelenecektir.

2.3.1. Bir Ataerkiden Diğesine Giden Yolda Güvensiz Liman: Evlilik

“Kadın” ve “ev” sözcüklerinin aynı sözcük içinde birlikte zikredilmesi kadınlık, evlilik ve ailenin, yaşanılan ortam içinde beraberliğine işaret eder (Oakley, 1974). Birbirinden bağımsız anıldığında ev ve kadın yalnızca birbirini çağrıştıran iki farklı kelime iken, birlikte telaffuz edildiğinde kadının ev üzerinde, evin de kadın üzerinde tahakkümün hakkını sezdirir. Şenol Cantek (2001 s. 102)’in de dediği gibi “birçok kültürde kadınla

bir arada anılan ev, ‘yuva’nın sıcaklığıyla birlikte ‘zindan’ın karabasanını da içinde taşır. Ev, hem dönülüp gelinen, hem de kaçılıp kurtulunmak istenen yerdir. Aile evinin bekçisi ise ev kadınıdır. O, evin sabit figürüdür”.

Evlilik, ataerkil toplumlarda kadınlar için hem evden kaçıp kurtulma hem de kendi yuvasını kurma telaşı taşır. Ataerkil toplumlarda kadınların hayatlarını kurguladıkları yegâne mekân evdir. Özellikle ev kadını olan kadınlar için evi çekip çevirmek, evin tüm alanlarından sorumlu olmak hayatlarının odak noktasıdır. “Ev kadını” olarak tabir edilen bu kadınlar sosyal ve kamusal hayattan uzakta olduğu varsayıldığından, toplumsal hayatta yer edinebilmek için elindeki en önemli kozu olan domestik bilgiyi kullanır. Kadının domestik bilgi ve deneyimleri arttıkça bir yandan toplumda kabul ve değer görürken, diğer yandan sergilediği ev içi emekler erkeklerin ve bilhassa ataerkil düzenin üretim ihtiyacını karşılamaktadır (Oakley, 1974). Bir nevi karşılıklı fayda olarak kabul edilebilen bu döngü kadına bir iktidar alanı yaratır. Ne kadar iyi “ev kızı” olabilirse o kadar kolay “ev kadınlığına terfi edebilmektedir. Zira bulunduğu evdeki sınırlarını genişletebilmesi ancak “hayırlı bir kismet” bulabilmesiyle mümkün olmaktadır.

Kadınların toplumsal statüleri evlilikten doğrudan etkilenir. Kadınların eğitimleri ve ekonomik kazançları ne olursa olsun kadınlar arası hiyerarşide belirleyici olan medeni halleridir. Evli kadınlar bekârlara göre, çocuğu olanlar olmayanlara göre, ileri yaşlarda da çocuklarını evlendirip torunu olanlar olmayanlara göre daha yüksek bir statüdedir. Hiyerarşinin en altında ise “evde kalmışlar”, “dullar” ve “kısır kadınlar” vardır (Lüküslü ve Çelik, 2008).

Toplumumuzda, kadınların geleneksel ataerkil aile yapısı içinde belli bir yaştan sonra aileleriyle birlikte yaşamaları hem toplumsal anlamda baskı altında olmaları hem de cinsel anlamda özgürlüklerinin kısıtlanması demektir. Sosyal olarak daha aktif olabilme şansına sahip kadınlar cinsel özgürlükleri için farklı mekânları kullanmaya yönelse de, yaşadığımız toplumun cinselliği ancak evlilikle mümkün kılan tabuları nedeniyle kadınların birçoğu yalnızca cinsellik konusundaki merakı için dahi evlenmek isteyebilmektedirler. Kendi kararlarını veremeyen kadınlar için ise; evlilik tek kurtuluş yolu olarak gözükmektedir (Uslu, 2012). Bir esaretten kurtulmanın başka bir tutsaklığa neden olabileceği ise; üzerinde durulması gereken en önemli konudur.

Bu koşullar altında, “baba evi”nin mahrumiyetler ve yasaklarla çizilmiş sınırlarının dışına çıkmanın tek yolu evliliğdir. Kimi zaman bir özgürleşme ihtimali olarak görülen evlilik, “koca evi”nin daha parlak ama daha az baskıcı olmayan hapisanesine giden yol da olabilir. Ev, ev kadınının üzerine kapanan bir kapıdır böyle durumlarda (Şenol Cantek, 2001, s. 106).

Evlenme yaşına geldiği halde ailesiyle yaşamaya devam eden kadınlar tek kişilik yataklarında müebbet bir çocukluk halinde yaşarlar (Gürbilek, 2007). Evin hükümdarı anneleridir, dolayısıyla evin kadını değıldirler, çocuk statüsünü sürdürmektedirler. “Onlar ebeveyn banyosu kullanmaz, evin diğder odalarına oranla küçük olan bir odaları vardır, bir çalışma masaları, kıyafetlerinin sığmadığı bir dolapları vardır” (Uslu, 2012). Evden çıkmadıkları sürece evin küçük kızı olarak kalmayı sürdürürler.

2.3.2. Beyhude Kaçış: Bir Strateji Olarak Kaçarak Evlenme

İçağasıoğlu Çoban (2009), adölesan evliliklerle ilgili çalışması için yaptığı nitel görüşmelerde kadınların, aile içinde çocuklar arasında sergilenen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine oldukça içerlediklerini gözlemlemiştir. Kadınlar eğitimlerine devam etmek isterken engellenmiş, erkek kardeşlerine tanınan doğal haklar onlara tanınmamıştır. Kadınların evlilikleri hakkında söz hakkı olamaması kendilerini güçsüz ve kendi hayatları üzerinde kontrollerinin olmadığını hissetmelerine neden olmuştur. İçağasıoğlu Çoban (2009)’a göre nitel çalışma yaptığı kadınların evlilik kararında söz sahibi olamaması, erken yaşta ve zorla evlendirilmeleri, kadınların ailelerinde işleyen toplumsal cinsiyet kalıplarıyla ilişkilidir. Kadınlar ev içinde kendi evlilikleri hakkında dahi söz sahibi olamamaktadır. Benzer şekilde kaçarak evlenen kadınların ailelerinde de toplumsal cinsiyet rolleri belirgindir, kadınlar baskı ve şiddetten bunalmıştır ve evliliği bir başkaldırı olarak görmektedir.

Bora ve Üstün (2005), kadınlarla yaptıkları çalışmalarında, kadınların çok küçük yaşta ve kaçarak evlenerek hayatlarını savurmalarının sebebinin çoğu zaman ailelerinden ilgi ve sevgi görmemeleri olduğunu tespit etmiştir. Kadınlar aile baskısından kaçmak için evliliğe başvurumaktadırlar. Kadınların toplumda bir birey olarak kabul edilmesi genellikle evlilik yolundan geçmektedir. Genç kadınlar, bazen aile içinde görünür bir baskı olmasa bile yetişkin bireyler haline gelebilmek için gördükleri tek seçenek olan evliliği, ailelerinin rızası olmasa da bir başkaldırı ve çıkış yolu olarak görebiliyorlar.

Bazen de ailedeki baskıcı tutumlar, kadınları önlerine çıkan ilk erkekle kaçarak evlenmeye itebiliyor:

Örneğin Gül, babasının şiddetinden ve annesinin ilgisizliğinden bunalmış, komşusunun oğluyla kaçmış. Anlattığına göre, çocuğu doğru dürüst tanıymıyormuş bile ama annesini tanıyormuş ve dışarıdan bakıldığında, mutlu bir aile ortamları var gibi görünüyormuş. “Safiye teyze, kızına davrandığı gibi davranır bana da” diye düşünmüş. “O” dedi, “aileye kaçıştı, oğlanla evlilik değildi”. Aradan geçen yıllar içinde kendi gençliğini ve ilk evliliğini değerlendirirken Gül, o zamanki ihtiyaçlarını tahlil edebiliyor: “16 yaşında evlendim. O zamanki evlilik değildi. Bi aileden kaçıştı (Bora ve Üstün, 2005, s. 28).

Kadınların aile baskısından kaçmak için kullandıkları bu strateji maalesef çoğu zaman umdukları gibi gitmemektedir. Kök ailelerinde yaşadıkları olumsuzluklardan kaçarak evlenen kadınlar, gittikleri yerde de huzursuz olduklarında geriye dönüş yolları da çoğu zaman kapanmış olmaktadır. Aileler, kurdukları düzene başkaldıranları cezalandırma yoluna gitmektedir. Ailelerin onayını almadan eşleriyle kaçarak evlenen kadınlar çoğunlukla aile desteğinden mahrum kalıyor. Bu tür evlilikler yürümediği zaman isyankârlıkları sürekli olarak yüzlerine vuruluyor (Şemsa ve Yakut-Çakar, 2012). Kaçarak evlenen kadınlar bazen de ailelerini cezalandırmak istemektedir. Ancak sonunda kendini cezalandırmaktadırlar (Altınay ve Arat, 2008).

Bolak (1995)’in ailenin geçimini kadının sağladığı hanelerle yaptığı çalışmada, kadınların ekonomik anlamda güçlü olduğu evlerde dahi kadınların, kendilerini yeterince güçlü konumda hissetmediğini belirtmiştir. Erkekler para kazanmasalar veya şiddet kullanmasalar da kuşaklar arası aktarılmış bir iktidara sahiptir. Bu iktidar kadınların kendi kararlarını almalarını, kendilerine ait bir yaşamlarının olmasını engellemektedir.

Ataerkil sistem içinde kadınların erkekler karşısında sergilediği mücadelelerinde, aile ve toplum içinde konumlarını belirleyen en önemli pozisyon evliliğidir. Evlilik içinde eşler arasında yaşanan eşitsizlikler dışında, evdeki yetişkin kadınların aile bireyleri ile yaşadığı güç ve iktidar ilişkileri de tartışılmaya değerdir. Ataerkil sistemin en belirgin formu evli yetişkin kadınlar üzerinde gözlemlenmektedir. Evlilik, kadınlar için hem yetişkin bir birey olarak statülerini korumayı sağlayan bir araç hem de yeniden eşitsizliğin içine düştükleri bir eşitsizlik cenderesidir. Kök ailelerinde söz sahibi olamayan, kendilerine ait bir yaşantıları olmayan kadınların evlenirken bunlardan bile

vazgeçip kocasının soyadını alarak yeni bir kimlik geliştirmesi beklenmektedir. Fakat ne yaparsa yapsın neticede yeni kurduğu aile içinde de elkızıdır (Özby, 2002).

Geleneksel ataerkil ailede gelin, başka bir erkeğin ailesine sonradan dâhil olmuş, kendisinden sınırsız hizmet beklenen; sadece kocasına karşı değil, aynı zamanda kocasının ailesine ve topluma karşı da sorumlu kabul edilen kadındır. Evlilik, toplum içinde saygınlık kazanmanın bir yolu olduğundan dolayı kadınlar evliliğe istek duymaktadır. Ancak evlendikten sonra çoğu zaman umduğunu bulamamaktadır. Özellikle evlendikten sonra kocasının ailesiyle aynı evi paylaşmak zorunda kalan kadınlar için durum, baba evinden daha karmaşık hale gelmektedir. Evin sahibi olan başka bir kadın olduğunda ataerkil baskılar gelinler için katlanmaktadır. Kendi varlığını ancak annesi olduğu erkekler tarafından garantileyen kadınlar, eve yeni gelen ve bir nevi oğlunu elinden alacağı konusunda tehdit olarak gördüğü gelinlerle alanlarını ve güçlerini paylaşmaya direnmektedir. Kandiyoti (2012)'ye göre kadınlar ataerkil yapı içinde kendi güvenliklerini sağlama alabilmek için ataerkil pazarlık içine girerek oğullarını geleceğin koruyucusu ve güvencesi olarak görmektedir. Bu durum; kadınların tutucu bir rol benimsemelerine, var olan ataerkil ilişkileri devam ettirmelerine ve hatta yeniden üretilmesine destek olmalarına neden olmaktadır. White (1999) ise bu durumu, kadınların sosyal ilişkiler ağında tutunabilmek ve kendilerine yer edinebilmek için yalnızca kişiler arası bir pazarlık olarak değil, kişilerin toplumla bir pazarlığı olarak kabul eder. Kadınlar, toplumun her katmanında bambaşka sömürü ilişkilerinin içinde yer almalarına rağmen emeklerinin karşılığında güven ve dayanışma ilişkileri almayı umut etmektedirler.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın katılımcıları ile ilgili bilgiler, veri toplama süreci, veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması hakkında bilgiler verilecektir.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Feminist araştırmalar hiyerarşiyi incelemek için toplumsal cinsiyete odaklanır ve hem araştırmacılar hem de katılımcılar için öznelliği savunur (Stéphanie, Anderson-Nathe ve Gringeri, 2014). Feminist araştırmacıların vardığı genel kanı, feminist araştırmacılar yalnızca kadınlar için değil, kadınlar için ve eğer mümkünse kadınlarla olmalıdır (Ramazanoglu ve Holland, 2002). Feminist araştırmada *ne* öğrenildiğinden çok *nasıl* öğrenildiği önemlidir. Bilgi ve politika üretiminin daha önce dışında tutulan seslerin su üstüne çıkmasını ve bu sayede kadınların yaşantılarını yansıtarak daha iyiye ulaşmalarını sağlamak araştırmacının sorumluluğudur (Stéphanie ve diğerleri, 2014). Feminist kritiklerin odağında, tarihten beri nitel araştırma vardır. Bu nedenle çoğu feminist araştırmacı, kendisini nitel araştırma hizasında konumlamaktadır. Zaman içinde her ne kadar Miner-Rubino ve Jayaratne, (2007) gibi bazı feminist araştırmacılar nicel araştırmanın feminist araştırma için faydalarına değinse de; birçok feminist araştırmacı, nitel yöntemin kadın çalışmaları açısından daha elverişli olduğunu savunmuştur (Denzin ve Lincoln, 2011; Lindlof ve Taylor, 2010; McHugh, 2014; Reinharz ve Davidman, 1992; Roberts, 2013).

Nitel araştırmanın amacı, sosyal olguların anlamlarını, insanların kendi deneyimlerini araştırarak ortaya koymaktır (Holloway, 1997). Tam da bu nedenle, bu çalışmada, kadınların yaşam deneyimlerini yansıtmak amacıyla niteliksel yöntem kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış bir nitel görüşme formu kullanılarak kadınların neden ve nasıl evlilik kararı aldıklarına odaklanılmıştır. Toplum ve aile içinde her bir kadının deneyimlerinin kendine özgü olduğu kabul edilerek, kadınların deneyimleri nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak katılımcıların izniyle kayıt altına alınmıştır. Feminist araştırmanın bir gereği olan

kadınların kendi seslerini duyurmalarına imkân sağlamak amacıyla niteliksel yöntem seçilmiştir. Var olan olguların nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği, insanların bu tecrübelerden nasıl etkilendiğini inceleyen fenomenolojik yaklaşımın tek başına kullanılması planlanırken, araştırma sürecinde çok kültürlü bir yapının ortaya çıkması, deneyimlerin kültürden kültüre değişmesinin fark edilmesiyle birlikte etnografik yaklaşımdan da yararlanılmıştır.

Araştırmamda, (Mies, 1995, s. 52-56)'in bahsettiği feminist bir araştırmada olması gereken şu yöntemsel prensipleri dikkate aldım;

1. Değerden arınmış araştırma önermesi, araştırma nesnelere karşı tarafsızlık ve kayıtsızlık ilkesi yerine, araştırma nesnelere ile kısmen yan tutan, kısmi özdeşleşmeyle gerçekleştirilen bilinçli taraflılık benimsenmelidir.
2. Araştırmacı ve araştırma nesnelere arasındaki dikey ilişki ve *yukarıdan bakış*, yerini *aşağıdan bakışa* bırakmalıdır. Bu bilinçli taraflılık ve karşılıklılığın gereğidir.
3. Salt düşünmeye dayalı, katılımsız 'seyirci bilgisi', kadının kurtuluşu için yerini eylemlerde, hareketlerde ve mücadelelerde aktif katılıma bırakmalıdır.
4. Kadınların ezilmesi ve sömürülmesine karşı çıkmak, ataerkil sistemi anlamak için başlangıçtır.
5. Araştırma süreci hem araştırma özneleri sosyal bilimciler, hem de araştırma nesnelere (hedef gruplar olarak kadınlar) için bir bilinçlenme süreci olarak yaşanır.
6. Kadınların problem-formülasyonu metodolojisi ile kolektif bir iç sorgulama yapmaları, kadınların bireysel ve sosyal tarihlerinin incelenmesiyle yan yana gitmelidir.
7. Kadınlar kendi deneyimlerini kolektifleştirmeye başlamadıkça, kendi tarihlerine sahip çıkamazlar.

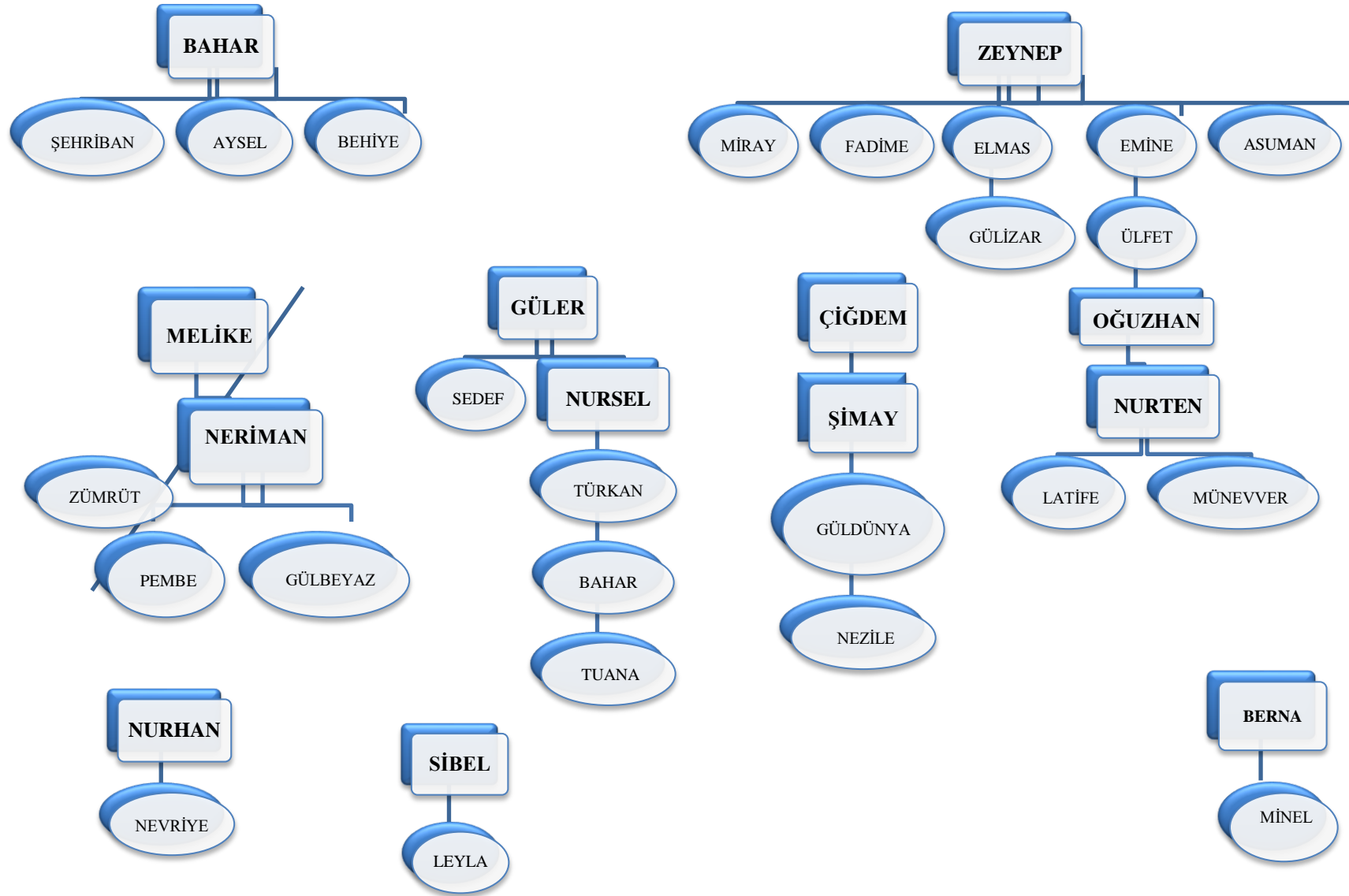
3.2. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI

Araştırmanın katılımcıları, Düzce il sınırları içinde ikamet etmekte olan kaçarak evlilik gerçekleştirmiş kadınlardır. Araştırmaya katılacak kadınlar seçilirken; hayatının herhangi bir döneminde kaçarak evlenen; ancak görüşüldüğü esnada 18 yaşını doldurmuş kadınlar olmasına özen gösterilerek araştırmanın katılımcıları belirlenmiştir. Düzce ilinin çok kültürlü yapısı göz önünde bulundurularak, araştırmada birçok farklı kültürden, sosyoekonomik düzeyden ve yaştan kadınla görüşülmüştür. Ulaşılan kadınların farklı hayat deneyimlerinin ve kültürel farklılıklarının olması araştırmaya zenginlik katmış; kadınların ataerkil toplumlarda hayatı nasıl deneyimlediklerine ilişkin çok seslilik oluşturmuştur.

Katılımcı kadınlara kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Bu yöntemde, bir ağdaki herhangi bir kişiyle veya vakayla başlayarak, bu vakadaki kişiyle bağlantılı ilişkilerle ilerleyen bir amaçlı örnekleme yapılır. Bu örnekleme modelinde kişilerin birbirini izleyen ilişkiler ağıyla seçilmesi, tüm katılımcıların birbirilerini tanıdığı anlamına gelmez (Neuman, 2014).

Görüşülen kadınlara ulaşabilmek için muhtarlıklardan, din görevlilerinden, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünden, ilçelerdeki lise ve meslek yüksekokullarında görevli öğretmen ve öğretim elemanlarından, il ve ilçe merkezindeki kadın kuaförlerinden, çeşitli köylerde ve ilçelerde yaşayan esnaflardan yardım istenmiştir. Amaçlı olarak seçilen ilk birkaç kadından sonra, doğrudan ya da dolaylı onlarla bağlantılı diğer kadınlara ulaşılmıştır. Görüşme esnasında duygulanarak konuşmayı devam ettiremeyen 2 kişi çalışmadan zorunlu olarak çıkarılmıştır. Ayrıca flört halindeyken kendi isteği dışında eşi tarafından kaçırılan 4 kadın da araştırma dışında tutulmuştur. Görüşmeler birbirini tekrarlamaya başladığından 24. kişiden sonra alan çalışması sonlandırılmıştır. Çalışmadaki kadınların birbiriyle ve kaynak sağlayan kişilerle olan yakınlığı Tablo 1’de görülmektedir:

Şekil 1: Araştırmanın Kaynak Kişilerinin ve Katılımcılarının Sosyogramı

*Diktörtgenle ifade edilen isimler kaynak kişileri, yuvarlak ile ifade edilenler ise araştırmaya katılan kadınları ifade etmektedir.

Tablo 1: Kaçarak Evlenen Kadınların Evlilik Yaşları

Evlilik Yaşı	Sayı	%
15	1	4.2
16	4	16.6
17	5	20.8
18	8	33.3
19	3	12.5
20	1	4.2
21	1	4.2
23	1	4.2
Toplam	24	100

Araştırmaya katılan 18-65 yaş arasındaki kaçarak evlenen 24 kadının evlilik yaşlarına baktığımızda; 1'inin 15 (% 4,2), 4'ünün 16 (% 16,6), 5'inin 17 (% 20,8), 8'inin 18 (% 33,3), 3'ünün 19 (% 12,5), 1'inin 20 (% 4,2), 1'inin 21 (% 4,2), 1'inin 23 (% 4,2) yaşında evlendiği belirlenmiştir. Kaçarak evlenen kadınların 17'si (% 70,7) bu eylemlerini 16-18 yaş aralığında gerçekleştirmiş olup 15-23 yaş aralığında geçtiği belirlenen kaçarak evlenme eyleminde bulunan kadınların evlenme yaş ortalaması 18 yaşın altında kalmaktadır.

Tablo 2: Kaçarak Evlenen Kadınların Eşlerine Ait Evlilik Yaşları

Evlilik Yaşı	Sayı	%
21	2	8.35
22	3	12.5
23	5	20.8

24	3	12.5
25	3	12.5
26	2	8.35
27	4	16.6
28	1	4.2
33	1	4.2
Toplam	24	100

Araştırmaya katılan kaçarak evlenen 24 kadınla evlenen erkeklerin evlilik yaşlarına baktığımızda; 2'si 21 (% 8.35), 3'ü 22 (% 12,5), 5'i 23 (% 20,8), 3'ü 24 (% 12,5), 3'ü 25 (% 12,5), 2'si 26 (% 8.35), 4'ü 27 (% 16,6), 1'i 28 (% 4,2), 1'i 33 (% 4,2) yaş olarak belirlenmiştir.

Tablo 3: Kaçarak Evlenen Kadınların Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	2	8.3
İlkokul	9	37.5
Ortaokul/İlköğretim	3	12.5
Lise	6	25
Lise terk	4	16.7
Toplam	24	100

Kaçarak evlenen 24 kadının eğitim durumlarına bakıldığında; 2'sinin (%8,3) okur-yazar olmadığı, 9'unun (% 37,5) ilkokul mezunu, 3'ünün (% 12,5) ortaokul/ilkokul mezunu, 6'sının (% 25) lise mezunu, 4'ünün (% 16,7) lise terk düzeyinde olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılanların yarıya yakınının (% 41,7) lise ve lise terk düzey eğitim grubuna dâhil oldukları verisi ile Tablo-2’de verilen kaçarak evlenen kadınların büyük çoğunluğunun (% 70,7) kaçarak evlenme eylemini gerçekleştirdiklerinde 16-18 yaş aralığında oldukları verisi birlikte değerlendirildiğinde; kaçarak evlenen kadınların önemli bir bölümünün ya lise öğrenimini bitirdikten kısa bir süre sonra ya da lise öğrenimine devam ederken (% 41,7) evlilik kararı aldıkları, yani kadınların kaçarak evlenme tercihiyle sadece evlerini terk etmedikleri, aynı zamanda okul ve eğitim yaşamlarını da terk ettiği saptanmıştır.

Tablo 4: Kaçarak Evlenen Kadınların Eşlerine Ait Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Sayı	%
İlkokul	7	29.2
Ortaokul/İlköğretim	4	16.7
Lise	5	20.8
Lise terk	3	12.5
Ön Lisans	2	8.3
Lisans	2	8.3
Lisans terk	1	4.2
Toplam	24	100

Araştırmaya katılan 24 kadınla evlenen erkeklerin eğitim durumlarına bakıldığında; 7’sinin (%29,2) ilkokul, 4’ünün (% 16,7) ortaokul/ilköğretim mezunu, 5’inin (% 20,8) lise mezunu, 3’ünün (% 12,5) lise terk düzeyde, 2’sinin (% 8,3) ön lisans mezunu, 2’sinin (% 8,3) lisans mezunu, 1’inin (% 4,2) lisans terk düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: Kaçarak Evlenen Kadınların Anne-Baba Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Anne	%	Baba	%
Okur-yazar değil	12	50	0	0
Okur-yazar	0	0	1	4.2
İlkokul	10	41.6	20	83.3
Ortaokul/İlköğretim	1	4.2	2	8.3
Ortaokul/İlköğretim terk	0	0	1	4.2
Lise terk	1	4.2	0	0
Toplam	24	100	24	100

Kaçarak evlenen kadınların ebeveynlerinin eğitim durumlarına bakıldığında; annelerin 12'sinin (% 50) okur-yazar durumda olmadığı, 10'unun (% 41,6) ilkokul mezunu olduğu, 1'inin (% 4,2) ortaokul/ilköğretim mezunu olduğu, 1'inin de (% 4,2) lise terk düzeyde olduğu; babaların 1'inin okur-yazar, 20'sinin (% 83,3) ilkokul, 2'sinin (% 8,3) ortaokul/ilköğretim, 1'inin (% 4,2) ortaokul/ilköğretim terk düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6: Kaçarak Evlenen Kadınların Evlendikleri Dönemdeki İstihdam Durumları

İstihdam Türü	Sayı	%
Ev Kadını	20	83.3
İşçi	2	~ 8.4
Memur	2	~ 8.4
Toplam	24	~ 100

Kaçarak evlenen kadınların evlendikleri dönemdeki istihdam durumları; 20'sinin (% 83,3) ev kadını olduğu, 2'sinin (% ~ 8,4) ücretli işçi olarak çalıştığı, 2'sinin (% ~ 8,4) de memur olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Kaçarak Evlenen Kadınların Eşlerinin Evlendikleri Dönemdeki İstihdam Durumları

İstihdam Türü	Sayı	%
İşsiz	7	29.1
İşçi	9	37.5
Memur	4	16.7
Esnaf	3	12.5
Serbest Meslek	1	4.2
Toplam	24	100

Kaçarak evlenen kadınların eşlerinin, evlendikleri dönemdeki istihdam durumlarına bakıldığında; 7'sinin (% 29,1) işsiz, 9'unun (% 37,5) işçi, 4'ünün (% 16,7) memur, 3'ünün (% 12,5) esnaf, 1'inin (% 4,2) de serbest meslek sahibi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8: Kaçarak Evlenme Sürecinde Ailelerin Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması

Durum	Sayı	%
Kök ailenin durumu daha iyi	15	62,5
Evlenilen ailenin durumu daha iyi	4	16,7
Aynı/Benzer şartlarda	5	20,8
Toplam	24	100

Kaçarak evlenen kadınlardan, evlendikleri dönemde kök aileleri ile eşlerinin ailesinin ekonomik durumunun karşılaştırılmasına yönelik alınan bilgiler doğrultusunda; 15'inin (% 62,5) kök ailesinin ekonomik durumunun, eşinin ailesinin ekonomik durumundan daha iyi düzeyde olduğu, 4'ünün (% 16,7) eşinin ailesinin ekonomik durumunun kök

aileden daha iyi düzeyde olduğu, 5'inin (% 20,8) de kök aile ile eşinin ailesinin ekonomik durumlarının aynı ve benzer şartlarda olduğu paylaşımında bulunduğu görülmektedir.

Tablo 9: Kaçarak Evlenme Sürecindeki Evlilik Biçimleri

Durum	Sayı	%
Yalnızca Dini Nikâh	1	4,2
Yalnızca Resmi Nikâh	0	0
İkisi Birlikte	16	66,7
Resmi nikâhı süreç içerisinde yapılanlar	7	29,1
Toplam	24	100

Araştırmaya katılan kaçarak evlenen 24 kadından 16'sının (% 66,7) hem resmi hem de dini nikâh töreni yapılarak evlendiği, 8'inin (% 33,3) sadece dini nikâh yapılarak evlendiği, bunlardan 7'sinin (% 29,1) süreç içerisinde reşit olduktan ya da aile rızasıyla resmi nikâh yapılacak 17 yaşına girdikten sonra ailelerinin rızasıyla birkaç yıl içerisinde resmi nikâhlarının da yapıldığı, yalnızca 1 kadının (% 4,2) dini nikâh sonrası resmi evliliğinin olmadığı, bu evliliğin de ayrılıkla sonuçlandığı, bu haliyle bakıldığında ise; resmi nikâh yapma şartlarına kavuştuktan sonra araştırmaya katılan 24 kadından 23'ünün (% 95,8) dini nikâhın yanında resmi nikâhlarının da yapıldığı belirlenmiştir.

Tablo 10: Kaçarak Evlenen Kadınların Araştırmaya Katılım Dönemindeki Medeni Durumları

Medeni Durumu	Sayı	%
Evli	15	62,5
Boşanmış	5	20,8
Dul	3	12,5
Ayrılmış	1	4,2

Toplam	24	100
---------------	-----------	------------

Araştırmaya katılan kaçarak evlenmiş 24 kadından 15'i (% 62,5) halen evli, 5'i (% 20,8) boşanmış, 3'ünün (% 12,5) eşi vefat etmiş/dul, 1'inin (% 4,2) de yalnızca dini nikâh bağı olan eşinden ayrılmış durumda olduğu belirlenmiştir.

3.2.1. Araştırma Katılımcıları ile İlgili Tanımlayıcı Bilgiler

Araştırmaya katılan 24 kadın katılımcıyla ilgili tanımlayıcı bilgiler, oluşturulan bir tablo aracılığıyla EK1'de sunulmuştur. Katılımcılara ilişkin ayrıntılı veriler sunulurken etik kurallar gereği gerçek isimlerin kullanımına yer verilmemiş, bunun yerine verilen kod isimlerinin seçiminde; 2016 ve 2017 yıllarında erkek şiddetine maruz kalarak yaşamını yitiren kadınlarımızın anısını yaşatmak adına isimleri tercih edilmiştir.

Asuman: 26 yaşında, ortaokul mezunu, 4 çocuklu bir ailenin en küçük çocuğu, 2 ablası ve 1 ağabeyi var, annesi okur-yazar değil, babası ortaokul mezunu. Kendisi 17, eşi 22 yaşında iken evlilik yapıyorlar, resmi ve dini nikâh birlikte gerçekleştiriliyor. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, halen evlilikleri devam etmekte, evlendiği dönemde eşinin sürekli bir işi yok, ara sıra pazarcılık yapıyor, eşi ortaokul mezunu, kendisi çalışmamış, annesi de gelir getirici bir işte çalışmıyor, babası işsiz. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; şartların aynı olduğunu belirtti. Babası vefat ettikten sonra amcasının onlara destek olduğunu, eşiyle görüştüğünün amcası ve yengeleri tarafından duyulması üzerine zor durumda kaldığından kaçtığını söyledi. Evliliğinden şu anda bir buçuk yaşında olan bir çocuğu olduğunu paylaştı.

Aysel: 35 yaşında, ilkokul mezunu, derslerinde başarılı olmasına rağmen; kız çocuğu olduğu gerekçesiyle babası tarafından okula gönderilmediğini aktardı. 2'si kız, 2'si erkek olan 4 çocuklu bir ailenin en küçük çocuğu, 1 ablası ve 2 ağabeyi var. Kendisi 18, eşi 27 yaşında iken resmi ve dini nikâhla evleniliyor, her ikisinin de ilk ve tek evliliği, halen devam eden evliliklerinden 1'i erkek, 2'si kız olan 3 çocukları mevcut. Evlendiği dönemde eşi işi bırakmış, işsiz, evlilikten birkaç ay sonra bir fırında şoför olarak

çalışmaya başlamış, baba şoför, anne ev kadını, kendisi evlenmeden önce 14-16 yaş aralığında bir fabrikada işçi olarak çalışmış, evliliği süresince de 2 ay kadar işçi olarak çalışmış, şu anda ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Aile baskısından kurtulmak için kaçarak evlilik yaptığını söyledi.

Bahar: 32 yaşında, ilkokul mezunu, 3 çocuklu bir ailenin en büyük çocuğu ve tek kızı, 2 erkek kardeşi var, annesi ve babası ilkokul mezunu. Kendisi 20, eşi 23 yaşında iken hem resmi, hem de dini nikâh töreniyle evleniyor, eşinin ve kendisinin ilk evliliği, halen evlilikleri devam ediyor. Evlendiği dönemde annesi ev kadını, babası bir kamu kurumunda işçi olarak çalışıyor, kendisi gelir getirici bir işte hiç çalışmamış, eşi lise terk ve evlendiğinde işsiz durumda, evlendikten iki buçuk sene sonra çalışmaya başlamış. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin ekonomik durumunun daha iyi olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Evliliğinden 3 çocuğu bulunmaktadır. Eşinin ailesinin istemeye gelmesinin ardından kendisine fikir sorulduğu halde istediğini söylemeye çekindiğini, ailesinin de gönlü olmadığını düşünerek aileyi geri göndermesinin ardından aynı kişiyle kaçarak evlendiğini söyledi.

Behiye: 40 yaşında, lise mezunu, dede tarafı Trabzon'dan göç etmiş, anne-baba Düzce doğumlu olan 4'ü kız, 5'i erkek olmak üzere toplam 9 çocuklu Karadenizli bir ailenin kızı. Babası fabrikada işçi, annesi ev kadını, kendisi de gelir getirici bir işte hiç çalışmamış, ev kadını. Kendisi 19, eşi 24 yaşında iken önce resmi, ardından dini nikâh yapılarak evleniyorlar, halen devam eden evliliğinden 1'i kız, 2'si erkek olan 3 çocukları mevcut. Evlendiğinde; eşi halen çalışmakta olduğu fabrikada işçi, babası da fabrika işçisi, annesi ev kadını, kendisi gelir getirici bir işte çalışmamış, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Eşinin, ailesiyle birlikte ev yaptırdığını, bu süre içinde düğün yapacak maddi imkânının olmadığını belirtmesi üzerine kaçarak evlendiğini söyledi.

Cansel: 40 yaşında, lise mezunu, 4 çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu, en küçüğü erkek olan 2 kız, 1 erkek kardeşi var, annesi okur-yazar değil, babası ilkokul mezunu. Kendisi

18, eşi 25 yaşında iken resmi nikâhla evleniyorlar. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, halen evlilikleri devam etmekte, evlendiği dönemde eşi Türk Silahlı Kuvvetleri'nde askeri personel olarak görev yapmakta, ön lisans mezunu, babası otobüs şoförü, annesi ev kadını, kendisi de gelir getirici bir işte çalışmamış, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; eşinin ailesinin ekonomik durumunun daha kötü olduğunu belirtti. Evliliğinden 2 kızı bulunmakta. Eşinin ailesinin kendisini Çerkez olduğu gerekçesiyle istemediğinden dolayı kaçarak evlendiğini söyledi.

Elmas: 65 yaşında, okur-yazar değil, dedesi Ordu'dan, babaannesi Trabzon'dan Düzce'ye göç etmiş, 4'ü kız, 2'si erkek olan 6 çocuklu bir ailenin, üçüncü çocuğu, annesi okur-yazar değil, babası ilkokul mezunu. Kendisi 16, eşi 26 yaşında iken evleniyorlar, önce dini nikâh, 4 sene sonra da resmi nikâh yapıyor. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, eşi 9 yıl önce vefat etmiş, dul. Evlendiği dönemde eşi ahşap atölyesinde işçi, ilkokul mezunu, annesi ev kadını, babası işsiz, kendisinin bir yıl kadar bir deri fabrikasında işçi olarak çalışması dışında gelir getirici bir iş öyküsü yok, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin ekonomik durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Evliliğinden 4 çocuğu bulunmakta. Eşiyle flört ettiği dönemde eşinin maddi durumu nedeniyle ailesinden istese de vermeyeceklerini bildiğinden dolayı ve eşinin, ailesinin tanınmış bir aile olmasını bahane etmek suretiyle kendisiyle evlenmezse onları rezil edeceği tehdidini kullanarak kendisini kaçırmaya mecbur bıraktığını aktardı.

Fadime: 27 yaşında, ortaokul mezunu, 2'si kız, 1'i erkek olan 3 çocuklu bir ailenin en küçük çocuğu, anne ve babası ilkokul mezunu. Kendisi 15, eşi 25 yaşında iken dini nikâhla evleniyorlar, 3 yıl sonra da resmi nikâh gerçekleşiyor. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, halen evlilikleri devam etmekte, evlendiği dönemde eşi perde işi üzerine esnaflık yapıyor, lise mezunu, annesi bir yumurta fabrikasında işçi, babası da bahçe düzenleme işlerinde serbest çalışıyor, kendisinin gelir getirici bir iş durumu yok, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin ekonomik durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Evliliğinden 1 kız çocuğu bulunmakta. Ailesinin, kendi tanıdıkları bir aileyle kızlarını

evlendirme isteği üzerine flört ettiği kişiyle kaçarak evlendiğini aktardı.

Gülbeyaz: 22 yaşında, ilkokul mezunu, açık ortaokul öğrenimine devam ediyor, 3'ü kız, 1'i erkek olan 4 çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu, annesi ve babası ilkokul mezunu. Kendisi 17, eşi 22 yaşında iken dini nikâhla evleniyorlar, 1 sene sonra da reşit olunca resmi nikâh yapılıyor. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, halen evlilikleri devam etmekte, evlendiği dönemde eşi işsiz, lise terk, annesi ev kadını, babası işçi, kendisi de gelir getirici bir işte alışmıyor, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin durumunun daha iyi olduğunu, eşinin ailesinin ekonomik durumunun kök aileye göre çok kötü olduğunu belirtti. Evliliği süresince 1 kez düşük yapmış, 1 kürtaj öyküsü var ve şu anda hamileliği mevcut, bir buçuk yaşında da 1 çocuğu bulunmakta. Eşinin evdeki eşyaların konumu ve şeklini merak ettiğini söyleyerek kendisinden evle ilgili fotoğraf istediğini, ailesinin kendisini ona vermeyeceklerini öğrendikten sonra da fotoğraftan bildiği evin ortamını babasına tarif ederek kendi evlerinde kızıyla cinsel birliktelik yaşadığı iftirasını attığını, bu duruma rağmen ailesinin kendisine evlenme baskısı kurmadığını; ancak babasının olaya üzüldüğünü görmeye dayanamaması, çevreden de laf çıkması nedeniyle üzerinde oluşan baskıya dayanamayarak aynı şahısla kaçarak evlendiğini dile getirmiştir.

Güldünya: 46 yaşında, kız meslek lisesi mezunu, anne ve baba tarafından Çerkez kökenli, 3'ü kız, 2'si erkek olan 5 çocuklu bir ailenin en küçük çocuğu. Kendisi 23, eşi 33 yaşında iken resmi ve dini nikâh gerçekleştirilerek evleniyorlar. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, halen evlilikleri devam etmekte, evlendiği dönemde eşi ve kendisi farklı kamu kuruluşlarında memur olarak çalışıyor, babası kamyon şoförlüğu ve kavakçılık yapıyor, annesi ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; şartların aynı olduğunu belirtti. Evliliğinden 3 çocuğu bulunmaktadır. Çerkez geleneklerine göre aynı köyden evlilikler onaylanmadığından dolayı eşiyle kaçarak evlendiğini aktarmıştır.

Gülizar: 18 yaşında, açık liseye devam ediyor, 2'si kız, 1'i erkek olan 3 çocuklu bir ailenin en büyük çocuğu, anne ve baba ilkokul mezunu. Kendisi 16, eşi 23 yaşında iken

önce dini, birkaç ay sonra da 17 yaşına girmesi sonucu ailesinin rızasıyla resmi nikâhla evleniyor, kendisi ve eşinin ilk evlilikleri, halen devam eden evlilikten bir çocuğu bulunmakta. Evlendiğinde; eşi bir fabrikada elektrik ustası, üniversite 1. sınıf terk, anne bir fabrikada işçi, baba bir fabrikada kaynak ustası, kendisi gelir getirici bir işte çalışmıyor, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin ekonomik durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Ailesine öfkeli olduğu bir anda anlık bir kızgınlıktan dolayı kaçarak evlendiğini dile getirdi.

Latife: 20 yaşında, lise son sınıftan terk, hamileliğin son sürecine denk geldiğinden eğitimine devam edememiş, 3'ü kız, 2'si erkek olan 5 çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu, annesi ve babası ortaokul mezunu. Kendisi 18, eşi 21 yaşında iken evlenmişler, resmi ve dini nikâhları mevcut. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, halen evlilikleri devam etmekte, evlendiği dönemde eşi tavuk yetiştiriciliği/kümes işletmeciliği yapıyor, lise mezunu, annesi bir lokantada bulaşıkçı, babası belediyede işçi, kendisi de bir süre lokantada garson olarak çalışmış, şu anda ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; eşinin ailesinin ekonomik durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Evliliğinden bir çocuğu bulunmaktadır. Ailesinin baskısından, 18 yaş altı olunca alacakları yüksek miktarda başlık parası için imalarda bulunmalarından kaynaklı olarak kaçarak evlendiğini ifade etmiştir.

Leyla: 59 yaşında, okur-yazar değil, 8 kardeş, annesi okur-yazar değil, babası ilkokul mezunu. Kendisi 17, eşi 22 yaşında iken dini nikâhla evleniyorlar, 5 yıl sonra resmi nikâh yapılıyor. Kendisinin ilk, eşinin ikinci evliliği, eşi vefat etmiş, şu anda dul. Evlendiği dönemde eşi işsiz, ilkokul mezunu, annesi ev kadını, babası işçi, kendisi de gelir getirici bir işte çalışmamış, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; eşinin ailesinin ekonomik durumunun daha kötü olduğunu belirtti. Evliliğinden 4 çocuğu bulunmaktadır. Babasının uzakta olmasını fırsat bilen abisi tarafından sürekli işkenceye maruz kaldığından kaçarak evlendiğini ifade etti.

Minel: 27 yaşında, açık lise öğrenimine devam ediyor, 1 kız, 1 erkek olan 2 çocuklu bir ailenin en küçüğü, annesi ve babası ilkokul mezunu. Kendisi 21, eşi 27 yaşında iken resmi nikâhla evleniyorlar. Eşinin ve kendisinin ilk evliliği, 2013 yılında boşanma ile evlilikleri sona eriyor. Evlendiği dönemde eşi esnaf, üniversite mezunu, annesi ev kadını, babası işsiz, ailesi geçimini gayrimenkul kiraları ile tarım gelirinden sağlıyor, kendisi de eşinin iş yerinde işçi olarak çalışıyor. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin ekonomik durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Evliliğinden, şu anda velayeti kendisinde olan bir kız çocuğu bulunmaktadır. Eski nişanlısı ile yaşadığı cinsel ilişkinin ailesi tarafından duyulması sonucu kendisini çaresiz hissederek kaçarak evlendiğini söylemiştir.

Miray: 49 yaşında, ilkokul mezunu, 6'sı kız, 1'i erkek olan 7 çocuklu bir ailenin en büyük çocuğu, annesi okur-yazar değil, babası ilkokul mezunu. Kendisi 17, eşi 24 yaşında iken önce dini nikâh, sonra resmi nikâh yapılarak evleniyorlar. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, eşiyle 16 yıl süren birliktelikleri eşinin vefatıyla son buluyor, evlendiği dönemde eşi tır şoförü, ilkokul mezunu, annesi ev kadını, babası kamyon şoförü, kendisi de gelir getirici bir işte çalışmamış, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; şartların aynı olduğunu belirtti. Evliliğinden 3 çocuğu bulunmaktadır. Babasının, eşiyle daha önce aynı masada alkol aldığı gerekçesiyle evlenmesine onay vermemesi üzerine kaçarak evlenmek durumunda kaldığını dile getirmiştir

Münevver: 24 yaşında, lise mezunu, 2'si kız, 2'si erkek olan 4 çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu, annesi ve babası ilkokul mezunu. Kendisi 19, eşi 23 yaşında iken resmi ve dini nikâhla evleniyorlar. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, halen evlilikleri devam etmekte, evlendiği dönemde eşi memur, ön lisans mezunu, annesi ev kadını, babası şoför, kendisi memur. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin maddi yönden daha düşük düzeyde olduğunu belirtti. Evliliğinden bir kız çocuğu bulunmakta ve devam eden bir hamilelik süreci mevcut. Nişanlı olduğu halde, babasına daha fazla başlık parası vermeyi teklif ederek kendisiyle evlenmek isteyenler olması nedeniyle huzursuzluk yaşadığından dolayı kaçarak evlendiğini aktarmıştır.

Nevriye: 27 yaşında, lise mezunu, 3'ü kız, 1'i erkek olan 4 çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu, annesi ve babası ilkokul mezunu. Kendisi 18, eşi 24 yaşında iken resmi ve dini nikâhla evleniyorlar. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, evlilikleri boşanma ile son buluyor. Evlendiği dönemde eşi bir iplik fabrikasında işçi, lise mezunu, annesi tekstil işçisi, babası çiftçi, kendisi bir kafede garsonluk yapıyor. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; her iki ailenin durumunun da aynı olduğunu belirtti. Evliliğinden 7 yaşında bir çocuğu bulunmaktadır. Annesinin, erkek arkadaşını öğrendikten sonra ettiği küfürleri kaldıramayarak kaçarak evlendiğini söylemiştir.

Nezile: 56 yaşında, ilkokul mezunu, 7-8 yaşında iken babasının vefat ettiğini, annesinin de o dönem şartlarında kız çocuğu olmasının da etkisiyle kendisini okutamadığını ifade ediyor. Çerkez kökenli, 2 kız çocuğu olan bir ailenin en küçüğü, evlendiğinde kendisi 18 yaşında, eşi 27 yaşında, her ikisinin de ilk ve tek evliliği, resmi ve dini nikâh töreniyle evleniyorlar ve 38 yıldır evlilikleri devam ediyor. Evlendiğinde eşi öğretmen olarak görev yapıyor, baba çocuklar küçükken vefat etmiş, annesi ev kadını, ölen kocasından bağlanan maaş ve kalan mallar ile geçimlerini sağlamışlar, kendisi hiç gelir getirici bir işte çalışmamış. Evliliğinden 2'si kız, 1'i erkek olan 3 çocuğu bulunmakta. Eşiyle 15-16 yaşında iken bir düğünde karşılaştığını, isteme, söz ve nişan merasimlerinin yapıldığını, aradan 2 ay bile geçmeden, daha kısa bir sürede evlenebilmek için kaçma kararı aldıklarını, kaçmasalar 2 ay içerisinde gerçekleşecek olan düğünlerinin, kaçtıkları için bir ay içerisinde yapılmak durumunda kaldığını belirtmiştir.

Pembe: 21 yaşında, lise terk; ama açık liseden öğrenimine devam ediyor, 2 kız çocuğu olan bir ailenin en büyük çocuğu, annesi de lise terk, açık liseye devam ediyor, baba ortaokul terk durumda. Kendisi 16, eşi 23 yaşında iken dini nikâhla evleniyorlar, kendisinin ve eşinin ilk evlilikleri, resmi nikâh kıyılmadan ayrıldıkları için resmi kayıtlara göre hiç evlilik yapmamış durumda. Eşinin mesleği mobilyacılık; ancak evlendiğinde ve sonrasında hiç çalışmamış, lise terk, evlendiğinde annesi çalışmıyor, babası parke ustası olarak serbest meslek sahibi, kendisinin 7 ay kadar bir çalışma öyküsü var, şu anda çalışmıyor. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; eşinin ailesinin ekonomik durumunun

daha düşük düzeyde olduğunu belirtti. Evliliğinden iki çocuğu bulunmaktadır. Yaşı küçük olması ve eşinin işsiz olduğu gerekçesiyle ailesinin onay vermemesi üzerine kaçarak evlendiğini ifade etti.

Sedef: 22 yaşında, açık liseye devam ediyor, ailenin tek çocuğu, anne ve baba ilkokul mezunu. Kendisi 17, eşi 28 yaşında iken resmi ve dini nikâh yapılarak evleniyorlar. Kendisinin ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, eşinin fiziksel şiddetinden dolayı evlilikleri fiilen 3 ay sürüyor ve boşanma ile de resmi olarak son buluyor. Evlendiğinde eşi plastik doğrama işi üzerine esnaflık yapıyor, ortaokul mezunu, annesi esnaf, babası da firma sahibi olarak taşeron işlerle uğraşiyor, kendisi de annesi yanında çalışıyor. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; eşinin ailesinin ekonomik durumunun daha düşük düzeyde olduğunu belirtti. Evliliğinden çocuğu bulunmamaktadır. Düzce'den ve aile baskısından kurtulmak amacıyla internetten tanışıp anlaştığı biriyle kaçarak evlendiğini ifade etti.

Şehriban: 34 yaşında, ilkokul mezunu, 5 çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu, annesi ve babası da ilkokul mezunu. Kendisi 18, eşi 25 yaşında iken hem dini hem de resmi nikâh yapılarak evleniliyor, her ikisinin de ilk ve tek evlilikleri, halen devam eden evliliğinden 3 çocuğu bulunmakta. Evlendiğinde eşi bir fabrikada işçi, ortaokul mezunu, annesi ev kadını, babası inşaat işçisi, kendisi gelir getirici bir işte çalışmamış, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; her iki ailenin de aynı durumda olduğunu belirtti. Dayısından çekindiğini, dayısının akraba evliliğini istemediğinden dolayı uzaktan akrabalık bağı olan eşiyle kaçarak evlendiğini söyledi.

Tuana: 37 yaşında, ilkokul mezunu, 3'ü kız, 1'i erkek olan 4 çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu, anne ve baba ilkokul mezunu. İki kez kaçarak evlilik yapıyor, ilk evlendiğinde kendisi 18, eşi 27 yaşında, hem resmi hem de dini nikâhla evleniliyor, bu evlilik kendisi ve eşinin ilk evliliği oluyor, boşanma ile sonuçlanan bu evlilikten bir kızı oluyor, ikinci evliliğinde sadece dini nikâh var, kendisi ve eşinin ikinci evliliği, eşinin aynı zamanda resmi nikâhlı devam eden bir evliliği mevcut, kendisi kuma usulü bir yaşam sürüyor, aralarında resmi bir bağ olmayan ve kendisinin 4 yıl önce müşterek haneden

ayrılmasıyla sona eren bu evliliğinden de bir kız çocuğu var. İlk eşiyle evlendiğinde eşi tavukçuluk üzerine bir iş yerinde işçi, annesi ev kadını, babası bir kamu kurumunda işçi, kendisi de gelir getirici bir işte çalışmamış o dönem, şu anda bir fabrikada işçi olarak çalışıyor. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin maddi durumunun ilk evlendiği eşinin ailesinin durumundan daha iyi olduğunu belirtti. İki eşiyle de aile baskısı nedeniyle kaçarak evlendiğini dile getirdi.

Türkan: 40 yaşında, ilkokul mezunu, 2'si kız, 1'i erkek olan 3 çocuklu bir ailenin en büyük çocuğu, anne okur-yazar değil, baba ilkokul mezunu. Kendisi 18, eşi 23 yaşında iken resmi ve dini nikâh töreni yapılarak evleniyorlar, kendisi ve eşinin ilk ve tek evlilikleri, halen devam eden evliliğinden 3 kızı bulunmakta. Evlendiğinde eşi seramik işi üzerine işçi, ilkokul mezunu, annesi ev kadını, babası esnaf, kendisi o dönem çalışmıyor, şu anda 3 yıldır tekstil işçisi. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin ekonomik durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Annesinin eşinin köylü oluşundan ötürü evliliklerine mani olması üzerine kaçarak evlendiğini söyledi.

Ülfet: 64, okur-yazar değil, 4'ü kız, 4'ü erkek olan 8 çocuklu bir ailenin en büyük çocuğu, anne okur-yazar değil, baba okur-yazar. Kendisi 19, eşi 21 yaşında iken resmi ve dini nikâh yapılarak evleniyorlar, her ikisinin de ilk ve tek evliliği, halen devam eden evliliğinden 3'ü kız, 1'i erkek olan 4 çocuğu bulunmakta. Evlendiği sırada eşi şoför, ilkokul mezunu, anne ev kadını, baba yurtdışında işçi, kendisi de gelir getirici bir işte çalışmıyor, ev kadını. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; eşinin ailesinin ekonomik durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Yoksulluktan kaçmak umuduyla maddi durumu daha iyi olan; ancak kendisini Laz olduğu gerekçesiyle istemeye gelmeyen Çerkez bir ailenin oğluya kaçarak evlendiğini dile getirdi.

Zümrüt: 59 yaşında, ortaokul mezunu, 2'si kız, 2'si erkek olan 4 çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu, anne okur-yazar değil, baba ilkokul mezunu. Kendisi 16, eşi 26 yaşında iken önce dini nikâh yapıyor, süreç içerisinde yaşı tutmadığı için kök ailenin rızasıyla

resmi nikâh gerçekleştiriliyor, 21 yıl önce boşanma ile son bulan evliliğinden 1'i kız, 1'i erkek olan 2 çocuğu bulunmakta. Eşinin mesleği şoför, evlendiği dönemde işi yok, ilkokul mezunu, anne ev kadını, baba imam, kendisi de hiç gelir getirici bir işte çalışmamış, ev kadını, şu anda vefat eden babadan kalma emekli aylığı almakta. Evlendiği döneme ilişkin olarak eşinin ailesiyle kendi ailesinin ekonomik durumunu kıyasladığında; kök ailenin ekonomik durumunun daha iyi olduğunu belirtti. Eşinin işsiz oluşundan ve ailesinin o sırada başka bir oğullarını evlendirme sürecinde olmasından kaynaklı ekonomik sebeplerden dolayı kaçarak evlendiğini dile getirdi.

3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmaya katılan kadınlar kartopu örneklem metoduyla seçildiğinden dolayı her bir katılımcıya bir başka referans kişi aracılığıyla ulaşılmıştır. Düzce ilinin birçok farklı kültürü barındırması sebebiyle, neredeyse her mahallenin ve köyün kendine özgü kültür kalıpları vardır. Düzce ilinde dışarıdan bir kişi olarak, bu kültürlerle ait mahallelere, köylere ve bilhassa kadınların özeline dâhil olabilmem için sıklıkla her bir kültürün içinden bana referans olabilecek bağlantılar kurarak işe başladım. Örneğin, halen kapalı bir toplum olarak yaşamlarını sürdürmeyi tercih eden Çerkez ve Abazalarda kaçarak evlenmenin yaygın oluşunu bildiğimden (Avcıoğlu, 2013), onların yaygın olarak ikamet ettikleri mahallelerdeki kadınlara ulaşmak için Çerkez Kültür Derneği'nde çalışanlarla temas kurarak, onların eşliğinde mahallelerini gezdim. TÜİK (2014a)'in Seçilmiş Göstergelerle Düzce 2013 adlı istatistiklerine baktığımda, Düzce merkez ve diğer ilçelere oranla kadınların eğitim seviyelerinin en düşük, erken evlenme oranlarının ise (16-19 yaş aralığı için % 47,4) en yüksek olduğu dikkatimi çeken Yığılca ilçesindeki kadınların deneyimlerini araştırmama dâhil etmemin anlamlı olacağını düşündüm; ancak ilçede araştırmama konu olan kaçarak evlenmelere ilişkin görüşme yapma talebimi paylaştığım kadınların, aile yakınları tarafından yalnız konuşma talebimin hoş karşılanmadığının aktarılmasından dolayı tüm uğraşlarıma rağmen; yalnızca 2 kişi ile görüşebildim. Bu görüşmeleri de ilçede bir okulda görev yapmakta olan öğretmen bir kadının ikili ilişkileri aracılığıyla sağlayabildim. Ayrıca Kaynaşlı ilçesindeki kadınlara da yine tanıdık referanslar vesilesiyle ulaştım. Yine, farklı kültürel ve etnik kökenlere sahip ailelerin ikamet ettiği bazı mahallelere de muhtarlar ve din görevlileri ile

ulaşmaya çalıştım; ancak araştırma konusuna uygun nitelikteki kadınların, kocalarının yanlarında olmadığı bir ortamda konuşamayacaklarını dile getirmeleri ve bu durumda görüşmelerin güvenilirliği açısından uygun olmayacağı düşüncesiyle bu mahallelerdeki kadınlarla konuşamadım. Çoğunluğunu Laz, Gürcü ve Muhacir -ataları Bulgaristan ve Yunanistan'dan göç etmiş- vatandaşların oluşturduğu köy ve mahallelerde ise; aracı olan kaynakların da desteğiyle araştırma konuma destek olunma noktasında oldukça iyi karşılandım ve bu şekilde görüşme imkânı bulduğum kadınlar tarafından başka katılımcılar bulma konusunda destek gördüm. Yakın civarında bulunan organize sanayi bölgelerindeki çalışma sahalarından dolayı yine farklı sosyokültürel özelliklere sahip ailelerin yaşadığı bir toplu konut bölgesinde ikamet eden kadınların deneyimlerinin de araştırmama zenginlik katacağı öngörüsüyle civardaki bir kadın kuaförü ile samimiyet kurdum ve onun aracılığıyla ulaştığım kaçarak evlenmiş bir kadın yine beni farklı kadınlar ile tanıştırdı. Düzceli arkadaşlarımdan yardım isteyerek bağlantı kurduğum birkaç kadınla Cumayeri ilçesinde ve merkeze bağlı çeşitli mahallelerde temaslarda bulundum.

Araştırma, Ocak- Mart 2017 tarihleri arasında, 24 kadın ile tamamı benim tarafımdan gerçekleştirilmiş yüz yüze derinlemesine görüşmelerle sürdürüldü. Her bir görüşme yaklaşık birer saat sürmüştür. Görüşmeler çoğunlukla kadınların kendilerini en rahat hissedebilecekleri yer olan kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir.

Kadınlarla görüşürken kadın olmanın avantajını kullanarak feminist yöntem biliminin bir unsuru olan bilinçli taraflılık ilkesini kullandım (Mies, 1995). Kadınlara, görüşmeye başlamadan önce onları anladığımı, yargılamadığımı ve suçlamadığımı hissettirmeme rağmen kaçarak evlenme olgusu çoğu katılımcı için kendilerini yıllar geçse de suçlu hissettiren bir eylem haline gelmiştir. Bu durum, kadınların bazen bu konuda konuşmak istememesine, geçmişi hatırlamaktan hoşlanmamalarına, hatta görüşme sırasında ağlama nöbetleri geçirmelerine sebep olmuştur. Bu nedenle bazen görüşmeler yarıda kesilmiştir. Bu noktada, araştırmacı olarak derinlemesine nitel görüşmeyi tam olarak tamamlamamış olsam da, nitel görüşmenin bir diğer önemli veri toplama aracı olan gözlem yöntemini kullanarak notlar almam faydalı olmuştur. (Seidman, 2013, s. 7)'nin da dediği gibi “insanların kendi hikâyelerini anlatırken kullandıkları her bir kelime, onların bilinçaltılarının küçük evrenleridir”. Dolayısıyla katılımcıların ağızlarından çıkan

her bir kelimeye, yüz ifadelerine, vücut dillerine dikkatlice odaklanarak elde etmek istediğim verilere ulaşmam mümkün olmuştur.

Araştırma sürecinde yaşadığım en büyük dezavantajlardan biri Düzceli olmamak, kadınların *içlerinden biri* olamamamdır. Kartopu örneklemin ilk zincirlerinde bu sorun daha görülür olmuştur. İlk zinciri kurduktan sonra, kadınların beni yönlendirdiği katılımcılara giderken benzer bir sorun oluşmamıştır. Aynı şehirde yaşamama rağmen, onlarla benzer ekonomik ve kültürel koşulları deneyimlemediğim için kadınların bazen benim onları anlamayacağımı ima ettikleri olmuştur. Düzce ilinin küçük bir yer olması, yaşanan sosyal çevre içerisinde neredeyse herkesin birbirini tanıyor olması da katılımcıların kendilerini açmada güven duymalarını zorlaştırmıştır. Feminist literatürde, bilinen ve içinde yaşanan bir ortamda feminist araştırma yaparken karşılaşılan bu duruma *içerideki dışarıklılar* denmektedir (Wolf, 2009). İçerden olduğum için katılımcı kadınların gözünde herhangi biriyle bilgileri paylaşabilme tehlikem varken, aynı zamanda dışardan olduğum kültürlerine yabancı olmamdan dolayı onları anlayamam söz konusuydu.

Wolf (2009), feminist araştırmacıların, araştırma sürecinde, bazı ataerkil kodlara teslim olduğunu anlatır; ataerkil giyim normlarına göre hareket etmek zorunda kalma, gidilecek yere uygun kıyafetle gitmeye direnememek gibi. Araştırma sürecimde bunları yaşayacağımı tıpkı Oğuz (2012)'un araştırmasında da olduğu gibi öngörememiştim. Yine Wolf (2009)'un da belirttiği gibi bazı araştırmacılar bazen araştırmanın istikbali için, bazen yalnızca kendilerini korumak için ataerkil ilişkilerini öne çıkaran yalanlar söyleyebilmektedirler. Doktora tez çalışmasının araştırma sürecinde *içerideki dışarıklılardan* biri olarak zaman zaman evli olduğu konusunda yalan söylemek zorunda kalan Oğuz (2012)'un durumuna benzer şekilde benim de çelişkiler yaşadığım anlar oldu. Evliliğin kadın hayatındaki yüklerini tartıştığım kuramsal bölümü yazarken evlenmiş olmam, feminist bir araştırmacı olarak kadınlara pek de iyi muamelelerde bulunulmadığı söylentileri herkes tarafından konuşulan bazı bölgelere giderken eşimin de benimle gelmek konusunda ısrar etmesine kayıtsız kalamama gibi çelişkiler yaşadım. Bu süreçte, yaşadığımız ataerkil toplumda kadın olmanın, eğitim seviyeniz, inancınız, değerleriniz, maddi durumunuz ne olursa olsun ne kadar zor olduğunu bir kez daha anladım.

Araştırmada beni zorlayan bir diğer önemli husus ise; katılımcı kadınların bazılarının kayınvalide ve hatta epleriyle birlikte yaşamalarından kaynaklı olarak evde rahat görüşemememizdi. Evin içine, hatta yatak odalarına sıkışıp kalmış bu kadınların dışarıda bir yerde benimle görüşmelerine eşleri ve eşlerinin aileleri tarafından katıyen izin yoktu. O nedenle bazen günlerce, bazen haftalarca evde kimsenin olmadığı bir anı kollayarak haberleştik. Elbette sürecin bu şekilde plansız yürümesi, aynı zamanda iş yaşamıma da devam etmek zorunda oluşum nedeniyle araştırmanın bazen kesintiye uğramasına neden oldu. Katılımcılardan yalnızca 2 tanesinin görüşmesini ev dışında yapabildim. Bunlardan birini, evde annesinden rahatsız olacağını söylediği için katılımcının da isteğiyle çevrede bulunan bir kafede gerçekleştirdim; ancak bu durumda da kadının kendini açması ortamdaki kaynaklı zor olmuştur. Bir diğerini ise; eşinin haberi olmamasını istediği için kadının çalıştığı iş yerinde yapmam gerekti. Katılımcı bana gitmeden önce telefonda, ilçe koşullarına uygun giyinmem, makyaj yapmamam, soran herhangi biri olursa akrabası olduğumu söylemem konusunda uyarılarda bulundu. Kısacası, araştırma verilerini toplarken dahi bulguları gözlemlene şansım oldu. Kırsal kesimde kadın katılımcılarla feminist bir araştırma yürütmek, yalnızca katılımcıdan değil; aynı zamanda katılımcı kadının eşinden, kayınvalidesinden, kayınpederinden, anne-babasından, bazen oğullarından veya damatlarından, en çok da toplumdaki onay almak demektir.

Zeldin (1995), Türkçe 'ye *İnsanlığın Mahrem Tarihi* adıyla çevrilen eserinde, kadınların zaman ve mekân algısının farklı işlediğini anlatır. Ona göre, kadınlar için mekân kısıtlandıkça, zaman da dikeylikten doğrusallığa doğru evrilir. Ev kadınları ile çalışmak, hiçbir zaman sizin anladığınız saatte buluşamayacağınız anlamına gelir. Örneğin; görüşmek için belirlediğiniz Salı sabahı, onun dünyasında çok geniş bir anlam ifade eder, net bir saat belirlemiş dahi olsanız -saat 10.00- kadının mecburiyetlerinin zamansızca onu ele geçirdiği ev koşullarında her zaman beklenmedik engellerle karşılaşabilirsiniz. İşte benim araştırmamda da çoğunlukla yaşanan durum bundan ibaretti. Kadının evine, eşine, topluma ve çocuklarına olan sorumlulukları bitmek bilmediğinden dolayı yaşanan ufak bir gündelik değişiklikte yapmayı planladığım görüşmeler aksadı. Kimi zaman kadınların benimle görüşmek için yarım saatleri bile olamadı. Çocuk bakımı, yaşlı bakımı, eşlerinin bitmez tükenmez istekleri nedeniyle toplamda bir saatlik görüşmeyi dörde bölerek yaptığımız zamanlar oldu. Örneğin; bir katılımcı günler

öncesinden planladığımız halde evine gittiğimde çok fazla vakit ayıramayacağını, eşinin o sabah giderken ondan mantı yapmasını istediğini söyledi. Bir yandan mantı açarken diğer yandan konuştuk.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (EK 3). Görüşme formunun ilk bölümünde sosyodemografik özelliklere ilişkin sorular yer alırken, ikinci kısımda kadınların kaçarak evlenme deneyimlerine ilişkin detayların öğrenilmesini amaçlayan çeşitli açma soruları kullanılmıştır. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri tespit edildikten sonra; katılımcılara kaçarak evlenme öncesinde kök aile ilişkilerini, kaçarak evlenme sürecini ve nedenlerini, kaçarak evlendikten sonra kök aile, eş ve eşin ailesiyle ilişkilerini detaylarıyla anlamaya yönelik sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılara, araştırmadan elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçla kullanılacağına, isimlerinin araştırmada geçmeyerek kod isimlerle adlandırılacaklarına, ses kaydının yalnızca detayların incelenmesi için kullanılacağına dair gerekli açıklama yapılarak onam formu imzalatılmıştır (EK 4). Ayrıca görüşmeler esnasında notlar tutulmuştur. Ses kayıtlarının deşifresi aynı gün veya bir sonraki gün tamamlanarak notlarla birlikte eksiksiz bir şekilde temize çekilmiştir. Nitel araştırmanın esnekliğinden yararlanılarak ilk görüşmelerde elde edilen verilerle sorular yeniden şekillendirilerek devam edilmiştir.

3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Araştırmanın katılımcılarını belirleme sürecinden itibaren yaşadığım süreci kayıt altına aldım. Kendi gözlemlerimi unutmamak açısından her görüşme sonrasında, geri dönüş yolculuğum sırasında kendi ses kaydımı alarak daha sonrasında yaptığım görüşmelerin ses kaydı deşifreleriyle birlikte çözümlemelerde kullandım. Kadınlarla yaptığım görüşmeler esnasında kadınların deneyimlerini aktarırken ve olayları anlatırken büründükleri ruh hallerini, sorduğum sorulara yanıt verirken ki duygu durumlarını not almaya çalıştım. Kadınların izni ve onayı doğrultusunda aldığım ses kayıtlarını zaman geçirmeden deşifre ederek Office Word programında yazılı hale getirdim.

Daha sonra, ses kayıtlarının deşifrelerinden ve tutulan notlardan oluşan 430 sayfa doküman MAXQDA programı aracılığıyla tekrar tekrar okunarak anlamlı ve tutarlı temalara ayrılmıştır. Nitel araştırmalarda veri analiz programları kullanmak her ne kadar yeni ve henüz çekimserlikle karşılanan bir durum olsa da, programı kullanmak sayfalarca dokümanın içinde kaybolmamı engelledi. Ayrıca programı kullanırken kodlarla ilgili yeniden değişiklik yapabilmek, birbiriyle ilişkilerini kurabilmek geleneksel yöntemle manuel olarak yapılandan çok daha pratik ve amaca uygundur (Basit, 2003).

Elde edilen bu temalar yeniden okunarak birbiriyle ilintili kodlar halinde düzenlenmiştir. Yapılan görüşmelerde sıklıkla dile getirilen kök aile ilişkilerindeki bazı olumsuz tutumlar, kaçarak evlenme sebeplerinin benzerlikleri gibi olgular bazı genellemeler yapmama olanak sağlasa da, araştırmamı her kadının kendine özgü olduğunu, dolayısıyla her vakanın da kendi dinamiklerinin olduğunu göz ardı etmeden yorumlamaya gayret ettim.

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde kaçarak evlenen kadınlarla yapılan derinlemesine nitel görüşmelerin, MAXQDA programı yardımıyla temalara ayrılmış halinin yorumlanması yapılacaktır.

4.1. KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN KÖK AİLE İLİŞKİLERİNE FEMİNİST YAKLAŞIM TEMELİNDE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Bu bölümde; kaçarak evlenen kadınların çocukluk yaşantıları, kök ailelerinde karar alma süreçlerine katılımları, ebeveynleri ile ilişkileri, kök ailelerindeki toplumsal cinsiyet rolleri ve eğitim hayatına katılımları üzerinde durularak ilgili başlıklar altında oluşturulacak alt başlıklar ile yer verilecek bulguların, eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanması yoluna gidilecektir.

4.1.1. Kaçarak Evlenen Kadınların Çocukluk Yaşantıları: “Çocukluğum Hiç Yok”

Kaçarak evlenmiş kadınların birçoğu çocukluklarını yaşamadan evlenen kadınlardır. Hatta çocukluk yaşantılarına dair soru sorulduğunda bocalamış, çocukluk kavramına dair bir şeyler aktarmakta dahi zorlanmışlardır.

4.1.1.1. Yüklenilen Sorumluluklar: “Hizmetçi Gibiydim”

Kadınların çok küçük yaştan itibaren aile ve toplum tarafından güçlerinin üzerinde iş ve sorumluluklarla kuşatıldığı anlaşılmaktadır.

Ev işi, ev kadını gibi, birçok faaliyeti kapsayan genel bir terimdir. Ev işi terimi de tıpkı ev kadını terimi gibi evrensel bir tanım olmaktan öte, kültürel ve tarihsel içerikler barındırır. Ev işi, psikolojik, fiziksel ve toplumsal boyutları bulunan bir iş olarak değerlendirilebilir (Gardiner, 1976; Secombe, 1974). Ev işleri, kadına atfedilen, kadın tarafından yapılması beklenen işler bütünüdür.

Çocukluğunuz nasıl geçti sorusuna, kadınları kuşatan iş yükleri bağlamında, kadınlar şu yanıtları vermişlerdir:

“Yok, yok, çocukluk mu? Çocukluğumuz hiç yok. Çocukluk nerdeydi ki? Yük taşıtırlardı, odun taşırdık sırtımızla 5 yaşından sonra. 5 yaşından itibaren yük taşıtırdılar hep. Yok, yok yok, hiç öyle bi şey yaşamadık biz. Arkadaşlıkmış, çarşı pazarmış, alışverişmiş, biz hiç öyle bir şey yaşamadık” (Leyla, 59 yaş).

“Rahat bir çocukluk yaşadım sayılmaz. Ben yazın yayladaydım. Kışın burda annemle beraber, yazın kardeşlerimi alırdım mesela, iki tane inek, yayladaydım 4-5 ay, kışın evde. En büyükleri bendim kardeşlerimin. O yüzden hiç çocuk olamadım ki ben.”(Miray, 49 yaş).

“Ya iyiydi hani; ama bizde iş, iş bakımı çoktu aile arasında. Ya iş bakımından çocuk da olsan yapıyodun, yapmak zorundaydın, yani o konuda hani çocuk olarak işte oyniyim, şunu yapıyım, şu kadar geziyim, o kadar da alanımız yoktu Almak etmek konusunda da öyle mesela. Hani bakıldığında, annem-babam tabi ki iyi insanlardı. Ama üstüne kıyafet almaya olsun, üstüne bir şey beğenmek olsun, ne bilim bir çocuğun mutlu olabileceği şeyleri çok kapsamlı yaşıyamadık, onu yaşıyamadık yani, bu bi gerçek.”(Nevriye,27 yaş)

Ev kadını annelerin en büyük mesai arkadaşları okula gönderilmeyen kızlarıdır. Kızlarıyla birlikte her gün, bıkmadan temizlik yapmak belki de metaforik anlamda onların arınma ritüelleridir (Davidoff, 1995). Toplum tarafından kabul edilebilir olmak için, ‘hayırlı bir kısmet’ için kapı açmaya yarayan yegâne becerilerden biri evi ne denli titiz temizledikleridir. Ev işleri için kolaylaştırıcı teknolojik gelişmelerin olması, bu şekilde kendini yalnızca ev işleriyle var etme imkânı bulmuş kadınlar açısından tercih konusu dahi olmamıştır. Ev temizliği ritüellerinde annesinden gördüğü baskıyı Türkan şöyle aktarır:

“Yani şey, annem bi şeye kafayı taktıysa o, onun dediği gibi olucak, onu o şeyden döndüremezsın. Durumumuz iyi, evde hem ilk merdaneli çıktığında merdaneli alındı, otomatik makina çıktı, otomatik. Bana leğenleri koymuş banyoya, çamaşır yıkattırıyo elde, düşünabiliyo musun ve ben ki, bi saat direndim yıkamıycam diye ve onu bana yıkattı. Ben banyodan çıktıkça beni banyoya geriye soktu, öyle bi inat insandı.” (Türkan, 40 yaş)

TÜİK (2014b)’in Zaman Kullanım Araştırması’na göre, hane halkı ve aile bakımına ayrılan zaman, çalışma durumuna ve cinsiyete göre incelendiğinde; kadınların günde ortalama 3 saat 31 dakika, çalışan erkeklerin ise; 46 dakika ayırdığı görülmüştür. Ev içi işlerde çalışmaya ayrılan süre ve emek, cinsiyetçi işbölümünden kaynaklanmaktadır. Kaçarak evlenen kadınların bazıları ise; yalnızca bu ev ve bahçe işlerinin

sorumluluğundan kurtulmak için dahi evlenmek istemişlerdir. Annesinin temizlik baskısı nedeniyle kendini ‘külkedisi’ gibi hisseden Aysel şöyle aktarır:

“Yok, hep köle gibi ev işi yapacan, temizlik yapacan, külkedisi, bildiğin külkedisiydim. Öyle, sonra işte eşimle öyle tanışınca, eşim beni sevmiş ben bilmiyorum. Ben normal arkadaş gibi görüşüyorum, sonradan işte, evde bir kavga mı oldu bir şey mi oldu yine benim hakkım yendi, sonra birisi bana dedi ki, ‘ya evlen de kurtul o zaman yani, bu böyle çekilmez’, bu benim aklıma yattı.” (Aysel, 35 yaş)

İşgücü İstatistikleri (TÜİK, 2016)’ne göre kadınların istihdama katılmalarının önündeki en büyük engel ev işleriyle meşgul olmalarıdır. Diğer tüm nedenlerin toplamından bile fazla olarak belirlenen bu oran % 56,2’dir. Kadınların ev içinde yaptığı temizlik, yemek pişirme, ütü yapma, yaşlı ve ya çocuk bakma gibi üstlendikleri sorumluluklar üretim faaliyetlerinden sayılmayan, parasal karşılığı bulunmayan yeniden üretimler olduğundan değersizdir (Özçatal, 2011). Oysaki kadınların çoğu daha küçük yaştan itibaren gerek tarla, bağ, bahçe işlerinde; gerekse de bu tarz ev içi yeniden üretimde ücretli bir işçiden daha ağır şartlarda çalıştırılmaktadırlar. Annesinin ev temizliği konusunda parayla tutulan bir gündelikçiden dahi çok ve zamanında çalışması için baskı yaptığı Türkan bunu şöyle aktarır:

“Bana çok yükleniyolardı iş konusunda, annem mesela bizim evin önünde bi dönümdü, 500 metrekare kadar yer vardı, orayı böyle kazarlar, böyle bellerler. Bizde bel olur, böyle kürek gibi bi şeyle, onu bugün başladın ya, sabah başladın, ister yatsıda bitir, ister ertesi sabaha bitir, onu bitirecen öyle çıkacan eve, öyle bi kuralcı kadındı yani, bi şeye başladıysan bitireceksin, evin temizliğine başladık de mi, senin dediğin kesinlikle olmaz, annemin dediği olacak. O temizlik o gece üçte biterse üçte bitecek, dörtte biterse dörtte bitecek, biticek, merdivenler yıkanacak, demirleri silinecek, sonra çıkıyorsun ya, böyle bi yere basamazsın, seni böyle, kolunun altına alırdı bizi, banyoya sokardı, düşünu alıp yatacaksın, ‘ertesi günü akşama kadar yat’ derdi. Kız kardeşimle ikimiz pestil gibi yatarдық ertesi gün. Bi günde, sanki şey, paralı temizliğe gidersin de bütün evin işini bitirirsin ya, bi gün orayı yap dinlen de mi, ya gevur musun; ama kuralcıydı.” (Türkan, 40 yaş)

Evdeki kız çocuklarının yapması gerekenler her zaman ev ile sınırlı değildir. Toplumun da baskısıyla birlikte bazen tüm bir köyün ücretsiz işçiliği, en kolay ulaşılabilen ve hakkı yenilebilen grup olan okumayan kız çocuklarına kalır. Evdeki ev işleri bittiğinde, tarladaki işler, onlar da bittiğinde köydeki diğer evlerin işleri de yine kız çocuklarının omuzlarındadır. Bu duruma isyan eden Tuana şunları söyler:

“Ailemle ilişkim hiç iyi değildi. Şöyle iyi değildi; çünkü sürekli biz köy evinde yaşadığımız için herkese iş yapmaya gönderiyordu annemler, istemediğimiz halde.

İş dediğim, bahçe işleri. Yani zordu, kendi işimizden başkasına gitmek istemiyoduk, annem de 'olmaz, ayıp olur, gidin' diye bize baskı yapıyorlardı, yani bi değil, iki değil; sadece kendi köyümüze değil, başka köylere de gönderiyorlardı, hani yardım amaçlı. Kardeşlerimle, hepimiz gidiyoduk. Ordan, ama ben daha çok tepkiliydim yani bu konuya. Gitmek istemiyodum, hani onlar pek karşı gelmiyordu. Ben biraz kıza göre daha çok asabiydim. Onun için gitmek istemiyodum, dedim hani, niye başkasına gidiyim, kendi yani, ailem beni niye başkasına iş yapmaya gönderiyo, niye acımıyo hani ben, evladı olaraktan diye evlenmeyi tercih ettim.” (Tuana, 37 yaş)

Evin küçük kadınları olan kız çocukları, zaman zaman da kardeş bakımını üstlenmektedir. Hele ilk çocuk olan kız çocukları, evin yükünü anneleriyle bölüşmek zorunda kalmış, kardeşlerine erken yaşta annelik yapmışlardır. Evde engelli bir kardeş olması durumunda en büyük kız çocuğunun yükü artmakta, annenin yetişemediği yerlerde engelli kardeşin tüm sorumluluğunu yüklenmek zorunda kalmaktadır. Behiye bu konuda şunları aktarır:

“Benim o zaman 2 tane küçük kardeşim vardı, biri 4 yaşında, diğeri 2,5 yaşındaydı, 2,5 yaşında olan engelliydi, konuşamıyordu o, down sendromlu, rahatsızdı, onlara bakıyordum, bi de benim annem de dediğim gibi yazın çoğunlukla köyde kaldığı için kardeşlerimle ilgileniyordum.” (Behiye, 40 yaş)”

4.1.1.2. Şiddetin Gölgesinde Çocuk Olmak: “Sürekli Kavga, Sürekli Kavga”

Aile içinde yaşanan şiddetin, kadınların çocukluk denince ilk akıllarına gelen hatıralarından olması ise manidardır. Huzursuz bir evde büyüyen çocukların dertlerine yoksulluk da eklenince, çocukluk yalnızca acı verici bir yüz ifadesiyle anılmaktadır. Kadınlar bu konuda şunları söyler:

“Çocukluğum derken, bizim çocukluğumuzda öyle aman bizim bebeklerimiz olsun oynayalım, öyle bi şey yoktu ki bizde. Biz biraz da, bizim çocukluğumuz babamın yoksulluğuna denk geldi. O zaman babam inşaatta çalışıyordu. Bizim en küçük kardeşimiz daha çok yararlandı o çocukluk denen şeyden. Hala da yararlanıyo zaten. Nereye yaştıycan çocukluğu? Sürekli kavga, sürekli kavga. Sürekli annemi dövmesi, yani hiç... Biz hep böyle kavganın içine düştüğümüz için hiç de çocukluk desen ben hatırlamam açıkçası.” (Gülbeyaz, 22 yaş)

“Yani, biraz benim babam çok içerdi. Biraz anneme nasıl deyim yani, işkence değil de biraz dövüyodu işte, sarhoş geldiği zaman. Yok ya, biz huzur falan görmedik, öyle babam diyom ya, haftada bi gelirdi mesela, kamyon şoförüydü, uzak yola gidiyodu, haftada bi gelirdi. Geldiğinde de hırgür olurdu. He yani, ne bileyim ben işte. Bize bi şey yapmıyodu; ama biz de korkuyoduk işte. Annem evden kaçardı mesela, onun arabasının sesini duydu mu, içkili olduğunu anlıyodu, evden o bahçeye kaçardı gece, bizi de alır giderdi, tek korkuyodu, bizi de alıp gidiyodu,

babam uyuduktan sonra eve giriyoduk biz. Bize bi şey yapmıyordu; ama annemi dövüyodu. İnsan istemez mi babası gelsin uzak yoldan? İsterdim tabi, insan istemez mi mesela; ama işte böyle içkili olduğu için biraz da yani insan, haliyle biz çekiniyoduk, çok çekiniyoduk babamdan. Annem şey yapmaz; ama babamdan hala çekinirim ben, babamdan. 6 kızız biz, bi tanesi düğünle gitti, 5 tanesi kaçma. Demek ki ben değilim tek anormal. Bi şey vardı ki, kaçtık o evden.” (Miray, 49 yaş)

Evlilikle edinilen deneyimlerle birlikte, bazen de kadınlar çocukluklarından zihinsel ve duygusal olarak o kadar uzaklaşmaktadırlar ki, sanki hiç olmamışçasına bahsederler. Yaşadıkları evlilik ne kadar kötüyse, zihinlerinde o kadar yer kaplamakta, çocukluklarını hatırlamak onlara acı verdiğiinden unutmayı tercih etmektedirler:

“Hiç bilmiyorum çocukluğumu, hani diyorum ya, o 18’lik dönem benim beynimde yok gibi. Hani o 18’liği artık ben silmek mi istedim, zaman aşımına uğrattım, yok mu saydım hani, hatırlamıyorum gibi bir şey; ama evlendiğim günden bugüne ne sorarsanız hepsini tarihlice söyleyebilirim.” (Şehriban, 34 yaş)

Bazen de çocukluk, kadınların hatırlarken dahi ağlamalarına engel olamadıkları, içlerinde kalan bir yara gibidir. Çocukluktan bahsetmek bile onlar için çok zordur. Araştırmada yöneltilen sorulardan, cevap alınırken en çok duyguların aktarıldığı soru çocukluk yaşantılarının nasıl olduğu sorusudur. Çocukluğundan bahsederken uzun uzun ağlayan Münevver şunları söyleyebilmiştir:

“Çok güzel bir çocukluk geçirdiğimi düşünmüyorum tabi ki. Benim de kendime göre yaralarım, her çocuğun olduğu gibi gocuntularım vardır, var yani. Şu anda aklıma geldikçe hani, insan düşündükçe daha da kötü olabiliyo. Küçüklüğümle ilgili, evet doğru, pek şöyle hatırladığım güzel anılarım yok pek. Çocukluktan bahsetmek kolay değil... (ağlıyor)” (Münevver, 24 yaş)

4.1.1.3. Büyükanne- Büyükbaba İle Büyüyen Çocuklar: “Tam Bir Hizmetçi Gibi”

Ataerkil ailede çocuk olmak hep bir şeylerin eksik kalması demektir. Kadınların bazıları, çocukluklarını ebeveynleri yanında değil, büyükanne ve büyükbabalarının bakımı için onlarla yaşayarak geçirmiştir. Kendi ebeveynleriyle değil, büyükanne ve büyükbaba ile yaşamaya mecbur kalan kız çocuklarının çocukluğu ve gençliği diğerlerinden tartışmasız daha zordur. Zira onların yaşadığı ataerkillik, bir üst kuşağın yargılarıyla birlikte katlanmaktadır. Babasının isteği üzerine, babasının yaşlı ebeveynlerine bakmak üzere erken yaşta evden gönderilen Latife yaşadığı bu deneyimi şöyle aktarmaktadır:

“Liseye yeni geçmiştim o zamanlar. Babam beni yanına aldı böyle, dedi hani, ‘senin için böyle bi şey düşünüyorum’ dedi. ‘Ben istemedim; ama babam isteyince bi şey diyemedim. Ya, babaanneme hizmet ettim, yine ederim; ama sadece babaannem, dedem, üçümüz kalırdık biz evde, yaşlıların içindeyim. Dedem de benim babam gibidir aynı. Oraya, buraya kimseye göndermeyecek, arkadaşın olmayacak, arkadaşın eve gelmeyecek, oturacaksın oturduğun yerde, sadece evde oturacaksın, toplıycaksın, yatcaksın, oturcaksın, toplıycaksın, istedikleri saatte yatcaksın. Onların dünyaları öyle. Gezmek istemem zaten. Evde sorumluluk, okuldan geleceksin, yemek yapcaksın, ortalığı toplayacaksın. Ders çalışmak istediğim zaman, onun televizyon izlediği ortamda oturacaksın, israf olmayacak. Hani, çok, dedemin beni o şekilde, yengemler geldiği zaman, sanki işe yaramaz bi kâğıt gibi fırlatıp atması. Babama söyledi, ‘alın kızınızı, istemiyorum sizin kızınızı evimde’ diye. İş bittiği için. Yengemler gelcekti, benim ona iş yapmama gerek yoktu, benim ona su getirmeme, evi toplamama onun ihtiyacı yoktu, yengemler gelcekti, onları otomatikman yapcaktı zaten. Tam bir hizmetçi gibi oldu biraz.”(Latife, 20 yaş)

Ebeveynler dışında akrabalarla birlikte yaşamak, onlar tarafından büyütülmenin bir dezavantajı da, bir gün kendi ailelerinin yanına dönmek durumunda kaldıklarında, gerçek ailelerine adapte olamamalarıdır. Aileye sonradan dâhil olan Türkan, annesiyle arasındaki boşluğu bir türlü dolduramamasının sebebi olan uzaklığı şöyle ifade etmektedir:

“Şimdi şöyle bi şey, annemin üç tane; hatta dört tane, bi tane ablam olmuş dört buçuk aylık bebekken ölmüş, ölünce ben olmuşum, benim arkamdan kız kardeşim, üç senede, pardon dört senede dört tane çocuk. Ablam ölmüş, üç tane kalınca ananemlerle, ananemlerin evi de çok yakındı birbirine, aynı mahallede, teyzem bekârdı, dayılarım bekârdı, beni çok seviyolarmıştı. İki yaşımıdayken beni bi almışlar, 11 yaşıma kadar ben teyzemle durdum, hani anne evine gidip gelme yaptım misafir gibi. En sonunda dönünce de aynı evde önce yabancı, sonra rakip, en sonunda da düşman olduk.” (Türkan, 40 yaş)

4.1.2. Kaçarak Evlenen Kadınların Kök Ailelerinde Karar Alma Süreçlerine Katılımları: “Bana Ait Hiçbir Karar Yok”

Scanzoni (1977)’ye göre, kadınların toplumsal statüsünü yükseltmenin en önemli adımlarından biri ailede karar alma süreçlerine katılımlarını arttırmaktır. Belch ve Willis (2002)’in araştırmasında vurguladığı üzere kadınların ekonomik ve sosyal kazanımlarıyla beraber ailede tüketim konusunda tercihlerin belirlenmesinde söz hakları artmış olsa da, genel anlamda kadınların ev içinde söz sahibi olabilmeleri modernleşmenin getirdiği kadın- erkek eşitliği kazanımlarının çok gerisindedir.

Ataerkil aile yapısında kararlar genellikle erkek tarafından alınmaktadır. Babanın olmadığı durumlarda Kandiyoti (1988)'nin bahsettiği ataerkil pazarlığın bir gereği olarak anneler, büyükanneler ve kayınvalideler ataerkil iktidarı ele geçirerek kız çocukları ve evin diğer üyeleri adına karar alır. Aile içi karar alma mekanizmalarına katılım sağlama söz konusu olduğunda kadınların neredeyse tümü benzer şekilde kararlara katılmadıklarından bahsetmişlerdir. Kadının kararlarının önemsenmemesi kimi zaman çocuk olduğu varsayımından, kimi zamansa yalnızca kız çocuk oluşundan kaynaklanmaktadır.

Kendilerini ilgilendiren, yetişkinler için sorması çok basit, ancak bir çocuk için çok değerli olan durumlarda dahi ailede kız çocuklarının fikirlerine başvurulmamıştır. Yoksulluk, çocukluk yaşantılarına dair olumsuz anıları perçinlese de, kadınların esas içinde dokunan ekonomik olarak ailelerin alım güçlerinin olduğu konularda onlara fikirlerini sormamalarıdır. Geriye dönüp baktıklarında kendilerine ait hiçbir karar göremeyen kadınlar, şunları aktarmışlardır:

“Hizmetçi gibi. Nasıl bir insanı esir alırdınız, öyle esirdik. Düşünme şansımız yoktu ki bizim.” (Leyla, 59 yaş).

“Bana kimse ne istediğimi sormazdı. Düşünsel yapı da işin içinde var ekonomi de var. Tabi ki almak etmek konusunda ekonomi işin içine giriyö ama paran olduğunda da getirip beğendiğini aldırmaq da aileme kalan bi şey olması gerekiyo mesela orda ayırım yaşıyorsunuz, mesela ben annem bize etek almıştı. Parası vardı mesela belimizi ipe ölçüp almıştı ben onu hiç unutmam. Hala aklımdadır. Çok mu zordu bizi götürüp o eteği beğendirmek?” (Nevriye, 27 yaş).

“Yok, hayır, kimse bana sormuyordu fikrimi. Söylediğim zaman bile sen ne biliyosun? Ama yine benim sözüme geliyolardı. Benlen ilgili de olsa kimse sormuyordu. Bi kıyafet alıncak mesela kıyafetimi bile annem seçerdi. ‘Bunu giyeceksin’ derdi işte. Ben mesela pantolon giymek isterdim, üç gün ağladığımı bilirim pantolon giymek istiyorum diye, ‘hayır’ derdi ‘giymiceksin. Bana ait olan hiç bi karar yok, bana ait olan hiçbi şey görmedim, geriye dönüp baktığımda maalesef, kendi adıma bi şey göremiyorum o da beni çok üzüyor, ben zaman zaman düşünüyorum yani; yok” (Aysel, 35 yaş).

Birden fazla kuşağın bir arada yaşadığı geniş ailelerde, kadınların karar alması daha da güçleşmektedir. Yalnızca kocasından değil, aynı zamanda evdeki büyüklerden de ataerkil baskılar gören anneler ne kendileri adına, ne de çocukları adına karar verememektedirler. Kadınlar bunu şöyle aktarmaktadırlar:

“Şey, babaannem, dedem var evde, onlar da olduğu için şu an annem bi şey diyemezdi yani hani. Onlar da olduğu için, dedem, babaannem, hani annemin sözü

en son. Babam, annemin sözünü dinler yani, hani şöyle yapalım, böyle yapalım diye konuşurlar, konuşurlar; ama babaanne, dede olunca da annem olmuyo” (Bahar, 32 yaş).

“Tabi babaannem, babaannem yapardı. Ne anamın ne babamın sözü yoktu. Hep babaanne karar verirdi her şeye. Karar verirdi, işte bu olacak, şu olacak, o karar verirdi. Anama kararı sorulmazdı ki bana sorulsun” (Türkan, 40 yaş).

Ataerkil aile yaşantısında babanın otoritesi tartışılmazdır. Karar alıcı ve uygulayıcı rolünde babalar, denetleyici rolünde ise babaların görevlendirdiği anneler vardır. Çocuklara, bilhassa kız çocuklarına ise fikir sorulmamaktadır. Kadınlar bunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Eskiden hep erkeklerin dediği olur ya, babamın dediği olurdu yani” (Zümrüt, 59 yaş).

“Babam otoriter bi adamdı. Her kararı kendisi alırdı” (Asuman, 26 yaş).

“Bizde erkekler baskındı. Babamızın dediği olurdu, tabi ki bazı yerlerde de annemin dediği de olurdu; ama artık o anda kabullenilmezdi; ama zamanlan tabi ki onun kararlarına saygı duyuyodu. İş işten geçtikten sonra tabi” (Elmas, 65 yaş).

“Bütün kararları erkekler alırdı. Babam varken babam, babam yoksa abim. Yok, yok, yok anam nerde bize fikir sorulsun? Çocuktuk biz. Çalışmaktan başka bir kararımız yoktu” (Leyla, 59 yaş).

“Konu ben olsam bile bana danışılmazdı. Büyükler ne derse o olurdu. Ya, babam onaylaması lazım; ama annem ne derse o olurdu” (Minel, 27 yaş).

“Yok, bize hiç bi şey sorulmazdı. Öyle bi sorgu yoktu yani. Ya diyom ya hani, yaylalarda büyümüşüm yani, ne bileyim ben öyle, şimdiki gibi böyle bilgi nerdeydi” (Miray, 49 yaş).

“Annem çok şey, hep onun yani, çocuk gibi aynı, seni böyle gözetliyo. Bi de şey huyu var, kesinlikle seni evde bırakıp evden gitmez, her gittiği yere seni getirecek, evde yalnız duramazsın, belki ben gitmek istemiyorum senin gittiğin yere. Bizim kararlarımız hiç yoktu onun gözünde. Onun kararları geçerliydi.” (Türkan, 40 yaş).

“Hani ben bu kişiyle evlenmek istiyom, ya da ben okumak istiyom diyemezsin ki. O şansın yoktu. O şansın hiç yoktu. Ben şuraya şunlan gitmek istiyom demen mümkün değil. Onların dediği yere... Hep onların dediği... Hiç olamadı kararım. Evlenmeden önce hiç olamadı, kendi başına kesinlikle karar veremezsin yani. Hep öyleydik” (Elmas, 65 yaş).

“Başkaları karar aldı, ben hiç almadım. Ya, annemin babamın geçerde, benim büyük ablam vardı, onun geçerde, yani biz küçük olduğumuz için hiç bizim sözümüz geçmezdi. Zaten hep o yüzden bunlar geldi hep benim başıma” (Tuana, 37 yaş).

Kadınların bazıları bu tarz ataerkil tutumların eskide kaldığına vurgu yapsa da, ataerkillik biçim değiştirerek her dönemde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Ancak erkekler yaşlandıktan, ölümle sonuçlanabilecek hastalıklar geçirdikten sonra ellerinde kalan son umudun eşleri olduğunun farkına vararak, eşlerinin dediklerini önemsemeye başlamışlardır. Aslında bu da kadının bakım emeğini sömürmeye yarayan başka bir ataerkil araçtır. Gülbeyaz bunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Annemin hiçbi sözü yoktu. Biz bi yere gitcez, ben garışmam babanıza söyleyin, hep böle. Babam ne derse o olurdu. Annemin zate sözü geçmiyordu. Annemin şimdi şimdi biraz sözü geçiyo. Şimdi şimdi... O da ne babam o da kanser şüphesi vardı işte artık babam düşçek ya ondan korkusuna e ben bu saatten sonra kimseyi takmıyom annene daha yoğun olcam. Ablamla tartışıyo mesela, annemin morali bozulunca bana öle söylüyo. Ben bu saatten sonra annene yönelcem diyo, sade benim elimde o varmış diyo. E hala hovardalık yapıyosun o nolcak ama? Hiç onu düşünmüyon. Ben bunu işte artık dile vuramam. Bu saatten sonra dış kapının dış mandalıyım” (Gülbeyaz, 22 yaş).

Bu ifade aynı zamanda evlenmiş kadınları, ailedeki konumunun ‘dış kapının dış mandalı’ oluşu da dikkat çekmektedir. Kadınlar, kök ailelerinde evlenmeden önce dâhil olmadıkları karar alma süreçlerine evlendikten sonra daha da uzak kalmaktadırlar. Zira onlar artık başka ‘kapı’dadırlar. Kök aile içindeki süreçlere müdahale hakları kalmamıştır.

Kadınlara aileyi ilgilendiren, kendilerini ise dolaylı olarak ilgilendiren konularda ne düşündüğünün sorulduğu tek bir örnek dahi yoktur. Kadınların kendilerini doğrudan ilgilendiren konularda ise çoğunlukla ya hiç fikir sorulmamakta, ya da sorulsa bile kadının istediği şekilde sonuçlanmamaktadır. Pembe bunu şöyle aktarır:

“Sorarlar. Babam o konuda çok şeydir hani sorardı. Kendi bildiği bir doğru vardır ama fikir alırdı. Derki senin hakkında böyle düşünüyoruz ama hani sen ne dersin? Ama yine sonuç itibariyle onun dediği olur ama sorar. Sorarlar ama kararını da onlar veririler. Yani o zaman neden sorarlar bilmiyorum. Neticede onun dediği olur.” (Pembe, 21 yaş)

Annenin çalışarak ekonomik anlamda güçlü olduğu ve ya erkeğin uzakta olmasında kaynaklı evi idare sorumluluğunu devraldığı ailelerde annenin kararı daha baskındır. Ancak bu durum klasik ataerkil kodlarda bir değişiklik yaratmaya yaramamış, aksine anneleri erkekleştirmiştir. Gücü eline alan bireyler, cinsiyetler üstü bir yaklaşım sergilemek yerine, erkek olma pratiklerini kullanma yoluna gitmişlerdir. Maalesef, gündelik pratiklerde ‘erkek gibi kadın’ tanımlaması, kadına yönelik bir övgü gibi

kullanılmasına rağmen; ‘kadın gibi erkek’ bir sövgü olarak algılanmaya devam etmektedir (Yaraman, 2010). Bu hususta kadınlar şunları aktarmaktadırlar:

“Annemin sözü geçer. Annemin sözü geçer. Annem erkek gibiydi. Annem erkek gibi. Annem her şeyi yapar. Şöyle babam hani annemle ikisi otururdu. Tabi babamı dinlemediği zaman olurdu annemin ama şimdi sorarsan pişman. Ama yine annem yönetirdi. Annem yönetirdi.” (Cansel, 40 yaş)

“Annem erkek gibiydi. Erkekler bile korkar ondan. Gücü yetse öldürene kadar döver, kendi gücü yetmediğinde babama söyler, o dövsün ister.” (Türkan, 40 yaş)

“Ablam zaten babamın kafasındadır, kesinlikle abla ben şu erkek arkadaşımın buluşcam, bana yardım et desem ebedi buluşturamaz o kadar katı bi insandır. Erkekten beterdir kuralları.” (Gülbeyaz, 22 yaş)

“Kimse bana hiçbir şeyde danışmazdı. Şunu istiyor musun, bunu istiyor musun; hiç öyle bi şey yok. Annem verirdi kararları. Babamın da sözü pek yoktu. Babamın evde sözü çok geçmiyo. Annem tarafından geçmiyo tabi ki; ama mesela bi evi, evi taşıyacaz, başka bi yere taşınacaz; annem kendi kendine düşünür, karar verir, bizim haberimiz olmaz, bi bakarız ertesi gün taşınıyoruz, o şekilde bi anne yapısı. Kadın hep geride durmak zorunda; ama benim annem hep önde dururdu, diğer ailelere göre. Benim işime yaramadı, o ayrı. Diğer ailelerde baba baskısı, ben de aile baskısı yani kurtuluş yok ki bundan. Yani, aslında biraz da benim kararlarım olmadığı için öyle ama tabi diğer aileler açısından iyi bi şey; çünkü en azından aşığılatmıyo kendini. Diğer ailelerin mesela kadınları, hep erkekten geride durmak zorundalar, yanında eşi varsa, konuşamazlar. Düzce'nin yapısı öyle.” (Sedef, 22 yaş)

Kadınların deneyimlerinden, ataerkil ailede kız çocuğu olmanın hiçbir zaman babaya ‘hayır’ diyememek anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Evlendikten sonra, hatta boşandıktan sonra dahi geleneksel aile sarmalının içinden çıkamayan kadınlar için o ilk ‘hayır’ 1 söylemenin ne derece önemli oluşunu Nevriye şu şekilde aktarır:

“Ailede tüm kararları tabi ki babam alırdı. Babam yani. Biz asla onun dediğinin dışına çıkmazdık. Ben zaten babama ilk hayır dediğim günü hiç unutma. O da taa koca kadın olup boşandıktan sonra... Kadın sığınmaya gittim. Bana telefonda ‘gelceksin’ dedi. ‘Gelmicem’ dedim. Telefonu kapattım. Çok güzel hissettim. Dünyayı fethetmiş gibi, yani güzel bi duygu şöyle; insanın kendi özgür iradesiyle karar verebilmesinin çok güzel olduğunu fark ettim.” (Nevriye, 27 yaş)

4.1.3. Kaçarak Evlenen Kadınların Ebeveynleri İle İlişkileri: Otoriter

Babalar, Erkekleşen Anneler

Ataerkil ailede baba figürü genellikle para kazanmakla meşgul olan, çok fazla iletişim kurulmadığı halde her şeyin son kararını veren bir otorite merciidir. Geleneksel ailede

baba figürünün bu sertliği karşısında özellikle kız çocukları babalarının bu mesafesinden dolayı edilgen olmayı öğrenirler (Carlson, 2006; Dryden, 2014). Karar verici konumdaki baba figürü, kız çocuğunun gözünde çekinilen, uzak durulması gereken, yalnızca ihtiyaç duyulduğunda son sözü söylemesi için müracaat edilecek noktadadır. Bu durumu kadınlar şöyle ifade etmektedirler:

“Onunla (babamla) hiçbi şekilde bi paylaşımım olmadı. Otoriter mi bi babaydı yani, öyle bi baba değil de, normalde de zaten sinirli bi yapısı olduğu için söylemeyi tercih etmiyoruz. Korktuğumuz için paylaşamıyoduk yani bi şey. Genelde erkeklerden çekiniliyor çünkü.” (Sedef, 22 yaş)

“Valla, ilişkilerimiz şöyle bi şey; bizde şey yoktu yani, her şeyi açık konuşamazdın. Tabi ki büyüklerin karşısında oturamazsın, konuşamazsın. Anne-baba ilişkileri; korkak, tırsak. Çok, çok aşırı, çok aşırı otoriterdi, çok aşırı. Babaylan, babanın karşısında yani, ayağını uzatıp oturamazsın. Bi şey konuşamazsın, baba geldi mi herkes suspustu. Annem de sert bi bayandı, hani Allah rahmet etsin. Babam olmadığında annem o otoriteyi devam ettiriyodu ama onun kadar değildi. Babamız geldiği zaman daha başkaydı. Çok başka bi şeydi.” (Elmas, 65 yaş)

Ataerkil toplumda yetişen annelerin, toplum düzenini ve kendi varlığını sürdürmek için elinde tuttuğu güç, kız çocuklarına en çok özgürlüklerinin kısıtlanması olarak yansımaktadır. Görüşülen katılımcıların neredeyse hepsinin anneleri ile ilişkilerinin kopuk olduğu tespit edilmiştir. Anneleri nereye isterse oraya giden, yalnızca annelerinin istediği kişilerle arkadaşlık kurabilen, annelerinin izin verdiği kıyafetleri giyebilen kadınlar, annelerinden bahsederken büyük bir kırgınlık ve öfke içinde gözlemlenmiştir. Kadınlar, anneleri tarafından uygulanan baskıyı şu şekilde ifade etmektedirler:

“Hayır, komşuya bile ben kesinlikle gidip arkadaşımınla bir şey paylaştığımı bilmem yani, gittiğim zaman da hemen ne işin var orda, çabuk gel, bi de ben herkesle kaynaşan biriyim yani. İşte bu fakir zengin bu pis bu temiz deyip bir ayırt etmiyorum yani karakteri kafa uyumu nasılsa ona göre arkadaşlık yapıyorum. Annem de hep bu ayırt vardı yani sınıflandırma vardı annemde, sen gittiğin zaman o da buraya gelir onunla arkadaşlık yapma yani, böyleydi insanların yani şey vardı küçümseme huyu vardı annemin ama ben de bu yok. O yüzden pek anlaşamıyorduk yani annemle. Ama babam bi dediğimi iki etmezdi, babam, babamla çok farklıydık yani o bişey istediğim zaman bile ne bileyim hani ben yaşadığım sürece asla gözünde yaş görmicem derdi yani öyle bi babaydı, ama yani biraz nasıl diyim işte annem biraz farklıydı yani. Yüz verme şuna felan derdi yani, şımartma derdi, öle.” (Aysel, 35 yaş)

“Şöyle diyim babam sürekli yurt dışında çalışıyordu benim. Biz burda dördüncü sınıfın ikinci dönemine kadar annemle ben burda yaşadım ama ben doğduğum süre boyunca, 96 senesinden itibaren babam sürekli dışarıya gidip geldi. Babamı senede üç dört defa işte ayda dört kere falan görüyordum. Babamla ilişkim böyleydi. Ama anneme nazaran babamla ilişkim daha kuvvetliydi. Hani annemle o

kadar çok bölük pörçüktük. Tam böyle anne kız ilişkisi kuramadık. Hala daha hani yavaş yavaş. Neden o da annemin annesiyle ilişkisinden dolayı. Anneannemde benim biraz şey erkek evlat sevgisi daha yüksekti. Sevgi göremediği için de sevgi vermeyi bilmiyorum diyordu. O bağı kuramadık.” (Pembe, 21 yaş)

Annelerin bu davranışlarından, ataerkil sistemin kadınlar tarafından ne denli benimsendiği ve uygulandığı gözler önüne serilmektedir. Doğumdan itibaren öğretilen cinsiyet rolleri, formel eğitim alma imkânı dahi bulamayan kadınlara toplumsal olarak öğretilmiş, dayatılmış ve benimsetilmiştir. Başka türlü bir yaşam biçimini bilmeyen anneler, kendileri gibi kadınlar yetiştirmekten fazlasını hayal edememektedirler. Annelerin, eril düzende babalara karşı kız evlatlarını korumaları beklenirken, kimi anneler beklenenin aksine babayla kızın arasını bozmaya yönelik tutumlar sergilemişlerdir. Üstünü örtebilecekleri pozisyonları bilerek aşikâr ederek kız çocukları üzerinde hegemonyalarını kurmaya çalışmışlardır. Kız çocuğu ‘hizaya getirmek’ için baba otoritesinin arkasından sopa gösteren anne figürlerini kadınlar şöyle resmetmiştir:

“Ya şimdi mesela ben açık giyinmeyi seviyodum. Kollarım şurda, işte baban laf sölüyo bak öle giyinme, ya bana niye söylemiyo, sana bişey diyemiyo ama hep bana sölüyo. E sen de de ki ona yani onlar çocuktur gençtir herif şey yapma düzelir geçer hevesliklerini alsınlar. Hani bi arada bi şey ol terazi ol yani, hep senin isteğin olmaz, yok biz böyle değildik yani, zaten ben annemin bana bi kerecik kızım yavrum dediğini bilmiyorum, tatlı bi sözcükle bana çağırdığını bilmiyorum, hiç bilmem yani. Dedim baba alışverişe çıkacak mıyız, tamam çıkıcaz ne istiyosan onu alıcaz dedi. Ben de şey sobanın etrafını filan temizliyorum, dedim baba burayı temizleyim, üstümü değiştirip çıkarız. Bırak dedi annem, para harcamayın dedi, buna dedi yüz verme, bi de durumumuz iyi yani, buna dedi yüz verme dedi, bu dedi geline inat edip duruyo zaten dedi, iş inadı yapıyo. Çocuğu dedi ezme dedi babam o zaman ki on iki yaşındayım yani, ne kadar benden ne bekleyebilirsin, ev hanımı değilim ki ben sonuçta... Öle geçti yani, yani ezik hep ezilerek geçirdim hayatımı açıkçası.” (Aysel, 35 yaş)

“Fakat annem çok anlayışsız bi insandı benim. Her konuda, her konuda yani böyle. 14 yaşındaydım; ama birden geliştin ben, hani beni gören 18-20 zannediyodu, isteyen oluyodu hani, arkadaşlık teklif eden oluyodu, ben bunu anneme söylüyodum, annem bunu iyi karşılamıyodu, hemen babama söylüyodu o akşam. Babam bana ertesi günü hani, şey bakıyodu yani, ben de ona karşı bi böyle suçlu gibi, hani babam iyi bakıyo ya. Babam normalde bize bi kere vurmuş bi insan değildi; ama biz bi hata yaptığımız zaman babamı bile zorluyodu, sen bunlara vurmuyosun diyodu. Yani öyle bi insandı annem.” (Türkan, 40 yaş)

“Sürekli söylenmek, ya biz, annemle pek öyle, aramız iyi olurdu bazen; ama nasıl söylüyüm, pek öyle anne-kız, böyle kardeş, arkadaş gibi olamazdık hiç. Annem, benden bi şey öğrenirdi mesela, biz ablamla sohbet ederdik, annem ablamı sıkıştırırdı, ne konuştunuz, kimle görüşüyorsunuz, napiyomuş. Ablam da anneme anlatırdı, annem direk babama söylerdi, babam da tabi katlanamazdı öyle şeylere, direk şiddet uygulardı zaten. Yani annem hiç arayı bulucu tavırda olmadı, bozucu

oldu. Sonunda dayak yiceğimi bile bile babama ispiyonlardı beni. Bu şekilde çarenin olacağını düşünüyüdo, bu şekilde çare olacağını düşünüyüdo, o da olmuyüdo zaten hiç.” (Latife, 20 yaş)

Annelerin bir diğfer en önemli silahı da ‘baban kızar’ tehdididir. Kendi meşruyetlerini sağlamlaştırmak amacıyla, anneler çoğü kez babaların otorite şemsiyesi altına sığınır. Aslında babanın haberi dahi olmadığı bir konuda anneler, babaların ağzından kendi isteklerini kız çocuklarına aktarırlar. Ataerkinin duyulan ilk sesi annelerdir (hooks, 2014). Kadınlar bu deneyimi şöyle aktarmaktadırlar:

“Ailemizde en son söz annemizden çıkardı. Hani annem şey yapardı, genelde biz anneme sorardık, hani babama da sorardık da daha çok annem şey yapardı, mesela bir yere gideceksek bir şey alacaksak veya ne bileyim bir arkadaşımıza falan gideceksek annemize sorardık, hani gidelim mi yapalım mı edelim mi falan diye. Biri karışıyorrsa annemiz oluyordu, babamız çok fazla karışmazdı. Bazen böyle hani şeye göre durumuna göre, babanız kızar, hani istediğümüz şeye göre söylerdi babanız işte kızar, babanız öyle istemez diye.” (Behiye, 40 yaş)

“Bize karışan yoktu aslında fakat hep annem şeydi mesela işte yok onu giyme, işte amcan bişey der, dayın bişey der, işte biri gelir eşofmanla dolaşma. Bakıyorum onların çocukları da gayet şey dolaşıyo, hepsi açık bi sıkıntı yok ama nedense hep benim annemde el âlem ne der vardı, yani başkaları ne der. Onların bizzat bi müdahalesini görmedim ama annem hep hissettirdi akrabalar ne der diye.” (Aysel, 35 yaş)

Babanın erken yaşta vefat ettiği ailelerde ise anne ‘dul kadın’ olarak hem kendini hem de kızlarını toplum baskısından korumak zorunda kalmaktadır. Yaşadıkları toplumda başlarında bir erkek olmadan gündelik hayatlarını sürdürmelerinde karşılaştıkları güçlükler, anne ve kızlarını birbirlerine bağlamıştır. Çok küçük yaşta babasını kaybederek ablası ve annesiyle büyüyen Nezile bunu şöyle anlatır:

“Annemle iyiydik ama haklı olarak her şeye izin vermezdi. Çünkü kocası ölmüş bir kadını o zamanlar, hele Çerkez milletinde, çarşıya gitmek, alışveriş yapmak, kendi başına gezmek, biraz böyle şey bakarlardı. Annem de derdi ki, biz de o zaman böyle 15-16lara gelince ailenin geçimini genellikle ablam yapardı, maaşı da o alırdı, evin geçimini de o yapardı. Annemle beraber gittikleri oluyüdo; ama ben ufaktım diye bırakmıyolardı beni fazla. Ablam evlenince ben şey yaptım, o zamana kadar çağ da değışüyo, annem de rahat oldu, öyle geçti gitti. Annem derdi ki, ahan yat uyu, kocaya gidersen zaten yeteri kadar iş yapıcaksın; çünkü bi annem, bi ben, bi ablam vardı. Tek dayım hani anneme, çok yüz veriyosun, hani o kadar yüz verme, öyle olur, böyle olur dediğı oluyüdo; ama annem karıştırmıyüdo çok.” (Nezile, 56 yaş)

Geleneksel ataerkil değıerlerle yetişen ve kendi annesinden sevgi görmeyen anneler, kız çocuklarına yakın davranmamakta, sevgi göstermekten çekinmektedirler. Bazen de

anneler, kendi olumsuz deneyimleri nedeniyle kız çocuklarını engellemektedirler. Ayrıca annelerin ‘sinirini çıkarma’ olarak görülen öfkeli davranışları da yine benzer şekilde kendilerine uygulanan şiddeti bir yansıtma biçimidir. Şiddet ve öfke toplumdan erkeğe, erkekten kadına, kadından çocuğa doğru ilerleyen bir sarmaldır. Anneleriyle ilişkilerindeki problemleri kadınlar şöyle aktarmışlardır:

“Şimdi annem geçmişinde biraz ruh sağlığı bozuk, bi sıkıntılar geçirmiş bi kadın. Mesela sinirlendiğinde dediğim dedik, çaldığım düdüğü yapmazsan elinde terlikle koştururdu mesela. Şimdi benim abim çok yaramazdı, iki büyükleri annem alır gezmeye götürürdü, kapıyı bizim üstümüze kitleyip giderdi, yani ben benim bi büyüğümlerle ben evde kalırdım, niye çok aksi onunla gittiğinde gittiği yerde rahat edemiyordum. Ben evde kalırdım, ya hiç unutmuyorum, bizi bırakıp gittiklerinde ışığı kapatmış abim mumu yakmış, mumun etrafında spor toto kâğıtlarını filan dolaştırıyor. Sonra işte mum devrildi, abim de lavoboya gitmişti, ben bağarıyorum, abi yangın çıkıyo koş, bana dedi ki, şimdi o üstünden suçu atmak için sen yaktın oldu. Abi ben niye yakıyım, sen yaktın bu mumu bıraktın tuvalete gittin, bu yandı yani, sonra annem geldi, halıyı sen yaktın diye dayacağı ben yedim, yani anlatmaya çalışıyorum karşımdaki beni dinlemiyor.” (Aysel, 35 yaş)

“Babamla çok iyi, babamla hiçbir sıkıntım yok, annemle iletişim bozukluğumuz çok vardı. Her konuda mesela anlaşamıyorduk, annem köy kesiminde büyüdüğü için o kendisi nasıl yaşadıysa benim de o şekilde yaşamamı istiyordu. Amma velakin o zamanla bu zaman bir tutmadığı için uyumsuzluklar çok oluyordu bizde küçük bir şeyde tartışmalar çıkıyordu, babamla öyle pek olmuyordu, mesela en basit örneğini vereyim, sigara konusu sigara içtiğimi öğrendiğinde babam gayet sakin karşıladı, annem vurdu kırdı parçaladı öyle söyleyeyim size. Ama annem öyleydi, babam öyle değildi, babam mesela, örnek veriyorum; dar pantolon aldım seneler öncesinde moda kızım, iyi, güzel olmuş der geçiştirirdi. Annem tırvırı falan yapardı böyle.” (Minel, 27 yaş)

“Her istediğimi alabiliyordum tabi ki, maddi olarak kısıtlanmadım. Ama tabi bu her istediğimi almak yerine, aslında her istediğimle arkadaş olmak daha mantıklıydı. Yani bu zamana kadar, kız arkadaş da olsa arkadaş edinmeme hiç izin vermedi annem, hiç izin vermedi. Kendi yaşadığı deneyimlerine göre. Kendi olumsuz deneyimlerini benim üzerime aktarmış oldu. Kendi arkadaşlarımı seçemedim ben hiç.” (Sedef, 22 yaş)

4.1.4. Kaçarak Evlenen Kadınların Kök Ailelerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Kadınların aile ilişkilerini, eş seçimlerini, okul başarılarını ve hayatlarını ilgilendiren daha birçok şeyi şekillendiren doğrudan ya da dolaylı olarak toplumsal cinsiyet rolleridir (Lindsey, 2015). Bu roller ilk olarak ailede öğrenilir ve sonrasında toplum tarafından pekiştirilir.

4.1.4.1. Kadınların Aile İçindeki Konumu: “Erkeklerle Her Şey Serbest”

Araştırmaya katılan kadınlara aile içinde kendi konumlarıyla beraber, annelerinin ya da aileyle birlikte yaşayan diğer kadınların konumları da sorulmuştur. Kadınların birçoğu küçük yaştan itibaren erkek kardeşlerinden farklı olarak yetiştirildiklerini, evdeki kadınların konumlarının erkeklere nazaran oldukça arka planla olduğunu aktarmışlardır.

“Pek bir yerim yoktu ya sanki (uzunca gülüyor). Ağabeyim daha ağır basıyordu, gülme geliyor. Erkek olduğu için, hep ben mesela, ben deli dolu bir insandım, ee bazı hareketlerim, tamam şimdi annem, çocuğum var, yanlış hareketlerim oluyordu, olmuyordu değildi, dik başlıydım bir de, bir de erkek gibi büyüdüm ben biraz. Çünkü bütün kuzenler erkek, dedemin 9 torunu var, 8i erkek, bir kız benim. Erkeklerin arasında büyüyünce, aynı bahçede oturuyoruz. Böyle şeylik yoktu yani, erkek gibi falan davranıyordum, rahattım, yani. Ama yine de de tabi canım, abime her şey serbest, her şey. En basit örneği, araba muhabbeti, araba kavgası en basit örneğini vereyim ben sana, o erkek, sürer gider, sen, bana vermezler abime verirler örneğin, en basit örneği ya da bir şey olsun, abin, abin, hep abin. Abin muhabbeti, var hani öyle, yok değil yani.” (Minel, 27 yaş)

Ataerkil aile içinde toplumsal cinsiyet rolleri baskındır. Kız ve erkek çocukları arasında çoğunlukla büyük ayırım söz konusudur. Kız çocuklarından hizmet beklenirken, erkek çocuklar hizmete layık görülen konumundadır. Annenin erkek kardeşten kız çocuğu korumaya yönelik hiçbir gayreti olmadığı gibi, erkek kardeşin kız kardeşe istediği gibi davranabilme lüksüne de zemin hazırlama söz konusudur. Kadınlar bu eşitsizliği ve sahihsizliği şu şekilde aktarmışlardır:

“A derler mi, mutfaktan çıkar gelirdi abim, otururdu, kalk bana bi bardak su getir, elimde oya filan yapıyorum, ya işim var filan, itiraz etme hakkın yok, hemen annem kalk diye bağırdı mı olay bitmiştir. Bize doğduğumuzdan beri erkeğe hizmet etme öğretildi. Yani annemin gözünde oğlanları padişah, kızları köle, öle diyim yani, kızlar çalışacak yani yazıktır günahdır, kız çocuğudur ezik olur, değildi annem bize, oğlanları daha çok pöh pöhlerdi. Hiç unutmuyorum, bi sefer abim böyle haksız yereydi yani böyle sırtıma yumrukla vurdu ve nefesim kesildi benim. Annem geldi annemin arkasına böyle yattım, annem bana dedi ki yani, kalk ne yattıyosun, dedim ki nefes alamıyorum, abim sırtıma vurdu, nasıl ağlıyorum ama vurucak tabi, o senin abin dedi bana, dedim ki abi vurmak için değil, korumak içindir yani.” (Aysel, 35 yaş)

“Yok, para mara yok, fakirlik vardı, boğazımıza bakamıyorduk ki. Fakir bir aileydik, babam para gönderiyorduydu da abim alıyordu, onu bilmiyorum. Valla ben, para durumu olarak abim öndeydi, biz hep garibandık. Çok, eziyet etti abim bana. Evlenmemin sebebi, kaçmamın sebebi de o oldu. Anne de sahip çıkmıyordu. Genç idi. Döverdi.” (Leyla, 59 yaş)

Ailede kız ve erkek çocukların eşit şekilde özgür olamadıkları görülmektedir. Erkekler istedikleri saatte dışarı çıkıp, diledikleri kişilerle görüşme hakkına sahipken, kız çocuklar sürekli bir baskı altındadırlar. Kız çocukların kız arkadaşlıkları dahi engellenmeye çalışılırken, erkek çocuklara çoğunlukla sınırsız özgürlük tanınmıştır. Nevriye şunları söylemektedir:

“Erkek kardeşimle benim aramda 4 yaş var, yani tabi küçüktü. Şuan ki durumda eşitiz ama mesela küçüklükte tabi ki o ayrı tutuluyodu erkek çocuğu 3 kız çocuktan sonra gelmiş. O istediğini yapabiliyodu. Gece gündüz demeden istediği yere gidebiliyodu o tabi ki. Mesela bizim aramızda 4 yaş var, ben onun yaşındayken ben asla şöyle bişey bile aklımdan hiç çıkmaz lisedeydik bir kere bile kız arkadaşımın evine oda yani şöyle söyylim çok uzaktan belki de akrabamız aynı köydeydik onu bile annem saatli göndermişti öyle bi şey yoktu yani” (Nevriye, 27 yaş)

4.1.4.2. Aile ve Toplum Baskısı: “O Ne Der, Bu Ne Der Diye Ömrümüz Geçti”

Ataerkil toplumda ve ailede büyümeye, bir de üstüne küçük bir yerde, tanınmış bir ailenin kızı olma rolünü de eklenince, kadınlar için hayat içinden çıkılması zor bir zindana dönüşmektedir. Düzce merkezinde tanınmış bir esnafın ya da ailenin kızı olmak, bu kadınlara, hareketlerinin yalnızca aile tarafından değil, tüm şehir tarafından izleniyor hissi vermektedir. Annesi tanınmış bir esnaf olan Sedef, ‘ev hanımlarının kızlarının’ Düzce’de işinin çok daha kolay olduğunu, onların görünmezlik hakkı olduğunu şöyle vurgulamıştır:

“Hiçbi şey istediğim gibi olmadı. Ne çocukluğum, ne genç kızlığım... İstedğim gibi değildi. Yani, Düzce’de aslında hiçbir kızın istediği gibi zaten olmaz, o genç kızlık çağı. Kısıtlamalar fazladır, yani arkadaşlarıyla gezemezsin, işte akşam vakti dışarı çıkamazsın gibi. Her şeyin altında bi şey aranır, kimle gittin, kimle yaptın. Düzce’nin genel yapısı yapısı böyle, kırsal kesim olduğu için genel yapısı böyle. Tabi, bi de esnaf kızı olunca daha farklı oluyo tabi. Gizli bi şey yapmaya çalışsan bile, direk telefon gidiyo. Öğreniliyo yani. Senin kızını şurda şununla gördük gibi. İnsanların gözü üstünde oluyo yani, esnaf kızı olunca daha bi başka oluyo. Tabi, ev hanımlarının kızları daha özgür bize göre. Çünkü onları kimse tanımiyo etmiyo doğru düzgün. Çok geniş bi çevreleri yok. Tanınmış ailenin çocuğu olmak kötü bi şey. İstedğin özgürlüğe erişemiyosun, normal bi şey de olsa, erişemiyosun, dedikodu oluyo, farklı farklı şeyler oluyo, kırsal kesim sonuçta; öyle bi İstanbul, Ankara gibi olamaz, küçük bi şehir. Esnafın hepsi birbirini tanıyo, müşterilerin illa ki seni tanıyo, bi telefon uçuyo yani” (Sedef, 22 yaş)

Katılımcılardan Pembe’nin yaşadığı deneyim, toplum baskısını ve yaşanan toplumun kişilerin davranışlarına ne denli sirayet ettiğini gözler önüne sermektedir. Babasının işi

dolayısıyla sosyal hayatın daha esnek olduğu Romanya’da büyüyen, ancak tatillerde Düzce’ye gelen Pembe, tam bir kültür şoku yaşamaktadır. Ailesinin Romanya’da çok modern, çok anlayışlı olduğunu düşünürken, Düzce’de bambaşka kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. Romanya’da yaşı küçük olmasına rağmen legal olan alkollü eğlence mekânlarına gidebilmesine rağmen, Düzce’de dışarı çıkmakta bile zorlanmaktadır Pembe bu çelişkiyi şöyle ifade etmektedir:

“Flört etmeme hiç saygı duyulmadı. Hiç görüşemedim mesela. Bakın ben, 2-3 sene, 15 yaşında, 14,5-15 yaşında konuşmaya başladım, 16 yaşında kaçtım zaten, bi buçuk sene felan işte konuştuk öyle. Her yaz yani, senede iki üç kere geliyodum ben Türkiye’ye. Eşim burdaydı, ben Romanya’daydım. Romanya’da konuşuyoruz işte, telefonda arıyo, Messenger’den görüntülü konuşuyoruz, ediyoruz. Buraya geldiğim zaman, ben orda çok serbesttim hani, ben derdim ki baba, şuraya gidiyorum, atıyorum kulübe gidiyorum, orda zaten herkes gidiyo, yaş sınırı yok orda, legal. Şuraya gidiyorum baba şunla, babam hiç aramaz, saat söyledim babama şu saatte geleceğim, o saatin bi saat sonra gelirim eğer, o zaman bi kızardı. Buraya geldiğim zaman da yazları beni çok sıkıyolardı, oraya gitme Pembe, şunla oturma Pembe, gören olur Pembe, Düzce sıkıntılı Pembe. Neden değişiyorlar, toplum baskısı, bi de çok tanıdık var, hani babamın yaptığı iş gereği, bu mahalleden ben dışarı çıkıyım Gül Ablanın kızı, kendi mahalleimde dışarı çıkayım Aygün’nün kızı, dedemler zaten esnaf, lokantacıydı. Burda bi şey yapma olasılığım benim sıfırdı, zaten gizli kaçamak bi şey yapan biri asla değilim. Bi de hani, Kemal’in de, eski eşimin de tanıdığı falan çok olunca, mesela hiç buluşamadım. Sor, hani bi buçuk sene konuştun, bi yere gidip oturdun mu, bir kere bir kafeye gidip oturdum, o da zar zor, beni kuzenlerim çekti aldı, sen napıyosun, biri görecektir, böyle oldu yani. 5 dakika oturmadan kaçıp evlendim, iki de çocuk yaptım, böyleydi yani, çok, hala da söylüyom yani, bu kadar sıkımasaydınız, kendim bırakırdım diye” (Pembe, 21 yaş)

Araştırmaya katılan kadınlar ailelerini geleneklerine bağlı olarak tanımlamışlardır. Geleneksel yapının bir tezahürü olarak yeniliklere kapalı, özgürlükleri kısıtlayıcı biçimde hareket etmektedirler. Kadınlara istediklerini giymeleri konusunda da baskılar mevcuttur. Bu geleneklerin arasında sıkışıp kalan kadınlar, çareyi evden kaçmakta ve evlilik yapmakta bulmaktadırlar. Kadınlar bu gelenekçi yargıları şu sözlerle ifade etmektedirler:

“Öyle, açık saçık giyinmek şansın zaten yoktu. Onlar ne alırsa onu geymek zorundaydın. Sana soran mı vardı? Valla istediğim gibi hiçbi şey geçmedi. Zaten çocuktum, 16 yaşında evlendim. Çok tutuculardı. O ne der bu der ilen ömrümüz geçti. Kısıtlanıyodum tabi ki. O yüzden kaçtım ben zaten.” (Elmas, 65 yaş)

“Gelenekçiler, hala gelenekçiler babam şu pantolonu bile istemezdi. İstemezdi ben şimdi boşandıktan sonra giyiyom gidiyom böyle ben şey yaptığım için bişey diyemiyom bana, ama kesinlikle istemez mesela. Gelenekçiler eskiden öyle gelmiş. Eski kafada bi sorun var. İstemezler.” (Nevriye, 27 yaş)

Fazla kuralcı davranan ailelerde kadınlar kendilerini bunalmış hissederek bir çıkış yolu aramaktadırlar. Bu çıkış yolu da genellikle evlilik olmaktadır. Özgür olma isteği, tüm ergenlerde olan doğal bir duyguyken, eril bir biçimde katı kurallarla yönetilen ailelerdeki genç kızların özgürlüğü istememeleri beklenemez. Kadınların birçoğu ailelerinin onları fazla sıktığını, bunalttığını ve kırdığını dile getirmişleridir. Kendilerine ait kararları olmayan, özel hiçbir zaman ve ya mekânı bulunmayan kadınlar, bu baskılar olmasa hayatlarının çok daha güzel olabileceğini vurgulamışlardır. Kadınlara göre bu baskılara gerek yoktur, zira zaten onlar yapmaları gerekenleri bilecek kapasitedelerdir, ancak ailelerin bu baskılarından dolayı normal şartlarda yapmayacakları şeyleri dahi yapma istekleri oluşmaktadır. Kadınlar şöyle ifade etmektedir:

“Ben özgür olsam daha mantıklı yani yaşıma göre belki o zamanın şeyinde mantıklı bir insan olabilirdim. Belki de sıkılmak bana çok şey geliyordu onu yapma bunu yapma. Çünkü bazen oturuyordum, düşünüyordum yani hani yapma denilen şeyi yapmayacağımı biliyorum diyordum. Elbette ki cahildim tecrübe ile bir olur mu kesinlikle olmaz. Ama yine de bazı şeyleri mantıklı düşünebiliyordum diye düşünüyorum. Yokmuş yani, çünkü ben şuan tek başımayım anneme onu söyledim herşeyi yapabilirim iyi, kötü herşeyi yapabilirim ama ne yapıp yapmayacağımı gayet iyi biliyorum. Yaş küçük cahillik hani belki biraz şey ama ailenin gerçekten tutumu çok önemli. Yani şimdi hani kurallar çiğnenmek için derler ya bir klasik laf vardır gerçekten öyle hani çok sıkmanın bi anlamı yok, hani bunun farkına vardığım için söylüyorum her zaman. Hani belki annem biraz da ha bana geniş bi yer aralasa, belki de çalıştı o kadar şey yaptık ama annemden küfürlü bi laf hani yüzüme karşı duymak çok kötü, çok kötü geldi bana mesela çok utanç verici geldi ağır geldi yani. Dediğim gibi hani belki o alanda bende koymadığım için geniş de düşünmedim sonuçta kaçtım belki de sinir yüz göz olmak istemedim bi daha çok zoruma gitti kırıldım, öyle.” (Nevriye, 27 yaş)

“Bildiğimiz ergenlik çağı işte yani. Kendinizi ister istemez baskı altında hissediyosunuz. Tabi o zaman daha özgür olmak istiyosunuz, hepimizin bildiği gibi. Yani, özgür olamadık diyelim. Biraz da fazla özgürlükçü bi insandım ben o zamanlar. Yani, istediğim saatte dışarıya çıkmak, istediğimle gezmek, eğlenmek falan gibi şeyler isterdim. Tabi ki, Düzce’de olunca insan, ister istemez kısıtlanıyo. Çünkü Düzce’nin despot bi yapısı var, insanların genel olarak öyle. Despot bi yapısı olduğu için her konuda, her şey kısıtlanıyo. İşte kadın onu yapamaz, kadın bunu yapamaz, sen kız çocuğusun otur gibi. Erkekler çok daha farklı bir bakış açısı var Düzce’de. Erkekler istediğini yapar, yani, atıyorum en basiti, erkek aldatır, haklıdır gibi bir görüş var; ama kadın aldatırsa kesin haksızdır. Ee öldürülebilir, dövülebilir, her türlü de her şey yapılabilir. Düzce’nin öyle bir despot görüşü var. Yani, ailem aslında diğer ailelere göre daha özgür bi aile de, işte benim kişilik yapım olarak daha özgür yaşamayı tercih ettim. Bana yetmedi bu görece özgürlük işte. Erkek olsam başka olurdu.” (Sedef, 22 yaş)

Yaşadığı şehirden, Düzce ilinin ataerkil yapısından dert yanan Sedef’e nasıl bir hayat yaşamak istediği sorulduğundaysa aslında içten içe bu kültürün değerlerini benimsediği,

kendi kızı olsa bu şartlar altında aynı şekilde davranacağını söylemesi ise düşündürücüdür. Sedef, içinde bulunduğu ataerkil girdaptan bir yandan dertlenip, bir yandan farkında olmadan o ataerkilliği besleyişini şu sözlerle aktarır:

“Özgür. Çevre baskısı olmadan özgür bir hayat yaşayabilirdik mesela. Yani, bizim öyle istediğimiz kıyafet giyme gibi bi şansımız da olmadığı için. Tabi, çevre baskısı da var. Ya, tabi ki de, burda hiçbir aile, hiçbiri çocuğuna sormuyo zaten, sen bunu istiyi musun diye, öyle bi şansınız yok, olamaz da zaten. Düzce böyle gelmiş, böyle gidecek. Hiçbi şey görmemişler ki. Yani, Düzce il bile değildi, zaten yeni il oldu, bikaç sene önce. Düzce'deki üniversite de olmasa yani, o açık saçık giyinen kızlar zaten olmaz, o el ele gezen sevgili zaten göremezsiniz üniversite öğrencisi olmasa. Onlara bile hoş bi gözle bakılmıyo, Düzce vasat üstünde. Düzce'den çıkıp başka bir hayat kurma hayalim oldu. A çok istedim, çok istedim; ama hiçbi zaman tabi gerçekleştiremedik bunu. Yani, benim zaten tek başıma öyle bi şey yapma şansım yok da, öyle tek başına yaşama şansınız yok Düzce'de. Hiçbir aile, erkek çocuğu da olsa, kız çocuğu da olsa izin vermez. Tabi öyle, mini giyemezsin, dekolteli giyemezsin, öyle bi yer burası, öyle Düzce'nin erkekleri böyle bakar yani, far görmüş tavşan gibi bakar. Onun için, tabi anneler de giydirmiyor haklı olarak. Tabi buranın erkekleri hiçbi şey görmediği için ben de aynı şekilde davranırdım yani. Çünkü Düzce'de mesela tecavüz olayları da çok olduğu için giydirmezdim öyle şeyler. O yüzden annemi bu konuda haklı görüyorum.” (Sedef, 22 yaş)

Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde ataerkil değerlere sahip ailelerinde kısıtlanan kız çocukları, boşanıp kök ailelerinin yanına geri döndüklerinde her şey çok daha zor olmaktadır. Kadın olmaktan kaynaklı baskıların üzerine bir de boşanmış, ‘dul kadın’ baskıları eklenmektedir. Boşanarak aileleriyle yaşamak zorunda kalan kadınlar deneyimlerini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Valla, sosyal aktivitem hiç yok, hiç olmadı. Öyle sinemaya gitmekmiş, falan filanmış, hiç olmadı. Anne nereye giderse oraya gider buranın kızları. Anne peşinde sürekli. Öyle okuldan kaçmadıkları sürece sosyal aktivite yapamazlar yani. Şimdi diyorlar ki boşanmış kadın oldun, daha çok baskı görüyor mu? Zaten en üst limitte kısıtlanıyordum ben herhalde, daha ne kadar olabilirdi? Bi şey değişmedi yani.” (Sedef, 22 yaş)

“Abime her şey serbest. Sen, işte kızsın, sen bayansın ama şu an şu durum var "Sen dulsun onu yapamazsın, sen dulsun bunu yapamazsın" muhabbeti var. Kadın olmanın üstüne bir de dul olmuş olduk şimdi, o çok kötü oldu. Ya düşünün, arkadaşlarımla akşam gezmeye çıkarken, çok gezen bir insanım, geziyorum; ama belirli insanlarla. Bir yere gideceğim zaman "Sen dulsun, gidemezsin", Niye? Dulsun. Ya dulum da buram da oramda dul yazmıyor ki benim sonuçta, ben de insanım sonuçta. Benim kendime vakit, kendime şu anda hiç vakit ayıramıyorum çalışma saatlerinden kaynaklı. İki günde bir nöbetim var, çocuğa vakit ayıramıyorum bir gün, bir gün kendime, bitiyor yani günüm. E sen dulsun onu yapamazsın, sen dulsun bunu yapamazsın, şu şöyle, bu böyle, ya nefes almaya, yalnız kalmaya benim de çok ihtiyacım oluyor.” (Minel, 27 yaş)

4.1.4.3. İçselleştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini: “Talep Edememeyi Öğrendik Çok Şükür”

İronik olansa; kadınların bu eşitsizlikleri çoğu zaman kendilerinin daha çok sevilmesine yormalarıdır. Kadın olmalarından kaynaklı ailelerinin daha çok ‘üstlerine düştüğünü’, bu durumu kendilerini korumak için yaptıklarını, dolayısıyla ‘normal’ ve hatta iyi bir şey olduğunu düşünmektedirler. Asuman bunu şöyle aktarır:

“Şöyle söyleyeyim, sevmeleri eşit; ama benim üstüme düşmeleri hani, kız olduğum için daha çoktu. Yani, hani, korumak, bazı şeylerde yardımcı olmak. Mesela ben Düzce’ye gideceğim zaman illa ki, soruyosam, erkek kardeşim bazen sormadan gidebiliyordu. Erkek kardeşim illa ki, erkek olduğu için evet, benden daha özgür oluyo.” (Asuman, 26 yaş)

Kadınlardan bazıları ‘sınırları aşmayan’ isteklerde bulduklarında, ailelerinin bu istekleri yerine getirdiklerini söylemişlerdir. Ancak kadınlara öğretilmiş bir ‘sınır’ mutlaka vardır. Kadın ise bu sınırı aşmaması gerektiğinin zaten farkındadır. ‘Oturup kalmak’, ‘haddini bilmek’, ‘talep etmemek’ bu öğretilerin başında yer alır. Kadınların bu ataerkil kalıpları kabullenişleri şu şekilde aktarılmıştır:

“Kadın olmanın öğretilmesi oldu mesela bi oturup kalkmaya dikkat etme konusu olmuştur hep hani. Yani, şimdi kalkıp da mini etek giymedim ben, giydirmezlerdi en basit örneği, askılı bir şey giymedim, giydirmezlerdi. Tabi ki, ben istiyorsam o alınır kıyafet olarak. ‘O olmaz, bu olacak’ denmezdi. Hani sınırları aşmayan bir kıyafetse, bizim şartlarımıza uygun bir kıyafetse onda bir baskı olmazdı. Bende sınırlarımı bilirdim tabi. Hiç anormal bi şey, onların istemiceği bi şey talep etmezdim. Haddimi bilirdim yani. Annemle, babamla her rahatlığı yapabilecek şekildeyiz, hiçbirimiz de, aramızda duvar vardır; ama yoktur, haddimizi biliriz; ama hiçbir şeyimizi saklamayız, onlar bize hiçbir zaman mesafe koymadı. Şöyle baskıcı bir aile değildi; mesela bekârlığımda annem, mesela her yere yollamazdı babam. Yani gezme kısıtlamamız vardı, onun dışında hiçbir kısıtlamamız yoktu, yani rahattık.” (Şehriban, 34 yaş)

Latife’nin ise bu öğretileri kabullenışı, istediği şeylerin yapılmamasını veya kendisine yapılan ayrımcılığı rasyonelleştirmesi manidardır:

“Hayır. Onlar ne isterlerse onu alırız, onlar istemezlerse alamayız. Ya zaten öyle alma, gitme, gezme şeylerine o kadar düşkün değiliz, babam küçüklükten alıştırdı bizi. Yani yeri geldiği zaman oturun veya oturmayın, küçüklükten alıştırdı, o yüzden pek şuraya gidecez, buraya gidecez diyemezdik. Talep etmemeyi öğrendik. Edememeyi öğrendik. Mesela bazen, annemin de yaptığını hatırlıyorum. Dediğim gibi, annem, biz hep yoksulluklarla büyüdük. Annem bize hani şunu alıyorum, bunu giydiriyim diye büyütmedi, eski zaman zaten hep yoksulluk vardı bu taraf açısından. Hani, biz hep yoksulluklarla büyüdük, o yüzden şunu alıyorum, bunu alıyorum diye eşyayı pek taraf tutmam, şunu giyiyim, bunu giyiyim diye. Allah razı

olsun, iyi ki onu görmüşüm, israfçı olmadım, hani onu görmeseydim belki her gördüğüm şeyde gözüm kalcaaktı. Hani, öyle pek bi şeye muhtaç olan, şunu istiyorum, bunu istiyorum diyen biri değilim. Hani, babaannemlerde kalırken, benim de yok, ben diğer insanlar, amcamın kızları, diğer insanlar verirse giyyiyodum. Dedem zaten aylığı yok, bi findık toplayacak findığı satacak da, o da aşırı findığı yok zaten, bi milyar, iki milyar. Bi sene içinde bi milyar, iki milyar, kim kullancak ki, kime yetecek ki, o yüzden pek dedemden bi şey almasını beklemezdim. Annem, ben ayrı kalırken ablama almış, alıyordu, düğün oluyodu, ablamın saçını yaptırıyolardı, ben kalıyodum. Bi de dedemlerde kaldım ya, onun etkisi var heralde.”(Latife, 20 yaş)

4.1.4.4. İkiyüzlü Ataerkillik: “Erkekler Yemek De Yapmazdı, Biz Erkeklerin Yaptığı İşleri De Yapardık”

Araştırmada, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin sorulardan aldığım cevaplarda, kadınlara ait ev içi bakım işleri, erkeklere ait para kazanma ve ya fiziksel güç gerektiren sorumluluklar olacağını beklemiştim. Ancak aldığım cevaplar, toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsiz dağılımından da beterdi. Kadınlar hem kadına atfedilen işleri, hem de erkeklerin yapması beklenen fiziksel güç gerektiren işleri yapıyordu. Bu düpedüz toplumsal cinsiyet ikiyüzlülüğüdür. Kadınlara atfedilen yemek yapma, temizlik yapma gibi bir erkeğin rahatlıkla yapabileceği işlerin erkekler tarafından yapılması söz konusu bile değilken, kadınların fiziksel olarak sınırlarını zorlayarak erkeklere atfedilen sorumlulukları yerine getirdikleri gözlemlenmektedir. Bu konuda kadınların aktardığı, dehşete düşüren detaylar şu şekildedir:

“Anne babam eşit değil, kesinlikle eşit değil annem. Annem çok ezildi, çok üzüldü. Babam ne biliyim hani bi cahillik diyo eskiden mesela yaptıkları çalışmamış çok sıkıntılar ya bizde çektik hatırlıyorum küçüktük ama annem babam kesinlikle eşit değildi. Farklıydı annem hep ezilen tarafı. Ben anneme her zaman çok üzülürüm Bazen anneme yük olduğumu hissettiğim oluyordu anneme oluyodu yani dediğim gibi annem babamdan daha çok zorlandı. Eve icralar geldi, ben annemin çok ağladığını hatırlıyorum babam başıboş zamanlar çok yaşadı. Şimdi elbette ki yaşı geçti ama geçtikten sonra pişman oldu bir gerçek. Ama annem çok ezildi şimdi bize bakmaya çalışıyodu, bişey yapmaya tabi ki yük gibi geliyodu bazen. Ben ilkokul 5. Sınıfa giderken kaç yaşında oluyodum, yani anne, babam koyunlarımı bırakıp gidip kahvede oturuyodu, köyden aşağıda kahvede merkezde oturuyodu. Annem koyuna gidiyodu ben ineği sağdığımı bile biliyorum, biliyorum yani çünkü anneme kıyamıyodum. O da sonuçta bize bakmak için bişeyler yapıyodu insan kendini yük gibi hissediyodu ne kadar evlat olursa olsun yani. Annem tek başına bir insan nereye gidecek. Bir günün içinde koyunun peşinde dünya yer geziyordu. Ben sırtıma ot yüküyle ağladığımı taşıyamayıp ağladığımı biliyom, biliyorum yani o yüzden annem çok şeydi ama babam biraz keyfiyetine çok yaşadı. Anneme hani o konudan hiç şey yapmam bizim o tarafın erkekleri çok farklı. Akıllı mantıklı bir tane yok. Benim babamda dâhil. Bizim o tarafın erkeklerinde ben, ben erkeğim, ben varsam

tamam. Öyleler gerçekten. Tamam, ben babamda dövme görmedim ama yani babamın yaptığı şeylerde annemi mağdur etti. Bizi bi yerde mağdur etti. Daha farklı olabilirdi.” (Nevriye, 27 yaş)

“Erkekler yemek de yapmazdı, biz erkeklerin yaptığı işleri de yaptık. Kızları sevmezdi, istemezdi. Eziyet idi böyle.5 yaşından beri sırtımda yük taşıyım ben. Kaldıramayacağın bir şeyi, şurda var 100 kiloluk bir şey, tut diyor sana, 15-16 yaşındasın, kaldıramıyorsun ondan sonra dönüyor seni odunla dövmeye, o kadar eziyet etti. Kaçtığım zaman da, dövdü de kaçtım, her tarafım yaraydı kaçtığımda.” (Leyla, 59 yaş)

“Mesela babam odun kesçek sürekli beni çağırırdı. Erkek çocuk yoktu ya hani. Sen yaparsın. Hani zaten ablam benden daha zayıftır. Ablam zorlanır diye ben giderdim oduna, bağa bahçeye. Ablam şeydir yemek bakımında, annemle dışarı işlerinde... Annemin zaten evle bağı hiç yok. O inek sağcak, bahçeye gitcek işte evin kenarları toplancaksa toplancak. Evlendim, herif yine yapmıyor odun kırma işini. Poposunu kaldırmak zor geliyo. Ben gidip dağdan kesip getiriyom tek başıma.” (Gülbeyaz, 22 yaş)

Anlaşıldığı gibi, kadınların yapması gerekenler toplum tarafından çok net öğretilmişken ve bu işler erkekler tarafından asla yapılmazken (yemek yapmak, çocuk bakmak gibi), erkeklerin hiçbir şey yapmama hakkı saklı tutulmuştur. Erkekliğin erkeği de ezen bir olgu olduğu literatür de tartışılrsa da (Atay, 2004; Connell ve Connell, 2005; Hearn ve Morgan, 2014), kültürel anlamda bu durum bölgeye özgü olarak değişmektedir. Kuşkusuz erkekler de eril düzenin mağdurlarıdır, ancak araştırmaya katılan kadınların aktardıklarından da anlaşılacağı gibi, sistemin en ezilen kesimi tüm sorumlulukları yüklenen kadınlardır. Araştırmaya katılan kadınların tümü erkek kardeşleriyle aralarında cinsiyete dayalı bir eşitsizlik olduğunu ima etmişleridir. Kadınlar, ailelerinde cinsiyetlerinden kaynaklı uğradığı eşitsizlikleri şu şekilde aktarmışlardır:

“Biz dört kardeşiz, iki kız iki erkek, aile ilişkilerimizde genelde önde tutulan erkek çocuklarıydı, yani kızlar ikinci planda, bi de ben evin en küçüğü olduğum için biraz daha fazla bi yani çok sessiz sakın bi de yapım vardı biraz ezik geçti açıkçası. O yüzden hiç diyalogumuz geçmeden biz büyüdük, zaten normalde de sessiz sakın bi çocukluğum vardı. Annem çok diktatördü, çok otoriter bi kadındı. Sanırım zaten annem anne sevgisinden yoksun büyümüş yani annesi vefat ettiğinde dokuz aylıkmiş, anne sevgisi görmemiş, anne eğitimi görmemiş, herhalde bilgisizliğinden diye düşünüyorum ya da baba uzaklarda çalıştığı için yüz vermemek adına belki de... Disiplin sağlayabilmek için, otoriter kurmak için belki de öyle düşünüyorum.” (Aysel, 35 yaş)

“Annem erkek çocukları çok tutuyordu, yine ölmedi, yine çok tutuyor, yine bizi sevmez. Yine onları destekler, erkeklere ağlar, biz ölsek ağlama da ağlamaz. Kızları sevmiyor. Ne bileyim ben, onun da iç duyguları öyle herhalde ne bileyim.” (Leyla, 59 yaş)

“Yani, mesela şöyle söylüyim size, örnek vereyim; babam kalkıp kendi suyunu kendi alan bi insan değil. Yok, yapmaz adamlar, anne veya kızından beklenir babanın işi. Erkeğin öyle evde iş yapma gibi bi durumu yok, söz konusu değil yani. Hani Düzce'deki erkekler, bir yumurta bile kırmasını bilmezler çoğunluğu. Annem çalıştığı halde bu böyle. Fazla maço diye düşünüyorum. Tabi normal bir erkek olabilseydi, belki yapardı. Normal değildi. Çok aşırı sert. Yani, mesela evde anneme veya bana ismiyle hitap etmek yerine "Alo" diye sesleniyo, o derece. Alo. Ben daha onu hiçbi zaman anlayamadım, anlamıyorum da.” (Sedef, 22 yaş)

“Küçüklüğümle ilgili, pek şöyle hatırladığım güzel anılarım yok pek. Çünkü ben, benim bebekliğime dair de öyle, babamla bir sürü mesela, küçücük bi şeyi, mesela evin önünde bisiklete biniyorum diye ben sürü babamdan dayak yediğimi hatırlıyorum. Evde yemek yapmıyorum, daha küçüğüm, üçe veya dörde gidiyorum, evde bi iş yapmıyorum, evin önünde bisiklete biniyorum. Erkek olsam kızılmazdı tabi, kızılır mı?” (Latife, 20 yaş)

“Mesela, kadınsın işte, yemek yapacaksın, temizlik yapacaksın. Erkekler gezer, kadınlar evde oturur. Yani, biraz kısıtlanıyorsunuz kadın olduğunuz için. Babam çok aksiydi.” (Ülfet, 63 yaş)

4.1.4.5. Gelir Kapısı Olarak Kız Çocukları: “Kız Çocuğunun Yediği Zarar, Kazandığı Kardır”

Araştırma sürecinde en dikkat çekici bulgular, Düzce'nin daha az gelişmiş olduğu varsayılan, merkeze en uzak ilçesi olan Yığılca'dan elde edilmiştir. Yığılca'nın sosyal yaşam olanakları ve kültürü, Düzce ilinin diğer ilçelerinden ve merkezinden farklı olarak daha kısıtlı ve kapalı bir yapıya sahip olduğu gözlenmiştir. TÜİK (2014a)'in Seçilmiş Göstergelerle Düzce 2013 istatistiklerine göre, Yığılca ilçesinde erken yaşta evlenen kadınların oranı Düzce genelinden yüksekken, her bir eğitim düzeyinde kadınların okullaşma oranı da düşüktür. Başlık parası ve erken yaşta evlenme gibi kız çocukları ve kadınlar için olumsuz olarak sayılabilecek olguların yaşandığı bir yer olarak bahsedilen Yığılca'da kız çocuklarının evlilikleri karşılığı alınan başlık parası vb. maddi kaynaklar ‘gelir kapısı’ olarak değerlendirilebilmekte, bu kapsamda ailelerin bilinçlendirilmesi amacıyla Yığılca Müftülüğü tarafından ‘Hepimiz Aynı Ailedeniz Projesi’ içeriğinde de bu konuya yer verilerek evlilik çağındaki kızların evlendirilme sürecinde ailelerden başlık parası adı altında para istemenin İslam Dininde yeri olmadığına ilişkin dini ve ahlaki yönleriyle ailelere rehberlik hizmeti sunulduğu, bilinmektedir (“Haftanın Konusu ‘Başlık Parası’ - Yığılcanınsesi Gazetesi”, 2014). Yığılca'daki gözlemlerime göre, kız çocukları ya okutulmamakta ya da ileride ailenin

bakımını sağlaması için okutulmaktadır. Okutulmayan kız çocukları ise; erken yaşta başlık parası alınarak evlendirilebilmektedir. Görüşmeler sırasında evlerine gidilen kadınlardan birinin kayınvalidesinin açıkça ifade ettiği gibi “kız çocuğunun yediği zarar, kazandığı kârdır”. Babaya verilen başlık parasının yanı sıra anneye de ‘süt hakkı’ diye adlandırılan başka bir para verildiği de aktarılmıştır. Zaman içerisinde kadını metalaştıran bu gibi gelenekler yasaların ve cezai işlemlerin baskısıyla ne yazık ki azalmamış; yalnızca biçim değiştirmiştir. 5237 sayılı TCK’nın 103. ve 109. maddeleri ile 4721 sayılı Medeni Kanun’un 124. maddesi gereği kızını erken yaşta evlendirmenin suç olduğunu bilen aileler, kızlarını kaçmaya teşvik edebilmekte, böylelikle cezai müeyyideden kendilerini korumaya çalışmaktadırlar. Kaçan kız çocuğunun yaşı küçüldükçe, onu kaçıran erkeğin ve yardım eden ailesinin cezai sorumluluğu artacağından dolayı kız çocuğunun babasının şikâyetinde bulunmaması gibi tutumların da talep edilecek başlık parası miktarının artmasını etkilediği bilgisi edinilmiştir. Bu paraların miktarı, kız çocuğunun yaşının küçüklüğüyle doğru orantılıdır. Söz konusu şartlarda evlendirilen kız çocuğunun yaşı ne kadar küçükse; başlık parası, süt parası vb. adlar altında aileye o kadar fazla para ödenmektedir. Bu durumda mağdur olan yine kız çocukları olmaktadır. Derslerinde çok başarılı olmasına rağmen üniversite sınavına çok az bir zaman kala kaçarak evlenen Latife’nin şu ifadeleri bahsedilen bu durumu özetlemektedir:

“İşte öyleydi, ablamlarla aramızda sıkıntılar oluyodu. Ya, ikinci planda hissediyodum. Zaten bi de şey, zaten ben üniversite sınavına hazırlanıyodum, okulda derslerim güzeldi zaten, iyiydi, hani üniversite sınavına hazırlanıyodum, okulda üniversite psikolojisine hazırlanma psikolojisi, evde onun psikolojisi, her şey karman çorman olmuştu zaten, düşünmüyoduk öyle yakın bi süre, 5-6 sene, üniversite bitene kadar düşünmüyoduk zaten evliliği falan. Ablam kaçtı o arada. Ama benden 11 ay büyüktü. Evde bi matem havası vardı. Madem gidecekti neden bu yaşı bekledi diye sürekli bana imalarda bulundular. Yaşım 18 olmaya birkaç hafta kalmıştı. Bizimkiler bana çaktırdı işte gitmem gerektiğini. Zaten huzursuzdum, fazlalıktım, gideyim dedim.” (Latife, 20 yaş)

En başından babasının zoruyla daha kolay iş bulabileceği düşünülerek gönderildiği yatılı okulu bitirdikten sonra kamuya atanan Münevver’in aldığı maaştan dolayı ailesinin ekonomik kazanç kaynağı olarak hayatını sürdürmesi planlanmaktayken, Münevver’in evlenmek istemesi bütün planları bozar. Aile, kendilerine bakmaya devam etmesi için Münevver’i evlendirmeye yanaşmamaktadır. Aynı zamanda Münevver’in

talipleri ‘görev aldıktan sonra’ artmış, sürekli bir maaşa sahip olan kadınla evlenebilmek için talipleri para teklif etmiştir:

“Okuma konusunda babam yönlendirdi, meslek lisesine gidip bi meslek sahibi olmamı istedi. (...) Yatılı gönderdiler beni. Bırakcam diye çok babamı aradım, annemi aradım, ‘bırakayım, okula kayıtlarımı daha vermedim, evraklarımı vermedim’, sonra sonra babam izin vermedi, ‘eğer’ dedi, ‘vermezsen o kâğıtları’ dedi, ‘gelme eve’ dedi bana babam. Direk yolu gösterdi yani. Haliyle mecbur veriyosun; ama orda bi 4 sene boşluk çekiyosun ailene, ayda bi sefer görmekte vakit geçmiyo, haliyle her hafta sonu gelmek istiyosun, anneni-babanı özlüyosun falan filan. İki sene, bi sene, bi yıl dersaneye gittim orda, bi köye geldim gittim felan filan, yani ilerde bana bakar, parasını yeriz diye yolladılar zorla. Hâlbuki çok küçüktüm, gitmek istemedim. Köyden de isteyen oldu, çok isteyen oldu, mesleği aldığım zaman çok gelen giden oldu. Babam söylüyodu bana kimin ne olduğumu. Ben zaten istediğim belliydi, görüştüğüm kişi belliydi, nişanlandım görüştüğüm kişiyle, sonrasında aile baskısı, dışarıdan etkiler, bozulması yönünde çabalar. Babam hani, para teklif edenler oluyo, nişanı bozulsun gibisinden baskı oldu orada. Kendilerine yapacaklar, meslek sahibi kadını ya. Hayır, hani kendileri meslek sahibi bile belki değildir, benim kulağıma gelenler o şekildedir, o yöndeydi. Zaten, benim düşüncem şeydi, benim görev almadığım zaman görüşüyodum ben eşimle. Görev almadan önce bi görüşmüşlüğümüz var, nişandan önce bi iki sene görüşmüşlüğümüz var. Ben dedim, görev almadığım zaman benim yanımda kimse yoktu, benle kimse hani, şey, evlilik manasında kimseye yakınlaşmadım, ben eşimle yakınlaştım. Görev aldıktan sonra da onla bırakmam dedim, nitekim de öyle oldu. Maddi menfaat gözüyle baktı bana herkes. Yığılca’da okuyan, meslek sahibi kadın yok ya fazla.” (Münevver, 24 yaş)

Araştırmada dikkat çeken bir diğer nokta ise; kız çocuklarının ve kadınların, haneye gelir getiren konumunda olduğu durumlarda, diğer kız çocuklarına nazaran daha değerli konuma yükseldiğidir. Para kazanmaya başladıktan sonra kız çocuklarına verilen değer bir anda değişmekte, erkek çocuklarla neredeyse eşit hale gelmektedir. Eve erken yaşta para getiren kız çocukları kazandıkları paranın idaresini yapamamaktadırlar. Gelir getirici bir işte çalışmaları kendilerine özgürce kullanım hakkı olan ekonomik bir kazanım sağlamasa da, bu durum kadınlar için sosyal kazançlara aracı olmuştur.

Kadınların deneyimleri şöyledir:

“Ben çalışıyordum zaten 14 yaşında işe başlamıştım. Hep böyle evde şeydim, ablam vardı 4 yaş büyük, hep babamın anneme karşı bir şiddeti vardı ama ben ablamdan daha cesaretliyim. Hem özgüven bakımından hem ben hep asarım keserim modundayım. Yanlışı şeyi kabul etmiyorum, babamın karşısında dikilebiliyordum, öyle bir çocuktum yani. Bizden sonra 2 tane vardı zaten onlarda küçüklerdi. Nasıl söyleyim size yani öyle zaten evde huzursuzluk olduğu için, babamın da bir takım böyle evde sürekli annemi ezmeler, işte ablam o zaman çalışmıyodu liseden yeni çıktıydı, üniversite sınavlarına girdiydi, o zaman yok işte sende çalışıcaksın, yok şöyle yok böyle baskıları falan... Ben çalışıyodum bana laf diyen yoktu ama benim anneme karşı öyle davranışı, ben karşısında dikilince bu sefer bana da tavır alıyordu. Bizim ondan çok sıkıntımız oluyodu açıkçası. Sonra

işte bekârken bu teyzeme çok gelmiştirim babama anlaşılamayıp da. Hatta babam parasını yerler diye korkuyulan teyzeme kadar kapıya kadar gelip de zorla beni almaya kalkışmıştır yani. Öyle aşağılanmıyodum hani. Çalıştıktan sonra ama. Ben şimdi çalışıyodum ya, para getiriyodum ya babamın çok sevdiği şeylerdir onlar. Ne oldu? Ben geliyodum işten, Ayşe çocuğun yemeğini getir, işten geldi bu. Buna hizmet ediceksiniz böyle. Ben evlenmeden önce yumurta bile kırmıyodum ki. İş bilene yapmıyodum. Haftasonu oluyodu ya ablam böyle gene sen yardım etmiyon deyip tartışma olduğunda babam o dinlencek, yatacak o işten geldi derdi. Ama ben bi maaşımı, 310 milyon şimdi bize çok şey geliyo, belki çarşıya gittiğimizde bi günde yiyoz. Lcw ya gir tamam zaten. Sonra işte ben çalıştıktan sonra, evlendikten sonra da öle mesela, ben lcw da 500 milyon para bıraktığımı biliyom kışlıkta. Sonra işte böyle söylüyodu hani. E sema bi maaşını yiyemedi ama guruşu guruşuna aldın. 20 milyon para veriyon. Bayram harçlığı veriyodu iş yeri 50 milyon, 30 unu o alıyodu, 20 sini veriyodu. Bi gün artık böyle varya çeyiz, işte böyle istediğim şeyleri ala ala olmuş borcum 200 milyon. Hani 50 ona 50 ona 200 oldu. Benden maaşımı yiyen adam 22 milyon mesaiyi sakladım diye, mesai bu eve gelmedi diye iş yerinin kapısına dayanmış bir insan.” (Gülbeyaz, 22 yaş)

“Ya, erkek çocuğu tabi ki daha bi ayrı yer tutuyo, kız çocuğuna kısıtlamalar oluyo haliyle; ama ben çok aşırı derecede kısıtlama görmedim ailemden, hani dışarı baktığımız zaman, erkek çocuğu daha çok tutuluyo, hani onun dediği daha çok yapılyo gibi şeyler. Ama ben çalışıp para getirdiğim için olsa gerek, çok daha fena değildi halim.” (Münevver, 24 yaş)

Kadınların bazıları erken yaşta çeşitli tam zamanlı işlerde ve ya kayıt dışı istihdam olan tarım sektöründe ailelerinin geçimine katkı sağlamak amacıyla çalışmışlardır. Ancak bu çalışmalardan elde ettikleri gelirleri kendi inisiyatifleri dâhilinde harcayamamışlardır. Kazandıkları tüm parayı aile büyüklerine ‘kuruşu kuruşuna’ veren kadınlar şunları aktarmıştır:

“Bizim öyle pek harçlığımız neyim olmazdı. Ben lisede bile mesela ablamla beraber okula giderken babam bize 5 lira verirdi 2,5-2,5 bölüşürdük o neyse oydu yani. Günlerce belki istemeyi sormazdı bile şunu alalım bunu alalım yok öyle şeyimiz zaten yoktu. Liseden çıktıktan sonra ben karnemi almaya bile gidemedim hemen işe girdim tekstile, çalışıyodum o zamanlar. Onların da durum malumdu çalıştığımı da babama verdim. Parayı o idare etti. Sonuçta bir yerde toplanıyordu, o bi yer elbette babaydı yani.” (Nevriye, 27 yaş)

“Bekârken tabi çalıştım 14 yaşında çalıştım, 16 yaşına kadar çalıştım ve çalıştığım paradan da bi lira cebim görmemiştir. Anneme verdim kuruşu kuruşuna.” (Aysel, 35 yaş)

“Mesela, gidiyodum, şey yapıyodum, çapa kazıyodum mesela, fındık toplamaya giderdik, imeci derler burda, misir çapası var. Ondan mesela alıyoduk para. Ben, babaannem alıyodu, eve bi şeyler alalım diye, çocuklara mesela. Evde yiyecek kolluyodu babam, annem, babaannem. Babaanneme getirip veriyodum. Kendim harcamadım hiçbi zaman.” (Ülfet, 63 yaş)

4.1.5. Kaçarak Evlenen Kadınların Eğitim Hayatına Katılımları

Kaçarak evlenen kadınların eğitim hayatlarına ayrı bir başlık açma gereği duyulmuştur. Zira eğitimsizlik erken ve yanlış evlilikleri, erken evliliklerse eğitimsizliği getirmektedir. Bu konuda kadınların deneyimleri ayrı başlıklar altında aktarılacaktır.

4.1.5.1. Eğitimi Engellenen Kız Çocukları: “*Okumak İstiyom Diyemezsin ki, Sopa, Dedin Mi, Sopa Var.*”

Kız çocuklarının eğitime ulaşma ve eğitimde kalma şansı, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de erkek çocuklara oranla daha düşüktür (UNICEF, 2016). Kız çocuklarının temel eğitime katılmasının önündeki iki temel engel bulunmaktadır; bunlar cinsiyetçi değer yargıları ve yoksulluktur.

Kız çocuklarının ve kadınların okumasını engelleyen nedenler UNESCO tarafından şöyle belirlenmiştir:

- Erken evlilikler,
- Kalıplaşmış cinsiyet rolleri,
- Öğretim programlarında yeniden üretilen cinsiyet rolleri,
- Kadının düşük statüsü,
- Yoksulluk (Wetheridge, 2016).

Araştırmada, kaçarak evlenen kadınlardan 2’sinin okuma yazma dahi bilmediği, 9’unun ilkokul, 3’ünün ortaokul, 6’sının lise ve 4’ünün lise terk olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Kadınların birçoğu, eğitimlerinin aileleri tarafından engellendiğini belirtmiştir. Kız çocuklarının okumasına genellikle izin verilmemiştir. İzin verildiği durumlarda ise yeterince desteklenmemiştir. Kadınlar okumak istediklerini dile getirdiklerinde şiddet görmüş, okul çağına geldiklerinde okumak istememeleri için okul olmayan bölgelere götürülmüş, köye gelen öğretmenlerin ısrarlarına bile kulak asılmayarak okumaları engellenmiştir. İlerlemiş yaşlarına rağmen içlerinde ukde olarak kalan okuma hevesini

paylaşan kadınlar, “bugün bile okumak istediklerini” dile getirmişlerdir Bir dokunup bin ah işittiğim kadınlar, eğitimlerine dair şunları paylaşmışlardır:

“Okumak istiyom diyemezsin ki. Sopa, dedin mi, sopa var. Zorunlu eğitim falan da yoktu, ah olsa... Serbestti okul, isteyen gönderiyodu, isteyen göndermiyodu. Bizimkiler erkekleri gönderiyorlardı, kızları göndermiyorlardı. Abimler gitti, biz gidemedik. Evlendikten sonra kadınları okutmak için öğretmen geldi köye, benim 4 tane çocuğum vardı, en sonuncu çok küçüktü, okula gittim, okulda duramadım, çocuğa bakan yoktu, geri döndüm. Okuma yazmam dahi yok benim. İstemem mi hiç, şimdi bile okumak istiyom ben.” (Leyla, 59 yaş)

“Erkek kardeşim okudu, hepsi okudu, beşi bitirdiler de. Babam, babam okutmadı kızız diye. Aslında erkeklerden alcaksın bu soruyu, neden kızını okula vermedin diye. Sen şimdi burdan gitti mi, benim annemin-babamın yanına git, işte o şeye, anneme sor mesela, kızınızı okuttunuz mu felan böyle sor bakalım, babamın yanında sor ne cevap vercek sana. Aa vermedi, benim babam izin vermedi okumama. Ben çok istedim, babam vermedi. Hale üzüliyorum bak. Mesela, şimdi ölüp gitsem bile hiç hayalim bitmiyecek. Bak, şurda bizim bi çimen vardı, önden beri geldi mi okul vardı, ben orayı, ordan geçerken, şurda dedim, ben de hani çocuk gibi hani okula gitsem de oynasam, onlara dikilir bakarım ben, o kadar hayalim vardı. Burda bi hoca vardı, Nusret Hoca diyolardı. Nusret Hoca geliyo dedi mi, herkes ayak dururdu böyle, çok yalvardı, kafam da çok çalışıyodu; ama vermediler işte. Yok, kızlar mektup yazarmış da, kaçarmış da.” (Ülfet, 63 yaş)

“Büyüklerimiz, bizim dedemiz kesinlikle karşıydı okuyana. Onun için bizi zaten burda durdurmadı, okul açıldı, bizi burdan kaçırıldı, okula vermemek için. Tabi ki isterdim okumak. Şimdi, şu an mesela şey yapabilsen, tabi ki, yaş şeyinen yapamazsın ne okuyabilirsin, ne çalışabilirsin; ama şu an okutsalar gene okurdum yani.” (Elmas, 65 yaş)

“Fazla iyi olmasa da derslerim, çok istiyodum yani okumayı. Onlar (ailem) göndermediler. Benim isteğim hep polis olmak istiyodum, diyodum hani ben okuyup polis; çünkü formasına çok şeyim vardı, dedi kız kısmısı okuyup da napacanız, okuyup da müdür mü olucanız derlerdi önceden, okutmak istemediler, göndermediler zaten, ilkokul bitti. Erkek kardeşimi gönderdiler, o da okumadı. Erkek kardeşimi gönderdiler, lise 2'den terk.” (Tuana, 37 yaş)

Kadınların ailelerinin onları okula göndermemek için türlü bahaneleri vardır. “Kızlar mektup yazar da kaçar ” diye okutmamalarına rağmen, kadınlar eninde sonunda evden kaçmıştı. Katılımcıların birçoğu, ‘neden okutmadılar?’ sorusunu erkeklere yöneltmem gerektiğini söylemişlerdir. Eğitim almalarının önündeki en büyük engelin cinsiyetleri olduğunu vurgulamışlardır.

Bazen de yoksulluk ve hayat şartları ailelere başka seçenek bırakmamaktadır. Erken yaşta babasını kaybeden Nezile annesinin çaresizliğini şu cümlelerle aktarmaktadır:

“İlkokul mezunuyum. 4 yaş büyük bi ablam var. Okutamadılar. Babam benim, çok erken, ben 7 yaşında falanken vefat etti, annem tek başına kaldı, ondan sonra kıyıp

da, ablam da işte 11-12 yaşındaydı, okutamadı bizi annem. Annem de çok gençti. Tekrar da evlenmedi, ablamlarla bana bakmaya çalıştı tek başına ömür boyunca. Babamdan maaş bağlandı, evimiz vardı, tarlalarımız vardı, onlarla geçimini sağladı yani. Bizi salamadı yani okumaya. Cesaret edemedi, bundan 37 sene önce. Yani, istemediğimden değil; ama o zamanlar. Şartlar onu gerektirdi.” (Nezile, 56 yaş)

4.1.5.2. Dini İnanç Gerekçesiyle Engellenen Kız Çocukları: “Gidersen İmam Hatibe Gidersin, Olmazsa Kuran Kursuna”

Ataerkil iktidarın en meşru aracı olan dini değer yargıları da, kız çocuklarının okutulmaması için üretilen bahanelere kılıf hazırlamak için kullanılan bir enstrümandır. Ortaokuldan alınıp zorla Kuran Kursuna gönderilen, annesinin kendisini “eti benim kemiği benim” diyerek Kuran Kursu hocasına teslim etmesi suretiyle zorla hafız yapılmaya çalışılan Türkan deneyimlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Ondan sonra yani iki yıl, bi yıl ben ortaokula gittim, kız mesleğe verdiler beni, sonra işte kız çocuğu okumaz zihniyeti var ya, cahillikte, okutmadılar, aldılar ortaokuldan beni geri. Aslında zeki bi çocuktum. İstiyorum dedim; ama iki dedem de sağdı o zaman. Dedemler de karıştı, annem de yani şey, değişik fikirli hani, okula değil de Kuran kursuna. Gitsin diye Kuran kursuna yazdırdılar, iki yıl Kuran kursuna gittim. Yani, en büyük şeyim, okula gidemedim. Annem Kuran kursuna beni zorladı böyle, geldi gitti zorladı, bi de eti benim kemiği benim lafı meşhurdu onun. Kuran kursu hocasına yani böyle, gitmek istemedim, hafızlığa başlattı beni hocam, zekâ şeyimi denedi, baktı zekiyim, ezberim iyi, başlamak istemedim, ben onun sorumluluğunu biliyorum, belki dedim, devamını getiremem, günaha girmek istemiyorum. Hoca da biraz sertti, disiplinliydi çok. Hani, beni korumak yerine, aslında biraz daha hocanın önüne attı. Ben yine Kuran okumayı öğreniyim, okuyum; ama hafız olmayım istedim, geliyo gidiyo eti benim, kemiği benim, hıh, eti benim, kemiği benim. Yani beni böyle resmen köpeğe et atar gibi o gaddar hocanın önüne attı. Ya, ben olmak istemiyorum. Yok, anlamıyo. Hep onun dediği...” (Türkan, 40 yaş)

Kız çocukları, toplumsal cinsiyet kalıplarından kaynaklı temel eğitimden yoksun kalmaktadır. Ataerkil değer yargılarına göre, kız çocuklarının kazanmaları gereken beceriler annelik ve ev kadınlığı olarak belirlendiğinden eğitime ihtiyaçlarının olmadığı düşünülmektedir (Özateş, 2007). Kadınların eğitim durumları, yaşları ile orantılı olarak değişmektedir. Zorunlu eğitimin olmadığı zamanda ilkököl çağında olan kadınların okur-yazarlığı dahi yoktur. Zorunlu eğitimin ilkököl kapsadığı yıllarda ise kadınlar ilkököl okuyabilmiş ancak ortaokula devam edememişleridir. Ailede erkek çocuklarının eğitime devam etmelerine izin verilirken, kız çocukları için o zamanlar zorunlu olan kadarı, yani ilkököl kâfi görülmüştür. İlkokulda okul başarısı çok iyi

olmasına rağmen ortaokula devam etmesine izin verilmeyen Aysel bu karara o küçük yaşına rağmen direnmiş, açlık grevine girmiştir. Ancak yine de muvaffak olamamıştır. Ailesi bu sefer de ancak imam hatip okuluna giderse gönderebileceğini söylemiştir:

“Ben ilkokul mezunuyum, hatta derslerimde çok başarılı bir öğrenciydim fakat kız çocuğuyum diye babam buna müsaade etmedi. Ki o başarıya göre ben ilkokul mezunuyum yani, o çok üzücü bişey. Erkekleri okuttu, abim üniversite mezunu, abim lise mezunu ikinci abim, zaten en fazla şans büyük abime verildi. Yani hep şu vardı, işte o okucak o bakıcak bizi, yani bişey söylemeye hakkım bile yoktu yani, sen sus, sen ne biliyorsun, konuşma, yani en büyük abim de böyleydi. Ya ben şimdi açlık grevine girdim, odama kapattım kendimi. Ben okumak istiyorum dedim yani. Benim bi hedefim var, çünkü başarılı bi öğrenciyim neden yani ben okumak istiyorum sonuçta. İşte yeni gelin aldık, yeni ev yaptık, okutcak durumumuz yok dediler. Babam da İzmir'de çalışıyo o dönem, arıyo diyo ki eğer imam hatibe kaydettiriyosanız imam hatibe kaydettirin, başka türlü yok, ben de imam hatip istemedim, yani çok bunalıma girdim zaten o süreç çok zordu, çok zordu yani.” (Aysel, 35 yaş)

4.1.5.3. Kaçarak Evlenerek Eğitimden Ayrılan Kız Çocukları: “Kocaya Varcam Diye Okuldan da Oldum”

Lisede açık öğretim uygulamalarının olması bir yandan ataerkil baskılarla ve ya yoksulluk kaynaklı engellenen kadınların açıktan da olsa eğitimlerini sürdürmelerini sağlamışken, aynı zamanda kız çocuklarının örgün eğitimden kopmasına neden olmaktadır. Eğitimden kopan kız çocukları erken evlenmekte, erkenden evlenen kadınlar eğitimden mahrum kalmaktadır. Bu kısır bir döngüdür. Araştırmaya katılan kadınların bazıları lise eğitimlerine devam ederken kaçarak evlendikleri için eğitimlerini yarım bırakmışlardır. Bununla ilgili kadınların deneyimleri şöyledir:

“İşte o yaz tarlaya gittim fındığa, fındık tarlasına gidince ordan kaçtım ben, fındık tarlasından kaçtım. Fındık toplarken kaçtım. Kocaya varcam diye okuldan da oldum. Devam etseydim çok değişik, çok güzel bir hayatım olurdu. Çok, çok, çok, pişman oldum.” (Zümri, 59 yaş)

“Evlilik eninde gecinde olurdu, ben çok istedim, çok da çalıştım üniversite için, zaten iki ayım vardı, üniversite sınavına girmeme iki ayım vardı, çok istedim. Allah izin vermedi. Açıktan liseyi bitirmeye başvurduğum evlendikten sonra, tam sınavının olduğu gün doğum yaptım gidemedim.” (Latife, 20 yaş)

“Kocaya kaçıp gelince ertesi gün okula gitmek de olmuyo hani. Mecbur bıraktım okulu. Zaten hemen bebeğim oldu. Şimdi böyle git desen gidilir mi okula? Kaçtığımdan, evlendiğimden çok okulu bıraktığıma pişmanım. Beni isteyen beklerdi neden acele ettim ki.” (Gülizar, 18 yaş)

Eğitimin zorunlu hale getirilmesiyle yapılan iyileşmelerin, yeni yetişen kuşaklar için faydalı olduğu çok açıktır. Ancak okur-yazar olmayan kadınların eğitilmesi hususunda dünya genelinde yapılan çalışmalar yetersizdir. 758 milyon okuryazar olmayan yetişinin %63 kadındır ve 2000 yılından beri bu sayıda neredeyse hiçbir değişiklik olmamıştır (UNESCO, 2016). Kadınlar evlendikten sonra köylerine ve ya mahallerine gelen hocalardan okuma yazma öğrenmek istemiş, ancak evliliğin getirdiği sorumluluklar nedeniyle bu isteklerini gerçekleştirememiştir. Kadınlar bunu şöyle dile getirmektedirler:

“İlkokulu bitirdim. Ortaokul zorunlu değildi. Kimse de ne yollayım dedi okula, ne bana sordu. Çok isterdim. Okusam şu an her şey daha güzel olurdu. Evlendikten sonra kocan izin verse nolcak? Gidemezsin ki. Nası gitceksin? Evlisen artık, sorumlulukların var.” (Miray, 49 yaş)

“Evlendikten sonra istedik de, kadınları okutmak için öğretmen geldi köye, benim 4 tane çocuğum vardı, en sonuncu çok küçüktü, okula gittim, okulda duramadım, çocuğa bakan yoktu, geri döndüm.” (Leyla, 59 yaş)

Kadınların bazılarıysa evliliğin getirdiği sorumluluklar dışında eşlerinin izin vermemesi ya da toplum baskısı nedeniyle evlendikten sonra eğitimine devam edememektedirler. Eşlerinin kendilerinden toplumsal ve ekonomik anlamda güçlü olmasını istemeyen, eşlerinin evdeki ‘hizmetçi’ rollerini aksatmalarından çekinen, toplumun vereceği tepkilerden çekinen eşler, eşlerinin eğitime devam etme isteklerini küçük görerek aşağılamaktadırlar. Kadınlar bunu şu sözlerle aktarmışlardır:

“Evlendikten sonra istedim, bu sefer eşim napıcaksın dedi, otur aşa dedi, çocuklarıyla ilgilen dedi ve öle kaldı.” (Ayşel, 35 yaş)

“E ben okurken kaçıp evlendiğim için bi yandan da okula gidiyodum. Ama eski eşim yüzünden bırakmak istedim. Ya, çok psikolojik baskı çok yaptı benim üstümde eski eşim, hani Romanya'da falan görüştüğümüz telefonla, atıyorum internet üzerinden, sosyal medya aracılığıyla felan görüştüğüm zaman, çok, beni gerçekten, şimdi düşünüyorum da beynen çok yordu, çok yordu, hani artıkın bi şeyler bitsin. Evet. Çok aşırı bunaltıyordu yani. Artık dedim bitsin de gitsin, ne olacaksa olsun dedim, öyle, kararları çok yanlış aldım. Öyle böyle derken bıraktım.” (Pembe, 21 yaş)

4.1.5.4. Eğitimlerine İzin Verilen Ancak Desteklenmeyen Kız Çocukları: “Diploma Paramı Bile İsteyemezdim”

Kadınlara, aileleri tarafından eğitimlerine devam etmemeleri için doğrudan olduğu kadar dolaylı engellemeler de yapılmıştır. Maddi manevi eğitimlerine destek verilmeyen kız çocukları, ders başarıları da fazla iyi olmayınca çareyi okulu bırakmakta bulmaktadırlar. Okumak için gereken çeşitli miktardaki ödemeleri yapmayan, kızlarının veli toplantılarına dahi gitmeyen, Babasının desteğini arkasında hissedemediği için liseye devam etmeyen Gülbeyaz bu kararının sebebini şöyle aktarmaktadır:

“Veli toplantılarıma bile gitmedi, ben böyle hep şeydim sanki istenmeyen bi evlat olur ya hep öyleydim sanki. Benim ne veli toplantıma gelirdi, ben ne test kitabı bile istemezdim. Parayla alınan test kitapları olurdu o zaman ünite 1 ünite 2 diye. Onları bile söylemezdim. İşte okul müdür kâğıtlar verirdi aida işte ailenize verin diye. Hiç ne ben okurdum ne eve de getirirdim onu. Biliyodum vermiceğini. Diploma parası. Benim babam o konuda da çok çakaldır. Ortaokuldan mezun olcam diploma parası istiyö 20 milyöndü. Şu diplomaya bakıyım diyo nerde yazıyo bunun 20 tl verilecektir diye diyo. Adam donuyo kalıyo. Diplomayı böyle alıyo adam düşün yani bedavadan. Ama diploma alıyo, herkes para verirken babam diploma alıyo. Ama işte diyorum ya ablam hep takdir, teşekkür getirir, ben de hep neydim öğretmenler hep şey derdi istese yapar. İstese yapar ama. Hani hep böyle bi boşluyo Gülbeyaz, hep böyle kafası sanki başka yerlerde. Hani ders değil de dünyanın yükü Gülbeyaz’ın omuzlarındaymış gibi, hep öle söylerlerdi mesela. Hep ben ortayla giderdim. Kalmazdım, zayıf da getirmezdim, iyi de getirmezdim hep orta giderdim. Ya ben zaten ortaokuldan çıkıyöz, şurda iki haftalık bi dönem oluyo ya diploma almaya, orda zaten okucan mı kızım? E ben tamam yani ben seni yolliyim mi desem giderdim açıkçası. Yolliyim dese giderim. Baktım yani adamın benle zaten, okula gittim zorunlu ortaokulu okudum onlara, baktım adam zaten benle ilgilenmiyo hani. E ben de çok çok verimli değilim. Noldu, ee okucan mı diye soruldu mu dendi ama sorulduğunda mesela aile desteği yoktu diyorum.” (Gülbeyaz, 22 yaş)

Kız çocuklarının eğitim hayatlarına devam ettiği durumlarda da, aileleri onlar adına ataerkil baskılarla şekillenen toplumsal cinsiyet rollerine uygun olan okullara gitmelerine karar vermiştir. Karma eğitimin yapıldığı düz lise ve benzeri eğitim kurumları yerine hem erkekler olmadığından ailelerin içinin daha rahat edeceği hem de kadın olmanın pratiklerinin en iyi öğretileceği varsayımıyla kız meslek liselerinde eğitimlerini sürdürmek zorunda bırakılmışlardır. Karma eğitim, ataerkil aileler için büyük bir risk olarak görülmeye devam edilmektedir. Kız çocuklarının nasıl olsa kadına atfedilen mesleklere yönelmek dışında eğitime ihtiyacı olmadığını düşünen aileler kız meslek liselerini kız çocuklarına dayatmaktadır. Kadınlar bu dayatmaya rağmen yine de

hiç değilse liseye devam edebildikleri için kendilerini şanslı hissetmelerini şu biçimde dillendirmektedirler:

“Liseye giderken, bi düz liseye gidip üniversiteye gitmek istemişim o zaman. Onu babam kabul etmediydi, kız meslek lisesine gidecem, Çerkez kültüründe büyüdüğümüz halde nasıl bi şeydi, “Köydekiler ne der?”, çünkü köy, (...)Köyü çok kozmopolitik bi köy, yani her milletin bi arada yaşadığı bi köy, bu köylerden daha farklı (...) Köyü örneğin. İşte sen, sabahın köründe arabaya bineceksin, gitceksin, işte erkeklerin içinde biz sana yani, “Seni yollayamam” dedi hani. Düzce’de kaldım iki ablamda. Kız meslek lisesine, ya orda bi baskı oldu, baba baskısı; ama tabi bunu seneler sonra, ben 88’de çalışmaya başlayınca bunu çok üzümlere dile getirdi, hani ‘keşke senin önünü kesmeseydim, bi üniversite okusaydın’ diye. Ben yine şanslıyım. Ablamlar hiç okumamış. Dede varmış evde o zamanlar, okutmamış. Erkekleri okutmak istemişler ama onlar okumamışlar, kızlar okutulmamış.” (Güldünya, 46 yaş)

“Okumayı istedim. Ben bide meslek hani bilgisayar bir şey üstüne okumak çok istedim. Babamın koyunları vardı biz yaylaya çıkmıştık babamın koyunu yüzünden erken aşağıya(Düzce Merkezi) inemediğimizden bölümde doldu, ben istediğim bölüme lisede yazılamadım. Nerede yer kaldıysa oraya yazıldım. Ben üzümlere dalga geçti, zaten kız meslekten öteye gidecek değildin ne ağlıyon diye. Mesela ben asla o lisede okumak istemedim, mesela buda babamın şeyi oldu. Yani ne biliyim ben hep şunu hayal ediyodum liseyi güzel hani bölüm ya da ne okuyacaksam okumak, okulunda gidip, orda okumak istiyodum. Yani bu buralarda falan da değil ben uzağa gidip dışarıyı görmek orda okumak istiyodum, mesela hayalimde hep böyle vardı. Yine de buna da şükür diyorum. Gölyaka’nın bir köyünden koyun peşinden liseye gidebildim ya. Bu bile mucize gibi.” (Nevriye, 27 yaş)

Kız çocuklarının özgüvenleri, yetiştirilme şekillerinden kaynaklı olarak erkeklere göre çok daha zayıftır. Yapılan çalışmalara göre, okul başarısı, kendini yeterli görme, matematik ve fen gibi erkeklerin daha başarılı olduğu varsayılan alanlarda çaba gösterme konularında kız çocukları; akademik başarıları erkeklerden daha iyi olduğunda dahi kendilerini yetersiz görmektedirler (Bhanot ve Jovanovic, 2009; Dreber, von Essen ve Raney, 2014; King, 2016; Preckel, Goetz, Pekrun ve Kleine, 2008; Sarouphim ve Chartouny, 2017). Doğdukları andan itibaren toplumun şekillendirdiği cinsiyet rollerine uyarak öğrenilmiş bir çaresizlik içine girmekte ve okumak için çaba göstermekten vazgeçmektedirler. Kadınlar, bu sebeplerle eğitimlerine devam etmemelerini şöyle aktarırlar:

“Ben, okumak istedim, nasıl oldu. Benim köyde okuduğum için, beni amcamlar - Tekirdağ’da amcamlar var- orda okutmak istediler. Beni köydeki çocuklar ya dediler, sen burda köyde okudun, napacaksın orda, seni dalga geçerler, benim hatta ailem, benim kardeşimle nüfusta ikiziz, hani dediler, kardeşinle yine yazdıralım, okutmak çok istediler. Biz aynı, ikiziz, yani şey olarak ikiziz nüfus kâğıdında, 2 yaş var; ama nüfus kâğıdında ikiz olarak geçiyoz. O yüzden annemler

hani, seni de şey yapalım, kardeşinle varır gelirsin okula dediler, ben de korkudan, çocuklar senle dalga geçer dedikleri için gitmedim. Aslında derslerim de çok iyiydi, yani hiçbir şeyim yoktu.” (Bahar, 32 yaş)

“Ben istemedim herhalde okumayı, pişmanlık oldu; ama o an istememiştim. Bu o zamanki cahillik işte yapamam sandım, istemedim. Ondan sonra pişmanlık duydum evlendiğimde zaten.” (Şehriban, 34 yaş)

“Derslerim çok iyi değildi, aman ben beceremicem herhal dedim bıraktım okulu. Ya, pişman oldum tabi hani, şöyle bi şey, hani daha çok çabalamak isterdim mesela hani. Okuduğum zaman. Bazı şeyleri mesela daha çok çabalayıp bi yerlere gelmek isterdim yani, devam etmek isterdim eğitime, en azından kendim hani çalışırdım, kendi paramı kendim kazanırdım, yani. Çok pişman oldum okulu yarım bıraktığıma. Yani evlenmek hani hep olurdu. Ama eğitimi bitirdikten sonra kesinlikle yani kendi mesleğim olsaydı, daha güzel olurdu.” (Asuman, 26 yaş)

4.1.5.5. Kaçarak Evlenen Kadınların Eğitimlerine İzin Verilmeyerek Engellenen

Gelecek Hayalleri: *“Tansu Çiller Gibi Politikacı Olcaktım”*

Kadınların eğitim düzeyi arttıkça, hayatlarının yönlendirme güçleri artmakta, toplumdaki statüleri güçlenmektedir (Mejiuni, 2013). Bu güç kadınlar açısından elbette olumlu bir anlam taşımaktadır. Ancak burada daha öncede bahsedilen ‘erkekleşen kadınlık’ devreye girmektedir. Halberstam (2012)’ın bahsettiği ‘erkekliksi kadınlık’ kavramı gücü elinde tutan kişilerin, cinsiyeti ne olursa olsun iktidar ilişkileri marifetiyle ataerkiyi yeniden ürettiğini işaret etmektedir. Connell ve Connell (2005)’in de belirttiği gibi, tek bir erkeklikten bahsedilemez, erkeklik sadece erkek bedenine özgü bir kavram değildir. Erkekler ve kadınlar buldukları duruma ve konuma göre ataerkil cinsiyet kalıpları performe edebilmektedirler (Butler, 2004). Bir bireyin ne kadar ‘kadın’ ya da ne kadar ‘erkek’ olduğunu cinsiyetine bakmak yerine davranışlarıyla anlamamız mümkündür (Paechter, 2006). Eğitimlerini devam ettirebilselerdi bambaşka bir hayatları olacağına inanan kadınların hangi mesleği tercih edecekleri henüz sorulmadan eğitimlerini devam ettirme şansı bulmuş olsalardı ‘politikacı’ veya ‘siyasetçi’ olmak isteyeceklerini söylemeleri ise manidardır. Kadınlar şöyle aktarmışlardır:

“Yani, bilmiyorum, eğitime devam etsem heralde siyasetçi olurum. Seviyorum siyaseti.” (Sedef, 22 yaş)

“Üzülüm, hala içimde bi ukde var. O zaman Tansu Çiller baştaydı, hiç unutmuyorum, aynı bu bayan gibi politikacı olucam derdim. Şimdi, hani kendimi methetmiyorum, okumadım; ama kendimi çok geliştirdim ben. Bana diyolar ki; sen bi de okusaydın acaba ne olurdu. Evlendiğimden beri hem kendi ailemi hem

eşimin tüm ailesini ben yönetiyorum. ‘Hükümet gibi kadınsın’ derler bana.”
(Türkan, 40 yaş)

“Mesela ben erkek olsaydım çok farklı bi hayatım olurdu. Valla ben, ne bileyim ben, çok yükseklerle, yani büyük şeylere erişmeyi isterdim yani. İzin vermediler. Şansım olsa da ben yönetseydim dünyayı. Onlar bana köle olsaydı biraz da.”
(Elmas, 65 yaş).

Eğitimin aynı zamanda toplumda bireye dikey hareketlilik ile sınıf atlama imkânı tanıma olasılığı vardır (Şengönül, 2008). Kadınlar eğitime katılamadıkları için sosyal çevreleri de kısır kalmakta, yaşadıkları deneyimler azalmaktadır. Okula gönderilmeyen kız çocuklarının arkadaş edinmek ve ya evlenmek için seçebilecekleri bireyler mecburen kendi mahalleleri veya köyleri ile sınırlı kalmaktadır. Aysel, kendisinin okumasına izin vermeyen fakat aynı zamanda evlendiği kişiyi de beğenmeyerek durmadan eleştiren annesine isyan edercesine şu sözleri aktarır:

“Şimdi annem bana diyo ki işte, ‘bi amir bi memurla evlenmediniz, bi doktorla evlenmediniz’. ‘Bir dakika, bir dakika’ dedim, doktor doktorla evlenir, hemşire ya polisle evlenir, polis ya doktorla evlenir bu böyledir ya da kendi branşından biriyle evlenir, sen beni okuttun da mı beni, hangi doktor hangi polisi bulayım? İlkokul mezunu Allah aşkına kim gelip hangi doktor isteyecek soruyorum size?” (Aysel, 35 yaş)

4.2. FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI TEMELİNDE KAÇARAK EVLENME SÜRECİNE ELEŞTİREL BAKIŞ

Bu bölümde, kaçarak evlenen kadınların kaçarak evlenme öncesi evlilikten beklentilerinin ve kaçarak evlenme nedenlerinin ataeril toplum yapısını içinde ne şekilde şekillendiği, kadınların deneyimleri ışığında analiz edilecektir.

4. 2. 1. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlilik Öncesinde Evlilikten Beklentileri

Kadınların evlenmeden önce evlilikten ne bekledikleri sorusuna verdikleri cevaplardan, evlilikle ilgili neredeyse hiçbir fikirleri olmadan evlendikleri anlaşılmaktadır. Evlenmek için ailelerini karşılarına alacak kadar kararlı olmalarına rağmen neden evlendiklerine, evlilikten ne beklediklerine dair fikirlerinin olmaması düşündürücüdür.

4.2.1.1. Bir Bilinmeze Gitmek: “Kör Kuyuya Taş Attım”

İçinde buldukları ataerkil sistemin baskı aracı olan ailelerinden kurtulmak için kaçtıkları aşikârdır. Aynı zamanda kadınların evlilik öncesinde flört etmesine izin verilmediğinden dolayı ilişki içinde kendilerini ve erkekleri değerlendirebilme şansları olmamaktadır. Katılımcıların çoğu erken yaşta evlendiğinden ötürü evlilikle ilgili bilgileri yetersizdir. Kadınlar bu bilgisizliklerini şu cümlelerle aktarmışlardır:

“O zamanlar yattığım kalktığım yeri bilmiyodum ki ben. Evlilik, hiç yani. Hiç bi fikrim yoktu. Bi bilinmeze gittim. Kör kuyuya taş atmış oldum yani, öyle oldu. Gerçekten öyle.” (Zümrüt, 59 yaş)

“Mesela şimdi herkes her şeyi biliyo şu anda; ama ben o zaman 20 yaşında evlendim; ama evliliğin ne olduğunu bile bilmiyodum yani. Hiç, şey olarak, hiç aklıma gelmezdi yani evlilik nedir.” (Bahar, 32 yaş)

“Hiçbir şey bilmiyodum, düşünemiyodum. Çünkü bizim bi deminki dediğimiz gibi hani, bi sosyal yaşantımız yoktu, televizyon yoktu, radyo yoktu evimizde, kalkıp mesela bi arkadaşlarla eşlen dostlan gezmek yoktu. Gidersek hep beraber, gönderirse gidebiliyosun. Ne fikrim olsun evlilikle ilgili.” (Elmas, 65 yaş)

“Bilmiyordum ki. Hiç bilgim yoktu evlilikle ilgili. Hiç, evlilik ne biz öyle bir şey bilmiyorduk. Ben bilmiyordum. Erkek görüyordum ama çocuktum. Evlilik böyle şimdiki gibi bilmiyorduk biz.” (Leyla, 59 yaş)

“Hiç, bi şey olacağını hayal ediyo musun, etmiyosun işte, cahillik. Sevdim yani, o kadar. Çok düşünmedim evlilik nedir, nasıl olur diye.” (Miray, 49 yaş)

4.2.1.2. Toz pembe Hayallerden Hayal Kırıklıklarına: “Ne Umdum Ne Buldum”

Yapılan araştırmalara göre kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe evlilikten beklentileri de atmaktadır (Barber ve Axinn, 1998). Araştırmamda bu konuda ulaştığım bulgular da öncekileri araştırmaları doğrular niteliktedir. Okuryazar olmayan veya ilköğretim mezunu kadınlar evlilikle ilgili hiçbir şey bilmediklerinden bir beklentilerinin de olmadığını aktarmışlardır. Ancak ortaokula ve özellikle liseye gitme şansı bulmuş kadınların evlilik beklentileri artmaktadır. Kadınlar genellikle evlendikleri kişileri kendileri seçtiğinden, bu sevgi bağı sayesinde evlilikte uyum sorunları yaşamayacaklarını düşünmüşlerdir. Kadınlar evlilikten en çok sevgi beklemişlerdir. Önceki bölümlerde anlatılan kök aile ilişkilerine bakıldığında, kadınların hayatlarında biri tarafından sevilme, değer görme,

yakınlık kurma ihtiyaçlarını kendi ailelerinde karşılayamadıklarından evlilik aracılığıyla bu doyuma ulaşabilmeyi beklemişlerdir. Kadınlar evlilik beklentilerini şöyle aktarırlar:

“Toz pembe her şey. Ne bileyim, toz pembeydi. Sonuçta cahiliyiz yani. Sevdiğin adam hani, şöyle düşünüyorsun o zamanlarda. O, olsun da soğan-ekmek yerim, ne olursa olsun sonuçta sevdiğim insan diye düşünüyorsun. Sonuçta 17 yaşındaki bi genç kızdan veya şeyden ne beklersin ki, o düşüncede bi insandan, öyle yani.” (Asuman, 26 yaş)

“Çok muhteşem. Evlenince çok muhteşem olacağını düşünüyordum. Çok sevgi benim için çok değerli, çok başka bişey o sevginin olabileceğini düşünüyordum. Ama olmadı olmadı yani. Sevgiden ibaretti aslında benden sevgi olsun beni sevsin diyordum bana yeter diyordum. Hani çok sevilirim, diye düşündüm. İşte biz kadınların klasiği. Ne umdum ne buldum.” (Nevriye, 27 yaş)

“Ne bileyim, ben daha çok saygı sevgi yani. Bi soğanı bile paylaşabilirim, bi dilimi.” (Türkan, 40 yaş)

“Yav, evlilikten beklediğim beni sevmesiydi, maddiyat benim için önemli değil. Evlilik benim için bambaşka bir hayat, ya nasıl diyeyim size hep benim düşüncem şuydu eskiden de şimdi de. Nasıl anneniz babanız ayrı bir yuva kurmuş, ayrı bir yuva yapmış, her şeyden, annesinden babasından akrabalarından uzak, ben de öyle bir evlilik istiyordum. Ayrı bir yuva, huzur. İki kişilik olup çoğalmak, daha çok aile bağı kurmak gibi.” (Minel, 27 yaş)

Kadınların aileden ve toplumdan öğrendikleri cinsiyet rolleri, eşlerini seçerken de etkili olmaktadır. Kadınlar, erkeğe atfedilen ‘sert’, ‘yumruğunu masaya vuran’, ‘asarım keserim’ tarzı maço tavırlar sergileyen erkeklere diğer erkeklerden daha fazla ‘sözünün eri’ olarak bakmışlardır. Kodlanan bu değerler gelecekte en çok kadınların kendisini mağdur etse de, kadınlar bu erkeklerle kaçarak evlenmenin onları kurtaracağına inanmıştır. Gülbeyaz’ın deneyimleri şu şekildedir:

“Hep böyle eşim de şeydi tanıştığımızda, hep asarım keserim durumu. E niye, o zaman sert bi adam arıyorsun, sözünün eri arıyon. İşte cahillik ya, biraz da kaçış yolu arıyorsun ya... Bu diyo ki bana, bişey oluyodu mesela, ben de moralim bozuk anlatıyodum, hep derdi çık kapıya alayım seni. Hep böyle. E noldu ona bi güvence oluştu, onu gerçekten doğru düzgün bi insamış gibi algıladım. Şimdiki kafa olsaydı kabul eder miydim, kesinlikle etmezdim o ayrı bişey. O zaman da bi tane daha konuştuğum biri var, sürekli benle çıkmak istiyodu. Eşimle ayrılıyoduk bazen o zamanlar o çocuğun niyeti hep sevgili olmaktı ama ben başka ileri derecede hiç düşünmemiştim hep arkadaşça konuşuyoduk. Hep o çocuk beni istediğinde eşim daha mantıklıydı bana göre. Hep derdim böyle erkek soğanı bıçakla kesmicek, elini yumruğa vurcak, öyle soğanı kırca derdim e noldu şimdi. Bakıyosun o zaman o sana daha mantıklı geliyor. Ben onla başedebilirm sandım. Ben sözünün eri net bi insan olsun dedim. Bize hep şey gelir sert insan sözünün eridir, hep o kafa da ilerlediğimiz için.” (Gülbeyaz, 22 yaş)

Evlendikten sonra bu beklentilerinin gerçekleşmemesi kadınlarda derin bir hayal kırıklığı oluşturmuştur. Erken yaşta okulu terk ederek evlenen kadınlar öğrenci olmayı özlemekte, yaşlıları okula giderken evliliğin sorumluluklarıyla mücadele etmek onlara kendilerini daha da güçsüz hissettirmektedir. Kadınlar bunu şu sözlerle ifade etmektedirler:

“Evlenmeden önce, yani şahsen, evlilik çok daha zormuş, hani önceden kurduğumuz hayallere göre, işte beklentilere göre daha zormuş. Şimdi mesela benim yaşım küçük, , benim şu anda kendi yaşlılarım üniversiteye hazırlanıyo, mesela düşünüyorum şimdi, evlenmeseydim ben de üniversiteye hazırlanıyo olabilirdim diyorum kendi kendime. Zormuş yani hayallere göre.” (Gülizar, 18 yaş).

“Ya, genç kızsın, çok güzel düşünüyorsun hani, şöyle olur, gezeriz, bi ailemiz olur, şu olur bu olur, tabi beklentilerin büyük oluyo. İlla ki, evlenmeden önce hayallerin oluyo. Ama evlendim, öyle bi şeyin mümkün olmadığını gördüm zaten. Evde iki elim, kayınvalidem ve babaanne ile yaşıyom şuan. Bu kalabalıkta, bu yoklukta hangi hayal gerçek olur Allahaşkına?” (Latife, 20 yaş).

Kadınların ailelerini arkalarında bırakarak, onlara rağmen yaptıkları kaçarak evlenme biçiminde evlilik beklentilerin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ailesinden vazgeçerek eşini tercih eden kadın, eşinin onu el üstünde tutacağını, kimseye ezdirmeyeceğini, duygusal olarak onu hiç yalnız bırakmayacağını varsayarak bu yola çıktığından hayal kırıklıklarının dozu daha da artmaktadır. Münevver bu hayal kırıklıklarını şöyle ifade etmektedirler:

“İlk başta tabi ki, ailemi karşıma aldığım için eşimle çok güzel bi iletişimim olacağını düşündüm. Hani sevgililik anlamında güzelken, evlilik, evliyken de daha bi güzel olmayı düşündüm, tabi ki o arada araya girenler, şey olanlar, hani laf-söz, şey olunca haliyle beklentini bulamıyosun, bulamadım. Ben onun için neleri göze aldım, nelerden vazgeçtim diyosun. Haliyle afalliyosun.” (Münevver, 24 yaş)

4.2. 1. 3. Esaretten Özgürlüğe Kaçış: “Kurtulurum Sandım.”

Ebeveynleriyle yaşadıkları sıkıntılardan kurtulmayı hayal eden kadınlar, kendilerine eziyet eden baba ve abi figürlerinden kurtulup, onları koruyup kollayacak, yaşanmamış çocukluklarını telafi edecek bir eş ile yaşama hayali kurmuşlardır. Leyla bunu açıkça dile getirmektedir:

“Birisi sana sahip çıksın işte, eziyetten kurtarsın, bizim amacımız oydu, başka bir şey yoktu.” (Leyla, 59 yaş)

Evliliği bir kurtuluş olarak gören kadınlardan bazıları ev içi bakım emeklerinin sömürülmesinden kurtulmak için kaçmaktadırlar. Kendilerine ait bir yuvalarının olacağı hayalinin, onlara hayal ettikleri özgür hayatı sunacağını ummuşlardır. Çevrelerinde görerek imrendikleri hayatlara ekonomik anlamda kavuşabilme umudu da onları evliliğe çekmektedir. Bu hayallerinden Tuana şöyle bahseder:

“Hiçbi şey yani. Tek yani, bu işten, millete yani hizmetçi olmaktan kurtuluyum da yani, benim de bi yuvam olsun kendime ait, o düşünce vardı. Hep böyle yani, evlenen kızlara bakardık, eşiyile evi dayayıp mesela eşyasını alıp şey yapıp hani, ben de öyle yapmak isterdim, düşünürdüm. Ben de evlenecem şunu yapacam, bunu yapacam düşüncesiyle. Arkadaşlarıma bakıyodum, yapıyodu, istediklerini yaptırıyolardı, istediklerini alıyolardı, hani bizim o şansımız yoktu. Bi de babamın yani, Orman İşletmesinde 6 ay çalışıp 6 ay izin veriyolardı, 3 tane kız olduğumuz için birine alırdı, birine alamazdı babam. Hani arkadaşlarımıza özenirdik, onlar alıyo da biz neden alamıyoz; acaba evlenincesi her istediğimizi alır mıyız o düşünceyle.” (Tuana, 37 yaş)

Ataerkil toplum baskısından kurtulmanın bir yolu olarak görülen evlilik, kadınlardan bazıları için dış dünyaya aralanan kapı gibidir. Düzce’den ve yaşadığı çevrenin ataerkil baskılarından ne derece bunaldığını her fırsatta dile getiren Sedef’in evlenmek için internetten bulduğu adaylardan coğrafi olarak en uzakta ikamet edenini, Cansel’in ise yaşadığı köyün dışına adım atabilmesine imkân sağlayacak bir jandarma astsubayını seçmesi işte tam da bu nedenledir. Kadınlar şunları dile getirmektedir:

Ya, evlenirsem tabi ki değişir, en azından çevre değişir yani. Ya, işte bu çevrenin olumsuz yönleri etkili oldu Yani, işte bu çevre baskısından kurtuluş olarak düşündüm heralde, ben de bilmiyorum; ama büyük ihtimalle kurtuluş olarak düşündüm. Başka yere gidip özgür olmanın yoluydu evlilik. Ya, özgür olmak gibi düşündük; ama yani, değil heralde. Değil.” (Sedef, 22 yaş).

“Hocam. Nasıl bişey bekliyodum? Nasıl yani karşılıklı oturup yani oturup, yerine göre gezicen, hadi kalk gidelim, şuraya gidelim, buraya gidelim, yeri geliyo tatil. Hani oturcan muhabbet etcen. Hiç biri olmadı hocam. Hocam. Ne biliyim şeyimi cazip geldi jandarma astsubaylığımu cazip geldi? Düzce’den giderim. Ortamımı cazip geldi? Bilmiyorum hocam. Hani bi gözüm kapandı. He olduğu zaman oldu olmadı değil şimdi nankörlük yapmayalım ama sürekli alkol alan bi eşi tahmin edebiliyosanız bilmiyorum. Benim babam sigara bile içmezdi. Böyle bi evden çık ve çok yobazlar hocam hala yobazlar” (Cansel, 40 yaş).

4.2.2. Kaçarak Evlenen Kadınların Kaçarak Evlenme Nedenleri

Kaçarak evlenen kadınların kaçma nedenleri incelendiğinde her bir kadın için tek bir sebepten bahsetmenin zor olduğu fark edilmiştir. Kadınları kaçarak evlenmeye iten

koşullar birden fazla nedene bağlı olarak şekillenmektedir. Var olan bu tablo, kadınların isimlerinin, kaçarak evlenme nedenleri başlıklar altında incelenirken, birden fazla başlık altında geçmesine neden olmuştur.

4.2.2.1. Yasaklanan Flört ve Cinsellik: “Bıraksalar Sadece Gezip Tozacaktım”

Ataerkil toplumlarda kız ergenlerin ve kadınların evlilik bağı dışında karşı cins ile yakınlaşmaları ahlakdışı kabul edilir. Erkek arkadaş edinmeleri, flörtleşmeleri ve cinselliği deneyimlemeleri ne aileler ne toplum tarafından anlayışla karşılanır. Ataerkil toplumların kadından beklediği yegâne erdem bekâret olduğundan, bekâretin bozulmasına giden yoldaki her davranış tehlike olarak yorumlanarak engellenir (Blank, 2008). Yaşadıkları toplumda evlilik öncesi flörte nasıl bakıldığı sorulduğunda kadınlar şunları ifade etmişlerdir:

“Evlilik öncesi flört bizde pekiyi görülmez. Çok hani iyi saymazlar onu. Bizde o yoktur. Şu kaç kişiyle görüştü derler başkaları da köyden mesela.” (Bahar, 32 yaş)

“Öyle, flört, cinsellik gibi şeyler burda olamaz, olamaz yani. Düzce'nin yerlisinin yapısına ters. O, sizin o söylediğiniz o cinsellik, çok farklı burda karşılanıyo yani. Şeye kadar gidebilir, ee dövülme, sövülme, ölümle belki sonuçlanabilir. Ben yaşamadım. Yapmadığım bi şey olduğu için, yaşamadım. Yani, nereye yapacaksın ki. Esnaf kızımı ya ben. Herkes seni tanıyo. Çünkü biriyle öyle tanışıp da böyle bi sohbet edecen de orda burda buluşup da öyle bi şansın yok yani. Çünkü anneye direk haber uçuyo. Yani o, Düzce kesiminde buluşmaktı, flörttü vesaireydi, onlar kötü şeyler olarak algılanıyo ve böyle davranan, hani flörtleşen, orda burda görünen kızlar da çok fazla evlilik açısından seçilmiyo erkekler tarafından, Düzce öyle bi yer.” (Sedef, 22 yaş)

Kadınların kaçarak evlenmesindeki en büyük sebeplerden birinin engellenen gençlik arzuları ve merakları olduğu görülmüştür. Karşı cinsi merak ettikleri ergenlik dönemlerinde ataerkil baskılara maruz kalan genç kızlar bazen yalnızca engellenmeye verilen bir tepki olarak kızgınlık ve öfkeyle, bazen de toplumun haklarında konuşacağı dedikodulardan kaçınmak için bir an önce ilk flörtleriyle evlenmektedir. Aslında niyetleri evlenmek değil yalnızca flört etmekten toplum ve aile baskısıyla kadınlar kendilerini bir anda evliliğin içinde bulmaktadırlar. Pazarda tanışıp laf söz olduğu için kendini evlenerek bir an önce toplum nazarında aklamaya çalışan Asuman bunun en güzel örneğidir:

“Pazarda tanıştık eşimle. Bizim oraya pazara, salı pazarı vardı, salı pazarına gelirdi eşim, ondan sonra biz de işte annemle falan gittik işte, annem, ablam vardı, üçümüz gittik. Sonra işte ben orda pantolon aldım, onların dükkânından, eşimin olduğu dükkândan. Sonra işte, numarasını falan verdi işte, öylelikle tanıştık yani eşimle. Ciddi diye başlamadık zaten. Ben de, o da yani. Sonuçta hani, şöyle bi şey, pazarda çalışan adamdan ne beklersin derler ya, hani. Sana teklif yolluyor, onla da konuşur, onla da konuşur diye. Biz, eşimle ondan sonra başladık konuşmaya ilk başlarda, sonra devam etti, ilerledikçe ilerledi, ilerledikçe sonra kendimizi evlilikte bulduk yani. Babam ölünce öyle oldu, hani büyük olarak, en büyük amca olarak. O yani kendi sahiplendi, bizi sahiplendi mesela, elimizden o tuttu yani. Ondan sonra, amcamın yanında dururken zaten ben kaçtım. Sonra işte amcam da, yengem de falan da diyolardı artık köy konuşuyodu mesela hani konuştuğumuzu, aradan zaman geçti, herkes öğrenmeye başladı. Hani gelsin yüzük taksın en azından. O da olmayınca, ondan sonra gelmedikleri için yengemler de beni sıkıştırıyordu mesela. E napayım lafa söze dayanamadım, eşimde kaçalım deyince kaçtım.”(Asuman, 26 yaş)

Behiye ise henüz yeni tanıştığı ve ikinci kez gördüğü erkek arkadaşıyla pazarda komşusuna yakalanması sonucu korkudan evine geri dönememiş, kaçarak evlenmiştir:

“Bizim şöyle oldu, daha 2 ay olmuştu başlayalı. Biz şimdi Bolu’da buluşmaya gittiğimizde o gün pazardı, bolunun pazarı vardı, pazartesi günleri pazarı olur. Bizim de en yakın kapı komşumuz biz eşimle konuşurken bizi gördü, ben şimdi hani gider bu beni annemlere söyler amaçlı bir tedirginlik oldu içimde. Ondan sonra kaçtım işte, o korkudan geri dönemedim.” (Behiye, 40 yaş)

Kadınlardan bazılarının, ailelerine bir erkekle flört ettiklerini söylemeleri üzerine yaşanan gerginlik ailelerine olan öfkelerinin bardağını taşıran son damla olmuştur. Yıllardan beri süregelen kısıtlayıcı yapı, ergenlikte aileye duyulan öfkeyle birleşince, kadınları henüz yeterince tanımadıkları halde erkek arkadaşlarıyla evlenmek amacıyla evden kaçmaya sürüklemiştir. Bir erkekle görüştüğü ailesi tarafından öğrenildiği zaman verilen yargılayıcı tepkilere öfkeleri nedeniyle kaçan kadınlar deneyimlerini şöyle aktarmaktadırlar:

“Kaçtığım akşam işte annemden habersiz görüştüm diye biz kavga ettik. Annem bana bir kaç laf söyledi o benim çok zoruma gitti. Yani işte küfretti öyle söyliyim. Ben o zamanlar şunu düşünüyorum ben o zamanlar kendimi özgür ve rahat hissedebilseydim bazen, böyle olmazdı zaten diye düşünüyorum. Kaçmazdım, ben mesela bunu anneme de söyledim belki de o zaman hani görüştüğüme kızmak yerine hoşgörüp de hani bi dahaki sefere görüşeceksen benim haberim olsun deseydi belki de ben o insanla evlenmezdim bile. Yaş da küçük.” (Nevriye, 27 yaş)

“Rahat sevgili olsam belki kaçmazdım, bilemiyorum; çünkü o şanslı yakalayamadığım için karar veremiyorum ona. Ailem böyle bi tavır sergilemese heralde kaçmazdım.” (Elmas, 65 yaş)

Bazen kadınların hiçbir tanışıklığı olmamasına rağmen, istenmeye gelmesi bile onları ailesi gözünde suçlu konumuna düşürebilmektedir. Kendisini isteyenler olduğunu öğrenen abisinin, bu kişiyi tanıdığı ve flört ettiği gerekçesiyle acımasızca dövdüğü Leyla, aracılara haber vererek bir kez dahi görmediği bir erkeğe kaçışını şu ifadelerle aktarır:

“Köyde işte, eşimin tarafı söylemişti isteyelim diye, ben de kabul etmiyordum, köyde bir komşuya çıktım böyle yola, dediler ki bu bununla konuştu, annem söyledi bu çocukla konuştu diye, aslında hiç, konuşsaydım hiç üzülmecektim evlendiğime. Eve geldim, abim böyle odunla, oturdum sobanın yanına, odun vardı yanında, odunla vurdu her tarafıma. O dayaktan sonra kaçtım. Aslında hiç tanıyıyordum ben adamı. Aracı kişiye söyledim de kaçtım. Gelinlik giydirdiler, böyle kollarımın etleri böyle buralarımın inmişti (kollarını göstererek). Kimse doktora da götürmedi. O abim öyle eziyet çekti ki... Çok zaman geçti ama kalbimden geçmedi. Benim kendi abimdi, o Hak kapısına gitti, ben de gidecem onun yanına, öldü gitti, bu dünyada helal ettim, öbür tarafta etmem, helallik orda görülecek. Kardeşlik etmedi, düşmanlık, eziyet etti.” (Leyla, 59 yaş).

Kız çocuklarına yasaklanan karşı cinsle ilişkiler, aynı zamanda onlara bu ilişkileri yaşamanın tek şartının evlilik olduğu, bir erkekle duygusal yakınlık kurmanın evliliğe atılan adımlardan biri olduğu toplumsal olarak öğretilmektedir. Aileler basit bir sevgililik denemesini ciddileştirerek olayı büyütmede, kadınlar işlerin birdenbire nasıl bu kadar ciddileştiğini dahi anlayamadan kendilerini evliliğin kucağında bulmaktadırlar. Hiçbir şekilde aklında evlilik fikri olmamasına rağmen, ailesine flörtünü açıkladığında evliliği çağrıştıran ‘bizim ailemize uygun değil’ tarzı yönlendirmelerle karşılaşan Pembe, başarısız bir evliliğin ardından yaptığı değerlendirmesinde, ailesinin farkında olmadan kendisine evliliği dayatarak süreçten sorumlu olduğunu şöyle aktarır:

“Eski eşim beni facebooktan eklemiş. Ben kabul ettim; ama görüşmedik hani kabul ettikten sonra. Fotoğraflarını falan beğenince öyle bi konuşma oldu, meğersem aynı mahalledeymişiz; ama ben hiç görmemiştım onu. Konuşmaya başladıktan sonraki yaz Türkiye’ye geldiğim zaman görüştüm, ondan sonra, görüştükten sonra da aileme söyledim, ne olduysa zaten o zaman oldu. İstemediler, çok direttiler. Hani ben dedim böyle böyle, ben biriyle konuşuyorum dedim, Romanya’dayken. O zaman da işte lisedeyim, konuşuyorum dedim, kim dedi bana, ben de söyledim, ondan sonra, bana sadece Pembe sakın, hemen dedi konuşmayı kesip atıyosun, hiç doğru biri değil, hiç bize uygun biri değil, yani o yaşta benim, aslında bana, şöyle düşünüyorum; o yaşta bana evliliği empoze etmişler. Hani, bana böyle yapmasalardı, tamam konuş, gör deselerdi hiçbir sıkıntı, ben kendim bırakırdım, gerçekten ben kendim bırakırdım. Sanki onlara açılınca direk evlenme maksadında oldum gibi oldu. Şimdi şimdi düşünüyorum, yahu gezip dolaşaktım bana neydi ailelerin uyumundan. Öyle yapınca ben Allah Allah dedim, heralde konuşunca sonu evliliğe gidiyo, heralde böyle oluyo. 17 yaş kafası öyle düşünüyö insan. Bunu da söyleyince bana hani direk öyle bi tepki verdikleri zaman, böyle ciddiye

bindirdim hani ben de falan demek ki bu böyle oluyo, biriyle konuşmaya başlayınca sonu evlilik olacak; ama okuyosun, bu nasıl evlilik olacak, bu niye böyle düşünüyö ki falan oldum ben. Bunu hala daha söylerim mesela ki; annem de kabul eder bunu, der yani, yanlışlarım çok oldu, o yüzden ailem aslında flört kararına saygı duysaydı iki gün gezer ayrılırdım muhtemelen.” (Pembe, 21 yaş)

Kadınlar hiçbir sorun yaşamadıklarını ifade ettikleri aile ilişkilerinde dahi, flört ettikleri erkek onları istemeye geldiğinde ailelerine ‘evlenmek istiyorum’ diyememektedirler. Flörtün büyük bir suç sayıldığı ataerkil toplumlarda, kadınlar aileleriyle bu konuda yüzleşmektense kaçarak evlenmeyi tercih etmektedirler. Aileleriyle evlilik üzerine konuşmak onlar için tabu olduğundan, bir başkasının aracılığıyla evlilik kararının onlara sorulmasını tercih etmektedirler. Bir yandan babasından korktuğu için bir yandan da ‘evliliğe hevesli’ gözükmemek için kız isteme merasimi sonrası fikrini açıklayamayan Bahar, şunları aktarmaktadır:

“Ben de annelere, annelere tam bi şey demedim. Onlar istediler, hani istiyorum diye demedim. Hani ben istemiyom, ben daha kardeşimi büyütecem, öyle dedim; ama hiç aklımda da yok dedim hevesli gözükmemek için. Babamdan korktum. Babam sert birisiydi böyle; ama hani annemle konuşurdum; ama babamla hiçbir şey konuşamazdık hani, çekinirdim. O yüzden söyleyemedim. Annemler direk bana, mesela bi arkadaşşıma falan söylemediler, direk bana söylediler, o yüzden ben de hani istiyorum diyemedim. Hani, başka arkadaşşıma falan söyleseler, mesela bi arkadaşım daha evlendi benden sonra, geldiler bana sordular, istiyo dedim, verdiler hani. Ben kimseye söyleyemedim, annemler de söylemediler istiyo mu ne diye sorun diye de.” (Bahar, 32 yaş).

4.2.2.2. Erkeğin Şantajı: “Kaçmazsan Rezil Ederim Seni”

Evlilik öncesi cinsellik deneyimi, ataerkil toplumlarda kadınlar için kabul edilemez bir durumdur. Sonu ölümle dahi sonuçlanabilen evlilik dışı cinsellik, ahlaksızlık ile eşdeğerdir. Kadınlar, bekâretlerinin bozulmasıyla birlikte yaşadıkları baskılar nedeniyle kendilerini bu şekilde ‘kusurlu’ bir halde kabul edecek ilk erkekle evlenmeyi tercih etmektedirler. Bu evlilikte işler yolunda gitmeyince boşansalar da en azından başlarından bir evlilik geçtiği için toplum tarafımdan daha kolay kabullenilmektedirler. Dindar ve muhafazakâr değerlere sahip bir ailede, evlenmeden önce eski nişanlısıyla ‘özel muhabbetler’ yaşadığını, bu durumun ailesi tarafından öğrenilmesi üzerine o zamanki yeni erkek arkadaşşıyla kaçarak evlenmek zorunda kalışını Minel şu şekilde aktarır:

“Evlilik kararını alma sebebim eski nişanlımdı benim. Ayrıldık. Ondan 3 sene sonra zaten evlendim, evlenme sebebim, kaçma sebebim yine ona bağıydı, beni o rahatsız ediyordu, o şey yapıyordu. Bazı, aramızda özel muhabbetler (cinselliği kastederek) geçmişti. Ondan sonra eski eşimle biz görüşmeye başladık. Bunu eski eşim biliyordu, evlendiğim kişi. Eski eşim aileme anlattı bu durumları. Eski nişanlım rahatsız ediyodu, mesajlar atıyordu çekememezlikten mi neyden bilmiyorum artık. İşte, sonradan bi gece, iş ciddiye bindi eski eşim bize gelmişti oturmaya, bize gelip gidiyodu zaten. Bana dedi ki seninle evlenirim ama bir şartla, ailene bakire olmadığını söyleyecem. Ben olmaz dedim ama diretti, ne de olsa eski nişanlın bir şekilde bunu duyuracak benlen evlenmekten başka çaren yok dedi. İşte ben de o akşam geldi, söylemeyecek diye bekliyodum. O akşam geldi, hatta kendi istemeye gelmişti beni o akşam, o akşam geldi onları söyledi, tabi o akşam o gittikten sonra evde olan biteni bilmiyo. Evde abim üstüme çok saldırdı, babam üstüme çok saldırdı bayağı bi, onlar için de kabul edilecek bir durum değil, çünkü küçük yerde yaşıyoruz gece bayağı bir kavgalar oldu, olaylar oldu evde dövüş falan şiddet falan uygulanmıştı. Ailem bi şeyleri öğrenmişti, ertesi gün eski eşimle işte, gezmeye gidecektik, çıktık, dedi bu böyle olmayacak çünkü ailem bana her şeyi kapatmıştı o geceden sonra, her şeyi kapamıştı, biz en iyisi kaçalım dedi, tamam kaçalım dedim. O bir gün önce o muhabbetler hiç dönmeseydi ben hiç evlenmemiş olurum. O gece geldi, aileme söyledi o muhabbeti, o gece işte dayımlar falan da vardı evde, ağabeyim saldırdı, işte dövdü falan, bayağı bir kötü olaylar oldu. Onlar için de kabul edilecek bir durum değil. Çünkü küçük yerde yaşıyoruz Onlar öyle yapınca benim başka bir seçeneğim kalmadı, o evden çıkmak zorundaydım. İstedini almış oldu eski eşim, böyle olunca ona mecbur kalacağımı biliyodu. İşte seçeneğim yoktu, seçeneğim yoktu, başka seçeneğim yoktu, ağabeyim çok üstüme geldi” (Minel, 27 yaş).

Kadınların saygın ve tanınan bir aileye sahip olmalarının dezavantajlarından daha önceki bölümlerde de bahsedilmiştir. Toplum tarafından saygın bir konumda aileye sahip olan kadınların yükleri artmaktadır. Kendileriyle evlenmek isteyen erkekler, bulunduğu sosyoekonomik konumları itibariyle usulünce evlenmek istediklerinde bu tür bir aileden rıza alamayacaklarını bildiklerinden, kadınları ailelerinin itibarlarını zedelemekle tehdit etmektedirler. Erkek, kendisiyle flört ettiğini herkese açık etmekle kadına şantaj yapmaktadır. Bu tehditler ve baskılar sonucunda kaçarak evlenmek zorunda kalan Zümrüt şunları dile getirir:

“Çünkü benim babam otoriter bir babaydı, saygıdeğer bi kişiydi. Eşim de rahmetli bana dedi, eğer dedi hani, şey yapmazsan, bi iki sefer konuştum onlan ben, cahildik; ama konuştuk gene de işte. Demek ki o şeyimizi bulduk, dedi seni dedi ben bikaç kişiye söyledim, senin babanın kulağına geçtiği zaman baban napar seni, seni baban öldürür, çünkü senin baban saygıdeğer bi insan. Eşim de öyle deyince ben korktum. Babamın kulağına geçerse... Acaba ne olur? Çünkü babam sayılan bi kişiydi burda, onun için mecburen kaçmak zorunda kaldım. Aynı köydeyim, aynı köye evlendim, kaçtım. Eğer böyle olmasaydı, kaçmasam, bi sefer istettirdi, babam vermez de öyle deyince, dedi kaçalım dedi, kaçmazsan dedi rezil ederim seni.

Aslında yapmıyacak bi karakterdeydi; ama ben çocuk olduğum için. Şantaj yaptı, korkuttu. E ben de çocuğum da. Kandım.”(Zümrüt, 59 yaş).

Benzer şekilde kendisine ‘kız verilmeyeceğinden’ emin olan, gerçek olmamasına rağmen kadına bir nevi tuzak kurmak suretiyle “ben sizin kızınızla yattım” diyerek ailesinin gözünden düşmesini sağlayan Gülbeyaz’ın eşinin yaptıkları filmleri aratmayacak bir senaryo gibidir. Eşinin tuzağından sonra “dul damgası yedim” diyerek kendini aklamak için kaçarak evlenmek zorunda kalan Gülbeyaz’ın deneyimi şu şekildedir:

“Ben onu bi şekilde bıraktım sonra bu beni çok isteyince tabi mahalledeki kadınlara varana kadar telefonlarda küfür etti beni almak için. Her gün ben telefon numaramı değiştiriyom onlara ulaşıyo, annemlerden daha önce arayınca hep kaydetmiş, onları arıyo. En son işte bizim evimiz tadilat oluyodu, bu evi merak etti ya, ben de orda fotoğrafları yolladıydım ona. Tadilat olunca merak etti çünkü fark ediyodu yani bizim maddi durumumuz onlardan iyiydi ya, o derdi işte mesela benim aile durumuma bakaraktan çok kız beni bırakır. Öyle konuşurdu mesela bana. Sonra ben istemiyorum dedikçe intihar bilene ediyo, iş yerine kadar haber bile geliyo, ben yine diretiyorum istemiyorum diye. Bana hep ne yapıp ne edip seni bu kapıya getiricem derdi. Çünkü o da benim yalan konuşmadığımı, terbiyeli olduğumu çok iyi biliyodu. Hani bu kızdan ev hanımı olur modundaydı yani. Tamam, 17 yaşındaydım ama bazı şeylerde 17 yaşında kafam yoktu. Babama dediği tek kelime şu: senin kızınla ben yattım, evinize geldim yattım. Babam diyokine ben inanmam, Gülbeyaz öyle bişey yapmaz. Nasıl yapmaz sizin eviniz şu renk değil mi, fotoğraf attım ya kafa işte, sizin koltuklarınız bu renk değil mi ben sizin evinize geldim diyo. Sen şimdi bi babaya öyle söylenmez ki ne kadar kötü olursa olsun kız çocuğundan bahsediyoz. Babam öyle deyince dondu kaldı. Herşey tutuyo, duvarlar, kanepeler de o renk, her şey tutuyo gel de inanma. Ben babamdan bir dayak yedim onun yüzüne, öldüm ya öldüm. Artık evde herkes dul gözüyle bakmaya çalıştı. Ben yattım o adamla gibi. Kimse bana git demiyo ama ben çok kötü oldum. Yani çevremdeki insanlar zarar gördü. Annem babam evde huzur kalmadı, insanlar bana cephe aldı. O yüzden en son dedim Gülbeyaz sen git madem bunlar da rahat etsin, bunların gözünde böylesin zaten. Bu da istiyo, baktım bu da durmicak, daha çok zarar vercek. İnsanları inandırdı mı inandırdı. Yalan yok ben kocama yana yakıla kesinlikle evlenmedim. Çözüm yoktu ki ama. Çözüm nerde bulcan? Babamın gözünde haklayamazsın ki kendini. Adam hiç dinlemiyö ki. Babam en son hiçbi şey bulamasa sen bu şerefsizi başımıza sardın der işin içinden gene çıkar yani istediğin kadar konuş. Adam koltuğun rengine, perdelerin rengine varana kadar saydı neresine inanmıcak adam. Ben olsam belki bende aynı tepkiyi verirdim. Bi babaya öyle söylenir mi? Tamam anne kabul eder ama şöyle kabul eder hani ben kızıma inanıyorum her şekilde arkasında durur ama şurası öyledir ama ağzından bi şey çıkamaz. Ama babaya öyle şey... Baba katı yüreklidir.”(Gülbeyaz, 22 yaş)

4.2.2.3. Aile ve Toplum Baskısından Kaçış: “Evlilik Değil, Kurtuluştu”

Yapılan araştırmalar, ergenlerin evden kaçmasındaki en önemli sebebin aile ilişkilerindeki problemler olduğunu kanıtlamıştır (Crespi ve Sabatelli, 1993; Hill, Taylor, Richards ve Reddington, 2016; Roskill, 1994; Schaffner, 1998; Tyler, Hagen ve Melander, 2011). Anılan yabancı kaynaklarda ergenlik dönemindeki kız çocuklarının ailevi nedenlerden kaynaklı bu kaçışlarının sonucunda sokakta yaşadığı belirtilmiştir, ancak bizim kültürümüzde bir genç kızın sokakta yaşayabilmesi pek olası olmadığından, ailesinin ihmal veya istismarından kaçan kız çocukları ya fuhuşa sürüklenmekte, ya da araştırmamıza konu olduğu gibi evlenmektedirler. Ailede karar alma süreçlerine katılamayan, herhangi bir boyutta şiddet gören, kendini fazlalık ve değersiz hisseden, çeşitli zorlama ve kısıtlamalara maruz bırakılan kız çocukları ve kadınlar, evliliği bir kurtuluş olarak görmekte ve bu nedenle kaçarak evlenmektedirler. Kadınlar bu konuda şunları aktarır:

“Ya çok fazla, bir kurtuluş gibi gördüm ya. Evet, bir kurtuluş. Bir yerden öbürüne bir kaçış aslında tam olarak. Çünkü evde sürekli bir baskı var yani, sen yaptın sen yapmadın sus. Yani benim en büyük etkenlerimden bi tanesi budur, yani tekrar aynı evde aynı sorunları yaşamamak için evlenmeyi tercih ettim. Çok eşimi bayılardan almadım yani. Bir kurtuluş olmuş oldu.” (Aysel, 35 yaş)

“Bi kez babamla kavga ettim; bana yapma dediği bi şeyi yapmıştım, hani konuşmamı istemediği kişilerle, ortamlarda takılmamı istemediği şeylerle. Hatta o gün anneme de söyledim, kaç, kaçtığım gün, hani dedim, babam dedim beni bi kez daha ararsa Balıkesir'e teyzemin yanına gidecem demiştim, o gün de çalışıyodum aynı şekilde. Öyle, babam aradı tekrar. Dedim eh yeter be. Bi anlık hırs yani, başka bi hiçbi şey değil.” (Gülizar, 18 yaş)

Yapılan çalışmalar evden kaçan çocuk ve ergenlerin sıklıkla fiziksel şiddete ve işkenceye maruz kaldığını göstermektedir (Farber, Kinast, McCoard ve Falkner, 1984; Sullivan ve Knutson, 2000). Ailesinden sürekli şiddet gören kadınlar kaçarak evlenmeye mecbur kalmışlardır. “Canıma kıymayı da düşündüm” diyen kadınlar, ailelerinde görmedikleri ilgi ve sevgiyi başka bir erkek tarafından gördüklerinde kaçarak evlenmeyi tercih etmektedirler. Kadınların deneyimleri şu şekildedir:

“Benden bi buçuk, iki ay önce ablam kaçtı uzak bi şehire. Ablam kaçtığı için, bizim ablamla pek aramız demiştim ya bozuk gidiyordu. O yüzden babam bana yüklenmişti, daha çok yüklenmeye başlamıştı, senin yüzünden kaçtı, sen kaçırdın, hep senin yüzünden oluyo şeklinde, zaten de biraz babamda da şey var, vurma, kırma gibi şeyleri de vardı. O zamana kadar oldu, yaşım büyüdükten sonra da artık katlanamıyosun dövülmeye, şeye. Ben de çareyi burda buldum. Düşünmüyoduk

aslında. Çaresizdim, hani ertesi gün kalktığımda, nasıl söyliyim, ben birçok kez evde kaldığım zaman böyle tantanalarda, hani acayip zaman ve zamanlar oldu, canıma kıymayı da düşündüm yeri geldiği zaman. O zaman onu yapamadım, kafamda binbir türlü, okuyorum dedim, bunun yanlış olduğunun farkındayım, böyle bi şeyi yapamam, canıma kıyamam, bi tek Allah alabilir; ama ertesi gün kalktığı zaman, normal bi gün olmazdı, başka bi gün olcaktı, hani yine moral bozukluğu, üzüntü. Okula gideceksin, unutacaksın, eve gelecek aynı şeyler olacak. Dayanamadım artık kaçtım.”(Latife, 20 yaş)

“Böyle bir kız için, sen isteyecem dediğin zaman ondan sonra kıyamet kopuyordu artık. Düşünme şansımız yoktu ki bizim. Sahip çıkan olmayınca mecbur kaldım artık. Valla benim için kurtuluştu, kendi ailemden kurtuluştu evlenmek. Çünkü ailem işkence ediyordu. Yani aile değildi, işkenceydi yaşadığım. Onun için evlenmek kurtuluş oldu yani, evlilik değil kurtuluştu.”(Leyla, 59 yaş)

Bekâr olduğu sürece kaç yaşına gelirse gelsin baskı olacağını düşünen kadınlar evliliği bir özgürlük kapısı olarak yorumlamaktadırlar. Bir baskıdan diğerine kaçan kadınların fark edemediği şey ise nereye giderse gitsinler ‘kadın’ olmanın değişmediğidir. Yaşadığı ataerkil çevre baskısından kurtulmak isteyen Sedef, çareyi en uzaklara kaçarak evlenmekte buluşunu ama yine başa dönüşünü şöyle aktarır:

“Biraz da aslında çevreden kaçmak için belki de, bilmiyorum, baskı altında hissettim kendimi. Zaten o yüzden de gittim ta Ardahan'a evlendim yani, o derece. Evet. O derece baskı altında hissettim kendimi. Şu an 22 yaşındayım ve hala aynı şekilde bu böyle devam ediyö, inanır mısınız? Yani burda öyle bi yaş şeyi yok. Yani 40 yaşında bile olsanız, bu böyle sürüp gidecek yani, bekâr olduğunuz sürece. Evli olduğunuzda da aynı şey olacak, değişen hiçbir şey olmuyo. Düzce'de olduğunuz sürece aynı. Yine de bi şansımı deneyim dedim.”(Sedef, 22 yaş)

“Başkasına iş yapmak istemiyordum; sadece kendimizden başkasına yardım etmek istemiyordum, onun için yani, bu sürekli sürekli devam ediyodu, dedim hani evlenirsem hepsinden kurtulurum amaçlı.”(Tuana, 37 yaş)

Ailesinin başlık parası almamasını isteyen Münevver’in ailesi bu duruma ‘kırılmıştır’. Aile bu isteğinden vazgeçse dahi çevre baskısının ilişkilerini yıpratmış söyleyen Münevver kaçmak zorunda kalışını şöyle dile getirir:

“Şimdi, başlık mevzusu, diğer, zaten bizim köyde de, kendi köyümde de vardı. Benim yaşım tuttuğu için, okuduğum için ben başlık parası alınmasını istemedim. Aileme dedim, başlık parası adı altında bi şey almayın dedim. Onlar da tabi kırıldılar Nişanlandığım halde kaçtım ben, o da aile baskısından dolayı, yani bi takım konulara karışılması, bi şeylerden ilişkinin bozulmasından, nişanın atılmasından herkes öncelik veriyodu lafa söze çok kanan olduğu için biz de mecbur kaldık.” (Münevver, 24 yaş)

4.2.2.4. Maddi Çıkarlar: “Benim Parmağıma Bi Yüzük Dahi Takmadılar”

Ülkemizde geleneksel evlenme süreçlerinde kadın ve erkeğin ailesine maddi sorumluluklar yüklenmektedir. Kız isteme, söz ve nişan süreçleri; gelinlik, eşya, altın ve çeyiz alışverişleri kız ve erkek tarafının bölüşerek yaptığı ritüeller gibi gözükmele birlikte, çoğunlukla maddi yük erkek tarafındadır. Evlilik süreci uzadıkça masraflar da uzadığından, bu süreci kısaltmak da en çok erkek tarafının işine gelmektedir. Zira Düzcce yerelinde gerçekleştirilen bu çalışmada, kadınların eşlerinin ve ailelerinin maddi durumlarının, kadınların kök ailelerinininkinden daha kötü olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sürecince katılımcı olamayan ancak araştırmanın konuyu öğrenen birçok kadının ilk söylediği söz “Parası olan gız kaçırır mı?” olmuştur. Toplumun gözünde kaçarak evlenmelerin en önemli sebebi maddiyattır. Bu sayede erkek tarafı türlü zahmetlerden kurtulduğu gibi, kız tarafı da çoğunlukla karlı çıkmaktadır. Özellikle Düzcce yerelinde karşılıklı bir mutabakat haline gelerek neredeyse gelenekselleşen kaçarak evlenmelerin temelinde karşılıklı maddi çıkarlar yatmaktadır. Bu süreçten tek zararlı çıkan ise kısa, orta ve uzun vadede kaçarak evlenen kadının kendisidir.

Evlenilecek erkeğin çalışmadığı veya ailesinin maddi durumunun yetersiz olduğu durumlarda çoğu zaman kız isteme merasimleri dahi yapılmadan kaçarak evlenme yoluna gidilmektedir. İşsiz olmadığı için ne de olsa cevabın olumsuz olacağını düşünen erkekler, kadınlara kaçarak evlenme yolunu önermektedir. Oğullarını evlendirmek için en avantajlı yöntemin kaçarak evlendirme olduğunu bilen erkek aileleri de bu duruma göz yummakta, hatta kaçma sürecine dâhil olmaktadırlar. Kadınların deneyimleri şöyledir:

“Gel kaçalım dedi, sonra geldiler beni kaçırmaya tarladan arabayla. Kayınvalidemle otuyodu araba. Yani, iş yok, güç yok sonuçta. Bi tek babası çalışıyodu, şofördü babası kamyonda. Demediler gidip isteyelim diye, demek ki. Çalışmıyodu, belki neye güvenip de elin kızının canını yakacaklar, öyle mi düşündüler, onu da bilmiyorum. Hiç bi maddi sıkıntıya girmediler benim için. Öbür eltime hazırlandılar yani. Ee nişanlıydı, ocakta düğünü oldu, o zaman ona hazırlandılar yani.” (Zümrüt, 559 yaş)

“İstettiler, bi sefer geldiler, babam rahmetli dedi, kesinlikle olamaz, benim çocuğum küçük, o aileye zaten kız vermem dedi. Bana kimse bi şey sormadı. Kişiyi de tabi kabullenmediler, çünkü bunların durumu pekiyi değildi. Ekonomik durumları kötü olduğu için istemediler. Benim parmağıma bi yüzük dahi takmadılar. Pek güzel oldu onlar için. Bedavadan gelin aldılar.” (Elmas, 65 yaş)

Bazen de evlenilecek erkeğin ailesi olaya sağduyulu yaklaşarak maddi anlamda yetersiz olduklarının farkında olarak oğullarına beklmeleri gerektiğini tavsiye etmiştir. Ancak evlenilecek erkek acele edince bu kez erkek ailesi zor durumda kalmakta, işsiz oğullarının ailesine de bakmak zorunda kalmaktadır. Asuman bu durumu şöyle aktarmaktadır:

“Eşimden askerden yeni gelmişti o zaman. İşi gücü olmadığı için annesi de, hani kayınpederim de yok. Ondan sonra işte, o da gelmiyomuş mesela hani, işi gücü yok diye. Önce sen bi işe gir, düzenini kur, ondan sonra gidip isteriz diyomuş. O da olmayınca, ben dedim ki, gelmeyecekseniz bitsin falan dedim işte, hani böyle olmayacak, sonuçta hani bizimkiler de hani tepki gösteriyo, siz de gelmiyosunuz falan dedim. Ondan sonra işte, o da şey dedi, ben dedi yarın gelcem alcam seni dedi, öyle kaçtık. İki tarafın da başına bela olduk.” (Asuman, 26 yaş).

Ailelerin, çalışan çocuklarının paralarını bir süre daha kendilerinin harcamak istemesi de evliliğe onay vermemelerinde önemli rol oynamaktadır. Gerek erkek, gerekse kadınların ailelerinin bu menfaatleri çiftleri kaçarak evlenmeye itmektir. Erkek çocuğundan ev yaptırmasını beklediği için evlenmesine müsaade etmeyen erkek aileleri nedeniyle kaçarak evlenen kadınlar şunları söylemektedir:

“Eşim de bana beni hani gelip de düğünle alamayacağını, maddi durumunun olmadığını söyleyince, düğünle olursa bu iş olmaz dedi. Ondan sonra işte, orda karar verdik, eşim bana hani yapamam dedi, ben de gerçekten sevdim. Hani şu anda bile durumum yok dedi. Eşim o zaman ev de yaptıyordu hem çalışıp hem ev yaptıyordu. Ailesiyle bir anlaşma yapmış, ev yaptıracağına, bitene kadar evlenmeyeceğine dair. Hani hem düğün yapıp hem ev yaptırma şansım şeyim durumum yok hani sana ileriye doğru istediğin her şeyi verme sözü veriyorum hani bunların hepsini yapacam, ne istersen yapacam sözünü verdi, hani ben de inandım. Hani işte şimdi biz napacaz ne edecez işte, ev de yapıyordu, durumumuz da yoktu falan filan. Öylelikle kaçtık.” (Behiye, 40 yaş)

“Eşim doğuda jandarma astsubaylık yaptı ya hani, para biriktirmişti evkenelim diye. Ailesi gelir gelmez hemen elindekini alıp yer aldılar kendilerine. Arsa aldılar, evi temel attılar falan, yani hususi. Karşı taraf. Eşimin annesi istemedi. Şey yapmak oğullarını paylaşmak istemedi ve eşya, işte maddi yünden, işte bir eşya yapmadılar bana.” (Cansel, 40 yaş)

Kız evlatlarını gelir kapısı olarak gören aileler ise; evlenme süreçlerine daha fazla müdahil olmaktadır. Kadın eğer eve para getiriyorsa ‘altın yumurtlayan tavuk kesilmez’ hesabı, olabildiğince kadının evlenmesine mani olmakta, evlenecek ise de en azından hatırı sayılır bir başlık parası karşılığında evlenmesine izin vermektedir. Başlık parasının dışında Yığılca kültürüne ait ‘süt hakkı’ denen bir miktar para da anneye

verilmektedir. Okuyup iş sahibi olduğu için neredeyse pişman olan Münevver, bu çirkin pazarlığı şöyle aktarır:

“Madem okudu meslek sahibi oldu, sonuna kadar parasını biz yiyelim düşüncesi oldu, o şekilde bi düşünce vardı. Ben evlenirken de aileme maddi katkımı yeterince sağladım, hani elimden geldiğince yardımımı yaptım; ama onlar tabi ki daha çok vakit geçirsün, daha çok şey olsun diye. Şimdi, başlık mevzusu, diğer, zaten bizim köyde de, kendi köyünde de vardı. Benim yaşıma tuttuğu için, okuduğum için ben başlık parası alınmasını istemedim. Aileme dedim, başlık parası adı altında bi şey almayın dedim. Onlar da tabi kırıldılar, maddi durumları olmadığı için biraz ona bakıyoları gibi düşünceleri vardı haliyle. Ben istemedim, bizimkiler süt parası adı altında herkesin vermiş olduğu hediyeleri verdiler, vermediler değil. 2,5 verildi heralde, anneye verildi, o kadar yani. Yani zaten her gidenlerin kızında, süt parası adı altında veriliyo, zaten eşimin tarafında da o şekilde oldu. Benden sonra görümcem evlendi, normal bi şekilde evlendi, onda da aynı şekilde annesine süt parası adı altında verildi. Bütün yapılan düğünden, altınlardan hariç bir para. Bu talep edilmiyor tabi ki de; ama erkek tarafının bi düşündüğü, anne sütü hakkı şeklindeki düşüncesi veriliyo; ama onun bi miktarı yok tabi ki de, belirli bi şeyi yok kesinlikle. Şimdi şöyle, yaşı tutandan çok fazla bi şey alınmıyo, 5-6-7-8 yani o kişinin eğitim durumu, anlayış açısı, hani olaya nasıl bakış tarzından kaynaklanıyo. Eğer ki yaşı çok küçükse 13-14 yaşındaysa, karşı taraf inatçıysa haliyle ondan 17-18 milyar para alınıyo. Başka bi köylerde 25-30 milyar alındığı oluyo, traktör karşılığı alındığı oluyo, yer karşılığı verildiği oluyo, yani o tür şeyler var.” (Münevver, 24 yaş)

Münevver’in de bahsettiği gibi, ailenin 18 yaş altında kaçarak evlenen kız çocuğundan daha yüksek miktarda başlık parası alma isteği Latife’nin kaçarak evlenmesine zemin hazırlamıştır:

“18’ime girmeden kaçarsam başlık çok olacağından kaçmamı istediler. Söylemediler ama ben anladım. Zaten evlenecektim bari işe yararım dedim.” (Latife, 20 yaş)

4.2.2.5. Zorla Evlendirilme Korkusu: “Yabancıya Gitmesin Dediler”

Görücü usulü evlilikler insanlık tarihinden beri var olmuştur. Görücü usulü ailelerin kadınlara önerdikleri evlilikler kadınlar tarafından reddedildiğinde, aile baskısıyla zorla evlendirmeler söz konusu olmaktadır. Kadının veya kız çocuğun rızası dışında ailelerin çeşitli sebeplerle evlatlarını evliliğe zorladığı durumlarda, gurur kırıcı ve travmatik bir biçimde kadınlar istemedikleri bir hayatı yaşamaya mecbur bırakılmaktadırlar (Idemudia, 2016). Yapılan birçok çalışma zorla evlendirmenin gurur kırıcı bir insan hakları ihlali olduğunu vurgulamaktadır (Brandon ve Hafez, 2008; Gill ve Anitha, 2011; Jain, 2008; Taş Çifçi, 2016). Zorla evlendirme korkusu yaşayan kız çocukları ve

kadınlar, bu korkuyla kendilerini çaresiz hissetmekte ve kaçarak evlenme yolunu bir çıkış olarak görmektedirler. Ailelerin bu evliliklerdeki amacı bazen kadının bir erkekle flört ettiğinin duyulması üzerine bir an önce ‘başını bağlamak’, bazen ‘yabancıya gitmemesi’ni sağlamak, bazen de daha fazla başlık parası veren kişiyle kızlarını evlendirerek kişisel çıkarlarını arttırmaktır. Kadınlar bu deneyimlerini şöyle ifade etmektedirler:

“Ya, işte, şundan dolayı, cahil olduğun için. Hani şöyle, mesela ben şu anki aklım olsa, mesela yengem o zaman söylüyodu amcamın eşi, şey diyodu hani, gelip istemezse seni başkasına vercez. Başka yerden isteyenler de vardı beni mesela, beğenenler, isteyenler. Bak gelip istemezse eşin seni, yok biz başkasına vercez, hani öyle deyince o anki hani böyle korku, gerçekten verirler mi, vermezler mi? Sonuçta hani babam da yoktu mesela, amcamı hani amcam önderlik ettiği için bize, o düşüncede ohuyosun, acaba gerçekten verirler mi, istemediğin birine verirler mi diye düşünce.” (Asuman, 26 yaş)

“Yani, istediler derken, şey oldu. Benim annemin, çok yakın bi arkadaşı vardı, ahiretliği, o istedi beni. Çok. Ee onu ben istemedim, o zaman hani eşimle görüşüyodum, onlar da çok ısrar ettiler hani, hiç bana sormadan hareket etmeye kalktılar, annem bi o zaman hani, beni dinlemedi, ben o zaman çok hayal kırıklığına uğradım, daha 15 yaşındayım üstelik. Ya, hani şey ya, annemin tanıdığı, hani rahat eder, hani bildikleri insan diye hani istediler, annemler çok ısrar ettiler; hani, onlar diğer taraf çok hani üste çıkmaya çalıştılar, olsun, hani alalım biz, yabancıya gitmesin, hani yabancı birisi almasın falan diye, ondan hani, ben de eşimi tercih ettim, kaçtım. Eşim de hani, madem kaçalım dedi.” (Fadime, 27 yaş)

Küçük ve gelişmemiş bir köyde okuyup meslek sahibi olarak ailesinin gelecek garantisi olarak görülen Münevver, bir süre daha maaşından faydalanmak istemeleri yüzünden uzun süre nişanlı kalmıştır. Ailesinin başlık parası almamasını isteyen Münevver’in ailesi bu duruma ‘kırılmıştır’. Aile daha iyi başlık parası teklif edenleri değerlendirmek isteyince Münevver’e kaçarak evlenmekten başka çare kalmamıştır:

“Dışardan baskı çok vardı aileme. Hani köy dışında olduğu için, ulaşım olmaz, hani köy dışı dediğim de Yığılca'nın köylüğünde, hani herkes kendi köyüne evlensin, o türde şey olsun diye düşünüyolardı, ondan dolayı, başka türlü de istememezlik olmadı değil tabi ki de. İstememezlik olması durumu da, benim daha yeni görev aldığımdan dolayı biraz o şekilde bi şey oldu. Nişanlandığım halde kaçtım ben, o da aile baskısından dolayı, yani bi takım konulara karışılması, bi şeylerden ilişkinin bozulmasından, nişanın atılmasından herkes öncelik veriyodu lafa söze çok kanan olduğu için biz de mecbur kaldık. Ben çalışıyorum ya hani, kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez hesabı herkes babama daha fazla başlık parası teklif ediyodu benim nişanımı bozup kendilerine almak için. Kendi istediğimle değil daha fazla para verenle evleneceğimle kaçtım.” (Münevver, 24 yaş)

4.2.2.6. Kültür Farklılığı ve Kültürel Kodlardan Kaynaklanan Engellenmeler : “*Sen Ne Milletsin?*”

McAdoo (1999)’ a göre, bağlı bulunduğumuz etnisite; kim olduğumuz, ne olduğumuz ve hayatımıza nasıl yön vereceğimizi belirleyen içinde doğup büyüdüğümüz ailemizden bağımsız düşünülemez. Düzce geneline baktığımızda, çok kültürlü bir yapıyla karşılaşmaktayız. Geçmişten bugüne bulunduğu coğrafya itibariyle yoğun göç almış Düzce’de, Manavlar² olarak bilenen yerli halk ile birlikte, Roman³’ar, Arnavut⁴lar, Pomak⁵lar, Gürcül⁶er, Laz⁷lar, Boşnak⁸lar, Abhaz⁹lar, Tatar¹⁰lar, Kürt¹¹ler, Çerkez¹²ler, Muhacir¹³ler birlikte yaşamaktadırlar (“Biz Birlikte Türkiyeyiz, Kültürler Köyü, Barış Evleri”, 2016). Bu denli farklı kültürün birada bulunması, kuşkusuz evlenme biçimlerini de etkilemiştir. Aileler, aynı şehirde, hatta çoğunlukla aynı mahallede yaşamalarına rağmen, evlatlarının kendi milletlerinden olmayanlarla evlilik ilişkisi kurmasını çoğu zaman onaylamamaktadır. Bu durum kaçarak evlenmelere zemin hazırlamaktadır. Kadınlar farklı etnisitelerden olmanın kaçmalarına neden oluşunu şöyle ifade etmektedirler:

“Yok, onlar Laz’dular, Trabzonluydular, bizimkiler buralı olduğu için Lazları dışladılar. Buranın yerlisiyiz biz, Manavız. Trabzon Lazlarını istemiyorlar bizim bu tarafta. O yüzden hiç bana sorulmadı bile isteyip istemediğim.”(Leyla, 59 yaş)

“Çerkezler milliyetçilik yapar. Sen ne milletsin? Türksün işte. Ben Laz’ım. Benim babam Oflu. Bunlar Çerkez; ama yabancından kız almayaladı bunlar, hani Çerkez kızı alırlar, çok Çerkezcidir; ama sonra şey yaptılar, bıraktılar; ama o gada bırakmadılar gene. Hıh. Eşim Çerkez. Laz kızı almayız dediler, istemeye bile gelmediler.”(Ülfet, 63 yaş)

“Beni istemiyolardı. Yok, açığım, yok uyuşmazlık olur. Yani onlar Laz ben Çerkez. Bi ilginç âlem bu Düzce. Anamı Çerkez değil diye, Laz diye istememiş

²Balkanlardan göç etmiş, genellikle Marmara bölgesinde yaşayan bir topluluk, yerli halk (Manav, t.y.).

³Çingene (Roman, t.y.).

⁴Arnavutluk ve çevresinde yaşayan bir halk (Arnavut, t.y.).

⁵Rumeli’de Bulgarca konuşan bir Türk ve Müslüman topluluğu (Pomak, t.y.).

⁶Gürcistan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse (Gürcü, t.y.).

⁷Güney Kafkasyalı bir halk veya bu halktan olan kimse (Laz, t.y.).

⁸Bosna halkından veya bu halkın soyundan olan kimse (Boşnak, t.y.).

⁹Kuzeybatı Kafkasya’da yaşayan bir halk, Abaza (Abhaz, t.y.).

¹⁰Tataristan’da, Batı Sibirya’da ve Rusya Federasyonu’nun değişik bölgelerinde yaşayan Türk soyundan bir halk ve bu halktan olan kimse (Tatar, t.y.).

¹¹Ön Asya’da yaşayan bir topluluk ve bu topluluktan olan kimse (Kürt, t.y.).

¹²Kafkasya’da yaşayan bir boy veya bu boydan olan kimse (Çerkez, t.y.).

¹³Göçmen (Muhacir”, t.y.). Balkan Göçmeni.

babaannemler. Beni de kayınvalidem kendi Laz ben Çerkez'im diye istemedi.”
(Cansel, 40 yaş)

Kültürler arası evliliklere sıcak bakılmadığı gibi, bazen aynı kültür içinde de evlilikleri onaysız hale getiren kültürel değer yargıları bulunmaktadır. Örneğin Kafkas Kökenli Çerkez ve Abazalarda aile kavramının önemi büyüktür. Evlilik için kendi etnisiteleri dışından bireyler onaylanmazken, geniş akrabalık ilişkileri nedeniyle yakın veya uzak akraba ile de evlilik uygun görülmemiştir. Evlilikle ilgili bu denli sınırlamaların olması kaçarak evlenmeleri bir gelenek haline getirmiştir (Avcıoğlu, 2013). Aynı köyden iki gencin evlenmesinin töreye aykırı olduğu gerekçesiyle kaçmak zorunda kalan Güldünya ve akrabalık ilişkisinden dolayı kaçarak evlenen Şehriban şunları dile getirmektedir:

“Çerkez milletinde kendi köyünden birine gönül vermek ayıptır. Bizi kardeş gibi, sırt sırta uyutarak büyütürler. Köydeki her erkek bizim abimiz sayılır. Benimkisi, diyorum ya hani, abi gözüyle baktığımız birisinden teklif almak, sizin onu kabul etmiş olmanız, bu da bizim adetlerimize, örfümüze ters olduğu için kaçmak zorunda kaldık. Böyle bir durumda kız isteme falan söz konusu olamaz”(Güldünya, 46 yaş)

“Akraba hani, 7 göbek akraba istemem, olmaz dediler. İstemem dedi, dayımdan çok hani, dayıma çok saygım vardı, babam gibi, babamdan da belki öte saygım vardı, korkardım, çekinirdim, onun duyması beni çok korkuturdu, o yüzden kaçtım biraz da. Ben dedi, bi şeyler hissediyorum dedi, sakın dedi, böyle bir şey duymayayım dedi. O korku, ailelerin çatışma durumunun korkusu, o anki mantığım, anlık”(Şehriban, 34 yaş)

Katılımcılardan bazılarının kaçarak evlenmelerine sebep olan ailenin onay vermeme gerekçeleri ise geleneksel ataerkil toplumların kültürel dayatmalarının bir tezahürü niteliğindedir. Normların dışına çıkmak istemeyen geleneksel zihniyetteki aileler, evlilik ilişkileri kurulacak kişiyle geçmişte yaşanan hiyerarşik olmayan deneyimlerden ötürü evliliği reddetmektedirler. Örneğin Gülizar'ın evliliğine daha önce eşinin teyzesinin oğluyla flört ettiği, Miray'ın eşi ile babasının daha önce aynı masada alkol almış olmaları, Türkan'ıninkine ise kent soylu bir aileden köye gelin gitmenin hakir görülmesi gerekçesiyle rıza gösterilmemiştir. Kadınların deneyimleri şu şekildedir:

“Eşim zaten yabancı değil. Hani uzaktan da olsa bi akrabalık bağı var. Taniyo ailem. Daha önceden bazı sorunlar olmuştu, ben, eşimi kesinlikle tanımadan önce eşimin teyzesinin oğluyla konuşmuştum. Babam o yüzden karşıydı hani bu yönden dolayı ki; eşimin tarafı da istemiyodu başta. Sadece böyle bi eski mevzudan dolayı. Ne sakıncası olacak teyzesinin oğlu olmasının ne bileyim artık bilmiyorum büyüklerin işi. Laf olur diye heralde. Baştan karşı çıktılar.”(Gülizar, 18 yaş)

“Vermiyodu babam beni. İstemeye geldiler. Benim eşim de işte o zaman, kamyon şoförüydü babasıyla bir, yani böyle birkaç kere onlan yola gitmişler, masada böyle

beraber içki içmişler, onun için babam vermek istemiyodu beni. Vermem dedi, kesti attı. Vermedi, 3-4 kere geldiler istemeye, kesti attı yani. Sormazdı, öyle bizi karşısına alıp da sormazdı yani.” (Miray, 49 yaş)

“Yani, merkezde oturup da köye niye gidilirmiş, köyden biriyle niye evlenirmiş, açlıktan ölmüşüm, şey gördüler, düşük gördüler. Sebep o. Ben merkezde doğmuşum büyümüşüm, tarla işinden anlamazmışım, anne işi yok, nereye gidersen, seni oraya getirecem diyo bana, Adana'da oturuyo o zaman, Adana'da çalışıyo, Adana'ya götüreceğim diyo. O diyo sana diyo köprüyü geçene kadar diyo. Kadının diyo 4 tane oğlu var diyo, bi tane diyo gelini olucak diyo, onu da uzağa mı göndercek diyo, eskiden hep böyle kaynanayla oturulurdu ya. Öyle, verdirmedi ve inat etti verdirmedi. Beni istemeye geldiler bi akşam, ondan sonra, ben mutfakta bulaşık yıkıyodum geldiklerinde, o kapının arkasından beni dışarıya çıkartmadılar, onlar geldiler Babam verici oldu, 3 kere de bana sordu ve sordurdu, istiyorum dedim. Annemin resmen yani, babamla yani konuştuklarını duyuyodum gece yatınca. "Bi ver de, görevim seni" diyodu babama hep. Veremezsin diyodu ve verdirmedi de, konuştular. Bende evlendirecek kız yok, Allah nasibinizi başka yerden versin dedi.” (Türkan, 40 yaş)

4.2.2.7. Yoksulluktan En Kolay Çıkış: “Ya Ağaya Yaslanacan, Ya Dağya Yaslanacan”

Araştırmaya katılan kaçarak evlenen kadınların kök ailelerinin ekonomik durumları evlendikleri ailelerden genel olarak yüksek olsa da (Tablo 8), bazı kadınlar evliliği yoksulluktan bir kaçış olarak görmüşlerdir. Ülfet'in kök ailesinde yaşadığı yoksulluk canına tak ettiğinden evleneceği kişinin ailesinin maddi durumunun iyi olmasının hayalini ve planını çocukluğun itibaren kurmuştur. Nezile ise küçük yaşta iki kız çocuğuyla dul kalan annesine daha fazla yük olmak istemediğinden ‘kestirmeden’ giderek ailesinin masraflarını azaltmak istemiştir. Kadınların deneyimleri şu şekildedir:

“Yoksuzluktan kaçtım, şimdi Kübra Hanım. Ne bileyim ben, mesela seviyodum ben çok. Ailesi tabi, iyi yere gitmek istedim hani, fakir olmasın ailesi, bu aile de çok anılmış aileydi böyle. Mesela, Nurhanettinler dedi mi, çok zengin bi aileydi bunlar, sülalesi şey bi sülale, iyi bi sülaleydi. Annesi, babası istemedi. Annemler isteme dediler, bırak, başka isteyenler var ama annem bırak diye, isteme diyo, olmaz diye haber gönderiyolar istemiyo diye; ama ben bırakmadım. Babaannem derdi "Ya ağaya yaslanacan, ya dağya yaslan" derdi, çok isteyen vardı. "Ya ağaya yaslan, ya dağa yaslan" derdi. bi tarafın kuvvetli olsun derdi babaannem. O da benim kafamda akıl kaldı, başkalara gitsem böyle rahat edemezdim. Hiç yoksuzluk çekmedim Kübra. Evlendim, hiç yoksuzluk çekmedim, Allah'a bin kere şükür.” (Ülfet, 63 yaş)

“Mecbur kalma yok zaten bizim şeyde, kaçalım mı, hadi boşver, milletle uğraşacağımıza. Kestirmeden oluyo gibi oluyo; ama ben, hem nişan yaptılar, hem isteme oldu, her şey oldu; ama yine de kaçtık. Babam erken yaşta vefat edince annem bizi zor geçindirdi zaten. Daha fazla bunaltmak da darlanmak da istemedim.” (Nezile, 56 yaş)

4.3. KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN EVLENME ŞEKİLLERİNİN EVLİLİK SONRASI DENEYİMLERİNE ATAERKİL İLİŞKİLER BAĞLAMINDA YANSIMALARI

Kaçarak evlenme biçimi, kadınların kök aileleri, eşleri ve eşlerinin aileleriyle olan ilişkilerini etkilemektedir. Bu bölümde her biri ayrı başlıklar altında bahsedilecek olan bu deneyimler, ataerkil toplumda kadın olma pratiklerini bir kez daha gözler önüne serecektir.

4.3.1. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlenme Biçimlerinin Kök Aile İlişkilerine Etkisi

Kaçarak evlenen kadınlar, kök aileleri ile olan ilişkilerinin bir daha asla eskisi gibi olmadığından bahsetmektedirler. Kadınların kök aileleriyle yaşadıkları gerilimler aşağıda detaylandırılmıştır.

4.3.1.1. Kök Ailenin Verdiği İlk Tepkiler ve Küskünlükler: “Bekâretin Bozuldu Mu Bozulmadı Mı?”

Çalışmada, kaçarak evlenen kadınların birçoğunun aile baskısından ya da ailelerinin onların kararlarına saygı duymamalarından kaçarak evlendiği belirlenmiştir. Evlenmeden önce var olan ataerkil aile baskıları, evlendikten sonra da varlığını devam ettirmiştir. Kadınların kaçarak evlenmeleri ile birlikte kök aileleriyle olan ilişkileri daha da çıkmaza girmektedir. Evden kaçmış olmaları yüzünden aileleri tarafından cezalandırılmakta, suçlu görülmekte ve bu suçları her fırsatta yüzlerine vurulmak suretiyle kadınlar dışlanmaktadır.

Katılımcıların birçoğu evden adımını atar atmaz pişman olduklarını söylemelerine rağmen, ailelerinin tepkisinden çekindikleri için geri dönemediklerini ifade etmişlerdir. Kaçtığı gün hemen pişman olan, eşinden ve eşinin ailesinden korkan, kendi ailesinin ona destek olup almaya geleceklerini sanan Aysel, ailesinin bekâretinin bozulup bozulmadığına odaklanarak kendisini dinlememesinin hayal kırıklığını şöyle dile getirir:

“Annem sordu, abim de sordu, bir yerde bir evde buluşuldu, büyüklerim filan geldi, ben olayı anlattım sonra bana ilk sordukları soru yattınız mı? Hani bu beni çok etti ve bana sürekli baskı yapmaya başladılar. Yani ya bi durun daa, yani o bana onu neden soruyosunuz. Yani zaten psikolojim bozulmuş, baktım ki her kafadan bir ses çıkıyo beni dinleyen yok, ben derdimi anlatamıyorum. Sus yalan konuşma dedi abim bana, büyük abim, yalan konuşuyosun dedi ve beni yargılamaya başladılar. Şöle olmuş böle olmuş... Ben derdimi anlatamadım yani, ben seviniyorum ailem gelecek ben plan yapıcım onlarla geri gidicem, benim aklımdaki o aslında, ama baktım ki beni yargılıyolar bana kötü davranıyolar dedim burda böyle bir de eve dönersem ne olur acaba? En büyük sıkıntı annemdi ben anneme telefon açtım, annem bana çok hakaretler etti, yani ağıza alınmayacak o kadar böyle çok öyle bozuk laflar söyledi ki, ya o anda ne biliyim hala unutamıyorum yani. Sonra gittiler eve, babam, şimdi araştırıyor soruyor. Herkes demiş ki, böyle böyle işte benim kızım şu kişiye kaçtı deyince. Herkes diyor ki eyvah eyvah diyor yani 6 ay diyoruz 6 ay sonra kızını kapıda bil diyenler olmuş yani. Bunun üzerine aracı gönderiyolar ve bana diyolar ki gel, sonun yok bunla sonun yok gel. E siz bana o kadar hakaret etmişsiniz o kadar laf söylemişsiniz, bana sahip çıkmamışsınız, ben de bunu gurur yaptım çünkü geri dönsem de biliyorum eskisi gibi olmayacak hiçbi şey, annemin beni daha da çok ezeceğini biliyorum, iyi tamam dedim çektim çilemi.” (Aysel, 35 yaş)

Kadınların aileleriyle ilişkisi ilk etapta bekâretin bozulup bozulmadığıyla doğrudan ilişkilidir. Bekâretin bozulmadığına dair kadının beyanı ise aile tarafından yetersiz görülmektedir. Kısacası kadın ailesine ne anlatmak isterse istesin, ataerkil aile yapısı nazarında kadının evden kaçmasındaki en önemli sebep bir an önce cinsellik yaşama arzusu olarak görülmekte, cinsellik yaşanmamış olsa bile evden kaçan kadına bir daha asla ‘bakire’ gözüyle bakılmamaktadır.

Kaçarak evlenen kadınların aileleri belli bir süre, kaçarak evlenen kızlarıyla görüşmek istememiştir. Yaşanan kaçma deneyiminin ardından, evlatlarını bir nevi cezalandıran aileler, kadınların bu kritik sürecinde onları yalnız bırakmaktadırlar. Ailelerini uzaktan görmek zorunda kalan, bu duruma içerleyen kadınlar o kritik süreci şu şekilde dile getirmektedirler:

“3 ay, o kadar kötü ki, mesela bizden bir ay sonra bi başkasının düğünü olmuştu, ona gidiyom, annemleri görüyom, oynuyoz böyle düğün salonunda, babamı karşıda gördüm, onu görünce duramadım, yani doğru lavaboya gittim. Yani, görünce başladım ben zaten. Bir de küçük yer, karşılaşıyosun. Çok küçük yer yani. . Mesela bizim gelin almaya giderken düğüne, bizim annemin evinin önünden geçtik gittik; ama hiç kimse düdük çalmadı, herkese öyle tembih edildi, annenin ordan geçilecek diye; çünkü başka yer yok geçecek, salona gidecek. İşte. Babam o gün yokmuştu evde. Böyle, kış olduğu için, tüfeğini almış, ava gitmiş yani, bizi görmemek, duymamak için. Annem öyle demişti sonradan. Çünkü bizim, yakın. Çok az yani. Yürüyerek 15-20 dakikalık bi mesafe ikimizin köyleri”(Bahar, 32 yaş).

“Ama ben örneğin üç buçuk ay ailemi hiç görmedim, anne-babamı. Çünkü ayıp, yanlış, hani gelinlikle bi anne-baba görmüyo, hani nası diyim, kendi evinizden gelinlikle çıkıyorsunuz ya. Bunda öyle bi şey olmuyo. Hani anne-babanın o süreç içinde seni hiç görmüyo. Örneğin geceleri giderdik eşimle, evin etrafından böyle dolaşırdık, hani acaba birini görür müyüm diye. Töre açısından. Görüşmez, anne-baba kesinlikle görüşmez. Kesinlikle. Onlar ne zaman isterlerse o zaman çağırıyolar” (Güldünya, 46 yaş).

“Bir sene görüşmedik, bir sene babam koymadı eve, görüşmedi benimle, kabul etmedi, bir sene sonra sakat olan abim ikna etti babamı, bana kötülük eden abimi, en büyüğümüz var, 5 sene o koymadı, o hiç görüşmedi 5 sene. Annem de bir sene sonra görüştü. Ailem şimdi bile, 41 sene oldu, yine sahip çıkmaz, sıradan bir vatandaş nasılsa ailem yine öyle. Ben gerçi ailemle bir sorunum bir sıkıntım olmaz, ben kendi halimdeyim. Ailemin desteği olsa tabi ki daha dengeli bir yaşantım olurdu, biraz dengesiz yaşantım oldu, devamlı hastalandım, bunalıma girdim, küçüktüm, çocuklarım oldu, tek gene de sorumluluklar biraz tabi ki sıkıcı oluyor. Hiçbir aile sorunumu bilemezler. Paylaşmam (ağlıyor)” (Leyla, 59 yaş).

4.3.1.2. Suçlamalar, Kızgınlıklar ve Yüze Vurmalar: “Benim Kızımda Kabahat”

Kaçarak evlenen kadınların kök ailelerinin tepkisi bazen evlenilen erkeğe yönelik olsa da çoğunlukla kendi evlatlarına yönelmektedir. Zaten evlenmeden önce gereğinden fazla ataerkil baskılara maruz kalan kadınlar, evlendikten sonra da ailelerinden benzer baskıları görmekte, kaçarak evlenmesinin faturasını çıkarırcasına örselenmektedirler. Üzerinden geçen zamana rağmen aileler, hala o gün o buluşmaya dahi kadınların neden yalnız gittiğini sorgulayarak kadınlara hayatları boyunca suçluluk hissettirmektedirler. Kadınlar bunu şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Onun için biliyolar aileyi tanıyorlar; ama babam örneğin, beni suçladıydı o zaman. Neden? Babam örneğin demiş ki; sadece o tarafın suçu yok, benim de kızımın suçu var. Neden? Neden yalnız gitti, öyle bi görüşmeye yani?” (Güldünya, 46 yaş).

“Benim kızımda kabahat dedi babam, elin oğlunu suçlayamam dedi” (Zümrüt, 59 yaş).

Ailesinin daha fazla başlık parası alabilmek nişanlı olduğu halde başkasıyla evlendirmeye çalıştığı Münevver’in ailesi ise maddi kırgınlıklarını evlendikten sonra da sürdürmüşlerdir:

“Biraz kırgınlıkları maddi yönden oldu tabi ki ailemin. Ondan sonra da her şey normale dönüştü, gidiyoruz, geliyoruz, ilk iki ay görüşmedik. Yani, görüşemedim. Eşimin baskısı, ailesinin baskısı, hani o annemin, babamın hani biraz daha bana soğukluğu oldu uzun bi süre” (Münevver, 24 yaş).

Kök ailelerden bazıları ise kızlarının kaçarak evlenmesine olan öfkeleriyle, evlenilen aileden maddi taleplerde bulunmuşlardır. Evden giderken üstünde götürdüğü, evlenmeden önce kendisi çalışarak edindiği, para edebilir ne var ne yoksa bir liste şeklinde babası tarafından geri istenen Güldünya ise bu yapılan davranışa rağmen hala giden yüzük ve küpesinin derdinde oluşunu, gurur kırıklıklarının üstünü örtmek istercesine şu sözlerle ifade etmektedir:

“Babam kaçtığım için kızdı. Benim üstümde o zaman bileziğim de vardı, bekârken yaptığım kolyesi küpesi her şeyi vardı, telefonum o zaman en son telefondandı düşün yani. Kaçınca da babam kâğıda yazmış, ben bunları istiyom diye göndermiş. Tamam, ne kadar kötü olsa da baba babaymış bak ben onu çok iyi anladım. Nerde iyi anladım, yazmış böyle bunları bunları bunları verin ben size imzayı vercem. Arabulmaya çalışıyorlar ya o ara. Çok ağladım o zaman. Ben dedim o yüzüğümün aynısını bi daha nerde bulcam, kolyem kelebekliydi çok hoşuma gidiyordu, nerde bulcam bi daha. Neyse bi şekilde yolladım. Babam gene imzayı vermemiş hem” (Gülbeyaz, 22 yaş).

Kaçan kızın yaşının tutmadığı durumlarda, ailelerin şikâyeti üzerine kaçarak evlenen kız çocukları kolluk kuvvetleri tarafından ailelerine geri götürülmektedirler. Bu durumda eve geri gelen kız çocukları aileleri tarafından işkencelere maruz kalmaktadırlar. Evdeki baskıdan kaçmaya çalışırken bir de üstüne evden kaçması ve bir erkekle flört etmesinin açığa çıkması üzerine kız çocukları ataerkil cezalandırma yöntemlerinin en ağırına maruz kalmaktadırlar. Tuana bu cezalandırma sürecini şu şekilde aktarmaktadır:

“Biz kaçarkene polise yakalandık, Jandarmaya yakalandık. Yaşım da tutmuyodu, gene yakalandık; ama bizi bulamadılar. Son galdı, bu eşimin dayısı dedi ben dedi, yüzleştirecem dedi, seni geri vermiycem dedi. Biz de öyle oluncası şey yaptık, teslim olduk, benim yaşım tutmadığı için beni ailem geri aldı. Geri alıncası işte, beni kaçtı, yaşı tutmuyo diye ailemden bayağı bi baskı yedim, sopa yedim yani, geri aldılar beni. Geri döndüm. Annemden, en çok da annemden sopa yedim. Sen niye kaçtın tanımadığın birisine, oysa hani ben dört aydır konuşuyodum. "Niye kaçtın?" diye, ben hiç sesimi çıkartmadım. Beni burda dayımlar var, onlara telefon ettiler, geldi aldı dayımlar beni. 8 ay burda durdum ben, beni vermiyecek oldular, burda dayımlar beni başkasına verecek oldular. Ben dedim hani kabul etmiyorum. Bana ceza diye dayıma yolladılar. Dayımdan eziyet gördüm. Çok yerde şiddet, hepsinden, bu yaşıma kadar, 4 sene oldu ben ayrılalı hep yani, hep şiddet gördüm, hiç şey görmedim. Güzel günlerim de oldu; ama daha çok da şiddetli günüm daha çok oldu. Neyse, bu ilk eşimle biz, arayı buldular, 8 ay sonra evlendik; ama burdaki dayımlardan da çok baskı yedim, kendi ailemden de baskı yedim. Sen bizi rezil ettin, küçük yaştayken kaçtın ablan varkene diye hep yüzüme kaktılar, hep yüzüme kaktılar, hep böyle yani sopa, ağızla yani işkence” (Tuana, 37 yaş).

4.3.1.3. Kabullenilmeyen Damatlar ve Torunlar: “El âlemin Piçini Kabul Etmem”

Kaçarak evlenen kadınların bazılarının kök aileleri, onay vermedikleri bir evlilik söz konusu olduğu için kızlarının eş olarak seçtiği kişiyi kabullenmemekte, yapılan evliliğe saygı duymamaktadırlar. Kaçarak evlenme sonrası kızları ile görüşmeyi sürdürseler dahi, damatlar ve torunlara karşı mesafeli ve dışlayıcı olmaktadır. Bu durum kadınların evliliklerini ve eşleri ile olan ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Kadının kendi hayatına dair bir konuda ailesi yerine kendi kararını vermiş olmasının kök ailedeki ataerkil kodlara bir başkaldırı olarak yorumlanması sonucu, bu evliliklere kök aile tarafından saygı duyulmamaktadır. Kendisine evlendikten sonra sonsuz destek sunan, şuanda da iki çocuğuyla birlikte boşanmış halde ailesiyle birlikte yaşayan Pembe, ailesinin onu bu denli destekleyip, eşini ve eşinin ailesini dışlamasının taraflı bir destekleme olduğunu, ihtiyacı olanın onu kurduğu aileye saygı duyularak tarafsız bir destek olduğunu şu sözlerle anlatır:

“Beni kabul ettiler, çocuklarımı da kabul ettiler; ama kesinlikle eşimi, mesela evliliğim boyunca kesinlikle babam benim evime gelip bi çay içmiş adam değildir, annem de öyle. Beni alırlardı, her hafta sonu alırlardı, hafta içi hani, giyimime kadar, benim çocuklarımın giyimine kadar babam hani. Ondan sonra, kızımın hani, eli üstünde olsun hatta söyledi de bunu, eşim, şey, kayınvalidelere karşı. Eğer dedi, benim kızım dedi, temizlik yaparken bile dedi, düşüp de hani olur ya dedi, düşer, kafasını kırar, bi şey olur, ölür, olur ya, sizin evinizde eğer ölürse dedi, kandan kan alırım dedi, bütün dedi, hiç kimseyi bırakmam dedi ki, böyle de gözü kara adamdır. Öyle bi bağ olmadı, belki hani, şimdi şöyle de düşünüyorum; belki benim eşimi, benim evlendiğim, evliliğimi kabul etselerdi belki şu anda hani boşanmış da olmazdım, bunu da düşünüyorum, hani onu ittiler, beni şey yaptılar. Bu da hani biraz beni arada bıraktı. Çok desteklediler; ama bu da çok işime yaramadı. Eşime ve evliliğime yaramadı. Evlat olarak beni desteklediler ama benim kararına saygı duymadılar. Evliliğimi kabullenmeyerek beni de yok saydılar aslında. Kabullenmediler, çok söylediler hani, bırak gel, boşan, bırak gel, boşan, sürekli bunları duyuyodum. Sürekli söylüyolardı yani. Tarafsız bir destek sunmadılar yani. Hani artık olan olmuş, çocuğu da olmuş, evlendi diye arkamda belki dursalardı, 21 yaşında iki çocukla boşanmış biri olmayabilirdim. Bu durumda olmayabilirdim, bunu da çok düşündüm, her yönden ben bakarım, ben her yönden bakarım”(Pembe, 21 yaş).

Kaçarak evlenen kadınların çocukları, bazen kök ailelerle kadınların yeniden bir araya gelip barışmaları için bir fırsattır. Torunu olduğunu öğrenen kök ebeveynler kızlarına ve damatlarına karşı yumuşamakta, aradaki buzlar erimektedir. Genel kanının bu olmasına rağmen, araştırmada görüşülen bazı kadınların ailelerinin kadınlara ve damatlarına öfkesi o denli büyüktür ki, kızlarını kabullenseler dahi torunlarını dışlamakta, kadınların

deyimiyle torunlarına hep “o adamın çocuğu” veya “piç” olarak muamele etmektedirler. Eşleriyle yaşadıkları sorunlar neticesinde kök ailelerine geri dönmek isteyen kaçarak evlenmiş kadınlardan bazılarında, kök aileleri tarafından doğmuş çocukları getirmeme şartı koşulmakta, hatta kök aileleri tarafından henüz doğmamış bebekleri için kürtaja zorlanmaktadır. Kadınların aktardıkları şöyledir:

“Dayak yedim geldim, ailem abimler o piçin çocuğunu doğurmayacaksın, onun ailesi istemiyordu, babası çok paragöz bir insandı çünkü çocuk olduktan sonra ne olacaktı, tüm mal varlığı çocuğa kalacak, çünkü aile ikinci plana atılıyor. İstemediler aldirttilar, iki ay burada ben ailemle yaşadım. Seçeneğim yok, ne yapabilirim. Kaçıp gideyim, nereye gidebileceğim o halde, tamam, ben kendi ayaklarımın üzerinde durabilirim evet; ama buradan baskı, oradan telefon, baskı, hastaneden bile kaçmayı düşündüm; hatta hemşireler anladı durumumu, bayağı kötü oldum, yanımda annemle eski eşim vardı kürtaja girmeden önce”(Minel, 27 yaş).

“Tamam, babam bi şekilde beni yine kabul etti gittim. Gittim ben babamın evine, 1,5 aylık hamileyim. Babam istemem dedi. Ben dedi o adamdan olanı istemem. İstemiyom diyo ben yediremiyom kendime diyo. Adam haklı. Bi de bu sefer çocukla sınıyanıyorum. Hiç de böyle aman günahdır bilmem ne düşünemiyorum. Beni iteseler itiyorum, geri gel deseler geliyorum öyle bi salak bi moda düştüm artık. Sonra çocuk alındı bi şekilde. Yaş da tutmuyo ya M.Ş. aldı 800 lira verince. Nikâh yok ailenin üstündeyim ya hala, ailenin rızası olunca aliverdiler. Ailem istedi aldirmamı. Ben öyle bi dayak yedim ki zaten, o çocuk zaten sağ doğma ihtimali sıfırdı. O çocuğun düşeceğine de emindim yani. O kadar emindim. Ama o zaman onu düşünmüyodum, alındı ya artık komşular bile araya girdi. Kızım sen daha gençsin, daha yeni hayata başlıyon diye. Tamam, haklılar ama çocuk olunca başka oluyo. Ben o zaman dediğim gibi salaktım yani. Bi ileri bi geri. Bunda da hamile olduğumu öğrenince, babam bunu aldircaksın dedi. Gene üstüme geldiler. Hayır dedim. Sen kendi evladına dedim göz göre göre kıyabiliyo musun? Kıyamazsın dedim. Ben de kıyamam dedim. Kusura bakma el âlem orospu kızına sahip çıkıyo dedim. Sen de bana sahip çık o zaman dedim. Ben dedi el âlemin piçini kabul edemem dedi. Ben o çocuktan olan adamı dilenci olsaydı adam olsaydı kabul ederdim. Ama bana öyle yaptı o orospu çocuğundan olan çocuğu kabul etmiyom diyo. Bu çocuk oldu piç. Adı piç kaldı. Bi sene zaten çocuk düşürmekle sıkıntılarla geçti. E bi sene de buna hamile kaldım. Sonra çocuk da bi yaşında, üç sene olmuş artık bişeylerin düzelmesi lazım yani. Sonra en son dedim, miraç da ağılyo amcamlarda. Dedim, benim dedim çocuğum amcamlarda dedim. Napıyım dedim. Çocuğu niye getirmedi buraya deyince orda zaten filim koptu yani bende artık tamam asıllı asıllı babam çocuğumu kabul etti artık hani. Çocuğum geziyo evin içinde ama gene bana bi hep dediği laflar geliyo aklıma”(Gülbeyaz, 22 yaş).

Evliliğinde yaşadığı sıkıntılardan kurtulmak için ailesinden destek isteyen Aysel, ailesinin çocuklarını yük olarak görmesi üzerine kadın sığınma evine gidişini şu şekilde anlatmaktadır:

“Gel kızım ama çocukları bırak da gel. Yani, böyleydi. Sonrasında dedim ki bana dedim çirkin ithamlarda bulunuyo, işte şöyle yapıyosun böyle yapıyosun, işte bak

seni herkese rezil edicem, işte sana iftira atıcam gibi konuşmaları var, ben daha dayanamıyorum baba dedim, beraber gittik babamla, ha ne dersin ama dedim çocuklarımı bırakmam dedim, babam da dedi ki tamam kızım dedi, ağladı bile babam yani tamam dedi, senin baban daha ölmedi, çocuklarına sahibim, zaten ev senin evin nereye giderse gitsin kendisi aynen böyle ceketini alsın gitsin dedi, evden bir kırık iğne dahi dedi oynatmıcaksın dedi babam bana, tamam dedik gittik jandarmaya, suç duyurusunda bulunduk, ondan sonra işte anlattım hayat hikâyemi, dedi ki ben seni bu şekilde asla eve yollayamam dedi astsubay, kesinlikle dedi, annem de o sırada ağlıyo, bu çoluk çocuk nolucak, işte evdeki eşyalar nolucak, yani annem orda kıvırmaya başladı, hani ben çocuklara bakamam size bakamam moduna geçti annem, orda benim sinirim geldi, dedim ki ben size güvenerekten zaten bu yola çıkmadım, ben çektiğim kadar 15 yıldır çekiyorum, size bunu hissettirmedim, siz bana sahip değilseniz kadın sığınma evine giderim dedim, hemen astsubay dedi gitmek istiyosun musun, evet gitmek istiyorum, hemen orda kâğıt işlemlerim yapıldı, apar topar beni götürdüler kadın sığınma evine, ben dedim bi şeylerden uzak kalmak istiyorum çok yoruldum dinlencem dedim”(Aysel, 35 yaş).

4.3.1.4. Veril(mey)en Sosyal Destek: “Sırtımı Yaslayacağım Bi Ailem Yok”

Ailelerinin onaylamadığı evlilikler gerçekleştiren kadınlar, evliliklerinde kök aileleri tarafından çoğunlukla desteksiz bırakılmaktadırlar. İçinde yaşadığımız ataerkil toplumda, arkasında aile desteği olmadan bir kadının evliliğinde değer görmesi ne yazık ki fazla ihtimal dâhilinde değildir. Kadınların eşleri ve eşlerinin aileleri nazarında değerini, arkasına yaslandıkları başka bir erkek, yani babasının kızına verdiği değer ve destek belirlemektedir. Kaçarak evlendiği için kızlarının arkasında olduğunu hissettirmeyen, onları yalnızlaştıran ailelerin bu tutumu, kadınların eşleri ve aileleri tarafından suiistimal edilmelerine zemin hazırlamaktadır.

Ataerkil sistemin kadınlara çocukluktan itibaren yüklediği toplumsal cinsiyet rolleri gereği, kadınlar arkalarını yaslayacakları bir erkek olmadığında kendilerini çok yalnız ve çaresiz hissetmektedirler. Yapmaları ve yapmamaları gerekenler daima bir erkek tarafından dayatıldığından, evlendikten sonra eşleriyle iletişimlerinde de kendi isteklerini dile getirmekte zorlanmaktadırlar. Eşlerinin kendilerine nasıl davranacağı konusunda sınırları belirleyen kendileri olması gerekirken, toplumsal öğretiler sonucu bu sınırları kök ailelerinin çizmesi gerektiğini düşünmektedirler. Kök aileleri ise kaçarak evlenmelerinin cezası olarak bu isteği gerçekleştirmemektedir. Bu durumun evliliklerine etkileri konusunda kadınlar şunları dile getirmektedir:

“Ya değişiyö kaçtıktan sonra ailenle durumun. İlla ki biraz o şey törpüleniyö yani nasıl söyliyim sevgi tarafı mı törpüleniyö. Güven tarafımı önemseme tarafımı bi

yer illa törpüleniyo hani hiç bişey aynı olmuyo da. Eski eşimin yaptıklarına dayanamadım eve döndüm. İşte 'bizim için gideceksin' dedi. Annemle onun için, artık bu da ne anlama geliyo zamanında bize sormadın kaçtın gittin de artık, şimdi bizim için de nasıl ben bir anlam çıkaramıyorum laflardan artık ona değer bi şey miydi bilmiyorum. Çok ağlamıştım o zaman sabaha kadar ağlamıştım sonra gittim döndüm tabi daha kötü oldu. Tabi ki onlar destek vermeyince eski eşim çok çok aşırı çok ileri gitti, beni tek gördü. Tek bi işte ben vardım. Tektim. Yalnız hissetmek değil ben zaten tektim, yalnız da hissettim de tek olduğumun da çok iyi farkına vardım. Tektim ben hala tekim. Geldi geçti belki ama hala tekim. Yani aile konusunda yani nasıl söyylim şunun hani boşandım ettim hepsi geçti birbirimize konuşuyoruz bakıyoruz gülüyoruz ama ben tekim ya. Çünkü gerektiği yerde gereken olmadı. Tekim hala şimdi zaten iyim şimdi tek olsam şeyi yok ta hala tekim önemli olan o zamandı. O zamanda olmadı tektim çok uğraştığım çok çabaladım ya insana şöyle söyliyim yalnız ağlanması da çok zor geliyo Mesela ben annemle ağlayabilirdim annem daha çok yanımda olabilirdi. Tamam, hani onlarda annem en son zamanda bi farkına vardı ama babam kesinlikle hani nasıl söyliyim ofsayt mı diyim babam kesinlikle öyleydi yani, babam kesinlikle daha çok önem göstermesi gerekiyordu. Çok çok eksik yani babam hani bu benim kızım sen ne yapıyosun deseydi yani şu kadarcık lafiyla bile çok şey değişirdi. Davranamazdı böyle isterdim tabi ki babanın beni çok mesela itti kaktı beni kolumdan tutup babanın kapısına getirdi attı. Babam evdeydi ya babamın çıkıp en azından o benim kızım sen ne yapıyosun demesini çok isterdim”(Nevriye, 27 yaş).

“Çok kötü oldu. Hiç olmazsa, a baba şurda şu şeyim eksik dediğinde, öyle bi diyebilecem insan olmadı en basitinden. Beni istersen kapıya at dedim. Ben ona imkân da sundum bak köpek gibi çalışırım. Benim çocuğumun boğazından senin dedim bir lokmanı geçirttirmem ama bana destek ol. Benim annemler bana çok ulaşmak istedi ama hep babam engelliyodu böle. Hatasını anlasın, hep öyle söylüyodu. Artık olmuş. Üç sene olmuş ya, üç, üç, üç sene olmuş. Artık bi şeylerin değişmesi lazım. Hani, mesela kocamla ilgili kötü bişey desem beni şimdi hiç dinlemezler, sabret kızım sabret kızım anca. Ama kendi istedikleri yer olsaydı eminim babam hesabını sorardı bana yapılanın. Eşimde bazı şeylerde korkarlardı heralde. Bazı edilmeyecek laflarda biraz kendilerini frenlerlerdi belki. Dillerini tutarlardı. E şimdi adam evine bakmıyo, evde yicek hiç bişey yok. E ailen yok ki gidesin alasin bişeyler”(Gülbeyaz, 22 yaş).

Alptekin (2011)'in Düzce yerelinde boşanmalara ilişkin yaptığı araştırmasında, Düzce'de kültürel olarak kaçarak evlenmelerin yaygın olduğundan ve kaçarak evlenen çiftlerin boşanma oranının diğerlerinden fazla olduğunu belirtmiştir. Özellikle evlilikte işler yolunda gitmediğinde, kadınlar boşanmak istediğinde daha fazla kök aile desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Ancak bu destek çoğunlukla gerçekleşmemektedir. Kadınların kaçmalarına neden olan yine kök aileleri olduğunda, boşanma sonrası destek görmemeleri onları intihara sürükleyecek kadar isyana sürüklemektedir. Tuana bu süreci şu şekilde anlatmaktadır:

“Eşim içki içerdi, karı-kızı ayağı, her şeyi vardı, aklınıza ne gelirse hepsi vardı. Ben, tek çocuğum annesiz kalmasın diye her şeye katlandım, annemlere geldim, yeter artık dedim ben, annemlere her şeyi anlattım. Dedim siz dedim beni bu hale

soktunuz, ben dedim bunları çektim, yine de dedim bi şeye sesimi çıkartmadım, ben artık dedim dayanamayacam. Ya dedim beni kabul edeceniz, ya da dedim ben intihar edecem. Ondan sonra mesela bu ikinci eşime kaçtıktan sonra geri getirdiler, bu ikinci eşim, tekrar beni kaçırdı. 5 yıl konuşmadılar. Onlar konuşmayınca, yaşadığım sorunları anlatamadım anlatamadım, artık yani böyle sinire sinirimi yiyodum, iştahım kesildi, sarılık geçirdim, sıkıntı stresten bütün vücudum şey oldu. Yani bir sıkıntı yaşadığımda ailemden zerre destek görmedim. Göremedim, hiç göremedim. Çünkü benim annem ilen babam varkene benim dayılarım niye bana karışır? Beni sehpayla dövdüler sen kaçtın, yaşın küçük diye, dayılarım, bunu ailem de biliyodu yani. Naparsanız yapın, kötü kelimeler söylüyolardı, hangi birini anlatayım ki. Yani, şu anda hiçbi şey olmamış gibi kardeşimin evine geliyolar, annemin evine mesela, geliyolar benim yaptığım yemeği, demlediğim çayı, hani helali hoş olsun; ama onlar benim gözümü önünden şerit gibi geçiyo. Yani affedersiniz ben hani, evlenmek için kaçtım, kötü yola düşmek için değil, Allah'ım göstermesin, Rabbim. Ya, sizin kızınız da bak evlendi, ben sizin yeğeninizim ya, ben affedersiniz, orospuluk da mı gördünüz de, yani bi insan affedersiniz orospuyu dahi o şekilde dövemez. Çünkü ben çok çektim, bu anlattıklarım üçte birisi, yani çok acı çektiklerimi anlatıyorum. Dedim işte ben hani suçluyum, yapmayacaktım, şunu yaptım, keşke yapmasaydım, hani suçlu olduğumu da söyledim aileme. Hani siz şunu yaptınız, ben de bunu yaptım, siz de suçlusunuz, ben de suçluyum. Siz bunu yaptığınız için ben yapmak zorunda kaldım. Hani, siz yapmasaydınız ben de bunu yapmazdım diye söylediğim kelimeler oldu aileme. Yani çok şeyler çektim, hangi birini anlatayım. Yani, bütün benim bunları çekmemin sebebi aileden. Onuy için yani, şimdik ikisini de göremiyom çocuklarımın, öbürkünü 4 senedir görmüyom” (Tuana, 37 yaş).

Kadınların, kök aileleriyle evlilikleri hakkında paylaşımları sorulduğunda neredeyse hepsinden benzer cevaplar alınmış olup, kadınların aileleriyle hiçbir şey paylaşmadıkları gözlemlenmiştir. Bu iletişimsizlik, evlilik sonrası kadınların kök aileleriyle aralarında oluşan mesafenin de bir örneğidir. Desteksiz evlendiklerini ve ailelerine problemlerini anlatmaya yüzleri olmadığını söyleyen kadınlar, bir sorun yaşadıklarında aileleri ile paylaşmama tercihlerini şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

“Ben kendi aileme çektiklerimi hiç bi zaman anlatmadım. Anlatmadım. Yüziüm yok. Yani, annemi çok yakın oturuyo, diyemiyosun ki annene, anne şöyle oldu, böyle oldu, şöyle... Asla, demedim yani, o da komşularımdan duyuyodu; ama benden duymadı yani, çok sıkıntı, çok çektim ben. Onların verdiği bi yer olsaydı, istedikleri bi yer olsaydı, siz istediniz derdim yani, siz layık gördünüz oraya derdim; ama ben kaçtığım için, ben aileme hiç bi şey demedim, diyemedim yani. Sonra sonra, zaman geçiyo artık da, sonra sonra anlatıyosun böyle olduydu, böyle olduydu, böyle olduydu diyerekten yani. Çok çektim ama anlatamam yani, çok çektim. Sonra, dedim ya, tam düzlüğe erdik böyle, erince de işte böyle oldu, ayrıldık. Kötü bi tecrübe. Desteksiz evleniyosun yani, annene bi şey söyleyemiyosun, derdim şudur diyemiyosun, budur diyemiyosun” (Zümrüt, 59 yaş).

“Benim annemin verdiği bir kat yataklan evlerine gelin oldum. Onu işte o zaman, işte bi o kadarlık babamın zoruylen, babam otoriter bi insan olduğu için babam, geriye alma şansı yok, almaz, kabul etmez. Annem tabi çok şey yapmış, direktmiş; ama. 6-7 ay konuşmadık. Sonrasında gittim, çağırdılar; ama tabi illa ki. Eskisi gibi

olmadı hiç bi zaman. Mümkün değil, o mümkün değil. Hiçbi şey söylemedi, kırıcı bi şey söylemedi; ama eziksin. Babam zaten yüzüme bakmadı, benim babam yıllarca ha, sadece karşı karşıya bi hoşgeldin derdi, mesela ben İzmir'de yaşadım, geriye geldiğim zaman, babam bana bi kere sarılmış insan değildir; çünkü suçluyum onun karşısında güya, ona kalsa. Elini böyle yana uzatırdı, elini öperdim o. Eşimi kabullendi, eşim çok sempatik bi insandı onlara karşı. Ama beni eni hep suçlu olarak gördüler. Bu hiç değişmedi, değişmedi. Kaçtığın zaman değişmiyo, ne kadar şey yapsan, eziksin, kırıksın. Evlilikte bir sorun yaşasan kesinlikle söyleyemiyosun ki; çünkü eğer, oraya karşı mahçupsun. Ama ben hiçbir şeyimi anlatmamışımdır onlara, anlatmam da. Anlatsam da bilirim geri dönemezsin kendin gittin derler bana. Hiç arkamda bi destek hissetmedim. Çünkü destek hissetseydim, onu ben azıcık da olsa çektiğim eziyete karşı illa ki, oraya bi şey söyleyebilirdim; ama söylemedim, söyleme şansı bulamadım kendime. Ailem arkamda olsa bunca eziyeti çeker miydin ben? E ordan azıcık bi korkusu olsa, ordan bi etkisi olmuş olsa bana o hakaretleri, o şeyleri, o eziyeti yapamazdı, yapamazdı. Kaçmasam arkamda dururlardı”(Elmas, 65 yaş).

“Hala da bi sorunum olsa onlara anlatmam. Benim için buranın sorunu, burda çözülmeli, oranın duymasına benim için gerek yok. Böyle hani Allah korusun, ileride bir sorun yaşasam arkamda sahiplenecek, sırtımı yaslayacak bir aileniz olduğu düşünemiyorum. Yalnızım. Hani ne olursa olsun ailem var diyemiyorum arkamda, hani biliyorum, mesela babamı tanıdığım kadarıyla biliyorum, eğer öyle bi sıkıntı olduğu zaman, kendi ailemin yanına gitmem gerektiği zaman yüzüne vurulacağı, onun farkındayım; çünkü babam o kapasitede bi insan hani, yüzüne vurabilir, hala da öyle zaten”(Latife, 20 yaş).

4.3.2. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlenme Biçimlerinin Eşleri ve Eşlerinin Aileleri ile İlişkilerine Etkileri

Kaçarak evlenen kadınların evlenme biçimleri, evlenerek dâhil oldukları eşlerinin aileleriyle olan ilişkilerini ve eşlerinin kendilerine olan tutumunu doğrudan etkilemektedir. Bu deneyimlere ait bulgular bu başlık altında detaylandırılmıştır.

4.3.2.1. Yüze Vurmalar: “Sen Gocaya Kaçmayı Biliyon Da Niye Yimek Yapmasını Bilmiyon”

Kaçarak evlenmelerin kadınların evlilik ilişkilerine etkisine baktığımızda, kadınların yeni kurdukları ve sonradan dâhil oldukları bu aile yapılarında dezavantajlı konumda olmalarına neden olduğu gözlemlenmiştir. İster kaçarak, ister usulünce evlenmiş olsun, ataerkil toplumlarda evin gelini olmak kadınlar için bir hayli çetrefilli bir durumdur (Özbay, 2002). Bu zor ve kritik konumun bir de kaçarak evlenme ile taçlanmış olması kadınların evlilik ilişkilerinde pasif, edilgen, suiistimale açık hale gelmesine zemin

oluşturmuştur. Kayınvalidelerinden, kayınpederlerinden, görümcelerinden, eltilerinden ve eşlerinden sıklıkla ‘sen sahipsizsin’ mesajı alan kadınlar, gittikleri yerde her türlü duruma adapte olmaya zorlanmış, yapmak istemedikleri şeyleri dahi yapmak zorunda kalmışlardır. Şikâyet ettikleri veya tepki gösterdiklerinde ise kaçarak evlenmeleri yüzlerine vurularak “sen istedin geldin” denilerek baştan her yükümlüğü kabul ettikleri varsayılmıştır. Kaçarak evlenen kadından dört dörtlük olması beklenmekte, evliliği ve ya eşiyile ilgili tek bir şikâyette bile bulunmaması beklenmektedir. Kadınlar düştükleri bu durumu şu sözlerle dile getirmişler:

“Hani tepki hani şöyle, mesela hani bi şey olduğunda, kızdığın zaman sinirlendiğinde kayınvalidenin yanında veya ötekinin, başka birinin yanında atıştığın zaman hani, onun hakkında şöyleydi böyleydi kızdığın zaman, tepki gösterdiğin zaman hani diyolar mesela. Hani, sonuçta sen aldın, ettin, kaçtın, bilmem ne yaptın falan gibisine, öyle yani. Severe de alsan, görücü usulü de alsan kimse dört dörtlük olmuyo ama bizim şikâyet hakkımız hiç yok” (Asuman, 26 yaş).

“Kayınvalidem, kendin geldin diye söylemişti. Bi buçuk senelik felan evliydik, o zaman bi şey olmuştu, nolduysa, ondan, sen kendin geldin, biz mi istedik mi, öyle bi şey demişti” (Bahar, 32 yaş).

4.3.2.2. Oğullarını Yoldan Çıkaran Kadın Olmak: “Oğlumun Altında Ne İşin Vardı”

Ataerkil toplumlarda erkek annesi olmak, kadının elde ettiği önemli bir payedir. Kadınların bütün yaşantıları özel alana sıkıştığından, özel alanda iktidarı elde tutma arzusu, gelin kaynana ilişkileri üzerinde etkili olmaktadır (İnce, 2015). Kaçarak evlenen kadınların büyük çoğunluğu apar topar evlendiğinden veya ekonomik sebeplerden ötürü kayınvalideleri ile birlikte yaşamaktadır. Aynı evde yaşamak, hem erkeği hem de evi paylaşmak zorunda kalmak olarak algılandığından evi iktidar mücadelelerinin meydanı haline getirmektedir. Şenol Cantek ve Akşit (2011)’in de dediği gibi “ev, ev üstüne olmaz” deyimini tam da bu durumu açıklamak içindir. Bu durum, gelinini kendi seçebilme yetkisi kısıtlanmış olan, kendisine danışılmadan evlilik yapılan kayınvalidelerin gelinleriyle olan ilişkilerini bir kat daha zora sokmaktadır. Oğullarına kendilerine danışmadan evlendikleri için duydukları kızgınlıklarını gelinlerini suçlayarak, oğullarını kaçırın sanki gelinleriymişçesine yansıtan erkek ailelerinin bu tutumlarını kadınlar şöyle aktarmaktadırlar:

“Eşimin ailesi tarafından kayınvalidem, kayınpederim, ben kaçtığım zaman, hani oğlanlarını ben kaçırılmışım gibi. Onlar şey, oğlanlarına şey söylemişler, hani ev

yaptırıyorsan evlenme, evleneceksen eve başlama demişler. O yüzden ben suçlu oldum zamansız gelinim”(Behiye, 40 yaş).

“Onlar için, ya kız çocuğun nasılsa, erkek çocuğu değilsin ki, oturcaksın veyahut da, sen imkân sağlamıyorsun, sen sunulmuş bi imkâna gidiyorsun, ama iyi, ama kötü. Bazı şeyleri, elalemi değiştiremiyorsun; ama seni elalem çabuk çabuk değiştirebiliyo. Bizim bu Düzce'deki kural da şu; "Gittiğin yere uyacaksın" laf bu. Otur diyolarsa oturan, kalk diyolarsa kalkacan, afedersin, orospu ol deseler bile orospu olacan, yani laf oraya bile geliyo yani. Anladın mı? Evlendik, bu sefer ailesi. Tek oğlan, e alana kadar canınız çıktı. E bu sefer oğlumun altında ne işin vardıya geldi lafları. Oğlunun altında ne işin var. Bana karı geldiğimde bu lafı söyledi ya. O ne demek. Neymiş onlarda çarşaf gösterme varmış, ben göstermemişim. İşte neymiş ben dul mu gelmişim. E söylesin oğlunuz. Güvenmiyorsanız almasaydınız madem. E noldu dul yapıştırdınız da geldim ben bu kapıya zaten. Zorla geldim zaten. aa sen sahipsizsin, işte senin yanına kimse gelmiyo, senin ailen yok, hepsinden teker teker bunların hepsini işittim. Her gün ya. İşte sen insan olsaydın, iyi biri olsaydın senin ailen sana sahip çıkardı. Hep böylelerdi”(Gülbeyaz, 22 yaş).

“Hani istenilip gelinen biri değil de görümcemle, o evine geldiğim ablasıyla çok çatışmalarımız vardır bizim. O bi kavgada zorla yamandın kardeşime hesabı yaptı. Çok ağır ithamlarda bulundu ki o çok istiyordu beni, telefon üstüne telefon, kardeşime alacaz, kardeşim için seni çok istiyoruz diye. O laflar hep hasıraltı edildi, benim ona yamandığım benim ona kapaklandığım, hani sanki böyle kraliyet ailesi de ben çok böyle şan şöhret şeyiyle gelmişim gibi benim bir yüzük alınmadı borçla alındı, 3 gün 5 gün sonra gitti, hani bi beklenti, burda bana şu hayat sunulacak beklentisiyle gelmedim ben zaten ben buraya, hani bana şu vaatte bulundular, bu vaadin hatırına evet bu değer bu yaptığım yanılsa diyecek hiçbir şey yoktu. Yani, bazen konu açıldığında, sen aracı koydun, sen şöyle yaptın, sen böyle yaptın oldu, oluyor da. Eşimin biraz dilinde sınır yok, dilinde sınır yok yani. Sen yapıştın, sen gulugulu ettin, sen seviyordun beni, yoksa benim sana karşı böyle bir şeyim yoktu falan hesabı konuşmuşluğu oluyordu”(Şehriban, 34 yaş).

4.3.2.3. İstenmeyen Gelin Olmak: “Hiç, Gelin Olarak Benimsenmiyorsun Da Sanki Bi Misafir Gibi”

Kaçarak evlenen kadınlar, evlendikleri eşlerinin aileleri tarafından benimsenmemekte, yıllar geçse de misafir gibi görülmektedirler. Bazı katılımcılar aynı dönemde usulünce evlenen epleri olduğunu, eşlerinin ailelerinin bu eplilere davranış şekilleriyle kendilerine davranışları arasında dağlar kadar fark olduğunu ifade etmişlerdir. Hatta bazen kaçarak evlendikleri için onlara katılımcıların ifadesiyle “genel evden gelen kadın” muamelesi yapılmakta, hiçbir şeye layık görülmemektedirler. Eşinin ailesinin kendisini istemeyişini Aysel şu şekilde aktarır:

“22 gün oldu ve ben ne kayınpeder gördüm ne kayınvalide gördüm hiçbirini görmedim, ondan sonra işte görümceler gelip gidiyorlar, onlar da işte meraba

hoşgeldin filan yok, herkes böyle sanki çok afedersiniz genel evinden birini almış gelmiş muamelesi gördüm. Sanki yani ben oğullarına baskı yaptım da ben kaçırttım yani öyle bir tavır. Eşim asla bırakmam dedi yani, ailesi de çok diretti geri gönder bunu diye biz sahip çıkmıyoruz diye, ailesi sahip çıkmadı zaten kesinlikle sahip çıkmıyoruz dediler geri gönder dediler. Hiçbi şeyle ilgilenmediler hiçbi şeyle, işte çadır hayatı yaşamaya başladık onlar çok sıkıntı yaşattılar bana zaten, hep böyle istenmeyen gelin oldum yani bi diyalogum olmadı”(Aysel, 35 yaş).

Kaçarak evlenen kadınlar eşlerinin ailesinin gözünde “sahipsiz” ve “kimsesiz”dirler. Eşlerin de kadınları savunmadığı durumlarda kaçarak evlenen kadının durumu daha da kötü hale gelmektedir. Erkek aileleri kaçarak evlendiği bahanesiyle kadınların boşanması için ellerinden geleni yapmaktadır. Cansel bu durumu şu sözlerle aktarır:

“İstemeyen bir aileye gittim. Ee eşimde beni hiç savunmadı. Hiç savunmadı. Bazen söylüyorum bazen derken sürekli söylüyorum. Hani ben ailemi terk edip size gelmişim, siz beni el üstünde tutcanıza maalesef olmadı. Bana düğün yapmak falan istemediler. Hiç bir şey. Annem dedi. Karşı taraf eşimin tarafı hiç. Eşimde şey yaptı onların ağzına bakarak yani bi nevi beni dışladılar. Yani beni boşamak için her kötülüğü denediler arkadaşım. Her şeyi yaptılar Yani ayrı bi şey bi kız buldular. Benim büyük kızım işte bir aylık-iki aylık, ufak kızım öyle. Kayınvalidem. Eşimin tarafı beni istemedi. Açık dedi, bu bize uymaz dedi. Şöyle dedi, böyle dedi. İnat etti kayınvalidem ve o sonrası devam etti o istememezlik. Her kötülüğü yaptılar hocam. Eşimin tarafı farklı planlar içinde, nasıl olsa kaçtı, biz bunu boşatacağız, böyle duyumlar çok aldım hocam. Mesela, kavga ettiğimiz zaman falan hocam, mesela şu anda, daha bi aya kadar, kendin geldin dedi, kendim değil, sen kaçırmasan ben gelmezdim dedim. Yani, sen bayıldın dedi yeri geldi bana, ben niye bayılayım, ben 18-19 yaşında, daha yani genç. Çocuk diyim yani, şimdi benim kızım ne anlar hocam”(Cansel, 40 yaş).

Oğullarıyla evlendirmeyi planladıkları başka bir kadın varken bu planlarını gerçekleştiremeyen aileler, kaçarak evlenen kadını suçlamakta ve bunu sürekli yüzlerine vurmaktadır. Elmas ve Ülfet bu durumu şöyle aktarır:

“Hiç, gelin olarak benimsenmiyosun da sanki bi misafir gibi. Sen illa ki, ölesiye kadar, sürekli hep sen dışlanıyosun yani. Dışlanıyosun. Kayınvalidem çok ters idi, o bazen bana mesela diyodu biz başka bi yerden istiyoduk. Sen kendin geldin. Gelmeseydin, her şeyi biliyodun diyodu. E cahilsin, bi şey anlamıyosun. Çok zoruma gidiyodu”(Elmas, 65 yaş).

“Tabi ki, ailenle evden güzel çıkmak başka, kaçıp da gitmek başka; ama şu ara şu kafamda soru var hala. Neden mesela bunlar beni istemedi, niye istemediler, benden fazlalar mıydı?”(Ülfet, 63 yaş).

4.3.2.4. Dayatmalar ve Suiistimal: “İyi Bi şey Olsan Ailen Arkanda Olurdu”

Kaçarak evlenen kadınlar, kök ailelerinden de destek göremediklerinde, eşleri ve eşlerinin ailelerinin türlü dayatmalarına maruz kalmakta ve seslerini çıkaramamaktadırlar. Yaşanılan evin kuralları daha önceden net bir biçimde belli olduğundan, kadınlara bu kurallar dayatılmakta ve kaçarak evlenmelerinden kaynaklı seçme şansı tanınmamaktadır. Kadınların evlenme biçimleri her fırsatta yüzlerine vurulmakta, sözle söylenmediğinde de imalar ile hissettirilmektedir. Kadınlara verilmeyen özgüven burada devreye girmekte ve arkalarında bir dayanakları olmadığında kadınlar kendilerini çaresiz hissetmektedirler. Kendi güçlerinin farkına varmamalarından kaynaklı özgüvensizliğin kaçarak evlenmeleriyle birlikte pekiştirilmesiyle iyiden iyiye kendilerini “ezik” hissetmektedirler. “Gidecek bir kapın yok” düşüncesiyle kendilerine diledikleri şekilde davranan eşleri ve ailelerinin tutumlarını kadınlar şu şekilde dile getirmektedirler:

“Ezik hissediyosun tabi. Ezikliği kendi eşinle aranda sorun çıktığı zaman, sen artık gidecek bir kapın yok gibisinden, o yönde eziklik hissediyosun tabi, onlarla konuşmuyosun, eşinle kavga etsen de, hani sen benden başka kimseyle yapamazsın. Eşim çok kafama kaktığı oldu, haliyle tartışmalarımız o yönde oldu. Zaten bana mecbursun, hani görev alsan da, sen para kazansan da bana mecbursun, evlisin artık, başka da bi çıkar yolu yok; ailen de yok. Hakaretlerinden tut da her şeyini söyledi, hani her şey olabiliyo ilk başlarda, şeylerde. Ailemin onayı olsaydı daha farklı olurdu tabi ki. Eşimin bana karşı davranışları, ilk baştaki davranışları olmazdı, her zaman bir dur noktası olurdu”(Münevver, 24 yaş).

“Yani kaçtın işte buraya geldin şöyle oldu gibi deil, bunları söylemeden de yani sana gün içinde yaşattığıyla bunu gayet güzel bunu en basitiyle şöyle söyylim yani bana aldıkları eşyadan altından. Ya aldıkları yataktan, anlatabiliyom mu yani hepsinden söyledikleri laflarla, dolaylı yoldan kesinlikle ima edildi ben ilk dediğim gibi 8 ay sonra tam net emin oldum ben hiç ses etmiyodum hep odaya gidip ağlıyodum zoruma gidiyodu işte yemeği yapıp da odaya gidip ağlıyodum oda ayrı bişey. Etraftan da oldu tepkiler, Nevriye'den beklemezdik oda kaçtı işte annesi de kaçmıştı, oda kaçtı, işte gördüğünde yüz çeviren, ya bunlar tabiki oldu. Biz insanız nankörüz biyerde illa kaçarak evlendiğin o ne kadar seni severse sevsin kakılıyo yani başa kakılıyo bu bi gerçek kesinlikle ben ona inanmıyorum. Ya çevresi eşin olmazsa çevresi çevresi olmazsa eşin olmazsa annesi hiçbiri olmazsa babası ya illa bi yerden bu kaçış önüne sürülüyo. Sanki sen hiç bi şeye layık değilsin gibi öyle sunuluyo öyle davranılıyo öyle laf söyleniyo hani sen zorundasın işte geldin zaten kaçarak geldin yani. Zaten sebi tek görüyolar yükleniyorlar”(Nevriye, 27 yaş).

Kaçarak evlenen kadınlardan Tuana, evlenmeden önce ailesinden, evlendikten sonra ise eşi ve ailesinin tüm üyelerinden şiddet görmüştür. Yaşı küçük oluşundan, sessiz ve uysal bir yapıya sahip oluşundan ve en çok da kaçarak evlenmiş oluşundan dolayı

kayınvalidesi ve görünçesinin eziyetine uğramıştır. Bu eziyetlerden sonra eşinin terk etmesi sonucu ailesine dönmek zorunda kalan Tuana, orada da barınmamış, yeniden kaçarak başka bir evlilik yapmıştır. İki kez kaçarak evlenme deneyimi yaşayan Tuana, hayatı boyunca bu kaçışların yüzüne vurulmasını dinlemek zorunda kalmıştır:

“Hani evlendik, eşimin kız kardeşi vardı, bekâr, kaynanam da çok fenaydı, görünçem de. Onlardan da sopa yedim, ben çünkü yaşım küçüktü, iki tane ablam, annem vardı, pek doğru dürüst yemek yapmayı bilmiyodum, temizlik yapmayı bilmiyodum. Hani onlar yaptığı için bana yapturmıyolardı, sen hani, kocaya gelmeyi biliyon da niye iş yapmasını bilmiyon diye ben yani, benden 3 yaş küçük görünçemden dahi sopa yedim, hiç sesimi çıkartmadım. Gaynanam aynı tepkiyi verdi. O da dedi işte, bi günde ben yemek yapıyodum, sen niye bu şekil yaptın, hiç unutmam pirinç pilavı yapıyodum, sen niye bunu sulu pişirdin diye ondan da sopa yedim, gaynanamdan. Sen gocaya kaçmayı biliyon da; niye yimek yapmasını bilmiyon diye. Hep yüzüme vuruldu, hep yüzüme vuruldu. E işte niye kaçtın, tamam, öbürküne kaçtın, ona niye kaçtın. Yani, bazı, böyle insanı aşağılayacak bi insanlar var. Yani, kendisi de o durumda, seni yani rencide ediyö. Hani bi cevap veremiyosun, alnıma yazılmış, kaderimmiş, oldu diyebiliyosun. Başka bi açıklama yapamıyosun. İkinci eşim söyledi zaten bak dedi, eşim dedi hani, ailen de dedi destek çıkmıyo dedi, şimdik dedi, ben seni atsam atarım dışarı dedi; ama sevdiğim için dedi, atmıyom dedi. Çok şeyler çektim kaçtıktan sonra. İşte, sen iyi bi şey olsaydın, kaçmazdın. Şunu yapmazdın, hep kaçmalar benim önüme sürüldü, yani ben kötü olmak için kaçmadım ki, ben de bi yuva kurmak için. Bazen öyle laf açıldığı vakit konuşuluyo, işte kaçmasaydın, niye kaçtın, aklın vardı, fikrin vardı; ama onlara cevap verecek bi şey bulamıyosun. Diyom, haklısın, tamam ben suçluyum, ben çektim cezamı, demek ki alnıma bu yazılmış deyip geçiyom; ama o senin, benim, içim içimi yiyo. Neden yani, bana bunu söylüyo, ben zaten hatamı çektim, cezamı çektim. Senin de var çoluğun çocuğun. Allah kimsenin başına vermesin de. Yani, senin ne olacağıın sen biliyon mu? İyi bi şey olsaydın, zaten kaçmazdın, ilk dedikleri laf bu oluyo insana. Affedersiniz ben kötü yolda mıydım da seni oğluna kaçtım, ee sevdim, ben de senin artık bi evladın oldum, senin evladına kaçtım, başkasına kaçmadım. Bunu düşünmüyolar işte” (Tuana, 37 yaş).

Kadınların bazılarının ise ailelerinde toplumsal cinsiyet rolleri baskın değilken, evlendikleri ailede bu roller belirgindir. Bu durumu yaşayan kadınlardan, daha önce hiç yapmadıkları işler bir anda beklendiğinden kadınlar bocalama yaşamıştır. Bir karpuz hikâyesini gözü yaşlı bir şekilde dakikalarca anlatan Zümrüt, bu acı deneyimi üzerinden geçen yıllara rağmen unutamamaktadır:

“Sofra kurulur, babam ekmek keser, portakal zamanı portakalları keser, çocuklarına dağıtır, o temizler meyvaları, karpuzu babam keser, öyleydi. Sonra ben kaçıp gelince çok bocaladım. Ben evlendim, ben ne anlarım karpuz kesmekten, yerde sofrada yemek yiyöz, kayınpederlerim de kayınvalidemler de yerde yiyolar, böyle büyük sofra, hepimiz varız ama. Sonra karpuz kes dediler, ben karpuzu kestim, ben hayatımda karpuz kesmedim. Karpuz kestim, karpuzun beyazlarını da kesmişim, sonra sofraya koyduk onu, orta yere koyuyöz, ayrı tabak yoktu eskiden öyle. Her yemekten birer tabak, herkes aynı tabaktan yedi. Kayınvalidem aldı o

karpuzu, beyazlarını kesti, kesti, kesti, sofradayız bak, kesti, kesti, kesti onları, benim önüme koydu, bunları sen ye dedi bana. Neden kocaya geldin madem bilmiyosan dedi. Çok zoruma gitti. Kaçtığın için senin söz hakkın yok. Kocan da sayılmıyosa evde, hiç söz hakkın yok, hiçbir dediğin olmuyo, zaten sormazdı da. Benim kayınvalidem, hem arkası kesiyodu bıçağının, hem önü kesiyodu bıçağının. Çok dayak yedim. Sayılmıyosun. Komşumuz Kilis'e giderdi o zaman, Kilis'ten alışveriş yapıp getirirler, satarlardı, çeyizlikler, kapkacaklar. Karşılıklı oturuyoruz, o zaman sokaklar dardı, bakmaya beni götürmezdi benim kayınvalidem. Herkes gelip bakıyo Kilis'ten bakalım neler gelmiş diyerekten. Beni kayınvalidem götürmezdi bakmaya, eltimi götürürdü. O, nişanlıyken gelip gitmiş. Onlarla haşır neşir olmuş, beni tam tanımadı mı, bilmiyorum artık” (Zümrüt, 59 yaş).

4.3.3. Kaçarak Evlenme Deneyiminin Kadınlara Hissettirdikleri

Kaçarak evlenme biçimi, kadınların geri kalan ömürleri boyunca onları takip eden bir gölge gibidir. Feminist metodolojinin bir gereği olarak, kadınların kendilerini nasıl hissettiklerine odaklanarak kaçarak evlenmenin kadınlara yansımalarına bu bölümde ayna tutulmaya çalışılmıştır.

4.3.3.1. Yaşanmamışlıklar: “Her Muradım Garnımda Galdı, Hiçbi Muradımı Yaşayamadım”

Kaçarak evlenen kadınların görüşmelerin başından sonuna kadar tüm süreçte ısrarla vurguladıkları, en çok akıllarında kalan şey yaşadıklarından ziyade yaşayamadıklarıdır. Usulünce evlenen kadınların deneyimleme imkânı bulduğu evlilik ritüellerini onlar için söz konusu dahi olamamıştır. Nadir de olsa düğün yapıldığında her şey aceleyle ve “senin layığın bu” dercesine gerçekleştirilmiştir. Gelinlik, düğün albümleri, kız isteme, nişan ve kına merasimleri olmayan kadınlar kendilerini değersiz hissetmekte ve üzerinden geçen zamana rağmen başkalarının düğününe bile gitmek istememekte, hüzünlenmektedirler. Kadınlara çocukluklarından itibaren aşılana gelinlik giyme, gelin olma, kına yakma gibi toplumsal öğretileri yerine getiremeyen kadınlar hep eksik ve yarım kaldıklarını dile getirmişlerdir.

Eşlerinin ve eşlerinin ailelerinin onlara verdiği değeri çoğunlukla bu süreçte harcanan parayla ölçmeye meyilli olan kadınların kaçarak evlenmekteki en büyük pişmanlıkları bu “içlerinde kalanlar”dır. Ataerkil düzen, birbirini takip eden çarklar diziniyle bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar önce eğitimden ve sosyal hayattan mahrem

bırakılmakta ve “kadın olmayı” öğrenmekte, kök ailelerinde kararlarına saygı duyulmamakta ve değerli oldukları hissettirilmemekte, arkasından kadın olmanın zorluğuyla karşılaştıkları ailelerinden kaçmaktadırlar; ancak o güne kadar kendilerine dayatılan düşünce kalıplarından kurtulamamakta ve yeniden aynı sarmala dâhil olarak kendi değerlerini gelinlik ve altın ile biçmektedirler. Erkek ailelerinin maddi anlamda oldukça karlı çıktığını söyleyen kadınlar, içlerinde kalanları şu şekilde dile getirmektedirler:

“... gelinlik yok fotoğraf yok hiçbir şey yok, sonrasında işte depresyon olunca tabii ki vesile olmuş oldu yani bizim zaten kalacak gidicek yerimiz yok ve biz çadır hayatı yaşamaya başladık yani. ... Haklarımızın yenildiğini düşündüm, yendiğini düşündüm, hiçbir şeyde hakkımın olmadığını düşündüm, tercih hakkımın olmadığını düşündüm” (Aysel, 35).

“Düğün yapıldı, oradan emanet gelinlik, burdan o, oradan o. Apar topar, derme çatma, senin layığın bu dercesine, senin hak ettiğin bu dercesine... Maddi olarak getiriyor; ama çocuklarla hani sohbet edeyim, ben mesela eşimle bir yere gidip bir bardak çay içmişliğim yoktur. Yıllarca şey olarak söyledi, ‘hak etmiyorsun, hak etsen götürürdüm’ dedi yıllarca” (Şehriban, 34).

Kaçarak evlenen kadına yapılmayanlar, aileye benzer zamanlarda dâhil olan diğer geline yapılmaktadır. Bu durum kadınların daha da zoruna gitmektedir. Erkek aileleri bazen yaşı yakın olan iki erkekten yalnızca birine düğün yapacak ekonomik şartlara sahip olduğundan, diğerinin kaçarak evlenmesini tercih etmektedir. Eltisinin düğün sürecini imrenerek izleyen kadınların üzüntüsü anlatırken dahi yüzlerinden okunmaktadır:

“Benim parmağıma bir yüzük dahi takmadılar. Bana hiçbir şeyi olmadı; ama elim evlenirken elim her şeyi A'dan Z'ye yapıldı, tabii ki o daha tatlı oldu, daha kıymetli oldu. Sen illa ki, ölesiye kadar, sürekli hep sen dışlanıyorsun yani. Dışlanıyorsun. (İçinde kalan, üzüldüğü şeyler sorulduğunda) Hangisini, üzülmeyim diyecek hiçbir şeyim yok işte. Hiçbir şeyim yok... En azından, benim parmağıma bir yüzük dahi takmadılar, onu bari takabilseydi. Evlendiğini bilebilirdin. Ben de mutluyum veyahut da ya bir masa ya bir sandalye, bir şey evine koysaydı. Hiçbir şeyim yoktu yani. Benim hayatım hep böyle yoklan geçti. (Elmas, 65)

“Ee ben geldiğimde, benim bir küçüğüm, bir küçüğü, nişanlıymıştı o, ben kaçtım, benden sonra ocak ayında onun düğünü oldu. Ben gelinlik falan u işte, u hani hevesi kalmasın diyerekten bana komşunun gelininin, gelininin gelinliğini giydirdiler. İki buçuk aylık da hamileydim, öyle işte. Düğün yapılmadı. Belki öbürkünün düğünü olacak diyerekten, öbür eltimin düğünü olacak diyerekten mi bilmiyorum, niye şey, düğün yapılmadı bana. İşte, o gelinlik giydiği zaman, bana da gelinlik giydirdiler, benim hevesim, arzum kalmasın diyerekten yani, yarın bir gün pişman olmayalım diyerekten, işte gelinlikle bir resim çekildik o kadar...(Düğün yapılmayışının içinde ukde kaldığını onayladıktan sonra) Niçin bir

düğünüm olmasın, ben kızdım... Bu taraf bi şey söylemeyince benim ailem de söylemedi. (Ben de) Hiç demedim, hiç, düşünemiyosun onu. Bir boşlukta ya, dedim ya, şeysin yani, yabancı bi yere kalktın geldin... Ona (eltime) bilezikler alındı, hiçbi zaman kıskanmadım; ama ben. Ona bi bilezikler alındı, ona yüzükler alındı, benim bir alyansım bile olmadı yani. Komşunun kızına, çok samimi bi komşumuz var, hep eskiden yerli komşular daha çok birbirini samimiydiler. Altın alırken onu götürdüler alışverişe, beni hiçbir yere alışverişe falan, nerdeee, götürmediler yani.” (Zümrüt, 59)

“... eşya yapmadılar gızım, hiç eşya yapmadılar bana... Üzüldüm tabi ki. Hep ben de dört dörtlük olmadım, ben evlenince mesela, benden, ben kaçtım, benden bir ay sonra, büyük kaynım vardı, öğretmendi, onu evlendirdiler bir ay sonra. Ona eşyalar aldılar böyle, komşular geldi bana dedi ki; üzülme dedi, herkes beni kucakladı. Ben de cahilim tabi. Kaçtıysak, akıllı bi şey, akıllı zaten kaçmaz. Eşya almadılar, hiçbi şey yapmadılar. Bi tane komşumuz vardı, dedi ki; "İsmet Hanım" dedi, buna "Niye perde almıyosun cama" dedi, almadı. 9 ay birlikte ottum, durmadım ben orda. Burda babaanne oturuyodu sade, beyimin babaannesi. Düzce'de kendi annesi oturuyodu, durmadım, geldim, 'ben' dedim, 'durmayacam burda' dedim. Burda da hışır bir ev vardı. Tabi ki, çile çok çektim burda da. Adam çalıştı, ben yaptım, hep yaptım. Tabi, düğünle gitsen, çeyizin olur, eşyan olur, şunun olur, bunun olur... Çok içimde kaldı. Ya, tamam, seviyosun, alamıyom diye kaçıyorum bak, bence şey yani, zor. (Usulünce evlenmeyi) Tabi ki isterdim, niye istemem, gelinlikle çıkardım, mahallenin en güzel kızı bendim mesela, gelinlikle çıkardım, arabalar kapıya gelirdi; ama. Pişman ediyom bazı, tabi ki.” (Ülfet, 64)

Nevriye ise gelinliğini, ayakkabılarını, hatta kuaförden gelin saçı yaptırmak için sırasını dahi almışken düğünü “kaçan kızın düğünü olmaz” bahanesiyle yapılmamıştır. Düğün için çekilen krediyi eşi kendi tasarrufunda Nevriye'nin de bilmediği yerlere harcamıştır. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi aslında yapılmayan ritüellerin tek sebebi maddiyat değildir. Boşanmış olmasına rağmen evlenme sürecinin deneyimlerini unutamayan Nevriye şunları aktarır:

“Düğün falan hemen barışmadık aradan bir 3 ay kadar falan geçti 3- 3,5 ay kadar falan geçti yanlış hatırlamıyosam, babam geri çağırdı, annem hiç istemedi. 'Gelmesin, gelmesin' diyodu hep. Babam geri çağırdı, 3-3,5 ay sonra falan barıştık öyle söyledim. 'Düğün yapılınsın' dedi, 'eşyaları her şeyi alınsın, düğün yapılınsın' dedi... Babam, ailem istedi. Ondan sonra düğün hazırlıkları başladı, bu kredi çekti, onlar da ayrı bi fiyasko. Babası ile diğer kardeşi yurt dışına gitti o arada, ya bi sürü şey oldu iç içe. Sonra halamın oğlunun aklına uydu babam 'düğünü yapmayın, ben kesinlikle gelmem' dedi. Annem 'ben gelicem, siz yapın' dedi işler karıştı. Ben de 'biz yapalım' dedim; çünkü çok istedim. Ben çok istiyodum. Olmadı ki, düğün de olmadı. Olmadı, gelinliğim bile öyle kaldı, ayakkabım bile öyle kaldı, kuaförde sıram bile kaldı o kadar yakın. Babam adamın aklına, babam da şu var, şunu herkesle bölüşür; ama yani nasıl söyliyim, 'dur olmaz' işi çok yani, yani aklınca hemen girebiliyor, yetiştiği şeyden mi diyim, artık neyden diyim bilmiyorum; ama biz de onun çocuğuyuz ama... Babamın o yönü de var, dediğim gibi halamın oğluyla bir muhabbetinden işte 'kaçan kızın'... Annem 'yapın' dedi, ben artık dedim 'babam böyle böyle dedi, onun aklına uyup benim düğünüme gelmeyecekse; gelmesin, ben istiyorum' dedim, 'sen istiyon da, baban istemiyo'

dedi, o da tabi kredi çekti elde parası kaldı ya, düğünü yapmadı... Hep istemişimdir, bir düğünüm olsun isterim yani. Ben ona dedim ki; 'ben ilk evleniyorum, ya tamam hiçbir şey yoksa tamam' dedim, o kadar gına beni getirdi ki ağzıyla, 'tamam, düğün de istemiyorum, bana gelinliğimi giydir, benim kuaförde sıran da hazır saçımı yaptır, biz resim çekilelim' ya eşsiz sonuçta canım. Hani çektir seneler sonra bakarız yani, bakmaya da gerek kalmadı ya, onu bile yapmadı. Çok üzüldüm, onu hiç unutmam, çok üzüldüm. Onu her zaman söylerim, ee sonra işte bana hiçbi şey almadılar, bir 6 bilezik aldılar, onu da aldıkları gibi kolumdan geri aldılar, borcuna geri ödediler. Ben her zaman ona söylemişimdir; bir o, iki bilezikler. Çünkü alış şekilleri çok saçmaydı, bir insana laf söyleyerek ağlatarak bir şey yapmanın, gönlünü kırarak yapmanın bir anlamı yoktur”(Nevriye, 27).

Yaşamak istediği şeylerin hiçbirini yaşayamayan Tuana'ya da diğer kaçarak evlenen kadınlarda olduğu gibi emaneten bir gelinlik giydirilerek, başkasından emanet takılar takılıp geri alınmıştır. Tuana bu süreçten üzüntüyle bahsetmektedir:

“Hiçbi şey almadım ki ben, hiçbi şeyim yoktu. Birinci evliliğimde başkasından almışlar bileziği, küpeleri mesela akrabalarından almışla, perşembe günü taktılar, pazartesi günü aldılar kolumdan hepsini, gelinlik de kiralydı. Benim, ikinci eşime gidene kadar ne bulaşık makinem vardı, ne de dört ocaklı fırınım vardı, hiçbi şeyim yoktu, çamaşırı ben elimde yıkardım, yemeği piknik tüpleri var ya, onda yapardım. Kaçarak (evlendiğim için böyle yaptılar), zaten önceden durumları yoktu. Bu, çalıştığını içkiyle şunla bunla yermiş, hiç evde şey almamış. Düğün yapıldı; ama mevlüt yapıldı, sadece mevlüt okundu. Ben, salonda olmasını çok istiyodum düğünümün, arkadaşlarıma bakıyodum, ben de diyodum hani, 'şu gelinliği giymek isterdim, şöyle düğünüm olmasını isterdim, şöyle bi evim olmasını isterdim' de yani, hep her muradım garnımda galdı, hiçbi muradımı yaşayamadım, hiçbirini.” (Tuana, 37).

Kaçarak evlenen kadınlardan bazılarının düğünleri yapılmasına rağmen aileleri o dönem kendilerine küs olduklarından düğüne katılmamışlardır. Ailelerinin olmadığı bir düğünün onlar için pek de bir anlamı olmadığından bahseden kadınlar, yapılmış olsa bile düğünlerini hüznle hatırlamaktadırlar:

“Düğün, eşimin ailesi karşı olduğu için yapmadık; ama İstanbul'a gitmiştik biz zaten burdan; ama şey, nası diyim, imam şeyi, okumalı mevlit gibi bi şey yaptık ablarının evinde. Gelinlik giydim, fotoğraflarım falan çekildi yani... O an annem aradı heralde, onu hatırlıyorum, annemin tek konuşması, senin iki tane erkek kardeşin var, gelinliğinle duvağınla çıksaydın evden ne olurdu, o konuşma oldu... Evlendiğim zamanları biz bi arkadaşla, onun da bi arkadaşı vardı, gündüzünde o nişanlandı, gecesinde biz nişanlandık, zaten haliyle yazın düğün, onlar da yazın düğün düşünüyolardı, biz düğünümüzü yapmadık, onlarınkine gittik, tabi ki kendimi çok kötü hissettim. Kızın anne evinden çıkması, baba ocağından çıkması şu an halen daha şey oluyo yani... Kendi evimden çıkmadığım için. Kötü bi his” (Münevver, 24).

“(Düğünüme) ailem gelmedi, barışmadıkları için gelmediler. Bi onlar yoktu, mesela bi de gelinliğimi hiç sevmemiştım, gelinliğim var, hiç istemedim, güneşliğin altı gibi, bi de üstünde tüller vardı, görümcemin gelinliğiydi, onlar da bize çok iş

yaptırıldığı için hani düğün aralığı, kayınvalidem de ‘şimdi darlırlar’ dedi, ‘onu giymezen’ dedi, mecburen onu giydim. Şimdi nereye bi düğüne gitsem de, gelinliğin, ilk gördüğüm şey gelinlik. Şimdi diyorum kıza, ‘gelinliğin iyi olsun da başkası’ diyom, ‘bırak, önemli olan gelinlik benim için’... O zamanki durumda benim kayınpederim de (...) aynı benim babam gibi işçiydi, üç ay, dört ay çalışıyordu... Sonra çalışmazlardı. Ocak ayında zaten işsizdi, şimdi orda ben sıkıntı çekecem için, ben (başka bir gelinlik) almak istemedim. Bana ‘alalım’ dediler; ama ben almak istemedim, o yüzden oldu yani. (Kendi istediği gelinliği giyememenin içinde kaldığını onaylıyor). Her şeyim oldu, düğünüm, kınam her şeyim oldu. Ailem yoktu. Böyle bakıyosun herkes var, salona giriyosun herkes var, böyle tanıdıkların var; ama ailen yok. Yani, çok kötü bi şey. Hiç, Allah kimseye yaşatmasın. Ben herkese söylüyorum şimdikten sonra, herkese. Mesela bi kınaya gidiyosun, kına yakıyolar, ben de diyorum, annem felan yanımdayken hele, ya diyorum, annem de böyle isterdi beni de, ben de isterdim hani, annemi yanımda. O farklı bi şey, baba evinden güzelce çıkmak, her şeyim olsa bile, o tutmuyo yani, ne olursa olsun. O başka. Kötü, kötü (Kaçarak evlenmenin nasıl bir deneyim olduğunu ifade ediyor). Ya, her şeyin, bakıyosun mesela; bi kız akrabanın düğünü olduğu zaman, her şeyi o kadar özeniyolar, yapıyolar ki; ama senin ailende o yok, bi çeyizin bile açılıyo, hiçbi şeyin yok.” (Bahar, 32).

Kaçarak evlenen kadınların içlerinde kalanlar sadece düğün süreciyle ilgili değildir. Doğumda annelerinin desteğini yanlarında hissetmek isteyen kadınların önüne yine kaçarak evlendikleri gerçeği çıkmaktadır. Gülbeyaz, ailesinin doğumunda yanına yarım saatliğine “el gibi” uğrayışını şu şekilde aktarır:

“Çok kötü bi deneyimdi (Kaçarak evlenmenin nasıl bir deneyim olduğunu ifade ediyor). Bi kere, düşün; ben çocuğu doğurdum; ama ben babamla konuşmuyorum diye benim annem, benim doğumuma bile şöyle geldi, yarım saat. Ne kadar kötü bu duygu, ben evlendiğimde bile annem beni, düşün, ‘nazlanman lazım de mi, doğum yaptın’. Annem, benim evime gelip çorba yapmak yerine benim yarım saat, ameliyathanede bile beklemedi kapıda hani... El gibi oldu, el bile yani, o gada olmaz belki de. Ya, çorba yap demeye gelse gelirdi, ben ölsem kalsam, çıkamasam o şeyden, ‘cenazeme mi gelceksiniz’, çok kötü oldu açıkçası.” (Gülbeyaz, 22).

Kimi kök aileler ise kendi kızlarına olan kızgınlıklarından erkek ailelerinin düğün yapmalarını engellemektedirler. Zaten bu durumdan kazançlı çıkacak olan erkek aileleri de bu isteği dikkate alarak düğün yapmamaktadır. Gülizar bu duruma olan kırgınlığını şöyle dile getirir:

“... düğünüm olmadı. Eşya, yatak odam alındı sadece, onun haricinde yüzüğüdür, küpesidir, saatidir o kadar. Yani, yapılması gerekenler yapılmadı... Hani kendi babam da demiş zaten düğün yapmayın diye (kaçarak evlendiği için). Hani bana öfkesiyle, küskünlüğüyle. Tabi ki, mesela gelinlik giyemedim. İstemez miydim, isterdim tabi ki. İçimde kalan oluyo yani, illa ki... Düğünüm olmadığı için hani, kimisi bilezik ister, bilmem ne ister, hiçbi şekilde hiçbi şey istemedim. Gelinlik giymeyi çok istedim; ama hiç kimse arkamızda durmadığı için o da olmadı, geçti gitti” (Gülizar, 18).

4.3.3.2. Pişmanlık ve Suçluluk: “Yağmurdan Kaçarken Toluya Yakalandım”

Araştırmada, görüşülen kadınlardan kök ailesinden ciddi manada işkence gören ve evliliğinde hiçbir sıkıntı yaşamayanlarda dâhil hepsi “bugünkü aklım olsa kaçmazdım” demiştir. Eşleriyle mutlu olanlar dâhil kaçarak evlenen kadınlar, evlenmek için bu yolu seçtiklerinden dolayı pişmanlık yaşamaktadırlar. Kaçarak evlenmenin bir dezavantaj olduğunu ve sonuçlarının ağır olduğunu vurgulayan kadınlar, başka kadınlara kaçarak evlenmeyi kesinlikle önermemektedirler. Kadınlar genellikle kaçmalarını “bir anlık boşluk”, “cahillik” veya “kandırılma” olarak yorumlamaktadırlar. Kadınların çoğu evden adımlarını attıkları anda pişman olduklarını, ama artık iş işten geçtiğini düşündüklerinden, biraz da korkudan geri dönememektedirler. Kadınlar bu “ilk adımda pişmanlık”ı ve ailelerine karşı hissettikleri suçluluk duygularını şöyle aktarmaktadırlar:

“...aldı beni eşim lisenin ordan, Düzce'den, gittik, Cumayeri'nin ordan gidiyoruz, ben ağlıyorum çok. Eşim diyo ki; 'vazgeçtiysen bak, dönelim' diyo. Ama bi an nolcak diyorum, hani ağlıyorum, üzülüyorum. Çok ağlayınca ben, hani eşim dedi, 'dönelim istiyosan, bak pişman olduysan' dedi hani, 'dönebiliriz' dedi. 'Yok, yok gidelim' diyorum. Dönsem, şimdi herkes biliyo artık kaçtığımızı, bu illa ki duyulacak, çıktık bi alamete, gidiyoruz yani; ama eşimi tanıyorum, çok iyi kalpli olduğunu biliyorum, ona güvendim zaten... Yani, hani bana ailem hani hiçbi şekilde, hani kaçtım diye hani yüzüme vurmak ya da hani bana bi tavır almak, hani hiçbi şey olmadı, zaten her şey eskisi gibi devam ediyo; ama ben kendimi suçlu hissediyorum. Hani, düşünüyorum, hak etmediklerini düşünüyorum hani bunu; ama sonradan da kendime hak veriyorum hani, ya eşimi tercih edecektim, ya sevmediğim birisini tercih edecektim diye aklıma geliyo. Hani bi o pişmanlığım var hani. Niye yaptım hani kaçmasaydım, uğraşsaydım, çabalamamışım, çabalamadığımı hissediyorum ya da. Yani, biraz hani, biraz daha hani sabredip hani üstelemeyi tercih ederdim, hani hemen kaçmayı değil; ama hani şey yapardım biraz, ikna etmeye çalışırdım, hani o zaman, düşünüyorum şu an, çok çaba göstermemişim. Hani belki 'hayır, asla istemiyorum' deyip tam net, tamam, istemediğimi söylüyordum; ama hani böyle kendimi gerçekten ifade edemediğimi düşünüyorum o zaman, yani ben çok baskı yapsaydım hani 'istemiyorum, asla olmayacak' falan, eminim vazgeçerlerdi; ama ben o kadar uğraşmamışım... Ama yalnız heralde yaşımdan olsa gerek; bi iki, böyle bi sene falan, evlendim hani, şey diye düşündüm, acaba ben hani 'naptım', onu çok düşündüm, 'ben naptım, niye böyle oldu' hani 'niye ayrı, niye böyle oldu', hani 'her şey daha farklı olsaydı', sonra bi sene sonra artık, oturdu, alışma evresiydi; çünkü bura, geldiğim taraf çok kalabalıktı, biz beş kişilik bi aileydi yani, kalabalık yer, onda biraz bocaladım, alışma şeyinde, niye oldu, niye yaptım falan diye bikaç kere onu düşündüm.” (Fadime, 27).

Fadime ailesinin ona darılmamasına rağmen yeterince çabalamadığı için kendisine kızarken, iyi bir eşi ve mutlu bir yuvası olduğu için görece şanslıdır. Şehriban ise “ben sevmeyi baba evimde bıraktım” diyerek anlattığı mutsuz evliliğinin temelini mutlu

olduğu kök ailesini üzerek attığı için bin pişmandır. Birçok katılımcının da dediği gibi “bir erkek için aileni üzmeğe değmiyormuş” diyerek kendi kendini her gün suçlayışını şu sözlerle aktarır:

“Hani derler ya; ‘Kız yedi adım gitmeden pişman olurmuş’, ben yedi adım geçmeden pişman oldum, geri de dönemedim, ileri de gidemedim. Defalarca geri dönmek istedim, otobüste bile geri dönmek istedim, ‘Ben’ dedim, ‘Beni çarşı biliyorlar’ dedim, ‘Ben dönmek istiyorum’. ‘Yok’ dedi, ‘Benden daha ölüün gider’. Gitmek istedim, geri gitmek istedim, pişman oldum, ‘napıyorum ben’ dedim, annemin babamın ruh halini gözümün önünde canlandırdıkça onlara ‘ya bir şey olursa’ korkusu, onlara ‘ya benim yüzümden zarar gelirse, bir hastalık, bir felç, herhangi ne olursa olsun’, annem tansiyon, şeker hastası benim. O korku zaten bana 3 gün su bile içirmedi. O gecesi (kaçtığı gece) babam bütün evin camlarını kırıp indirmiş, ‘nasıl yapar’ diye. Çünkü ben ona yapabilecek gerçekten hani, herkes bunu söyler; ama ben gerçekten, halen daha 16 sene bitti evleneli, arkadaşlarım der ki; ‘sen o kapasitede bir insan değildin’, hani ‘nasıl kaçtın’. Diyorum ya; o küçük bir dönem yok benim beynimde. Anlık yani ki, ben hani, ben olması gerektiği ölçüde hareket ederim, duygularıyla hareket etmem, gerektiği yerde durmasını bilirim, mantığımla gideceksem onu savunarak o şekilde giderim hani, anlık hareketler edip de sonradan pişmanlık yaşamak korkutur beni hani. Anı anla yaşama şeyinde değilimdir hani. Şimdi ‘oldu bitti, gerisi önemli değildir’ diyemem, hep geçmişte kalırım, önüme bakmak zorunda olduğumu düşünürüm, bilemiyorum hani. Annem geldi bir ay sonra buraya, çok utandım, halen daha utanıyorum yaptığımdan dolayı. Bu utancı hiç atamadım üstümden, hani çok bana ‘aşağılık bir hareketmiş’ gibi geliyor hani, ‘yaptığımın çok büyük bir yanlış olduğunu’ düşünüyorum halen daha, 17 sene oldu nerdeyse. Annem geldi, bir gece kaldı yanımda, babamdan gizli, dayımlar akrabalarına gidiyordu, onu bir gece bana bıraktılar kardeşlerimle, ondan sonra 3 ay sonra babam rahatsızlandı; sadece beni görmek istediğini söylemişti, hastaneye yatmıştı, eşimi görmek istemediğini, sadece beni görmek istediğini söyledi, babamın yanına gittim, öyle barıştık; ama o utancı hiç unutmam yani, o mahalleye çıktığım zaman, annemin yanına gittiğim zaman insanların bana bakış açısı, insanların bana sanki tamam nikâh kıydım, evlendim; ama ‘olması gereken bu değildi’ düşüncesi beni yıllarca rahatsız etti, halen daha da hissederim, ‘keşke yapmasaydım’ diye. Bu, bence ölene kadar benle gidecek; çünkü ben sindiremedim içime yaptığımı; çünkü hak etmediğim şeyleri de üstüne görünce hiç yapmamam gerektiğini, çok büyük bir hata, hata yani, şu anki yaşadıklarımı gözlemledikçe kesinlikle yapmamam gerektiği düşüncesi daha da büyüyor bende. Çünkü değmedi, değmedi, ‘nasıl yaptım, bu şekilde ben bunu nasıl yaptım değmeyecek bir şey için’ diye, tabi yaşamadan anlayamazsınız. Olmadı, yıllarca ben kendim şöyle düşündüm, ‘ben kendim ettim, kendim buldum; kimseye bir şey demeye yüzüm yok benim’ dedim. Ben bunu hep bu şekilde düşündüm, bazen dillendirirken de, en son abimle konuşurken ‘tamam’ dedim, ‘hani bu benim seçimimdi; ama bu benim alnıma yazılmıştı bir yerden sonra kaderi engelleyemezsin. Bu benim alnıma yazılmıştı, yaptığım yanıştı, kaçmamam gerekiyordu, herkesin bilmesi olması gereken şekilde olmalıydı; ama hani bu da benim bu yükü ebediyen kaldıracam anlamına gelmemeli’ diye söylüyorum” (Şehriban, 34).

Kadınların neredeyse hepsi, zamanında ailelerinden baskı gördükleri kabul etmekle birlikte, evlendikten sonra ailelerinin kıymetini anladıklarını vurgulamışlardır. Ataerkil

sistemin bir çarkından diğerine savrulan kadınlar yağmurdan kaçarken doluya tutulmuşlardır. Öyle ki, “babamın evinde olsaydım da her gün beni istemediğim işlere gönderseydi” diyen Tuana, bu savruluşu çok net ifade etmektedir:

“... şu anda mesela o kadar pişmanım ki, ‘keşke’ diyom, ‘ailem beni’ diyom yani, ‘kaçmasaydım da’ pişman olduğum günler de oldu. Keşke ailem hani, gidip ben akrabalarım söyleseydim ‘ben okumak istiyom; ama ailem okutmak istemiyo, bana yardımcı olun, ben okuyom’ dese ydim de bunları çekmeseydim, yani çok pişman olduğum şeyler de oldu... (Ailesinin, kendisini başkalarının bağ-bahçe işlerine de göndermesinden bunalarak evliliği kendisine kaçış, kurtuluş olarak gördüğü üzerine konuşurken)... ‘Yağmurdan kaçarken toluya yakalandım’ derler ya, benimkisi, keşke ailem daha çok yani, işe gönderseydi de bunlar başıma gelmeseydi. Çünkü çok çektim, neler çektim neler... (En büyük pişmanlığının ne olduğu sorusunu yanıtlarken) Kaçmak oldu. İkisine de kaçmak oldu. Çok pişmanım yani, hele ikinci eşime gitmekle daha çok pişmanım. Yani bakıyom, arkadaşlarıma bakıyodum bi eşim olaraktan, eşiylen koluna takıp da bi yere gitmesi, insana en çok koyan o, evde bi hizmetçi gibisin. Hiçbi şeyden zevk almıyon, hiçbi istediğini almiyo, götürdü, benim sadece üstümdeki şey, ne parmağıma yüzük aldı, hiçbi şey. Alamazdı da, iki senede bi kıyafet alırdı; çünkü karısı aldırılmazdı. Ona gidip de kuma hayatı yaşadığım için çok pişmanım. ‘Keşke’ dedim, ben şey de yaptım, intihar da etmeye kalktım, kolum, beni sinir krizi geçirtti, o yaptırdı bunu bana (bıçak yarası olan kolunu göstererek), bıçağı, beni bıçaklıyacaktı, ben dedim hani ‘istemi yom artık’ dedim ya, öldürmek istiyom. Aldı elimden bıçağı, dedi ‘ya seni öldürcem, ya kendimi öldürcem’ dedi, ben onun elinden kapıncası kesmişim kolumu, bi açtım gözümü hastanedeyim. Onuy için daha hala da pişmanım keşke yapmasaydım diye... (Yeterince fikirlerini, kararlarını dile getirip saygı duyulmuş olsa; kaçarak evlenme yolunu seçip seçmeyeceği üzerine konuşurken) Herkes nasıl güzellikle gidiyorsa ben de o yolu seçerdim. Yani şimdiki kaçan kızlara diyom, mesela arkadaşlarım var, böyle konuşan kızlar var, ‘kızlar’ diyom ‘kesinlikle kaçmayın, yani kaçmak gibi kaçarsın, hani iyi birisi olur; çünkü ben kaçtım, çok pişmanım, kesinlikle kaçmayın, ailenizin gönlünü alın, yani ailenizi kabul ettirin, kesinlikle kaçmayın, kaçmak gibi kötü bi şey yok’ diyom onlara. Hani, ‘siz iyi olabilirsiniz, ben iyi olamadım; ama kesinlikle iyi olsanız da bir gün bu karşınıza çıkacak, kaçmasaydın, yapmasaydın derler, kocan olsa da söyler bu kelimeyi, yarın duyarsınız deyi’ söylüyom yani. Kızları görüyom yani, konuşuyolar, var öyle arkadaşlarım da var konuştuğum, işte ‘ailem vermezse kaçarım’, ‘kesinlikle o hatayı yapma, vermese de, ailen böyle kabul de etmese, şurana taşı bas, kesinlikle o hatayı yapma; çünkü kaçtığın vakit, yani istediklerini alamazsın; çünkü sonradan seneler geçtikten sonra bu kaçtığın olay yüzüne kakılacak, bunu eşin de yapar’ diye böyle söylüyom yani, arkadaşım olsun, tanıdığım kızlar olsun, ‘doğru söylüyom’ diyolar, yani ‘söyler, eşin de olsa söyler’ diyolar.” (Tuana, 37).

Gülbeyaz’da Tuana gibi ailesinin baskısından kaçmak için evlenmesine rağmen kaçarak evlendiğine “köpekler gibi pişman” olan kadınlardandır. Ailesinin kendisine inanmayarak ona “dul damgası yapıştırması” üzerine kaçmaktan başka bir çaresi olmamasına rağmen, evlilikte yaşadıkları ona kök ailesini mumla aratmıştır:

“...Ben o zaman babamın değerini çok anladım. İyi anladım, ailenin değerini o zaman daha çok iyi anladım. İyi-kötü diyolar; ama ananın-babanın iyisi kötüsü

olmuyomuş, ben o zaman onu anladım... Ama şimdiki durum; ben ailemin istemediğini bile bile seçtiğim için tek kaldım ben. Hani yanımda o yüzden kimse olmadı. Köpekler gibi (pişmanım). (Bugün olsa) Valla tükürüğümü bile atmam, tükürüğümü. İsterse, afedersin orospu damgası yiyim, haksız olduğum yerde, halde, isterse pankartlarımı assınlar, yani gene de bu duruma kendimi düşürmezdim; çünkü yani, aile yok, bazı bazen de 'ben gidiyorum' diyemiyosun...' (Gülbeyaz, 22).

Kaçarak evlenen kadınların kaçma süreçlerinde ve sonrasında yaşadıkları bu gerilimler korkular, pişmanlıklar ve suçluluk duyguları kadınların gelecek yaşantılarına oldukça olumsuz yansımakta, psikososyal iyilik hallerini bozmaktadır. Katılımcıların birçoğu yaşadıkları bu olaylardan sonra psikiyatrik ve psikolojik yardım almakta ve tedavi görmektedir. Bu konu kaçarak evlenen kadınların sosyal hizmet müdahalelerine ihtiyaç duyan dezavantajlı gruplardan olduğunun kanıtıdır. Üzerinden geçen 42 yıla rağmen hala yaşadıklarının etkisiyle tedavi görmeye devam eden Leyla şunları aktarır:

“Kaçacağım zaman pişman oldum, bir sefer evet dedim, sonra pişman oldum ama geride de sahip çıkan yok. Pişman oldum, 20 seneye ağladım. Sen şimdi normalde birilerini görüyor tanıyorsun; ama hiçbir ilgin olmadığı birisiyle evleniyorsun, hayatın bağlanıyor. Krizlere girdim ondan sonra, tedavi müdavi gördük işte bir şeyler. Kaçacağım zaman pişman oldum, bir sefer evet dedim, sonra pişman oldum; ama geride de sahip çıkan yok. Sahip çıkan olmayınca mecbur kaldım artık” (Leyla, 59).

Kaçarak evlenen kadınların bu suçluluk duyguları onları öylesine esir almıştır ki cinsel hayatları da bu durumdan etkilenmektedir. Uzun bir süre vajinusmusla boğuşan Aysel nikâhtan önce de, nikâh kıyıldıktan sonra da yaklaşık bir sene eşiyile cinsel birliktelikte bulunamamıştır:

“Zaten öyle olmadığı için ben eşimle birlikte olamadım, yani nikâhım kıyıldı 8 ay boyunca hiç birlikte olmadım eşimle; çünkü ben kendimi bi şey olarak görmedim... Gelin gibi hissetmedim, sanki ailemden 'gizli, kaçak' bi başkasıyla birlikte oluyomuşum gibi hissettim kendimi, hep kötü hissettim” (Aysel, 35).

Bazı kadınlarınsa duydukları suçluluk ve pişmanlık, dinsel öğelerle birleşerek daha da içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Ailenin ve toplumun cezalandırmalarının dışında bir de Allah tarafından cezalandırılacağını düşünen kadınlar psikolojik olarak yıpranmaktadır. Kaçarak evlenmenin “günah” olduğunu düşünen Sedef şunları aktarmaktadır:

“Psikolojik olarak olumsuz etkileniyosunuz tabi. Hata yaptığınızı düşünüyorsunuz. (Ailenin) Rızası önemli; çünkü biz tabi Müslüman cemiyetinde olduğumuz için

önemli; çünkü anne-baba onayı olmayınca tabi, cezalandırılmış gibi oluyosunuz bi yandan dinsel açıdan.” (Sedef, 22).

Evliliğinde mutlu olamayıp ayrılan Pembe ise, bu mutsuzluğunu babasının ahını almasına ve ona döktüğü gözyaşlarına bağlayarak rasyonelleştirmektedir. Kendisinin bu vesiliyle cezasını çektiğini söyleyen Pembe şunları dile getirmektedir:

“Çok gözyaşı da döktürdüm. Babasının gözyaşına sebep olmuş bir evladım yani. Bu yüzden bu yara yapıyor benim içimde. Hani, kısmen gönül kırmadan, şöyle açıklayayım; şu saatten sonra inanıyorum ki; kimsenin gözyaşı üzerine mutluluk kurulmaz, temeli sağlam olacak ki, katlar düzgün çıksın. Mesela depresyonden, şimdi depresyonda yıkılan yerlere imar veriyolar mı, vermiyolar, neden, temel sağlam değil çünkü. Evlilikte ben artık öyle bakıyorum. Birinin gözyaşıyla, birinin vebaliyle, ahıyla kesinlikle olmaz. Ben mesela çok kişiyi ağlattım. Ben annemi ağlattım, ben babamı ağlattım, isteklerini, arzularını, benim için bi hayalleri vardı. Şimdi onların hepsini yarıda bıraktım, böyle şeyin hani. Babam hiç ah etmedi, mesela annem derdi ‘Allah bunu bildiği gibi yapsın’...”(Pembe, 21).

Derslerinde çok başarılı bir öğrenci olan, üniversite kazanmasına kesin gözüyle bakılırken okulu bırakıp kaçarak evlenen Latife, yalnızca ailesini değil, okuldaki öğretmenlerini de hayal kırıklığına uğrattığını düşünüp suçluluk hissetmiştir:

“Pişmanlık hissettim biraz, hani keşke bu şekilde olmasaydı diye, sadece üzüntü vardı, hani karman çormandı. Düşünüyorum; ‘babam, babam ne haldedir’, düşünüyorum; ‘annem, annem napıyodur’, ablam kaçtı, arkasından bi buçuk ay sonra da, okul, ‘okulda arkadaşlarım neler düşünmüştür, öğretmenlerim neler düşünmüştür’; çünkü hani, öğretmenler de güveniyolardı bana, kazanacağımı düşünüyolardı, Fatma Hoca olsun, hepsi destek oluyodu arkamızdan. Biraz ondan, suçluluk hissettim tabi, hissettim, hani yaptığının kötü bi şey olduğunun farkındasın; ama yapacak çarem de yoktu. Ya, illa ki, insan sadece başkasında aramamalı suçu, kendisinde de aramalı, illa ki bi yerde suçun vardır.” (Latife, 20).

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ve önerileri sunulacaktır.

5.1. SONUÇ

Bu araştırmada, kaçarak evlenen kadınların kök aileleri içinde karar alma süreçlerine katılımlarının, aile içinde cinsiyetçi işbölümünün, toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınların eğitimde kalma sürelerinin ve problemlerle başa çıkma stratejilerinin gelişmişliğinin, ebeveyn tutumlarının ve sosyokültürel kodların kadınların kaçarak evlenmesiyle bağlantısı olup olmadığını; kaçarak evlenen kadınların evlenme nedenlerini ve evlilik sonrasında oluşan yaşam deneyimlerini feminist yaklaşım perspektifinde sorgulamak amaçlanmıştır.

Araştırma, Düzce ilinde ikamet etmekte olan farklı etnisite ve sosyodemografik özelliklere sahip, kaçarak evlenen 18 yaş ve üstü 24 kadın katılımcıyla derinlemesine nitel görüşmeler yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu kadınların anlatılarından yola çıkarak aile içi ataerkil iktidar ve güç ilişkileri feminist sosyal hizmet yaklaşımı çerçevesinde anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda kadınların deneyimlerini öğrenebilmek için sosyodemografik özellikler, kök aile ilişkileri, kaçarak evlenme nedenleri süreci, kaçarak evlenme sonrası yaşantılar olmak üzere dört başlıkta sorular içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırmada veriler, feminist araştırma ilkelerine bağlı kalınarak katılımcıların uygun bulunduğu saatlerde ve genellikle katılımcıların kendilerini en rahat hissettikleri yer olan kendi evlerinde Ocak-Mart 2017 tarihleri arasında, katılımcıların onayı alınarak ses kaydı yapılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Her biri yaklaşık olarak en az yarım, en fazla iki saat olan bu görüşmelerden elde edilen ses kayıtlarının deşifresi yapılarak, MAXQDA10 nitel veri analizi programı yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırmaya konu olan kadınların ve mahallelerin isimleri, etik kurallar gereği kod isimlerle değiştirilerek yazılmış olup, söz konusu kod kadın isimleri 2016 ve 2017 yıllarında erkek şiddeti neticesinde hayatını kaybeden kadınların isimlerinden seçilmiştir.

Araştırma Düzce yerelinde gerçekleştirildiğinden, Düzce'nin farklı kültürleri bir arada bulundurması gerçeği araştırmaya çok kültürlü bir yapı katarak çok seslilik sağlamakla birlikte, aynı zamanda araştırma verilerinin yorumlanması ve genel sonuca ulaşılmasında güçlükler neden olmuştur. Kaçarak evlenmenin kültürel olarak farklı anlamlar ifade etmesi, verilerin yorumlanması sürecinde sıklıkla yeni başlıklar açılmasını gerektirmiştir. Araştırmanın katılımcılarının büyük oranda ev kadını olması ve eşlerinin aileleriyle birlikte yaşıyor olmaları, araştırmanın planlanması sürecinde önceden tahmin edilemeyen aksamlara neden olmuştur.

Söz konusu araştırmanın sonuçları, kaçarak evlenme öncesinde kök aile ilişkileri; kaçarak evlenme süreci ve nedenleri; kaçarak evlenme sonrasında kök aile, eş ve eşin ailesiyle ilgili sonuçlar olmak üzere üç başlıkta değerlendirilmiştir.

5.1.1. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlilik Öncesinde Kök Aile İlişkilerine İlişkin Sonuçlar

Kaçarak evlenen kadınların evlilik öncesi kök aile ilişkilerine ait elde edilen bulgulardan çıkarılan sonuçlar şu şekildedir:

1. Ataerkil ailelerde, kız çocukları çocukluklarını yaşayamamakta, bir çocuğun kaldırabileceğinden fazla iş ve bakım sorumluluğu dayatılarak istismar edilmektedir.
2. Ev içinde yaşanan şiddet, doğrudan ve dolaylı olarak kız çocuklarını olumsuz etkilemekte, huzurlu ve psikososyal açıdan sağlıklı bireyler olabilmelerini engellemektedir.
3. Büyükanne-Büyükbaba ile yaşamaya mecbur bırakılan kız çocukları, kuşak farkından kaynaklanan sıkıntılar yaşamakta, aileleriyle iletişimleri azalmakta, bakım ve ev işi sorumlulukları artarak sosyal ve eğitim hayatından mahrum kalmaktadırlar.
4. Kaçarak evlenen kadınlar, kök ailelerinde karar alma mekanizmalarına katılamamakta, kendilerini ilgilendiren konularda söz sahibi olamamaktadır. Bu durum kadınların aile içinde kendilerini değersiz hissetmelerine neden olmaktadır.

5. Kaçarak evlenen kadınların büyük çoğunluğu otoriter ve anlayışsız ebeveyn tutumlarıyla büyümektedirler. İktidarı elinde tutan çoğunlukla baba, dede veya abi iken, bazen de erkekleşen kadın davranışları sergileyen anneler, babaanneler veya ablalar olmaktadır.
6. Kaçarak evlenen kadınların kök ailelerinde kadın olmalarından kaynaklı baskı ve kısıtlanmalar görülmektedir. Bu kısıtlanmalar çoğunlukla toplumsal içerikli olan ‘o ne der, bu ne der’ biçiminde gerçekleşmektedir.
7. Kaçarak evlenen kadınların kök ailelerinde toplumsal cinsiyet rolleri baskındır. Ancak kadınlara atfedilen sorumluluklar kadınlar tarafından yapılmak zorunda iken, erkeklere atfedilen rollerin getirdiği sorumluluklar erkekler tarafından yerine getirilmediğinden kadınlar iki kat sorumluluk yüklenmektedir.
8. Kaçarak evlenen kadınlardan bazılarının kök ailelerindeki konumlarını kazanarak eve getirdikleri para belirlemektedir. Kız çocuklarını maddi kazanç olarak görme; zorla çalıştırma, kazandığı parayı elinden alma veya başlık parası biçimlerinde sürdürülmektedir.
9. Kaçarak evlenen kadınların eğitimleri, çoğunlukla aileleri tarafından engellenmiştir. Kız çocuklarının eğitime aileler gereken önemi vermemektedir. Kız çocuklarının eğitimlerine ilişkin düzenlenen sosyal politikalar bu durumu bir nebze düzeltmiş olup, yaş itibarıyla zorunlu eğitim seferberliklerine denk gelen kadınların eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.
10. Kaçarak evlenen kadınların bazılarının aileleri dini inançları gereği kız çocuklarını karma eğitime dâhil etmemekte, Kuran Kurslar veya İmam Hatip okulları dışında kız çocuklarına eğitim alma şansı tanımamaktadırlar.
11. Kaçarak evlenen kadınlardan bazıları lise öğrenimine devam ettiği sürede evlenerek erken evlilikler yaptıklarından, eğitimlerinden de kopmaktadırlar.

5.1.2. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlenme Nedenleri ve Evlilik Süreçlerine İlişin Sonuçlar

Kaçarak evlenen kadınların evlenme nedenleri ve evlilik süreçlerine ait elde edilen bulgulardan çıkarılan sonuçlar şu şekildedir:

1. Kaçarak evlenen kadınların kök ailelerinde yaşadıkları ataerkil baskılar sonucu evlilik öncesi karşı cinsle yakınlıkları, flört etmeleri ve cinsellik deneyimlemeleri yasaklanmıştır. Kadınlar bu temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ya da çoğunlukla bu tarz temasları aileleri tarafından öğrenildiğinde yaşanan baskılardan kaynaklı kaçarak evlenmektedirler.
2. Kaçarak evlenen kadınlardan bazıları, eşleri tarafından çeşitli ataerkil tehdit ve şantajlara maruz kaldıkları için kaçarak evlenmek zorunda kalmışlardır.
3. Kaçarak evlenen kadınlar, aile ve toplum baskısından kurtulmanın bir yolu olarak evlenmeyi tercih etmektedirler. Evlenmenin bir kurtuluş olarak görüldüğü bu durumlarda, kadınlar kaçarak bütün dertlerden uzaklaşacaklarını varsaymaktadırlar.
4. Kaçarak evlenen kadınların kök aileleri ile eşlerinin ailelerinin ekonomik durumları kıyaslandığında, eşlerinin ailelerinin ekonomik durumlarının daha kötü olduğu görülmüştür. Bu durum, erkek ailelerinden toplumsal olarak beklenen maddi yükümlerden kurtulmak amacıyla, erkek ailelerinin kaçarak evlenmeye yönelmesinin bir sebebidir. Benzer şekilde daha az külfet altına girileceğinden kadınların aileleri tarafından da tercih edildiği olmuştur.
5. Bazı bölgelerde kaçarak erken yaşta evlenen kız çocuklarından alınan başlık parası artacağından, kök aileler kızlarını erken yaşta kaçarak evlenmeye teşvik etmektedirler.
6. Kaçarak evlenen kadınların bazıları, kök ailelerinin onları istemedikleri biriyle zorla evlendirmelerinden kaçınmak amacıyla kendi istedikleri kişiyle kaçarak evlenmektedirler.

7. Düzce ilinin kültürel yapısı gereği, farklı etnisite ve kültürlerden olan çiftler arasında kaçarak evlenme yaygındır. Ailelerin farklı kültürden bir gelin veya damadı kabul etmemesi üzerine kaçarak evlenen kadınlar vardır.
8. Ailelerin geçmiş yaşantılardan kaynaklı bazı konularda inatlaşması üzerine, hatta bazen hiçbir sebep yokken kadının evlenme kararına saygı duymadığı durumlarda kadınlar kaçarak evlenmektedir.
9. Kaçarak evlenen kadınlardan bazıları, kök ailelerindeki yoksulluktan kurtulmak için ekonomik durumu daha iyi olan bir aileye, onların kendisini istememesine rağmen kaçarak evlenmektedir.
10. Kadınların evlilikten beklentilerine bakıldığında daha çok “sahiplenilme” beklentileri olduğu anlaşılmış olup, kadınların kendilerine olan özgüven eksikliklerinin bir erkeğin desteğiyle yaşama zorunluluğu hissetmelerine neden olduğu düşünülmüştür.
11. Kadınların genellikle evlilikle ilgili ya hiçbir şey bilmedikleri ya da yanlış şeyler bildikleri ortaya çıkmıştır. Evlilik öncesi beklentileri gerçekçi olmayan kadınlar daha fazla hayal kırıklığına uğramaktadır.

5.1.3. Kaçarak Evlenen Kadınların Evlilik Sonrası Kök Aile, Eş Ve Eşin Ailesiyle İlişkilerine İlişkin Sonuçlar

Kaçarak evlenen kadınların evlilik sonrası kök aile, eş ve eşin ailesiyle ilişkilerine ait elde edilen bulgulardan çıkarılan sonuçlar şu şekildedir:

1. Kaçarak evlenen kadınların kök aileleri, kadınların kaçarak evlenmelerini olumsuz karşılamakta ve belli bir süre iletişimlerini tamamen kesmektedirler.
2. Kaçarak evlenen kadınlar, kök aileleri tarafından suçlanmakta, dışlanmakta ve yalnız bırakılmaktadırlar.
3. Kaçarak evlenen kadınların kök aileleri kadınların evliliklerine saygı duymamakta, damatlarını ve torunlarını kabullenmemektedirler.

4. Kaçarak evlenen kadınların genellikle apar topar, hazırlıksız evlenmeleri, layık görülmemeleri ve ‘kaçan kıza düğün yapılmaz’ gibi yargılar sonucunda evlilik ritüellerine ilişkin detaylar yerine getirilmemekte, kadınların içinde bu süreçler birer ukde olarak kalmaktadır.
5. Kaçarak evlenen kadınların birçoğu ekonomik ve kültürel nedenlerden ötürü eşinin ailesi ile birlikte yaşamakta, bu durum evliliklerini olumsuz etkilemektedir.
6. Kaçarak evlenen kadınların evlilik biçimleri; kök aileleri, eşleri ve eşlerinin aileleri tarafından sürekli yüzlerine vurularak, evlilikleriyle ilgili şikâyette bulunmalarına izin verilmemektedir.
7. Kaçarak evlenen kadınların eşleri ve eşlerinin aileleri kadınların kaçarak evlenmelerinden dolayı onları istismar etmekte, kadınların ailelerine olan mahcubiyetlerini suiistimal etmektedirler.
8. Kadınlar kendilerini kök ailelerine kadar “mahcup” ve “suçlu”, eşleri ve eşlerinin ailelerine karşı “ezik” ve “sahipsiz” hissetmektedirler.
9. Kaçarak evlenen kadınlar boşanmak istediklerinde kök aileleri tarafından kabul görmemekte, desteklenmemektedirler.
10. Kadınlar kaçarak evlendikleri için pişmanlık duymakta, kaçarak evlenmeyi kimseye tavsiye etmemektedirler.

5.2. ÖNERİLER

Kaçarak evlenen kadınların evlenmeden önce ve sonra kök aileleriyle ilişkilerinin, kaçarak evlenme nedenlerinin ve evlilik biçimlerinden kaynaklı evlilik sonrası eş ve eşlerinin aileleriyle olan ilişkilerinin incelendiği bu çalışma sonucunda şu öneriler sunulmaktadır:

1. Ülkemizde varlığını koruyan, (ASPB Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014)’nün yaptığı araştırmaya göre evlenen kadınların %7,3’ünü oluşturan kaçarak evlenen kadınlar üzerine literatürde yeterli araştırma bulunmamaktadır. Kaçarak

evlenen kadınların deneyimleri üzerine daha fazla çalışma yapılmalı, kadınları bu sürece iten ve onları dezavantajlı konuma sokan etkenler araştırılmalıdır.

2. Bu çalışmada kaçarak evlenme olgusuna kadınların deneyimlerine odaklanarak değinilmiştir. Toplumun ve erkeklerin kaçarak evlenmelere bakış açılarının başka araştırmalarla desteklenmesi olguyu bir bütün olarak algılamamıza yardımcı olacaktır.
3. Evlilikle ilgili kadınların bilgilerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda ASPB'nin yapmakta olduğu 'Evlilik Öncesi Eğitim Programı' ve 'Aile Eğitim Programı Modülleri' yaygınlaştırılmalı ve kapsamları genişletilmelidir. Bu eğitimlerin daha geniş kitlelere ulaşabilmesi açısından farkındalık oluşturu ve tanıtıcı uygulamalar yapılmalıdır.
4. Kız çocuklarının zorunlu eğitimleriyle ilgili yapılan sosyal politikalar ve kampanyalar okullaşma oranlarını istatistiksel olarak arttırmıştır, ancak kız çocuklarının eğitime verilen önemi arttırmaya yetmemiştir. Bu nedenle kız çocuklarının eğitimiyle ilgili daha kapsamlı sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitimden kopan kız çocukları erken yaşta evlenmekte, erken yaşta evlenenler ise eğitimden kopmaktadır. Bu karşılıklı ilişki gereği kız çocuklarının eğitimi ülke çapında önemsenmelidir.
5. Kadınların doğum kontrol yöntemlerini bilmeyişlerinden kaynaklı birden fazla kez kürtaj oldukları dikkat çekmektedir. Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle yapılacak olan cinsel sağlık eğitimleri ergenlik döneminden itibaren zorunlu tutularak uygulanmalıdır.
6. Kadın odaklı sosyal politikalar geliştirilerek kadınların kendi kararlarını alabilecek ve yanlarında bir erkeğe ihtiyaç duymadan da hayatlarını sürdürebilecekleri bilgi ve becerilerle donatılmaları sağlanmalıdır.
7. Toplumumuzdaki geleneksel evlenme ritüellerinde ailelere düşen maddi yüklerin azaltılabilmesi ve bu sayede yaşanan sıkıntıların azaltılabilmesi açısından farkındalık çalışmaları yapılmalı, bu çalışmalar medya ile desteklenmelidir.
8. Kadınların karar alma mekanizmalarına katılımlarını ve kendi hayatlarının sorumluluklarını alabilmelerini sağlamak için feminist sosyal hizmet yaklaşımı kullanılarak makro, mezo, mikro sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirilerek kadınların her anlamda güçlenmeleri sağlanmalıdır.

9. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi açısından, erken yaştan itibaren toplumsal cinsiyet rollerini kırmaya yönelik sosyal hizmet müdahaleleri düzenlenmelidir.
10. Sosyal hizmetin, çevresi içinde birey yaklaşımı gereği, kadının konumunu güçlendirmek için ilk önce içinde yaşadığı aileden başlayarak ailede kadının konumuna dair müdahaleler planlanmalıdır.
11. Kadınların problem çözme becerilerinin geliştirilmesi sağlanarak evlilik dışında yaşadıkları hayattan kurtulma şanslarının olduğunu vurgulayan sosyal hizmet müdahaleleri uygulanmalıdır.
12. Kız çocuklarının başlık parası karşılığında evlendirilmesi hususunda ulusal ve yerel farkındalık çalışmaları yapılarak, hukuksal olarak cezai müeyyidelerle desteklenmelidir.
13. Kaçarak evlenen kadınların aile destekleri olmadığında kendilerini çaresiz ve kimsesiz hissettikleri görülmüştür. Sosyal devlet olmanın bir gereği olarak, kadınların yalnız olmadığını hissedebilecekleri dayanışma ağları arttırılmalı, bu bağlamda çalışan sivil toplum örgütleri desteklenmeli yaşanan aile içi sorunlara profesyonel bir biçimde destek sağlamak açısından Aile Danışma Merkezleri yaygınlaştırılmalıdır.
14. Kaçarak evlenen kadınların yoğun pişmanlık ve suçluluk hisleriyle baş edebilmeleri için psikososyal destek uygulamaları yapılmalıdır.
15. Kaçarak evlenen kadınlar, birçok yönden dezavantajlı kadınlardır. Bu bağlamda sosyal hizmet mesleğinin çalıştığı dezavantajlı gruplara dâhil edilmeleri, hayatlarını kolaylaştırıcı müdahaleler planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abhaz. (y.y.).*Güncel Türkçe Sözlük.*
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.590470b26866e2.40341757 adresinden erişildi.
- Aile. (2016, 10 Mayıs).*Güncel Türkçe Sözlük.*
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58fa3c49c5d072.65385238 adresinden erişildi.
- Allendorf, K. (2013). Schemas of Marital Change: From Arranged Marriages to Eloping for Love. *Journal of Marriage and Family*, (75), 453 – 469.
 doi:10.1111/jomf.12003
- Alptekin, K. (2011). Düzce İl Merkezindeki Boşanmalar Üzerine Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 37–62. <http://asosindex.com/cache/articles/14680-1.pdf> adresinden erişildi.
- Altınay, A. G. ve Arat, Y. (2008). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet* (2. bs.). İstanbul: KA-MER.
- Arnavut. (y.y.).*Güncel Türkçe Sözlük.*
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59046e1b0d6373.12361480 adresinden erişildi.
- Ashurst, P. ve Hall, Z. (1989). *Understanding Women in Distress*. London: Tavistock/Routledge.
- ASPB Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler*. Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07 (s. 126). İstanbul.

<http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5550af1d369dc51954e43522/taya2013trk.pdf>
adresinden erişildi.

Atay, T. (2004). Erkeklik En Çok Erkeği Ezer. *Toplum ve Bilim*, (101), 11–30.

Avcıoğlu, G. Ş. (2013). Türkiye’de Yaşayan Kafkas Toplulukların Sosyo-Kültürel Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)*, (30), 55–66.
<http://sefad.selcuk.edu.tr/sefad/article/view/33/27> adresinden erişildi.

Aydın Şafak, A. (2014). *Feminist Bir Bakışla Türk Aile Hukukunda Kadın Bedeni* (1. bs.). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Aydoğdu, A., Yıldırım, K. N., Özkan, M. ve Sedat, Ö. (2012). Gelişimsel ve Durumsal Krize Müdahale: Olgu Sunumu. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 3(2), 92–97.
doi:10.5505/phd.2012.19483

Barber, J. S. ve Axinn, W. G. (1998). Gender Role Attitudes and Marriage Among Young Women. *The Sociological Quarterly*, 39(1), 11–31. doi:10.1111/j.1533-8525.1998.tb02347.x

Basit, T. (2003). Manual or Electronic? The Role of Coding in Qualitative Data Analysis. *Educational Research*, 2(45), 143–154.
doi:10.1080/0013188032000133548

Beauvoir, S. (1993). *Kadın “İkinci Cins” Genç Kızlık Çağı*. (B. Onaran, Çev.) (7. bs., C. I). İstanbul: Payel Yayınevi.

Beauvoir, S. (2010). *Kadın II “İkinci Cins” Evlilik Çağı*. (B. Onaran, Çev.) Çağdaş Kadının Kitaplığı (8. bs.). İstanbul: Payel Yayınevi.

- Belch, M. A. ve Willis, L. A. (2002). Family Decision at the Turn of the Century: Has the Changing Structure of Households Impacted the Family Decision-Making Process? *Journal of Consumer Behaviour*, 111–124. doi:doi:10.1002/cb.94
- Benedict, R. (2000). *Kültür Örüntüleri*. İstanbul: Öteki Yayınları.
- Berktaş, F. (1998). *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak* (3. bs.). İstanbul: Pencere Yayınları.
- Berktaş, F. (2009). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın* (3. bs.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bhanot, R. T. ve Jovanovic, J. (2009). The Links Between Parent Behaviors and Boys' and Girls' Science Achievement Beliefs. *Applied Developmental Science*, 13(1), 42–59. doi:10.1080/10888690802606784
- Biz Birlikte Türkiyeyiz, Kùltürler Köyü, Barış Evleri. (2016, 9 Nisan). *Yusuf SÖĞÜTDELEN*. <https://yusufsogutdelen.wordpress.com/2016/04/09/biz-birlikte-turkiyeyiz-kulturler-koyu-baris-evleri/> adresinden erişildi.
- Blank, H. (2008). *Virgin: The Untouched History*. Bloomsbury Publishing USA.
- Blankenhorn, D. (2009). *The Future of the Marriage*. New York: Encounter Books.
- Bolak, H. (1995). Towards a Conceptualization of Marital Power Dynamics: Women Breadwinners and Working Class Households in Turkey. Ş. Tekeli (Ed.), *Women in Modern Turkish Society* içinde . New Jersey: Zed Books.
- Bora, A. (2010). *Kadınların Sınıfı* (3. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, A. ve Üstün, İ. (2005). “Sıcak Aile Ortamı” Demokratikleşme Sürecinde Kadın Ve Erkekler. İstanbul: TESEV.
- Boşnak. (y.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5904704ab42573.37860031 adresinden erişildi.

- Brandon, J. ve Hafez, S. (2008). *Crimes of the Community: Honour-Based Violence in the Uk*. Centre for Social Cohesion.
- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. Psychology Press.
- Carlson, M. J. (2006). Family Structure, Father Involvement, and Adolescent Behavioral Outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 68(1), 137–154. doi:10.1111/j.1741-3737.2006.00239.x
- Connell, R. W. (1987). *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*. Stanford University Press.
- Connell, R. W. ve Connell, R. (2005). *Masculinities*. Univ of California Press.
- Crespi, T. D. ve Sabatelli, R. M. (1993). Adolescent Runaways and Family Strife: A Conflict-Induced Differentiation Framework. *Adolescence*, 28(112), 867. [http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9402100671](http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9402100671&site=ehost-live) adresinden erişildi.
- Çerkez. (y.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.590471d2e8dab0.48055365 adresinden erişildi.
- Davidoff, L. (1995). The Rationalization of Housework. *Worlds Between: Historical Perspectives on Gender and Class* içinde . Psychology Press.
- Davidoff, L. (2002). Aile Paradoksu: Tarihçilere Bir Çağrı. S. Somuncuoğlu (Çev.), *Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet* içinde . İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile Ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim*, (86), 141.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (2011). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Sage.

- Doltaş, D. (1995). Batıdaki Feminist Kuramlar ve 1980 Sonrası Türkiye Feminizmi. *Türkiye’de Kadın Olgusu* içinde . İstanbul: Say Yayınları.
- Dominelli, L. (1986). *Love and Wages: The Impact of Imperialism, State Intervention and Women’s Domestic Labour on Workers’ Control in Algeria, 1962–1972*. Norwich: Novata Press.
- Dominelli, L. (2002). *Feminist Social Work Theory and Practice*. New York: Palgrave.
- Dominelli, L. ve McLeod, E. (1989). *Feminist Social Work*. London: Macmillan.
- Donovan, J. (2013). *Feminist Teori*. (A. Bora, M. Ağduk Gevrek ve F. Sayılan, Çev.) (7. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dreber, A., von Essen, E. ve Ranehill, E. (2014). Gender and Competition in Adolescence: Task Matters. *Experimental Economics*, 17(1), 154–172. doi:10.1007/s10683-013-9361-0
- Dryden, C. (2014). *Being Married, Doing Gender: A Critical Analysis of Gender Relationships in Marriage*. London and New York: Routledge.
- Durkheim, E. (1933). *The Division of Labor in Society*. (G. Simpson, Çev.). New Jersey: The Free Press.
- Duru, E. ve Arslan, G. (2014). Evlenmek Amacıyla Evden Kaçan Kız Ergenler: Bir Olgubilim Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 36–48. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tpdrd/article/view/1058000381> adresinden erişildi.
- Farber, E. D., Kinast, C., McCoard, W. D. ve Falkner, D. (1984). Violence in Families of Adolescent Runaways. *Child Abuse & Neglect*, 8(3), 295–299. doi:10.1016/0145-2134(84)90069-3

- Gardiner, J. (1976). *Political Economy of Domestic Labour in Capitalist Society*. D. L. Baker ve S. Allen (Ed.), *Dependence and Exploitation in Work and Marriage* içinde (ss. 109–120). London: Longman.
- Gill, A. K. ve Anitha, S. (2011). *Forced Marriage: Introducing a Social Justice and Human Rights Perspective*. Zed Books.
- Gittins, D. (2012). *Aile Sorgulanyor* (1. bs.). İstanbul: Pencere Yayınları.
- Gürbilek, N. (2007). *Kör Ayna, Kayıp Şark: Edebiyat ve Endişe*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürcü. (y.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59046f6511fab1.99747064 adresinden erişildi.
- Haftanın Konusu “başlık Parası” - Yığılcanınsesi Gazetesi. (2014, 2 Haziran). 29 Nisan 2017 tarihinde <http://www.yigilcaninsesi.net/icerik/arsivac.asp?id=1730&z=6.2.2014> adresinden erişildi.
- Halberstam, J. (2012). *Female Masculinity*. Duke University Press.
 doi:10.1215/9780822378112
- Hanmer, J. ve Statham, D. (1988). *Women and Social Work: Towards a Woman-Centred Practice*. London: Palgrave.
- Harding, S. (1990). Feminism, Science and the Anti-Enlightenment Critiques. L. Nicholson (Ed.), *Feminism/Postmodernism* içinde (ss. 83–106). London: London: Routledge.
- Hearn, J. ve Morgan, D. H. J. (Ed.). (2014). *Men, Masculinities and Social Theory (RLE Social Theory)*. Routledge.

- Hester, M., Kelly, L. ve Radford, J. (1996). *Women, Violence and Male Power*. Buckingham: Open University Press.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi İdeolojiler: Bir Giriş* (5. bs.). Ankara: Adres Yayınları.
- Hill, L., Taylor, J., Richards, F. ve Reddington, S. (2016). “No-One Runs Away For No Reason”: Understanding Safeguarding Issues When Children and Young People Go Missing From Home. *Child Abuse Review*, 25(3), 192–204. doi:10.1002/car.2322
- Holloway, I. (1997). *Basic Concepts for Qualitative Research*. Oxford, England: Blackwell Science.
- hooks, bell. (2014). *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika*. Toplumsal Cinsiyet (3. bs.). İstanbul: bgSt Yayınları.
- İçağasıoğlu Çoban, A. (2009). Adölesan Evlilikleri. *Aile ve Toplum*, 4(16), 37–50. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/197949> adresinden erişildi.
- Idemudia, F. (2016). *Tears of Forced Marriage*. Lulu Publishing Services.
- İnce, Ş. (2015). İki Kadın Bir Mutfak: Kadınlararası İktidar İlişkileri. *Moment Dergi Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(2), 135–156. doi:<https://doi.org/10.17572/mj2015.2.135156>
- Jain, N. (2008). Forced Marriage as a Crime Against Humanity Problems of Definition and Prosecution. *Journal of International Criminal Justice*, 6(5), 1013–1032. doi:<https://doi.org/10.1093/jicj/mqn064>
- Kandiyoti, D. (1988). Bargaining With Patriarchy. *Gender & society*, 2(3), 274–290. <http://links.jstor.org/sici?sici=0891-2432%28198809%292%3A3%3C274%3ABWP%3E2.0.CO%3B2-W> adresinden erişildi.

- Kandiyoti, D. (2012). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Gelecek İçin Geçmişe Bakış. S. Sancar (Ed.), *Birkaç Arpa Boyu..21. Yüzyıla Girerken Türkiye”de Feminist Çalışmalar/Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağa* içinde (ss. 41–61). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kılıç, Z. (1998). Cumhuriyet Türkiye’sinde Kadın Hareketlerine Genel Bir Bakış. B. Hacimirzaoğlu (Ed.), *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde , Bilanço 98 Yayın Dizisi (ss. 347–360). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- King, R. B. (2016). Gender Differences in Motivation, Engagement and Achievement Are Related to Students’ Perceptions of Peer—but Not of Parent or Teacher—Attitudes Toward School. *Learning & Individual Differences*, 52, 60–71. doi:10.1016/j.lindif.2016.10.006
- Kolay, H. (2015). Kadın Hareketinin Süreçleri, Talepleri Ve Kazanımları. *EMO Kadın Bülteni*, (3), 10.
- Laz. (y.y.).*Güncel Türkçe Sözlük*.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59046fdbbf26d5.44184117 adresinden erişildi.
- Lindlof, T. . ve Taylor, B. . (Ed.). (2010). *Qualitative Communication Research Methods*.
- Lindsey, L. L. (2015). *Gender Roles A Sociological Perspective* (6. bs.). London and New York: Routledge Press.
- Lüküslü, D. ve Çelik, K. (2008). Sessiz ve Görünmez, “genç” Ve “kadın”: Ev Kızı. *Toplum ve Bilim*, (112), 101–118.

Manav. (y.y.).*Güncel Türkçe Sözlük.*

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59046cae65d086.43878554 adresinden erişildi.

Marchant, H. ve Wearing, B. (1986). *Gender Reclaimed*. Sydney: Hale and Iremonger.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (1. bs.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

McAdoo, H. P. (1999). *Family Ethnicity: Strength in Diversity*. SAGE.

McHugh, M. (2014). Feminist Qualitative Research: Toward Transformation of Science and Society. L. Patricia (Ed.), *The Oxford Handbook of Qualitative Research* içinde . London: Oxford Universty Press.

Mejiuni, O. (2013). *Women and Power. [electronic Resource]: Education, Religion and Identity*. CODESRIA book series. Dakar : Council for the Development of Social Science Research in Africa, c2013. (Baltimore, Md. : Project MUSE, 2014).

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat01033a&AN=hukk.277595&site=eds-live&authtype=ip,uid> adresinden erişildi.

Michel, A. (1997). *Feminizm*. (Ş. Tekeli, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Mies, M. (1995). Feminist Araştırmalar için Bir Metodolojiye Doğru. S. Çakır ve N. Akgökçe (Ed.), *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem* içinde (ss. 52–56). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Millett, K. (2000). *Sexual Politics* (4. bs.). New York: University of Illinois Press.

Miner-Rubino, K. ve Jayaratne, T. E. (2007). Feminist Survey Research. S. Hesse-Biber ve P. Leavy (Ed.), *Feminist Research Practice* içinde . SAGE Publications.

- Muhacir. (y.y.).*Güncel Türkçe Sözlük.*
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5904728b15ef65.92443421 adresinden erişildi.
- Naiman, J. (1988). *Marksizm ve Feminizm İki Ayrı Kuram.* (S. Özkal, Çev.)Siyasal Bilgiler Dizisi (1. bs.). İstanbul: Amaç Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (7. bs.). United States of America: Pearson Education Limited.
- Oakley, A. (1974). *Woman's Work, The Housewife, Past and Present.* New York: Pantheon Books.
- Oğuz, H. Ş. (2012). Alanda Bir Kadın. *Fe Dergi*, 1(4), 64–80.
http://cins.ankara.edu.tr/7_6.html adresinden erişildi.
- Okin, S. M. (2013). *Women in the Western Political Thought.* Princeton: Princeton University Press.
- Önal, S. (2013). Kadının Değeri: Felsefi Bir Deneme (s. 30). Aile ve Kadın Sempozyumu, sunulmuş bildiri, Kırıkkale.
- Öyekçin Güleç, D., Yetim, D. ve Melih Şahin, E. (2012). Kadına Yönelik Farklı Eş Şiddeti Tiplerini Etkileyen Psikososyal Faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, (23), 1–7. <http://www.turkpsikiyatri.com/Data/UnpublishedArticles/649cp4.pdf> adresinden erişildi.
- Özateş, Ö. S. (2007). Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Nedeniyle Temel Eğitimden Kopan Kız Çocukları Sorunu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2). <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423931333.pdf> adresinden erişildi.

- Özbay, F. (2002). Evlerde El Kızları: Cariyeler, Evlatlıklar, Gelinler. L. Davidoff (Ed.), *Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet* içinde . İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 21–39.
http://iibfdergi.karatekin.edu.tr/Makaleler/1640094542_Atakerkillik,%20Toplumsal%20Cinsiyet%20ve%20Kad%4%b1n%4%b1n%20%20c3%87al%4%b1%c5%9fma%20Ya%c5%9fam%4%b1na%20Kat%4%b1l%4%b1m%4%b1.pdf adresinden erişildi.
- Paechter, C. (2006). Masculine Femininities/Feminine Masculinities: Power, Identities and Gender. *Gender and Education*, *18*(3), 253–263.
 doi:10.1080/09540250600667785
- Pascall, G. (1986). *Social Policy: A Feminist Analysis*. London: Tavistock.
- Peled, E. ve Muzicant, A. (2008). The Meaning of Home for Runaway Girls. *Journal Of Community Psychology*, *36*(4), 434–451. doi:10.1002/jcop.20222
- Pilalis, J. ve Anderton, J. (1986). Feminism and Family Therapy-a Possible Meeting point. *Journal of Family Therapy*, (Vol 8), 99–114. doi:10.1046/j..1986.00708.x
- Polat Uluocak, G. ve Bulut, I. (2011). Aile Terapilerinin Feminist Teori Açısından İncelenmesi. *Aile ve Toplum*, *7*(24), 9–24.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/spcd/article/view/5000107850/5000100560> adresinden erişildi.
- Pomak. (y.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59046eca77e806.87691142 adresinden erişildi.

- Poster, M. (1989). *Eleştirel Aile Kuramı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Preckel, F., Goetz, T., Pekrun, R. ve Kleine, M. (2008). Gender Differences in Gifted and Average-Ability Students: Comparing Girls' and Boys' Achievement, Self-Concept, Interest, and Motivation in Mathematics. *Gifted Child Quarterly*, 52(2), 146–159. doi:10.1177/0016986208315834
- Ramazanoglu, C. ve Holland, J. (2002). *Feminist Methodology: Challenges and Choices*. London: SAGE Publications, Inc.
- Reinharz, S. ve Davidman, L. (1992). *Feminist Methods in Social Research*. London: Oxford University Press.
- Roberts, H. (Ed.). (2013). *Doing Feminist Research*. Routledge Press.
- Roman. (y.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59046cb1d4b320.44929246 adresinden erişildi.
- Roskill, C. (1994). On the Run. *TES: Times Educational Supplement*, (4062), 19.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9407143342&site=ehost-live> adresinden erişildi.
- Russell, B. R. (1983). *Evlilik ve Ahlak* (1. bs.). İstanbul: Say Kitap Pazarlama.
- Sancar, S. (2014). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar* (3. Baskı.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarouphim, K. ve Chartouny, M. (2017). Mathematics education in Lebanon: gender differences in attitudes and achievement. *Educational Studies in Mathematics*, 94(1), 55–68. doi:10.1007/s10649-016-9712-9
- Sautet, M. (1998). *Kadınların Özgürleşmesi Üzerine*. İstanbul: Telos Yayıncılık.

- Scanzoni, J. (1977). Changing Sex Roles and Emerging Directions in Family Decision Making. *J Consum Res*, 3(4), 185–188. doi:<https://doi.org/10.1086/208698>
- Schaffner, L. (1998). Searching for Connection: A New Look at Teenaged Runaways. *Adolescence*, 33(131), 619. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=1290590&site=ehost-live> adresinden erişildi.
- Secombe, W. (1974). *The Housewife and her Labour under Capitalism*. Red Pamphlets. IMG Publications. <https://books.google.com.tr/books?id=RiRcPgAACAAJ> adresinden erişildi.
- Segal, L. (1983). *What is to be Done about the Family?* Harmondsworth: Penguin Books.
- Seidman, I. (2013). *Interviewing as Qualitative Research A Guide for Researchers in Education and Social Sciences* (4. bs.). New York: Teacher Collage Press.
- Sevim, A. (2005). *Feminizm* (1. bs.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Spector, P., Allen, T., Poelmans, S. ve Cooper, C. (2005). *Work and Family: An International Perspective*. Mahwah, U.S.A.: Lawrence Erlbaum Associates Press.
- Stéphanie, W., Anderson-Nathe, B. ve Gringeri, C. (Ed.). (2014). *Feminisms in Social Work Research: Promise and Possibilities for Justice-Based Knowledge*. Routledge Press.
- Sullivan, P. M. ve Knutson, J. F. (2000). The Prevalence of Disabilities and Maltreatment Among Runaway Children. *Child Abuse & Neglect*, 24(10), 1275–1288.

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=3639527&site=ehost-live> adresinden erişildi.

Şemsa, Ö. ve Yakut-Çakar, B. (2012, ubat). Aile, Devlet ve Piyasa Kısılcında Boşanmış Kadınlar. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, (16). <http://www.feministyaklasimlar.org/sayi-16-subat-2012/aile-devlet-ve-piyasa-kiskacinda-bosanmis-kadinlar/> adresinden erişildi.

Şengönül, T. (2008). Sosyal Sınıf Kökeni, Eğitimsel Kazanım Ve Dikey Sosyal Hareketlilik İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-dergisi*. <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/tsengonul.pdf> adresinden erişildi.

Şenol Cantek, F. (2001). Fakir/Haneler Yoksulluğun “ev hali”. *Toplum ve Bilim*, (89), 102–131.

Şenol Cantek, F. ve Akşit, E. E. (2011). Kadınların Kuşaklar ve Sınıflar Arası Bilgi Aktarımları. S. Sancar (Ed.), *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar* içinde (ss. 525–561). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Taş Çifçi, F. (2016). Forced Marriage and “Honour” Killings in Britain: Private Lives, Community Crime and Public Policy Perspectives. *Howard Journal of Crime & Justice*, 55(4), 533–534. doi:10.1111/hojo2_12187

Tatar. (y.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5904710b3781b1.78696104 adresinden erişildi.

Thorpe, R. ve Irwin, J. (1996). *Women and Violence: Working for Change*. Sydney: Hale and Iremonger.

- TÜİK. (2014a). *Seçilmiş Göstergelerle Düzce 2013* (No: 4220) (ss. 100–107). Ankara.
<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/DUZCE.pdf> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2014b). *Zaman Kullanım Araştırması*.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18627> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2016). *İşgücü İstatistikleri*. <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=24626> adresinden erişildi.
- Tyler, K. A., Hagewen, K. J. ve Melander, L. A. (2011). Risk Factors for Running Away Among a General Population Sample of Males and Females. *Youth & Society*, 43(2), 583–608. doi:10.1177/0044118X11400023
- UNESCO. (2016). *Global Education Monitoring Report. Gender Review. Creating Sustainable Futures for All*.
- UNICEF. (2016). *The State of the World's Children 2016: A fair chance for every child*.
- Uslu, L. (2012). Bir Odaya Sıkışmak: Büyümele Çocukluk Arasında Kalmak. *Fe Dergi*, 4(1), 98. URL: http://cins.ankara.edu.tr/7_8.html adresinden erişildi.
- Wetheridge, L. (2016). *Girls' and Women's Literacy with a Lifelong Learning Perspective: Issues, Trends and Implications for the Sustainable Development Goals*. UNESCO.
- White, J. B. (1999). *Para ile Akraba Kentsel Türkiye'de Kadın Emegi*. (A. Bora, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wilson, A. (1985). *Family*. Florence, U.S.A: Routledge Press.
- Wilson, E. (1997). *Women and the Welfare State*. London: Tavistock.
- Wolf, D. L. (2009). Saha Çalışmasında Feminist İkilemler. D. Hattaoğlu ve G. Ertuğrul (Ed.), *Methodos, Kuram ve Yöntem, Kenarından içinde* (ss. 372–441). İstanbul: Anahtar Kitaplar.

- Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*. (D. Hakyemez, Çev.)Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi (11. bs.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yaraman, A. (2010). Modern Ataerkil Toplumsallaşma:“Erkeksi”,“Erkekçi” Kadınlar. F. Çoban Döşkaya (Ed.), *21.Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar, Değişim ve Güçlenme* içinde (C. 3, ss. 698–704). Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi, sunulmuş bildiri, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Yeloğlu, Ç., Güveli, H., Kandemir, G. ve Hoccoğlu, Ç. (2012). Kadınlarda Çoklu Ruhsal Travma: Bir Olgu Sunumu. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, (25), 263–266. doi:10.5350/DAJPN2012250310
- Zeldin, T. (1995). *An Intimate History of Humanity*. Harper Perennial.

EKLER

EK 1: KATILIMCILARLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

	Adı	Yaşı	Evlilik Yaşı	Eğitim Durumu	Medeni Durumu	İstihdam Durumu	Eşin Evlilik Yaşı	Eşin Eğitim Durumu	Eşin İstihdam Durumu	Annenin Eğitim Durumu	Babanın Eğitim Durumu	Kök Aile ve Evlenen Ailenin Ekonomik Karşılaştırması	Nikâh Türü
1.	ASUMAN	26	17	Ortaokul	Evli	Ev kadını	22	Ortaokul	Sabit bir işi yok	Okur-yazar değil	Ortaokul	Aynı	Her ikisi
2.	AYSEL	35	18	İlkokul	Evli	Ev kadını	27	Ortaokul	İşsiz	Okur-yazar değil	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
3.	BAHAR	32	20	İlkokul	Evli	Ev kadını	23	Lise terk	İşsiz	İlkokul	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
4.	BEHİYE	40	19	Lise	Evli	Ev kadını	24	Lise	İşçi	Okur-yazar değil	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Her ikisi

5.	CANSEL	40	18	Lise	Evli	Ev Kadını	25	Ön lisans	Memur	Okur-yazar değil	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
6.	ELMAS	65	16	Okur-yazar değil	Dul	Ev Kadını	26	İlkokul	İşçi	Okur-yazar değil	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Dini nikâh (4 yıl sonra resmi nikah)
7.	FADİME	27	15	Ortaokul	Evli	Ev Kadını	25	Lise	Esnaf	İlkokul	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Dini nikâh (3 yıl sonra resmi nikah)
8.	GÜLBAYAZ	22	17	İlkokul	Evli	Ev Kadını	22	Lise terk	İşsiz	İlkokul	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Dini nikâh (1 yıl sonra resmi nikah)
9.	GÜLDÜNYA	46	23	Lise	Evli	Usta Öğretici	33	Lise	Memur	Okur-yazar değil	İlkokul	Aynı	Her İkisi
10.	GÜLİZAR	18	16	Lise Terk	Evli	Ev Kadını	23	Üniversite terk	İşçi Elektrikçi	İlkokul	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Dini nikâh (Birkaç ay sonra 17 yaş olunca aile rızasıyla resmi nikâh)

11.	LATİFE	20	18	Lise terk	Evli	Ev Kadını	21	Lise	Serbest Meslek	Ortaokul	Ortaokul	Evlenilen ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
12.	LEYLA	59	17	Okur-yazar değil	Dul	Ev Kadını	22	İlkokul	İşsiz	Okur-yazar değil	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Dini nikâh (5 yıl sonra resmi nikâh)
13.	MİNEL	27	21	Lise	Boşanmış	İşçi	27	Üniversite	Eczacı	İlkokul	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
14.	MİRAY	49	17	İlkokul	Dul	Ev Kadını	24	İlkokul	İşçi Tır Şoförü	Okur-yazar değil	İlkokul	Aynı	Dini nikâh (Resmi nikâh sonradan yapılmış)
15.	MÜNEVVER	24	19	Lise	Evli	Memur	23	Ön lisans	Memur	İlkokul	İlkokul	Evlenilen ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
16.	NEVRİYE	27	18	Lise	Boşanmış	Garson	24	Lise	İşçi	İlkokul	İlkokul	Aynı	Her ikisi
17.	NEZİLE	56	18	İlkokul	Evli	Ev Kadını	27	Üniversite	Öğretmen	Okur-yazar değil	İlkokul	Evlenilen ailenin durumu daha iyi	Her ikisi

18.	PEMBE	21	16	Lise terk	Ayrılmış	Ev Kadını	23	Lise terk	İşsiz	Lise terk	Ortaokul terk	Kök ailenin durumu daha iyi	Dini nikâh
19.	SEDEF	22	17	Lise terk	Boşanmış	Ev Kadını	28	Ortaokul	Esnaf	İlkokul	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
20.	ŞEHRİBAN	34	18	İlkokul	Evli	Ev Kadını	25	Ortaokul	İşçi	İlkokul	İlkokul	Aynı	Her ikisi
21.	TUANA	37	18	İlkokul	Boşanmış	Ev Kadını	27	İlkokul	İşçi	İlkokul	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
22.	TÜRKAN	40	18	İlkokul	Evli	Ev Kadını	23	İlkokul	İşçi	Okur-yazar değil	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
23.	ÜLFET	64	19	İlkokul	Evli	Ev Kadını	21	İlkokul	İşçi Şoför	Okur-yazar değil	Okur-yazar	Evlenilen ailenin durumu daha iyi	Her ikisi
24.	ZÜMRÜT	59	16	Ortaokul	Boşanmış	Ev Kadını	26	İlkokul	İşsiz	Okur-yazar değil	İlkokul	Kök ailenin durumu daha iyi	Dini nikâh (Sonradan yaşı 17 olunca aile rızasıyla resmi nikâh)

EK 2: GÖRÜŞME ÖRNEĞİ

ARAŞTIRMACI: Adınız neydi?

TUANA: Tuana ismim.

ARAŞTIRMACI: Yaşınız?

TUANA: Yaşım, 37 yaşımdayım.

ARAŞTIRMACI: Peki, eğitim durumunuz?

TUANA: İlkokul.

ARAŞTIRMACI: Bitti mi?

TUANA: Hı hı. İlkokulu bitirdim.

ARAŞTIRMACI: Babanızın eğitim durumu?

TUANA: Babam da ilkokul.

ARAŞTIRMACI: Annenizin?

TUANA: Annem de ilkokul.

ARAŞTIRMACI: Kaç kardeşsiniz?

TUANA: 4 kardeşim.

ARAŞTIRMACI: Çalışıyor musunuz?

TUANA: Çalışıyorum.

ARAŞTIRMACI: Ne iş yapıyorsunuz?

TUANA: Deri fabrikasında çalışıyorum.

ARAŞTIRMACI: İşçi olarak mı çalışıyorsunuz?

TUANA: Evet, işçi olarak çalışıyorum.

ARAŞTIRMACI: Şu an evli misiniz?

TUANA: Bekârım. Boşandım.

ARAŞTIRMACI: Resmi olarak da boşandınız mı?

TUANA: Resmi olarak da boşandım.

ARAŞTIRMACI: Tamam. Kaç kez evlendiniz?

TUANA: 2 kez evlendim.

ARAŞTIRMACI: Kaçarak yaptığınız evlilikteki eşinizin kaçınıcı evliliği idi?

TUANA: Birinci evliliği idi ilk eşim, ikinci eşimin ikinci evliliği.

ARAŞTIRMACI: İkisinde de kaçarak mı evlendiniz?

TUANA: İkisinde de kaçarak evlendim.

ARAŞTIRMACI: Birinde ilk, birinde ikinci evliliği idi.

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Peki, ilk evliliğinizi yaptığınızda kaç yaşındaydınız?

TUANA: 17 yaşındaydım. On altım bitti, on yediye girince evlendim.

ARAŞTIRMACI: Eşiniz kaç yaşındaydı?

TUANA: O, benden 10 yaş büyüktü eşim.

ARAŞTIRMACI: 27 yaşındaydı değil mi?

TUANA: Evet, 27 yaşındaydı.

ARAŞTIRMACI: Ne tür nikâhınız vardı?

TUANA: İki de vardı. Resmi de vardı, imam da vardı.

ARAŞTIRMACI: Peki, ikinci eşinizle ne tür nikâhınız oldu?

TUANA: Yok, ikinci eşimin sadece imam nikâhı vardı.

ARAŞTIRMACI: Hım hım. Peki, evlendiğiniz sırada anneniz çalışıyor muydu?

TUANA: Hayır, çalışmıyordu. Ev hanımıydı.

ARAŞTIRMACI: Babanız çalışıyor muydu?

TUANA: Babam, Orman İşletmede çalışıyordu, (...).

ARAŞTIRMACI: Peki, evlendiğiniz sırada eşiniz çalışıyor muydu?

TUANA: Çalışıyordu.

ARAŞTIRMACI: Ne iş yapıyordu?

TUANA: O, tavukçulukta çalışıyordu, işçiydi o da.

ARAŞTIRMACI: Peki, sizin ailenizin maddi durumu mu daha iyiydi, eşinizin tarafının mı?

TUANA: Bizim daha iyiydi, ailemin maddi durumu iyiydi.

ARAŞTIRMACI: Çocuğunuz var mı?

TUANA: Var.

ARAŞTIRMACI: Kaç tane?

TUANA: İki tane kızım var. Biri ilk eşimden, biri de ikinci eşimden.

ARAŞTIRMACI: Ailenizle ilişkiniz nasıldı evlenmeden önce, anne-babanızla?

TUANA: Hiç iyi değildi.

ARAŞTIRMACI: Neden?

TUANA: Şöyle iyi değildi; çünkü sürekli biz köy evinde yaşadığımız için herkese iş yapmaya gönderiyordu annemler, istemediğimiz halde.

ARAŞTIRMACI: Ne işi?

TUANA: İş dediğim, bahçe işleri.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Yani zordu, kendi işimizden başkasına gitmek istemiyoduk, annem de “olmaz, ayıp olur, gidin” diye bize baskı yapıyolardı, yani bi değil, iki değil; sadece kendi köyümüze değil, başka köylere de gönderiyolardı, hani yardım amaçlı.

ARAŞTIRMACI: Kaç kardeşiniz?

TUANA: 4 kardeşiz. 3 kız, 1 erkek.

ARAŞTIRMACI: Siz kaçınıcıydınız?

TUANA: Ben üçüncüyüm.

ARAŞTIRMACI: Onlar da mı bu şekil gidiyordu, sadece siz mi?

TUANA: Evet, hepimiz gidiyoduk. Ordan; ama ben daha çok tepkiliydim yani bu konuya. Gitmek istemiyodum, hani onlar pek karşı gelmiyodu. Ben biraz, kıza göre daha çok asabiydim.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Onun için gitmek istemiyodum, dedim hani, niye başkasına gidiyim, kendi yani, ailem beni niye başkasına iş yapmaya gönderiyo, niye acımıyo, hani ben evladı olarak diye evlenmeyi tercih ettim.

ARAŞTIRMACI: Biraz anlayamadım ben bunu. Hani, hiçbir karşılığı olmadan mı yolluyorlar sizi; yoksa onlar size yardım ediyor, siz ona; imece gibi bir şey mi?

TUANA: Evet öyle, o şekil; ama ben gitmek istemiyodum.

ARAŞTIRMACI: Hı hı.

TUANA: Başkasına iş yapmak istemiyodum; sadece kendimizden başkasına yardım etmek istemiyodum, onun için yani, bu sürekli sürekli devam ediyodu, dedim hani evlenirsem hepsinden kurtulurum amaçlı. Bu ilk eşimle biz, halama gezmeye gitmiştik, orda tanıştık, yani halamın eşinden dolayı, arkadaşıydı. Ordan işte konuştuk, benim ablam vardı önümde, benden önce bi tane ablam vardı, ondan önce evlendim ben, kaçarak. İşte o ilk eşimle 4 ay konuştuk, 4 aydan sonra dedi yani, “istetcem” dedi, ben dedim “ailem vermez”, “o zaman” dedi, “kaçalım” dedi.

ARAŞTIRMACI: Neden vermeyeceğini düşündünüz?

TUANA: Ablam vardı önümde, onuy için. Bi de yaşım da daha küçüktü.

ARAŞTIRMACI: Sizde böyle bir gelenek mi var, önce büyük evlenir diye?

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Çerkez miydiniz?

TUANA: Yoo, Çerkez değiliz, biz Manavız.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Onuy için. Bizim köyde öyle şey var, buralada aslında öyle bi şey yok, hani hangisinin nasibi açıldıysa önce o evleniyo; ama bizim köy akli biraz şey olduğu için, geriden geldiği için, onun için dedim vermezler, “kaçar mısın” dedi, hani ben de çok başkasına iş tutmaya gitmek istemediğim için “kaçarım” dedim. Biz kaçarkene polise yakalandık, Jandarmaya yakalandık.

ARAŞTIRMACI: Yaşınız da tutmuyordu de mi?

TUANA: Yaşım da tutmuyodu, gene yakalandık; ama bizi bulamadılar. Son galdı, bu eşimin dayısı dedi “ben” dedi, “yüzleştirecem” dedi, “seni geri vermiyem” dedi. Biz de öyle oluncası şey yaptık, teslim olduk, benim yaşım tutmadığı için beni ailem geri aldı. Geri alıncası işte, beni kaçı, yaşı tutmuyo diye ailemden bayağı bi baskı yedim, sopa yedim yani, geri aldılar beni.

ARAŞTIRMACI: Biraz onu anlatır mısınız, nasıl davrandılar size? Eve geri döndünüz oradan de mi?

TUANA: Geri döndüm, evet. Annemden, en çok da annemden sopa yedim "Sen niye kaçtın tanımadığın birisine", oysa hani ben dört aydır konuşuyodum. "Niye kaçtın?" diye, ben hiç sesimi çıkartmadım. Beni burda dayımlar var, onlara telefon ettiler, geldi aldı dayımlar beni. 8 ay burda durdum ben, beni vermiyecek oldular, burda dayımlar beni başkasına verecek oldular. Ben dedim hani “kabul etmiyorum”.

ARAŞTIRMACI: Sizi bir cezalandırma şeklinde mi buraya yolladılar?

TUANA: Evet, evet, o şekil.

ARAŞTIRMACI: Burada peki, dayınızdandan bir baskı gördünüz mü?

TUANA: Gördüm, burdaki dayımdan da gördüm. Çok yerde şiddet, hepsinden, bu yaşıma kadar, 4 sene oldu ben ayrılalı hep yani, hep şiddet gördüm, hiç şey görmedim. Güzel günlerim de oldu; ama daha çok da şiddetli günüm daha çok oldu. Neyse, bu ilk eşimle biz, arayı buldular, 8 ay sonra evlendik; ama burdaki dayımlardan da çok baskı yedim, kendi ailemden de baskı yedim. "Sen bizi rezil ettin, küçük yaşta kaybetmişken kaçtın ablan varkene" diye hep yüzüme kaktılar, hep yüzüme kaktılar, hep böyle yani sopa, ağızla yani işkence. Neyse eşimle evlendik, bu sefer de...

ARAŞTIRMACI: Nasıl evlendiniz?

TUANA: Normal düğünümüz oldu.

ARAŞTIRMACI: O süreçten geçtikten sonra, 8 aydan sonra yine isteme olup verildi mi?

TUANA: Evet, evet, verildi.

ARAŞTIRMACI: O zaman ne değişti de verdiler?

TUANA: Yaşın doldu, bi de işte aileler, büyükler de araya girince o şekil verdiler. Hani evlendik, eşimin kız kardeşi vardı, bekâr, kaynanam da çok fenaydı, görümcem de. Onlardan da sopa yedim ben; çünkü yaşıma küçüktü, iki tane ablam, annem vardı, pek doğru dürüst yemek yapmayı bilmiyodum, temizlik yapmayı bilmiyodum. Hani onlar yaptığı için bana yaptırmıyolardı, sen hani, “kocaya gelmeyi biliyon da niye iş yapmasını bilmiyon” diye ben yani, benden 3 yaş küçük görümcemden dahi sopa yedim, hiç sesimi çıkartmadım.

ARAŞTIRMACI: Hıı.

TUANA: Gaynanam aynı tepkiyi verdi. O da dedi işte, bi günde ben yemek yapıyodum, “sen niye bu şekil yaptın”, hiç unutmam piriç pilavı yapıyodum, “sen niye bunu sulu pişirdin” diye ondan da sopa yedim, gaynanamdan. “Sen kocaya kaçmayı biliyon da; niye yemek yapmasını bilmiyon” diye.

ARAŞTIRMACI: Sürekli böyle kaçarak geldiğiniz yüzünüze mi vuruldu?

TUANA: Hep yüzüme vuruldu, hep yüzüme vuruldu. Dedim eşime, “ben” dedim “artık dayanamıyom” dedim, “ya” dedim “ayrı ev tutacaksın ya da ben boşancam” dedim. “Kaçtım, sana geldim geleli” dedim, “hep” dedim “işkence, hep sopa” dedim yani, “ben sopa yemek için gelmedim bu dünyaya”. Ordan “tamam” dedi, ailesiyle tartıştık, onlar köye gittiler gaynanamgil, ben de o arada işe girdim. “Ben” dedim “artık evde duramıyom” dedim, “bunalıyom” dedim, “tek başıma galıyom” dedim, “ben de” dedim “çalışmak istiyom” dedim. “Tamam” dedi, beraber işe girdik eşimle, 3 sene çalıştıktan sonra ben hamile kaldım ilk kızıma. Doğuma çıktım, fabrika kapandı, fabrika kapanıncası biz gaynanamlara gittik, başka köydendi onlar, oraya gittik, orda da gaynanamla görümcem hiç hora geçirmediler bana. Habire laflar, ondan sonra şeyler, sopa, ondan sonra eşimle kız kardeşi geçinemiyodu, onun hırsını, mesela eşimle kız kardeşi dövüşükçe onlar da hırsını benden alıyolardı. O yüzden hani ben, kimseye karşı gelen bi insan değilim, yani elime vurup ekmeğimi verecek bi insanım. Kimsenin

kalbini de kırmak istemem, onuy için “ben artık dayanamadım”, dedim “yeter artık”, annelere de göndermiyolardı beni, orada hani, barıştık; zaten düğünümüz de oldu. Neyse, eşim içki içerdi, karı-kızı ayağı, her şeyi vardı, aklınıza ne gelirse hepsi vardı. Ben, tek ‘çocuğum annesiz kalmasın’ diye her şeye katlandım, annelere geldim, ‘yeter artık’ dedim ben, annelere her şeyi anlattım. Dedim “siz” dedim “beni bu hale soktunuz, ben” dedim “bunları çektim, yine de” dedim “bi şeye sesimi çıkartmadım, ben artık” dedim “dayanamayacam”. “Ya” dedim “beni kabul edeceniz, ya da” dedim “ben intihar edecem”. Tekrar, “biz hani, bu kadar olduğunu bilmiyoduk, gitme”. Geldim, bi sene durdum annelerde. Bu ilk eşim işte, İstanbul'a gitti, oralarda cezaevine falan girmiş, benim hiçbi şeyden haberim yok, ben onlarla irtibatı kestim.

ARAŞTIRMACI: Resmen boşanmış mıydınız?

TUANA: Boşanmadım, boşanma oldu; sadece gitmiycem diye araya küslük girdi, onlar gelip gidiyo; ama benim şeyim, gitmemek taraftarıyım. Neyse, arayı buldular, “tamam” dedi, Bolu'da işe girmiş, ikinci eşimin yanına. Bu ikinci eşim benim, telefon kabloları falan döşüyo, (...), onun yanına aşçı olaraktan girmiş, “benim haberim yok” dedi, bana telefon açtı, “Tuana” dedi, “ben işe girdim” dedi, “artık” dedi “sen nasıl istiyorsan, öyle olmak istiyom” dedi, hani, “tek çocuğumuz var” dedi, “yuvamı kurtarmak istiyom” dedi. “Gel” dedi, “bi şans daha ver bana” dedi, ben de “tamam” dedim, “çocuğum için sana bi şans daha verecem” dedim. Neyse, annesigilin, gaynanamgilin ordan biz eşyayı (...) götürdük, bu, ikinci eşimin yanına girdi, ikinci eşimin yanına girincesi, para geçincesi eline, fazla para geçincesi bana hiç, evinen ilgisi kesildi, kiramı vermedi, elektriğimi, suyum kestiler, eve hiçbi şey almadı, ben çocuğuma yani şekerli su verdim. Ben iki gün kendim aç durdum, ben çocuğuma şekerli su verdim, daha 6 aylık çocuğa şekerli su verdim, sütümü zaten emmediydi, benim sütüm olmadıydı. Ordan bu, ikinci eşimle gelip gitmeye başladı bize, ilk eşimin hiç ilgisi kalmadı, “bu” dedi, “benim abim yerine” dedi, “ben” dedim ki; “bak” dedim Kerim'di, öbürkünün ismi Kerim, ilk eşiminki, ikinci eşimin ismi de Semih'ti. “Bak Kerim” dedim, “senin” dedim -patronu oluyodu- “bunu” dedim “sürekli getirip duruyon” dedim, “bak millet laf eder, benim adım çıkartma” dedim. Komşular da söylüyolardı “niye gelip gidiyo” diye. Hani patronu, getiriyo napayım, gızımıyon mu, gızıyom, sen bana gızıyon diye sopa yiyodum, “sen garışamazsın; bu evin kirasını, her şeyisini ben veriyom” diyodu ilk eşim. Ordan neyse bunu Çankırı'ya gönderdi ikinci eşim iş olaraktan, onların başına aşçı olaraktan.

Ordan işte, “sen” dedi, “bundan sonra” dedi, “ben” dedi “kesinlikle de evimi bakmıycam” dedi, “bundan sonra” dedi “ev ile” dedi “Semih abi ilgilecek” dedi, “abi gibi görüyom” dedi. Ben de “sen” dedim, “ne demek istiyon” dedim, “elin adamı benim evime neden bakacak” dedim, “sen benim eşim değil misin” dedim.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: “Tamam da ben uzaktayım” dedi, “bundan sonra” dedi “bu ilgilecek” dedi, “kirayla, şeynen” dedi, “ben” dedim “o zaman öyleyse” dedim, “annelere gidiyom” dedim. “Benim gocam varken” dedim, “benim kiramı, elektiriğimi, suyumu niye başkası ödesin” dedim. Sen öyle diyon dedi diye beni baya bi komaya soktu, dövdü ilk eşim. “Sen garişamazsın, ben ne dersem o olacak bu evde” diye. Ben hani, gelmesini falan istemiyodum, o ikinci eşimin bize gelmesini zaten. İkinci eşim de istemeyerek evlenmiş akrabasıyla, babasınıy zoruynan, o da beni görüncesi sevmiş, ikinci eşim. Ordan sonra “neyse”, dedim, “ben” dedim “istemiyom”. Aileme durumumu açıklayamadım; çünkü açıklasam gene diycekler hani, “sen her şeyden memnun olmuyon, gene bi bahane buldun geri gelmek için” diye. Ama ben, uykularım kaçtı, böyle psikolojim bozuldu, artık psikoloji tedavisi görmeye başladım kimseni haberini yok. Bi tane ev sahibimiz vardı, her durumu ona anlattım, çok iyi bi insandı sizden iyi olmasın, dedim “durum böyle böyle, ben” dedim “kimseye durumu açıklayamıyom, çünkü açıklasam” dedim, “adım kötüye çıkacak” dedim, “ben ne yapmam lazım?” O da dedi, “kızım” dedi, “ikinci eşin”, birinci eşimlen ben gitmeseydim şu anda ben burda olmazdım, kötü yolda olurdu, çünkü beni satacaktı ilk eşim, öyle bi karakteri vardı onun, para için her şeyi yapardı. Ordan dedi, ikinci eşime demiş, “artık” demiş “ben ne evime bakmak istiyom” demiş, “ne karıma ne de çocuğuma” demiş, “kendi hayatımı yaşamak istiyom” demiş, “bıktım artık” demiş, oysa benim elektiriğim, suyum, ben aylarca elektiriksiz, susuz; tüpüm biterdi, küçük piknik tüple ne kadarını yapabilirsin, yani çok aç kaldığım zamanlar oldu; ama kimseye de “derdim şu” demedim. Hani Allaha çok şükür, yine eşim alıyo, şey yapıyo, hiçbi zaman da karalamak istemedim, tek, yuvam bozulmasın, çocuğum öksüz kalmasın diye. Artık dayanamadım, ben eşimin ailesini topladım dedim, “oğlunuz bu şekil, bu şekil davranıyo bana” dedim, “ben bunları çekmeye gelmedim” dedim. “Zaten” dedim bu olay oldu, “zaten evlendiğim günden beri benim burnumdan getirdiniz, yeter artık ben dayan, yani çekecek halim kalmadı, istemiyom artık” dedim.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: “Hiçbirinizi istemiyom” dedim. Ben çocuğumu aldım, annelere geldim. Bu ikinci eşim gelmeye, gelip gitmeye başladı. Bu ilk eşim böyle yapıncası birkaç sefer de ben duydum bunun ablasının eşinden, “Tuana” dedi, “bak” dedi, “ayrılabiliyosan” dedi “ayrıl bundan” dedi; “yoksa” dedi “çok kötü olucaksın” dedi bana.

ARAŞTIRMACI: Kim dedi bunu?

TUANA: Bu, eşimin eniştesi, görümcemin gocası.

ARAŞTIRMACI: Eski eşiniz?

TUANA: Hı hı, eski eşimi. Öyle deyincesi ben annelere geldim, bunun zaten varmıştı bi tane kız, anlıyodum da anlamamazlıktan geliyodum, koluna ismini yazmış bıçakla, baş harfini, kızın ismi Burcu, baş harfini yazmış, “bak” dedi, “seni” dedi “kötü yola düşürecek, onu alacak” dedi bana. “Benim” dedim “suçum ne de beni kötü yola düşürecek, boşasın” dedim, “beni neden kötü yola düşürecek” dedim. “Ben onun için” dedim, “neler çektim, onun için” dedim “ben, ailemle kötü oldum” dedim. Geldim aileme anlattım, “ben artık gitmek istemiyom, hani gönderiyosanız gönderin, ben” dedim “hani, gönderirseniz” dedim, “baskı yaparsanız” dedim, “kendimi asarım, yine gitmem, tekrar gitmem” dedim, “tamam” dedi ailem, ailesi de geldi dedim; “ben artık gitmek istemiyom”, ikinci eşim gelip gidiyo, “işte ben seni bırakmam, seni kötü yola düşürecek, yani ben eşimle mutlu değilim, ben seninle evlenmek istiyom” deyip habire böyle şeyler. Sen öbürkünden ilgi göremeyincesi bu sefer onla şey yapıyon; çünkü ondan duymadıklarımı ondan duyuyom, söylüyo bana. Benim daha 21 yaşındayım, o bana o sözleri söyleyincesi tabi, ben de onu sevmeye başladım, annelerden 3 ay sonra, bu konuşmaya geldi, annem bizi yakaladı ikinci eşimle, daha birinci eşimden boşanmadım.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: İkinci eşimle annem bizi yakalayınca bu beni “seni döverler”, zaten bütün her şeyimi biliyodu, “seni bunlar döver, yaşatmazlar” deydi beni aldı kaçırdı. Ta öbürkü eşimle boşanmadıydım, çocuğum da annelerdeydi.

ARAŞTIRMACI: Siz istediniz mi gitmeyi?

TUANA: Ben istedim gitmeyi; çünkü öbürkü eşimden de o lafları duyuncası, çünkü gitmesem gene geri gönderecekler, hani Allah göstermesin kötü yola düşmektense ölmeyi tercih ederim. Dedim “ben kötü yola düşmektense” dedim, bunla, “ayrı ev

açacam” dedi, iki tane evi vardı, “ayrı ev açacam” dedi, “seni” dedi “oraya oturtturacam” dedi, “eşimin yanına götürmeyeceğim”, 3 tane çocuğu vardı, “oraya götürmüyceğim” dedi, dedim ki, “ben yuva yıkan kadın olmak istemiyom” dedim, “tamam ben seni sevdim, birinden kurtulmak istiyom, kötü olmak, duruma düşmek istemiyom; ama senin de yuvanı yıkmak istemiyom” dedim. Bu dedi ki, “benim yuvamı yıkmıycan, ben sana ayrı ev açacam” dedi, “sen orda durcaksın” dedi.

ARAŞTIRMACI: Eşinin haberi var mıydı sizden?

TUANA: Yok, hiçkimsenin haberi yok; sadece onla benim şeyim, ikimizin arasında. Söylesem; yine işkence, sopayı ben yiyceğim. O, “tamam” dedi, “yuvamlan” dedi, “hiçbi şey olmayacak” dedi, “gene” dedi “eskisi gibi devam edecem eşimle” dedi, neyse bu annem bizi yakalayınca biz kaçtık, oraya vardık, bu sefer de onun ailesi, benim şu halen şu sol kulağım çok yani az duyar, neyse bu, eşimlen için ‘kız kaçırdı’ diye söylemişler, beni kaçırdı ya, ‘kız kaçırdı’ diye laf çıkmış, yani olan bi şey çıkmış ortaya. Neyse biz bunlan, 15-20 gün eşi kabul etmedi eve eşimi, öbürkü evin anahtarını vermedi, bütün kartlarını falan aldı ikinci eşimden, kimsenin yanına gidemedik. Ailem de zaten kabul etmez beni, götürdükten sonra. 15 gün geçti, camilerde yattık, böyle kapısı penceresi olmayan, terk edilmiş evler olur ya (...), orda onlarda 15-20, onlarda yattık, bu eşimin, ikinci eşimin kardeşi var, o demiş, “ben” demiş, “tamam” demiş, “size” demiş, “ona” demiş, “ev tutalım” demiş, o şekilde benim ablamın görünüşüyle anlaşıyorlar, beni ona verecekler, onlara. Bunu ikinci eşimin de haberi var, hani beni göndereceklerinden, neyse “ben bi evdeyim” dedi ikinci eşim, bana telefonu geldi, “Tuana” dedi, “böyle böyle” dedi, o bize ev tutacak insanın ismi de Hakan, “Hakan abin” dedi, “gelecek” dedi, “o” dedi, “ev tutmuş” dedi, “bi tane” dedi, “seni de oraya” dedi, “yerleştirelim, burda” dedi, “hani nolur olmaz, başına kötü bi şey gelir” dedi, hani benim başıma kötü bi şey gelmesini istemiyodu eşim. Yani bana zarar verecek şekilde götürmediydi, hani sahip çıkmak amaçlı götürdü; çünkü ilk eşimin, duymuş ondan baya bi şeyleri, ondan sonra dedi hani, “ben” dedi, “seni” dedi, “ben seni sevdim, senin adına” dedi, “kötü bi şey olmasın, istemiyom” dedi, “o amaçla götürürüm” dedi, “hem de” dedi, “yani eğer devam ettirebilirsem ikinizi” dedi, “ben ikinci eşim olarak istiyom seni” dedi, o amaçla götürdü beni. Şimdi beni şey yapacak, kiralayacakları eve gittik, orda bi baktım benim ablamın gaynanası, onun arkadaşı, bi kişi daha var

yanlarında. Dedim “bunlar niye geldiler” dedim, “bunlar” dedi, “seni götürecekler” dedi.

ARAŞTIRMACI: Kendi ablanız?

TUANA: Kendi ablamın. Herkesin haberi var, benim haberim yok. Bu tarafın haberi var, ordan da ikinci eşimin kardeşi, karısının kardeşleri yapıyo bunu. Neyse bunlar beni, ben ağlayarak geri getirdiler beni (...).

ARAŞTIRMACI: Kendi ailenize?

TUANA: Kendi aileme evet, geri getirdi; ama ikinci eşim hani, beni götürmeyecekler diye biliyo ya, götüreceklerini, bu sefer de beni götüreceklerini anlayıncası bu duramamış, demiş hani “götürmen, ben onsuz duramam” diye. Bu, telefon telefon üstüne, telefon ediyo sürekli ablamın gaynanasına, “nolursunuz, hani götürmeyin, ben onu hani eşim olarak şey yapacam, oraya götürürseniz onun durumu hiç iyi olmaz” diye. Geldim ben bir ay, arkadaşım dediğim, ailemizin akrabası var (...), oraya geldim, orda bir ay durdum, bu eşim dedi “ben kabul ediyom her şeyi” dedi, daha işkence çektirecek ya bana, ailemle onun ailesi görüştüler, “tamam” dedi “ben ailemi kabul ediyom çocuğumun için” dedi.

ARAŞTIRMACI: Eski eşiniz?

TUANA: Eski eşim dedi. “Ben” dedi, “istiyom” dedi, öyle deyince “tamam” dediler; ama ben biliyom başıma geleceklerini, “ben” dedim, “istemiyom” dedim.

ARAŞTIRMACI: Sizin aileniz sizi neden tekrar geri istedi?

TUANA: İşte, o evli, 3 tane çocuğu var, ortam, yuva olmaz diye, onuy için.

ARAŞTIRMACI: İyiliğinizi düşündüler?

TUANA: İyiliğimizi, benim iyiliğimi düşündüğü için. “Ben” dedim, “birinci eşimle beraber olmak istemiyom, hani onla kalmak istemiyom” dedim. Bu ikinci eşim yaptı beni tekrar kaçırdı geldikten bir ay sonra. Biz gittik, beni tekrar kaçırdı, beni geri geldi diye bu ikinci eşimin eşi, bizi arkadaşımın evinde buldu, ayakkabının topuğuyun benim kulağıma vurdu, orda da baya bi darbe yedim, ordan sonra benim 6 ay kulağımdan kan geldi.

ARAŞTIRMACI: Yalnız mıydınız?

TUANA: Yalnız değildik, arkadaşlarımız vardı; ama zaptedemedik, zaten kadın ben gibi 3 vardı, yani kiloluydu karısı. Ordan sonra zaten, elinden zor aldılar, ben bundan daha zayıftım o zamanlar. Ordan sonra neyse, kulağımdan kan falan geldi, beni

hastaneye götürdüler, ben 3 gün hastanede yattım, kulak zarımı şey yapmış, patlatmış, ordan gene kabul etmediler, başka bi eve gittik; çünkü ikinci eşimi de kabul etmedi. Son kaldıya arayı buldular, bi arada yaşamaya başladık. 12 sene kuma hayatı yaşadım ben; ama yani eşimle şey gibi değil, karı-koca gibi değildik eşimlen, ikinci eşimlen yani, affedersiniz bi akşam onla yatarsa, bi akşam benle yatardı; ama karısı o gittikten sonra, ondan da çok sopa yedim. 3 tane çocuğu vardı, yemeği, evin işi, çocukları, her şeyi benimdi, karısını alu giderdi, son kaldıya hizmetçi gibi oldum evde. Dedi beni gidecek diye “artık yeter” dedim. O da benden 15 yaş büyüktü, ikinci eşim de. Beni gidecek diye bi tane çocuk istedi, “ben” dedim hani, “ben istemiyom” dedim.

ARAŞTIRMACI: Bu arada diğeriyle resmi nikâhınızı bitirdiniz mi?

TUANA: Ben gelmeyincesi mahkemeye boşandık onla, hani 3 sefer gelmeyincesi direk boşanıyo ya, bi de hani kaçtığım için, başkasına kaçtığım için direk mahkeme boşuyo. Zaten ilk çocuğum da birinci eşimde galıyo, ilk çocuğum. Ordan neyse, bu ikinci eşimle sürekli dövüş-kavga, sürekli dövüş-kavga yani, ailesi çok baskı yaptı, aileme ben 5 sene gelmedim, benim kızım oldu, 3 yaşındaykana geldim, o da ablama telefon ettim, artık dayanamıyodum.

ARAŞTIRMACI: Neden? Göndermiyorlar mıydı?

TUANA: Göndermiyorlar, ailem benim, bi ta kaçtı diye konuşmadıla benle, 5 yıl konuşmadılar.

ARAŞTIRMACI: İlk kaçtığınızda konuştular mı hemen? İlk evliliğinizde?

TUANA: Beni geri aldılar ya, ilk evliliğimde kaçtıktan sonra beni geri aldılar, 8 ay sonra evlendim, hani düğünle evlendim.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Ondan sonra mesela bu ikinci eşime kaçtıktan sonra geri getirdiler, bu ikinci eşim, tekrar beni kaçırdı.

ARAŞTIRMACI: Tamam. Ondan sonra düğün yapılmadı?

TUANA: Düğün yapılmadı; sadece bi imam nikâhı yapıldı ikinci eşimlen, başka bi şey yok yani.

ARAŞTIRMACI: Sonra, o kişiye kaçtınız diye sizinle konuşmadılar.

TUANA: Evet, konuşmadılar. 5 yıl konuşmadılar.

ARAŞTIRMACI: Onlar konuşmayınca, siz yaşadığınız sorunları anlatamadınız herhalde.

TUANA: Evet, anlatamadım, artık yani böyle sinire, sinirimi yiyodum, iştahım kesildi, sarılık geçirdim, sıkıntı streten bütün vücudum şey oldu.

ARAŞTIRMACI: Yani bir sıkıntı yaşadığınızda ailenizden destek göremediniz.

TUANA: Göremedim, hiç göremedim. 11-12 sene bi kuma hayatı yaşadım, çocuğum oldu arada, çocuğuma annelik yaptırmadılar, ikinci eşim sahip çıkmak istedi; ama karısından korktuğu için bana sahip çıkamadı. Şu şekilde çıkamadı; evi ayırmadı, karısı bi şey dediyse bana yardımcı olmadı, bana “dişini sık, dişini sık, ben sana sonra yeniden ev açacam, biraz daha dayan”, hep o şekil şeyler söylüyodu; ama karısından korktuğu için, onu da bırakmadı, beni de bırakmak istemedi, ben 11 sene, on ikinci seneye girerken artık dayanacak gücüm kalmadı. 3 tane çocuğu vardı, üçü de büyüktü, ben eşimin, ikinci eşimin ailesinden hiçbir şey görmedim, görümcelerimden, karısının tarafından, onun kız kardeşleri dövdü, erkek kardeşleri dövdü, eşimin hiçbir şeyden haberi yok; ama karısı söylese, çünkü dövüş çıkacak. Ben de söylemiyodum hani, dövüş çıkacak, evden atar beni diye, her şeyi sineme çekiyodum. Geliyodu, “niye ağlıyorsun, niye morardı buran”; çünkü karısını biliyodu, diyodum “tartıştık, itekledi”, şöyle oldu, bunları yaptı diyemiyodum; çünkü ailemden de bi destek görmediğim için. Telefonum da yoktu, konuşamıyodum, 11 sene çektim, ikinci eşim, “ben işe girecem” dedim, o da dedi ki “tamam” dedi hani, sonunda sigorta olması için “gir” dedi, bu sefer de eşi, “o koca bulmak için işe giriyo, sen onu niye işe gönderiyon, onun daha yaşı genç, seni bırakır” diye hep ona şey yapıyomuştı, fitliyomuştı yani bizim burda öyle derler ya, habire ona onları sokuyomuştı. Ben mağazada çalışmaya başladım onların akrabasının, benim gızıma diyodu, ben işten geliyodum, insan evladını özlemez mi, zaten ilk çocuğumu ben 12 sene görmedim.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: 12 sene sonra da, yani ikinci eşime geldikten sonra görmeye başladım, dedi “bu senin annen değil, seni bu doğurdu”, benim kendi çocuğumu, karısını doğurdu diyo, “bu değil senin annen” diyo. “Bu” diye “senin” diyo, “Tuana ablan” diyo, “annen değil” diyo, benimle yatırmazdı, benim yanıma gelmesini istemezlerdi, hani çocuk “benim annem bu” diyodu; ama çocuğa diyolardı ki, “bu senin annen değil, bu senin annen” diye çocuğa hep o kelimeleri söylüyolardı. Ordan dedim, “ben işe girecem” dedim, 2 ay çalıştım, karısı sürekli buna o kelimeleri söylemiş, benim bi şeyden haberim yok, gelip beni kenardan izliyomuş, ordan sonra acaba hani birisi bakacak mı, gidecek mi diye,

aşırı da kıskançtı. Ordan dedim ben, “yeter artık” dedim ya, dayanacak gücüm kalmadı, “sen koca bulmak için girdin”, yani şu eteğimi, ben bi hafta bunu giyemem ki, ben toplum içinde mesela, mağazada çalışıyorum, müşteriye ilgilenmem lazım, ben her gün bunu giyemem ki, iki gün de hani 3 gün giyerim, dördüncü gün derler ki, ‘hiç mi bi şeysi yok bunun’. Her gün müşterinin karşısındayım ben. Çıkarttırınca da “sen bunu niye çıkartıyon, koca mı bulacan da üstünü çıkartıyon”, döverdi, artık mecbur çıkartmazdım yani. Artık o gün de çalışıyorum, “sen koca bulmak için mi girdin işe” diye, iş yerinden akşamüstü aldı, beni ayakkabısıyla iyice dövdü, benim hiçbi şeyden haberim yok. Dedi mağazacı, akrabası bi de, “la oğlum” dedi, “kadın kafayı bile kaldırmıyor” dedi, “sigara içmeye bile çıkmıyo hiç” dedi.

ARAŞTIRMACI: Kocanız mı döven?

TUANA: Kocam. İşte, karısı onu beni gitsin diye zaten diyodu, “seni burda barındırmayacam, napıp yapıp gönderecem” diye sürekli bu tehdidi ediyodu eşimin eşi. Ordan hani, ben de seviniyodum ayaklarımın üzerinde dururum, en azından sigortam olur diye, böyle şey yapıyodum, işte bi akşam üstü geldi işten, işte “sen koca bulmak için girmişsin, sen şuna bakmışsın, buna bakmışsın” diye laf söylemiş eşime, geldi bi akşam işte, akşam üstü beni aldı, iyice ayakkabıyla dövdü, terminalde bilet aldı... Yani çok şeyler çektim, hangi birini anlatayım. Yani, bütün benim bunları çekmemin sebebi aileden. Onuy için yani, şimdik ikisini de göremiyom çocuklarımın, öbürkünü 4 senedir görmüyom.

ARAŞTIRMACI: Vermediler mi?

TUANA: Vermediler. Öbürkünü üstüneydi çocuk zaten, benim üstüme resmi nikah olmadığı için vermedi. 4 yıldır da görmüyom işte, telefon ediyom, telefonlarıma cevap vermiyo. Zaten öbürkünü onun yüzünden 12 sene hiç görmedim. Bu sefer gördüm, o da yani baya bi kötü sözler söyledi bana, hani kabul ediyom suçlu olduğumu da; ama dedim, kendi kızıma da söyledim, “gitmeseydim, baban bu duruma sokacaktı beni” diye. Babasıyla da konuşmuş, hiç cevap vermemiş.

ARAŞTIRMACI: Kim bakıyor şu anda?

TUANA: Babaannesi bakıyo, 17 yaşında şimdi o kızım, öbürkü de 13 yaşına girdi. Ya, daha ben üstünkör çok çektiklerimi anlattım size, hani bi anlatsam, koca bi dosya yani almaz benim çektiklerimi. Yani 17 yaşımdan 32 yaşıma kadar çektiklerim, birinci eşimden tut, ikinci eşime kadar. İşte 4 yıl oldu ayrıldık, gene dövdü beni gönderdi,

buraya kardeşime geldim. Ordan işte İstanbul'a gittim, burda rahat vermedi, ablamda durdum bi sene, Allah bin kere razı olsun, şimcik ailem sahip çıktı; ama her şu anda anlatıyorum ben onlara. Bu şekildim, sizin yüzünüzden ben bunları çektim diye. Şimdik de diyolar, şimdik de benim arkamdalar. Keşke benim baştan...

ARAŞTIRMACI: Neden onların yüzünden olduğunu düşünüyorsunuz?

TUANA: Çünkü bana sahip çıkmadılar, şöyle çıkmadılar; ben diyodum “anne” diyodum, “biz başkasının hamalı mıyız, niye gönderiyon bizi”, “e nolacak komşu, akraba, gitsen nolacak”. E başkaları, mesela arkadaşlarımız vardı, kendi işinden başka kimsenin işine gitmezlerdi. Hep ağır işti yani, onuy için ben gitmek istemedim. Ben niye mesela kendi işim varken, başkasının işine niye gideyim.

ARAŞTIRMACI: Peki, bu iş mevzusunun dışında nasıldı ailenizle ilişkileriniz, hani bir şiddet, bir kısıtlama var mıydı?

TUANA: Yok, öyle bi şey yoktu.

ARAŞTIRMACI: Erkek çocuklarla kız çocuklar arasında bir fark var mıydı?

TUANA: Yoktu, öyle bi şey yoktu.

ARAŞTIRMACI: Siz, kendiniz mi istemediniz okumayı?

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Onlar mı yollamadılar?

TUANA: Onlar göndermediler.

ARAŞTIRMACI: İster miydiniz okumayı?

TUANA: İsterdim, evet.

ARAŞTIRMACI: İyi bir öğrenci miydiniz? Eğitiminiz nasıldı?

TUANA: Fazla iyi olmasa da, çok istiyodum yani okumayı. Benim isteğim; hep polis olmak istiyodum, diyodum hani ben okuyup polis; çünkü formasına çok şeyim vardı, dedi “gız kısmısı okuyup da napacanız, okuyup da müdür mü olucanız” derlerdi önceden, okutmak istemediler, göndermediler zaten, ilkokul bitti.

ARAŞTIRMACI: Erkek kardeşlerinizi gönderdiler mi?

TUANA: Erkek kardeşimi gönderdiler, o da okumadı. Erkek kardeşimi gönderdiler, lise 2'den terk.

ARAŞTIRMACI: Hep öyle olur zaten.

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Peki, yani bu soru gerçi sizi çok acıtan bir şey olacak; ama bu toplumda ya da kendi ailenizde yaşadığınız deneyimlerinizde kadın olmak nasıl bir şey?

TUANA: Kadın olmak. Ya kadın olmak güzel bi şey; ama en çok acıyı çeken de kadın oluyo.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Her şey kadın.

ARAŞTIRMACI: Kadın olmak bu kadar zor olmasaydı hayatınız nasıl olurdu?

TUANA: Çok güzel olurdu, yani ben eşime bunları yaşatmazdım erkek olsam. Yani, çok değişik olurdu, şu anda mesela; o kadar pişmanım ki, “keşke” diyom, “ailem beni” diyom yani, “kaçmasaydım da” pişman olduğum günler de oldu. Keşke ailem hani, gidip ben akrabalarım söyleseydim “ben okumak istiyom; ama ailem okutmak istemiyo, bana yardımcı olun, ben okuyum” dese ydim de bunları çekmeseydim, yani çok pişman olduğum şeyler de oldu. Dünyaya hep şu şekil baktım, hiç böyle açık bakamadım. Doğru dürüst üstüme alamadım, doğru dürüst giyinemedim, yani bi topluma çıkamadım. Şimdi bile yani, babam olarak, erkek olaraktan babamdan dahi korkuyom; çünkü yani, birisi benimle konuştuğu vakit acaba bana neden öyle bakıyo ki, o kadar psikolojim bozuldu ki, 6 ay tedavi gördüm ben, şimdi erkek dönüp baktı mıydı, bi de çok yani, takıntılı olmaya başladım.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Bana neden böyle baktı ki, ne amaçla bana böyle bakıyo, hani ben kötü birisi miyim de bana bu şekil bakıyo diye içim içimi yiyo şu anda.

ARAŞTIRMACI: Anladım. Peki, evlenmeden önce ailenizde sizin kararlarınıza saygı duyarlar mıydı? İstedığınız şeyleri kabul ederler miydi?

TUANA: Ettikleri de olurdu, etmedikleri de olurdu.

ARAŞTIRMACI: Peki, böyle hayatınızla ilgili kararlarda siz karar alabildiniz mi; yoksa evde başkaları mı karar aldı?

TUANA: Başkaları karar aldı, hiç almadım.

ARAŞTIRMACI: Kimin kararı geçerdi?

TUANA: Ya, annemin babamın geçerdi, benim büyük ablam vardı, onun geçerdi, yani biz küçük olduğumuz için hiç bizim sözümüz geçmezdi.

ARAŞTIRMACI: İsteddiğiniz şeyi yapamazdınız o zaman?

TUANA: Zaten hep o yüzden bunlar geldi hep benim başıma.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Arkadaşlarıma bakıyodum, yapıyodu, istediklerini yaptırıyolardı, istediklerini alıyolardı, hani bizim o şansımız yoktu. Bi de babamın yani, Orman İşletmesinde 6 ay çalışıp 6 ay izin veriyolardı, 3 tane kız olduğumuz için birine alırdı, birine alamazdı babam. Hani arkadaşlarımıza özenirdik, “onlar alıyo da biz neden alamıyoz; acaba evlenincesi her istediğimizi alır mıyız”, o düşünceyle.

ARAŞTIRMACI: Evliliğin nasıl bir anlamı vardı sizin için, evlenmeden önce ne olacağını hayal ediyordunuz?

TUANA: Hiçbi şey yani. Tek yani, bu işten, millete yani hizmetçi olmaktan kurtuluyum da yani, benim de bi yuvam olsun kendime ait, o düşünce vardı. Hep böyle yani, evlenen kızlara bakardık, eşiyile evi dayayıp mesela eşyasını alıp şey yapıp hani, ben de öyle yapmak isterdim, düşünürdüm. Ben de evlenecem şunu yapacam, bunu yapacam düşüncesiyle.

ARAŞTIRMACI: Daha kendinize ait bir şeyinizin olacağını ya da özgür olacağımızı mı düşündünüz?

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Peki, bu beklentiniz olumlu çıktı mı?

TUANA: Çıkmadı, daha tersi çıktı.

ARAŞTIRMACI: Aslında evlilik bir kurtuluş gibi gelmişti herhalde size; ama çok da öyle olmamış gibi.

TUANA: Evet, evet. “Yağmurdan kaçarken toluya yakalandım” derler ya, benimkisi, keşke ailem daha çok yani, işe gönderseydi de bunlar başıma gelmeseydi.

ARAŞTIRMACI: Şu an ona bile razı oldunuz herhalde.

TUANA: Çünkü çok çektim, neler çektim neler.

ARAŞTIRMACI: Anladım. Peki, kaçarak evlendiğinizde -her iki evlilik için de aynı şeyi soruyorum- gittiğiniz yerde bu kaçma sürecinizle ilgili konuşanlar oldu mu?

TUANA: Kakıldı başıma, evet.

ARAŞTIRMACI: Onları biraz anlatır mısınız? Ne dendi, ne yapıldı?

TUANA: E işte; “niye kaçtın, tamam, öbürküne kaçtın, ona niye kaçtın”.

ARAŞTIRMACI: Toplumdan mı bunu duydunuz?

TUANA: Yani, bazı, böyle insanı aşağılayacak bi insanlar var. Yani, kendisi de o durumda, seni yani rencide ediyö. Hani bi cevap veremiyosun, “alnıma yazılmış, kaderimmiş, oldu” diyebiliyosun. Başka bi açıklama yapamıyosun.

ARAŞTIRMACI: Bunu peki, erkekler kullandı mı, mesela eşleriniz, hani bak senin ailen zaten arkanda durmuyor, sen istedin geldin gibi?

TUANA: Evet, ikinci eşim söyledi bu kelimeyi bana. “Bak” dedi, eşim dedi hani, “ailen de” dedi, “destek çıkmıyor” dedi, “şimdik” dedi, “ben seni atsam atarım dışarı” dedi; “ama sevdiğim için” dedi, “atmıyom” dedi.

ARAŞTIRMACI: Peki, bu kaçarak evlenince kadınlar, erkek tarafı bir avantaj sağlıyor mu bu durumdan?

TUANA: Nasıl yani?

ARAŞTIRMACI: Maddi olarak, düğün-dernek konusunda.

TUANA: Evet, sağlıyor.

ARAŞTIRMACI: Neleriniz eksik kaldı?

TUANA: Hiçbi şey almadım ki ben, hiçbi şeyim yoktu.

ARAŞTIRMACI: İki evliliğinizde de gelinlik, düğün, takı...

TUANA: Birinci evliliğimde başkasından almışlar bileziği, küpeleri mesela akrabalarından almışla, perşembe günü taktılar, pazartesi günü aldılar kolumdan hepsini, gelinlik de kiralıydı. Benim, ikinci eşime gidene kadar ne bulaşık makinem vardı, ne de dört ocaklı fırınım vardı, hiçbi şeyim yoktu, çamaşırını ben elimde yıkardım, yemeği piknik tüpleri var ya, onda yapardım.

ARAŞTIRMACI: Bunu kaçarak evlendiğiniz için mi böyle yaptılar?

TUANA: Kaçarak, zaten önceden durumları yoktu. Bu, çalıştığımı içkiyle şunla bunla yermiş, hiç evde şey almamış.

ARAŞTIRMACI: Düğün yapılmadı değil mi?

TUANA: Düğün yapıldı; ama mevlüt yapıldı, sadece mevlüt okundu.

ARAŞTIRMACI: Aileniz geldi mi düğüne?

TUANA: Geldi, ailem geldi.

ARAŞTIRMACI: Böyle çok içinizde kalan neler var o süreçlerle ilgili, hani şöyle usulünce olsaydı herhangi bir evliliğiniz, nasıl olurdu?

TUANA: Herkesin, ben salonda olmasını çok istiyodum düğünümün, arkadaşlarıma bakıyodum, ben de diyodum hani ‘şu gelinliği giymek isterdim, şöyle düğünüm

olmasını isterdim, şöyle bi evim olmasını isterdim’ de yani, hep her muradım garnımda kaldı, hiçbi muradımı yaşayamadım, hiçbirini. Onuy için şimdi şöyle bakıyorum kendi kendime, yani böyle şimdik ayrıldım geldim ya, mesela isteyen var, diyom yani “ben evlenmek istemiyom, düşünmüyom da”.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Hani Rabbim bilir; ama şimcik evlen de dediler miydi, gözümün önüne onlar geliyo, artık korkuyom yani, küçücük erkek çocuklarından dahi korkuyom.

ARAŞTIRMACI: Haklısınız.

TUANA: Korktuğum için yani, evlenmeyi kesinlikle düşünmüyom. Allah bin kere razı olsun kardeşim ve gelinimiz, az önceki, yani gelin gibi değil, kendi bacımdan daha şeydir bana, her zaman için bana destek olur, şu an işe de girdim, 3 yıldır da çalışıyorum, çok şükür Rabbime ayaklarımın üstünde duracam, durmak da zorundayım; çünkü Rabbim kendinden başka kimseye muhtaç etmesin. Ben kimseden yani bi yudum ekmek isteyen insan değilim, isteyemem.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Yani, bi hafta aç dururum, “benim karnım aç” diyemem. Mesela şu sigara, günde ben bi paket, boşandıktan sonra, Ankara'dan geldikten sonra günde 3 paket sigara içiyodum, yemek falan yiyemiyodum, daha hala da öyle yiyemem, günde bi paket, bi buçuk paket sigara içerim. Yemekle pek şeyim yoktur.

ARAŞTIRMACI: Peki, bu kaçarak evlenme olaylarınızdan sonra ailenizle ilişkiniz değişti mi?

TUANA: Değişti.

ARAŞTIRMACI: Nasıl oldu?

TUANA: Şu an çok bağılılar bana, sabah işe giderkene iki sefer ararlar, öğlen, akşam.

ARAŞTIRMACI: Hani bu boşanmalarınızdan sonra. İlk kaçtığınızda size tepki gösterdiler mi gitmenizle ilgili?

TUANA: Eşim mi, evet.

ARAŞTIRMACI: Aileniz, kendi aileniz?

TUANA: Kendi ailem gösterdi.

ARAŞTIRMACI: Hiç kendinizi yalnız hissettiniz mi?

TUANA: Ettim; çünkü benim annem ilen babam varkene benim dayılarım niye bana karışır? Beni sehpayla dövdüler, sen kaçtın -yaşım küçük diye- dayılarım, bunu ailem de biliyodu yani. Naparsanız yapın, kötü kelimeler söylüyolardı, hangi birini anlatayım ki.

ARAŞTIRMACI: Buraya gönderdiklerinde mi dayınız sizi dövdü?

TUANA: Evet, buraya gönderdiklerinde. Yani, şu anda hiçbi şey olmamış gibi kardeşimin evine geliyolar, annemin evine mesela, geliyolar benim yaptığım yemeği, demlediğim çayı, hani helali hoş olsun; ama onlar benim gözümün önünden şerit gibi geçiyo. Yani affedersiniz ben hani, evlenmek için kaçtım, kötü yola düşmek için değil, Allah'ım göstermesin, Rabbim. Ya, sizin kızınız da bak evlendi, ben sizin yeğeninizim ya, ben affedersiniz, orospulukta mı gördünüz de, yani bi insan affedersiniz orospuyu dahi o şekilde dövemez. Çünkü ben çok çektim, bu anlattıklarım üçte birisi, yani çok acı çektiklerimi anlatıyorum.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Neler çektim, gene çok şükür Rabbime, bugünüme, ailem destek çıktı, ailemin arkamda olduğunu anladım.

ARAŞTIRMACI: Geç de olsa.

TUANA: Geç de olsa, çok şükür Rabbime, başıma bi şey gelmeden. Şu anda yani, affedersiniz, estağfirullah, tövbe, “peygamberim” de dese kimseye inanmıyorum bu saatten sonra; çünkü inanacak, güvenecek hiçbi şey bırakmadılar bende.

ARAŞTIRMACI: Haklısınız, zor şeyler yaşamışsınız.

TUANA: Evet, onuy için pek yani, kimseye muhatap olmak istemiyom bu saatten sonra.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Yani kendi halimde bi insanım.

ARAŞTIRMACI: Peki, siz kendinizi suçlu hissettiniz mi? Hani bir sorun yaşadığınız; ama kaçtığınız için söyleyemediğiniz oldu mu, mahcup hissettiğiniz, ailenize karşı?

TUANA: Evet, oldu. Çok şey oldu.

ARAŞTIRMACI: Nasıl hissettiniz, ne dediniz?

TUANA: Dedim işte; “ben hani suçluyum, yapmayacaktım, şunu yaptım, keşke yapmasaydım”, hani suçlu olduğumu da söyledim aileme; “hani siz şunu yaptınız, ben de bunu yaptım, siz de suçlusunuz, ben de suçluyum”.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: “Siz bunu yaptığınız için ben yapmak zorunda kaldım. Hani, siz yapmasaydınız ben de bunu yapmazdım” diye söylediğim kelimeler oldu aileme.

ARAŞTIRMACI: Peki, genel olarak ailenizin desteği ve onayı olmadan evlenmek nasıl bir deneyimdi?

TUANA: Çok kötü bi deneyim.

ARAŞTIRMACI: Şimdi olsa nasıl bir yol izlerdiniz?

TUANA: Yapmazdım, yapmam yani. Ailem de şımcık diyor mesela, çok isteyen de var, “sen bilirsin yani, acıları sen çektin, biz her zaman senin arkadayız”. Hani, “evlenmek istiyosan kendin bilirsin, evlen”; hani “evlenmek istemiyosan başımızın üstünde yerin var, biz ölene kadar biz sahip çıkarız”, hani “biz öldükten sonra da hani erkek kardeşin var” diye, bu kelimeyi söylüyorlar; ama ben bu saatten sonra yani, şu anda 37 yaşındayım, evlenmeyi düşünmüyom; çünkü bu çektiklerim bana çok büyük bi ders oldu, bi ta bu hataları yaşamak istemiyom.

ARAŞTIRMACI: En büyük pişmanlığınız ne oldu?

TUANA: Kaçmak oldu. İkisine de kaçmak oldu. Çok pişmanım yani, hele ikinci eşime gitmekle daha çok pişmanım. Yani bakıyom, arkadaşlarıma bakıyodum bi eşim olaraktan, eşiylen koluna takıp da bi yere gitmesi, insana en çok koyan o, evde bi hizmetçi gibisin.

ARAŞTIRMACI: Hı hı.

TUANA: Hiçbi şeyden zevk almıyon, hiçbi istediğini almıyo, götürdü, benim sadece üstümdeki şey, ne parmağıma yüzük aldı, hiçbi şey. Alamazdı da, iki senede bi kıyafet alırdı; çünkü karısı aldırmazdı. Ona gidip de kuma hayatı yaşadığım için çok pişmanım. Keşke dedim, ben şey de yaptım, intihar da etmeye kalktım, kolum, beni sinir krizi geçirtti, o yaptırdı bunu bana, bıçağı, beni bıçaklıyacaktı, ben dedim hani, “istemiyom artık” dedim ya, öldürmek istiyom. Aldı elimden bıçağı, dedi “ya seni öldürcem, ya kendimi öldürcem” dedi, ben onun elinden kapıncası kesmişim kolumu, bi açtım gözümü hastanedeyim. Onuy için daha hala da pişmanım ‘keşke yapmasaydım’ diye.

ARAŞTIRMACI: Anladım.

TUANA: Bunlar çektiklerim, daha fazlası var, azı yok yani. Allah da düşmanım da olsa kimseye yaşatmasın benim yaşadıklarımı.

ARAŞTIRMACI: Âmin. Çevrenizden birilerinin kaçtığını falan duyduğunuzda nasıl hissediyorsunuz?

TUANA: Çok kötü hissediyom, keşke yapmasaydı diyom. Çok kötü bi şey kaçmak. Keşke yani, ailesi vermese de hani bi aracı koysaydı, eşiyile oturup gönlünü alıp güzellikle olmasını isteseydi.

ARAŞTIRMACI: Neden böyle düşünüyorsunuz, kaçmanın ne tür bir kötü yönünü gördünüz?

TUANA: Çünkü çok şeyler çektim kaçtıktan sonra. İşte, sen iyi bi şey olsaydın, kaçmazdın.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Şunu yapmazdın, hep kaçmalar benim önüme sürüldü, yani ben kötü olmak için kaçmadım ki, ben de bi yuva kurmak için.

ARAŞTIRMACI: Hala bunları yaşıyor musunuz, konuşuluyor mu?

TUANA: Yok, bazen öyle laf açıldığı vakit konuşuluyo, işte “kaçmasaydın, niye kaçtın, aklın vardı, fikrin vardı”; ama onlara cevap verecek bi şey bulamıyosun.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Diyom, “haklısın, tamam ben suçluyum, ben çektim cezamı, demek ki alınma bu yazılmış” deyip geçiyom; ama o senin, benim, içim içimi yiyo. Neden yani, bana bunu söylüyo, ben zaten hatamı çektim, cezamı çektim.

ARAŞTIRMACI: Hım hım.

TUANA: Senin de var çoluğun çocuğun, “Allah kimsenin başına vermesin” de.

ARAŞTIRMACI: Evet.

TUANA: Yani, senin ne olacağın sen biliyon mu?

ARAŞTIRMACI: Zaten, asıl benim de bu çalışmayı yapma sebebim bu. Sizin eyleminiz kaçmak; ama sizi bu hale getiren bir sürü süreç var, tek başınıza sizin kararınız değil.

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Hem toplum bunun sorumluluğunu almak zorunda, hem de aileniz.

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Yeterince fikirlerinizi, kararlarınızı dile getirip saygı duyulmuş olsaydı muhtemelen bu yolu seçmezsiniz belki de.

TUANA: Hayır, kesinlikle, seçer miydim? Herkes nasıl güzellikle gidiyorsa ben de o yolu seçerdim. Yani şimdiki kaçan kızlara diyom, mesela arkadaşlarım var, böyle konuşan kızlar var, “kızlar” diyom “kesinlikle kaçmayın, yani kaçmak gibi kaçarsın,

hani iyi birisi olur; çünkü ben kaçtım, çok pişmanım, kesinlikle kaçmayın, ailenizin gönlünü alın, yani ailenizi kabul ettirin, kesinlikle kaçmayın, kaçmak gibi kötü bi şey yok” diyom onlara. Hani, “siz iyi olabilirsiniz, ben iyi olamadım; ama kesinlikle iyi olsanız da bir gün bu karşınıza çıkacak, kaçmasaydın, yapmasaydın derler, kocan olsa da söyler bu kelimeyi, yarın duyarsınız deyi” söylüyom yani. Kızları görüyom yani, konuşuyolar, var öyle arkadaşlarım da var konuştuğum, işte “ailem vermezse kaçarım”, “kesinlikle o hatayı yapma, vermese de, ailen böyle kabul de etmese, şurana taşı bas, kesinlikle o hatayı yapma; çünkü kaçtığın vakit, yani istediklerini alamazsın; çünkü sonradan seneler geçtikten sonra bu kaçtığın olay yüzüne kakılacak, bunu eşin de yapar” diye böyle söylüyom yani, arkadaşım olsun, tanıdığım kızlar olsun, “doğru söylüyom” diyolar yani “söyler, eşin de olsa söyler” diyolar.

ARAŞTIRMACI: Sizinkiler söyledi herhalde?

TUANA: Çok söylediler, ta hala da söylüyolar yani. Artık ben yani, önceki gibi şey yapmıyorum.

ARAŞTIRMACI: Usulünce evlenseydiniz daha mı kıymetiniz bilinirdi?

TUANA: Evet. Şimdi düğünle olanların kıymeti daha çok biliniyo, biz kaçtığımız için; çünkü hatalı oluyoz, suçlu oluyoz.

ARAŞTIRMACI: Hım hım. Erkek tarafı da bunu iyi kullanıyor herhalde.

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Onların elinde bir koz oluyor.

TUANA: Evet. “İyi bi şey olsaydın, zaten kaçmazdın”, ilk dedikleri laf bu oluyo insana. Affedersiniz ben kötü yolda mıydım da seni oğluna kaçtım, ee sevdim, ben de senin artık bi evladın oldum, senin evladına kaçtım, başkasına kaçmadım. Bunu düşünmüyolar işte.

ARAŞTIRMACI: Özellikle de işler yolunda gitmeyince kaçarak evlenmiş olmak daha kötü bir durum oluyor herhalde.

TUANA: Evet. Olmaz mı?

ARAŞTIRMACI: Mutlu olsalar o kadar değil ama.

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Sonra buna çok ihtiyaç duyuluyor.

TUANA: Evet.

ARAŞTIRMACI: Teşekkür ederim, çok sağolun.

TUANA: Ben teŖekkür ederim. Uzun zamandır kimseyle dertleŖemiyordum. Çok sıcak bi sohbet oldu. Rahatladım. (09/03/2017).

EK 3: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Kaçarak Evlenen Kadınlara Yönelik Nitel Görüşme Formu

1. Yaşınız.....
2. Eğitim durumunuz nedir.....
3. Annenizin eğitim durumu nedir.....
4. Babanızın eğitim durumu nedir.....
5. Kaç kardeşiniz.....
6. İstihdam durumunuz nedir.....
7. Medeni durumunuz nedir.....
8. Kaç kez evlendiniz.....
9. (Eğer birden fazla kez evlendiyseniz) kaçınıcı evliliğiniz ailenizin onayı dışında gerçekleşti.....
10. Eşiniz sizinle evlendiğinde kaçınıcı evliliği idi.....
11. Eşinizle evlendiğinizde kaç yaşındaydınız
12. Eşiniz sizinle evlendiğinizde kaç yaşındaydı
13. Ne tür nikâhınız var.....
14. Evlendiğiniz sırada annenizin mesleği neydi.....
15. Evlendiğiniz sırada babanızın mesleği neydi.....
16. Evlendiğiniz sırada eşinizin mesleği neydi.....
17. Eşinizin eğitim durumu nedir
18. Evlendiğiniz sırada kocanızın ya da kocanızın ailesinin ekonomik durumu sizin ailenize kıyasla nasıldı?.....

19. Çocuğunuz var mı.....

20. Varsa kaç çocuğunuz var

A) Aile Onayını Almadan Yapılan Evliliklerin Nedenlerine İlişkin Sorular

A-1)Evlilik Öncesi Süreç

a) Ailenizle ilişkileriniz nasıldı

Açma Sorusu: Anne ve babanızla ilişkiniz nasıldı?

Açma Sorusu: Kardeşlerinize ilişkiniz nasıldı?

Açma Sorusu: Çocukluğunuzu ve genç kızlılığınızı nasıl geçirdiniz? Anlatabilir misiniz?

Açma Sorusu: Çocukluğunuzu olumsuz yönde etkileyen bir olay yaşadınız mı? Eğer yaşadıysanız anlatabilir misiniz?

Açma Sorusu: Çocukluğunuzu istediğiniz gibi geçirdiğinizi düşünüyor musunuz?

Açma Sorusu: Ailenizle ilişkilerinizin onların onayı olmadan evlenmenizdeki etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

b) Ailenizde kararlar nasıl alınırdı?

Açma Sorusu: Ailede sizden başka kaçarak evlenen kadın var mı?

Açma Sorusu: Ailenizde kararları kim veya kimler alırdı?

Açma Sorusu: Aile içinde alınan kararlara katılır mıydınız?

Açma Sorusu: Sizi doğrudan ilgilendiren konularda kendi kararlarınızı verebilir miydiniz?

Açma Sorusu: Hiç kimsenin baskısı altında kalmadan aldığınız kararlar varsa örnek verebilir misiniz?

c) Ailenizde kadınlık ve erkeklik rolleri toplumsal olarak öğretilir miydi?

Açma Sorusu: Ailenizde cinsiyete dayalı bir işbölümü var mıydı?

Açma Sorusu: Ailenizde (varsa) erkek kardeşlerinizle aynı muameleyi görüyor muydunuz?

Açma Sorusu: Yalnızca kadın olduğunuzdan dolayı yapmak zorunda olduğunuz ya da asla yapmanıza izin verilmeyen şeyler var mıydı?

d) Aileniz eğitiminizi, sosyal ve ekonomik hayata katılımınızı destekler miydi?

Açma Sorusu: Ailenizin ekonomik durumunu anlatabilir misiniz?

Açma Sorusu: Aileniz geçimini nasıl sağlardı?

Açma Sorusu: Çalışmak istediniz mi? Çalıştıysanız paranızı ne şekilde kullandınız?

Açma Sorusu: Ailenizin onayını almadan evlenmenizde ailenizin ekonomik durumunun etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Açma Sorusu: Ailenizin onayı olmadan evlenmenizde eşiniz veya eşinizin ailesinin ekonomik durumunun etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

Açma Sorusu: Aileniz sosyal ilişkilerinizi destekler miydi?

Açma Sorusu: Kendinize ait zamanınız veya mekânınız var mıydı?

Açma Sorusu: Arkadaşlıklarınız var mıydı?

Açma Sorusu: Eğitim yaşantınızda başarılı bir öğrenci olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Açma Sorusu: Eğitiminizi terk ettiyseniz neden devam edemediğinizi anlatabilir misiniz?

Açma Sorusu: Eğitiminize devam etseydiniz bugün nasıl bir yaşantınız olacağını düşünüyorsunuz?

e) Ailenizle ilişkilerinizi ataerkil ilişkiler bağlamında nasıl deneyimlediniz?

Açma Sorusu: Evlenmeden önce aile içindeki konumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?

Açma Sorusu: Ailenizde kadınların bulunduğu konumdan memnun muydunuz?

Açma Sorusu: Ailenizi geleneklerine bağlı bir aile olarak değerlendiriyor musunuz?

A-2) Evlenmek Amacıyla Evden Ayrılma Sürecinde

a) Evlilik kararını nasıl aldınız?

Açma Sorusu: Evlilik kararını ne zaman ve nasıl aldınız? Anlatabilir misiniz?

Açma Sorusu: Eşinizi seçerken sizin için neler etkili oldu?

Açma Sorusu: Evliliğin sizin için ne tür bir anlamı vardı?

b) Evlenme konusunda ailenize danıştınız mı?

Açma Sorusu: Evlenme amacıyla olduğunuzdan ailenizin haberi var mıydı? Hayır, ise neden?

Açma Sorusu: Aileniz eş adayınıza ya da evlenme fikrinize nasıl yaklaştı?

c) Kaçarak evlenmek dışında başka çözümler düşündünüz mü?

Açma Sorusu: Ailenizle uzlaşmayı denediniz mi?

Açma Sorusu: Evlenme kararını verene kadar ailenizle yaşadığınız anlaşmazlıklarda ne tür problem çözme davranışlarını denediniz?

d) Ailenizin onayını almadan evlenirken ataerkil ilişkileri nasıl deneyimlediniz?

Açma Sorusu: Yaşadığınız bölgede kadınlar evliliklerine nasıl karar vermektedir?

Açma Sorusu: Yaşadığınız çevredeki geleneklerin kaçarak evlenmenizde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

Açma Sorusu: Evlilik konusunda kendi kararınızı veriyor olmanız size nasıl hissettirdi?

B-)Aile Onayını Almadan Yapılan Evliliklerin Kadınların Yaşamına Etkilerine İlişkin Sorular

a) Evlendikten sonra eşiniz ve ailesi ile ilişkileriniz nasıldı?

Açma Sorusu: Eşinizle evliliğiniz flört döneminizdeki beklentilerinizi karşıladı mı?

Açma Sorusu: Eşinizin ailesi sizi kabullendi mi?

Açma Sorusu: Ailenizin onayını almadan evlenmeniz eşiniz ve eşinizin ailesi ile olan ilişkinizi etkiledi mi? Etkilediyse nasıl etkiledi?

b) Evlendikten sonra kendi ailenizle ilişkileriniz nasıldı?

Açma Sorusu: Evlendikten sonra ailenizle ilişkileriniz, onların onayı olmadan evlenmenizden kaynaklı değişiklik gösterdi mi?

Açma Sorusu: Evlilikle ilgili herhangi bir sorun yaşadığınızda ailenizden destek görebildiniz mi?

c) Eşinizle kurduğunuz ailenizde karar alma süreçleri nasıl işlemektedir?

Açma Sorusu: Eşiniz evliliğinizle ilgili kararlarda size danışır mı?

Açma Sorusu: Eşiniz sizin kararlarınıza saygı duyar mı?

d) Evliliğinizde cinsiyet rollerini nasıl deneyimlemektesiniz?

Açma Sorusu: Eşinizle ev içinde ve dışında nasıl bir işbölümü yapmaktasınız?

Açma Sorusu: Evliliğinizde yalnızca kadın olduğunuzdan dolayı yapmak zorunda olduğunuz ya da asla yapmanıza izin verilmeyen şeyler var mıydı?

Açma Sorusu: Evde çeşitli sorumluluklarınız var mı? Eğer varsa bu durumun evliliğinizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

e) Evlendikten sonra sosyal ve ekonomik hayata katılımınız nasıldır?

Açma Sorusu: Kendinize ait bir geliriniz var mı? Var ise bu geliri nasıl sağlıyorsunuz?

Açma Sorusu: Kişisel ihtiyaçlarınızı karşılamak için özel bir harcama yapabiliyor musunuz?

Açma Sorusu: Ailenizin temel ihtiyaçlarının karşılanması için aile yardımını ya da sosyal yardım alıyor musunuz?

Açma Sorusu: Evlendikten sonra çalışmak istediniz mi? Eşiniz çalışmanız konusunda ne düşünüyor?

Açma Sorusu: Arkadaşlarınız ve ailenizle vakit geçirebiliyor musunuz?

Açma Sorusu: Kendinize ait sosyal çevreniz, etkinlikleriniz var mı?

Açma Sorusu: Evlendikten sonra eğitiminize devam etmek istediniz mi? Anlatabilir misiniz?

f) Ataerkil toplum yapısı, Kaçarak evlenmiş kadınların evlilik yaşamını nasıl etkilemektedir?

Açma Sorusu: Ailenizin desteği ve onayı olmadan evlenmek nasıl bir deneyimdi? Anlatabilir misiniz?

Açma Sorusu: Çevrenizde aile rızası olmadan evlenmek nasıl karşılanmaktadır?

Açma Sorusu: Ailenizin desteği ve onayı olmadan evlendiğinizden dolayı toplumda farklı muamele gördüğünüzü hiç hissettiniz mi?

g) Ailenin onayı olmadan yapılan evliliklerle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Açma Sorusu: Sizce ailelerden evlilik için onay almak ne derece önemlidir?

Açma Sorusu: Sizce kadınlar evlenirken ailelerinin desteği olmalı mıdır? Nedenini anlatabilir misiniz?

Açma Sorusu: Siz çocuğunuzun sizin rızanız olmadan evlenmesini ister miydiniz?

Açma Sorusu: Ailenizin onayını almadan evlendiğiniz için hiç pişman oldunuz mu?

Açma Sorusu: Bugünkü deneyimlerinize baktığınızda yine evlenmek için aynı yolu seçer miydiniz?

EK 4: BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ FORMU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'na yapılmakta olan “*AİLESİNİN ONAYINI ALMADAN EVLENEN KADINLARIN EVLİLİK VE AİLE İLİŞKİLERİNİN FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI TEMELİNDE İNCELENMESİ*” adlı araştırma ile ilgili araştırmacı *Hatice Kübra DOĞANCI* tarafından aydınlatıldım.

Bu araştırmanın amacının “kadınların evlilik amacıyla evi terk etmelerinin arkasında yatan sebeplerin neler olduğunu, bu sebeplerin ataerkil ideoloji ile bağlantısı bulunup bulunmadığını ve kadınların kaçma öncesi ve sonrasında her iki ailede de karar alma süreçlerine katılımlarını sorgulamak” olduğu konusunda bilgilendirildim. Ayrıca, Düzce ilinde farklı etnisite ve sosyodemografik özelliklere sahip, Kaçarak evlenen 18 yaş ve üstünde yaklaşık 20 kadın katılımcıyla gerçekleştirilecek bu araştırmada; söz konusu kadınların anlatılarından edinilen bilgilerle, “kadınların aile içerisindeki karar alma süreçlerine katılımlarının, aile dinamiklerinin, ebeveyn ve kardeş ilişkilerinin, sosyal ve ekonomik destek kaynaklarının, benlik algılarının, evlilik doyumlarının feminist sosyal hizmet yaklaşımı bağlamında kapsamlı olarak değerlendirileceği” bana açıklandı.

Bu çalışma kapsamında kaçarak evlenen bir kadın olarak evlilik öncesi, evlilik süreci ve sonrası yaşamış olduğum araştırma konusu ile ilgili tüm süreçlerin irdelenmesi amacıyla benimle görüşüleceğini ve görüşmelerin ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınacağını biliyorum. Ayrıca bu çalışma esnasında; sosyodemografik özellikler, ailelerin onayını almadan evlenme nedenleri ve aileden onay alınmadan gerçekleşen evliliklerin kadınların yaşamına etkilerine ilişkin sorulardan oluşan nitel görüşme formunun uygulanacağını biliyorum.

Tarafımdan alınan bilgilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağı ve ismimin saklı tutulacağı bana açıklandı. Söz konusu çalışmaya katılmayı kendi rızamla, gönüllü olarak kabul ediyorum. Uygun bulmadığım takdirde bu çalışmaya katılmama hakkımın olduğunu, istediğim zaman çalışmaya katılmaktan vazgeçebileceğimi; ayrıca araştırmacının uygun görmesi halinde çalışmadan çıkarılabileceğimi biliyorum. Bu çalışmanın tarafıma hiçbir mali yük getirmeyeceğini ve araştırmaya dâhil olmamdan kaynaklı olarak maddi veya başka bir tür ödül almayacağımı bilmekteyim.

Ben; yukarıda bahsedilen araştırmayla ilgili bilgiler bana sözel olarak da bildirildi. Bu araştırmaya gönüllü olarak kendi isteğimle katılmak istiyorum.

Tarih:

Araştırmaya katılanın Adı-soyadı:

İmza:

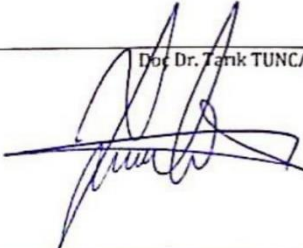
Araştırmacı Adı-soyadı:

İmza:

EK 5: ETİK KURUL İZİN MUAFİYET FORMU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 24/04/2017</p> <p>Tez Başlığı / Konusu: KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN KÖK AİLE İLİŞKİLERİNİN VE KAÇARAK EVLENME DENEYİMLERİNİN FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI TEMELİNDE İNCELENMESİ: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. <p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">24/04/2017</p> <p>Adı Soyadı: HATİCE KÜBRA</p> <p>Öğrenci No: DOĞANCI</p> <p>Anabilim Dalı: N10122940</p> <p>Programı: SOSYAL HİZMET</p> <p>Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>
<p><u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u></p> <p>Yetişkin gruptan görüş alındığı için etik kurul muafiyeti vardır.</p> <p style="text-align: center;"> Doç. Dr. Tarık TUNCAY </p> <p>Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr</p> <p>Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr</p>

EK 6: ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih: 04/07/2017	
<p>Tez Başlığı / Konusu: KAÇARAK EVLENEN KADINLARIN KÖK AİLE İLİŞKİLERİNİN VE KAÇARAK EVLENME DENEYİMLERİNİN FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI TEMELİNDE İNCELENMESİ: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 199 sayfalık kısmına ilişkin, 04/07/2017 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3 'dir.</p>	
<p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar dâhil 4- 5 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç 	
<p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p>	
<p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>	
04/07/2017	
<p>Adı Soyadı: Hatice Kübra Doğanç</p> <p>Öğrenci No: N10122940</p> <p>Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet</p> <p>Programı: Sosyal Hizmet</p> <p>Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>	
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;">Doç. Dr. Tanık TUNCAY</p> 	

EK7: ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı : Hatice Kübra DOĞANCI

Doğum Yeri ve Tarihi : Erzurum/ 29.01.1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Projeler : “Kadına Yönelik Şiddet Hakkında Dayanışma ve Farkındalık Artırma Projesi” Seminer Eğitimcisi

Çalıştığı Kurumlar : Karabük Üniversitesi Okutman

M. E. B. Yozgat Yerköy Nurdoğdu Ortaokulu İngilizce Öğretmeni

Düzce Üniversitesi Araştırma Görevlisi

İletişim

E-Posta Adresi : kubrasimsek@duzce.edu.tr

12.06.2017